

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL VI, Nr. 4—6

APRILIE—IUNIE, 1961

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALT PREA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

	pag.
„MITROPOLIA ARDEALULUI”: UN PĂTRAR DE VEAC DE ARHI- PĂSTORIRE A ÎNALT PREA SFÎNȚI- TULUI MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI	155—166
— <i>Spicuri din Pastoralele Arhipăstorului nostru (1936—1961):</i>	
I. Ca Episcop al Clujului	167—176
II. Ca Mitropolit al Ardealului	176—178

PASTORALE ARHIEREȘTI

† NICOLAE, Mitropolitul Ardealului: Pastorală de Sfintele Paști (1961) .	179—185
† TEOFIL, Episcopul Clujului: Pastorală de Sfintele Paști (1961)	186—191
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: Pastorală de Sfintele Paști (1961) . .	192—198

BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

REDACȚIA: După alegerile de deputați de la 5 martie	199—203
— Omul în Cosmos	204—208

STUDII

Teologie exegetică

REDACȚIA: Non omnis moriar! (Întru pomenirea Părintelui Profesor Dr. Grigorie Pișculescu-Gala Galaction)	209—215
---	---------

Teologie istorică

Pr. Prof Dr. MILAN ȘESAN: Cruciadele, Biserica Ortodoxă și actualitatea	216—241
---	---------

Teologie sistematică

Pr. Prof Dr. ISIDOR TODORAN: Botezul ereticilor	242—268
Pr. Prof. Dr. CORNELIU SÎRBU: Noutăți din Istoria Religiiilor	269—299
Pr. Conferențiar Dr. AL. MOISIU: Din învățătura mariologică a Sfântului Ciril al Alexandriei	300—308

Teologie practică

Prot. AUREL RADU: Jertfa liturgică	309—312
--	---------

INDRUMĂRI OMILETICE

Pr. Prof. Dr. DUMITRU BELU: „Atunci şedea-va în jeţul slavei Sale” (predică)	313—315
---	---------

VIAŢA BISERICESCĂ

R.: Zile de praznic	316—317
GR. M.: Incheierea anului şcolar 1960—61 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	317—323
D. M.: Festivitatea încheierii anului şcolar 1960—61 la Şcoala de Cîntăreţi Bisericeşti şi Seminarul Teologic din Cluj	324—326
Prot. Dr. VASILE COMAN: Inaugurarea Muzeului Bisericii „Sf. Nicolae” din Scheii Braşovului	326—328
Pr. Prof. M. ŞESAN: Creştinii în slujba păcii	328—332
— Decesul Mitropolitului Macarie al Varşoviei	332—333
GH. P.: Prăznuirea Izvorului Tămăduirii	333—335

INSEMNĂRI

SP. C., M. ŞESAN, N. M., C. SÎRBU, M. SCOROBET şi RED.: Dezarmarea. — Pentru pacea lumii, contra militarismului. — Un categoric: Nu — războiului. — Problema cezaropapismului bizantin. — „Gîndirea pre- logică” şi colonialismul. — Antichitatea din Marea Enciclopedie So- vietică. — O scrisoare a lui Gavriil Munteanu. — Noi descoperiri ar- heologice în ţara noastră. — Din activitatea mişcării mondiale a apă- rătorilor păcii. — Un triumvirat ştiinţific împotriva cancerului. — „Ştiinţa creatoare”. — Din efectele binefăcătoare ale muzicii. . .	336—352
---	---------

Orice corespondenţă privitoare la revistă (inclusiv cărţile şi revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu menţiunea: pentru redacţia (sau: administraţia) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugaţi să trimită manuscrise (autografe sau, de preferinţă, dactilografiate în 4 exemplare), scrise citeţ, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele şi trimiterile, numele proprii şi indicaţiile cifrice să fie scrise desluşit, atît cele în romîneşte, cît şi cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor şi trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugaţi să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL VI, Nr. 4—6

APRILIE—IUNIE, 1961

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

Inalt Prea Sfinția Sa
MITROPOLITUL NICOLAE AL ARDEALULUI

UN PĂTRAR DE VEAC DE ARHIPĂSTORIRE A ÎNALT PREA SFINȚITULUI MITROPOLIT N I C O L A E AL ARDEALULUI

În primăvara anului acestuia s-a împlinit un pătrar de veac de cînd bunul și luminatul nostru Arhipăstor, Înalt Prea Sfinția Sa D. D. N i c o l a e C o l a n, Mitropolitul Ardealului, a devenit membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne.

Această cinstitoare aniversare coincide cu împlinirea a 40 de ani de cînd Înalt Prea Sfinția Sa a intrat în slujba Bisericii noastre.

Pe amîndouă, le însoțim mai presus de toate cu rugăciuni fierbinți de mulțumită către Părintele ceresc, pentru marea Sa milostivire arătată Ortodoxiei ardelenе, cînd a înzestrat-o cu un slujitor de talia spirituală a Arhipăstorului nostru de-acum.

Evocările pe care ni le prilejuiește această îndoită aniversare sînt stufoase ca snopul de grîu copt și încărcate de vrednicii ca spicele grele de rod.

*

Intr-un sat din Țara Bîrsei, pe nume Arpătac (acum: Araci), poate fi văzută și azi o casă țărănească pe cît de scundă și de modestă, pe-atît de prietenoasă, pitită parcă după împrejmuirea de scînduri de către ulița ferită pe care-i așezată. Cît ce calci pragul porțiței, privirea ți se oprește asupra ei, bucuroasă de o astfel de priveliște. Parcă te îmbie să pășești înăuntru, să-ți depene fire de amintiri desprinse din caierul vremii trecute...

Aci a văzut lumina zilei, la 28 noiembrie 1893, ocîrmuitorul de astăzi al Mitropoliei Ardealului. Părinții, țărani harnici și cu nume bun, aveau casă grea și munceau de zor, pentru că — după cum mărturisise Înalt Prea Sfinția Sa cînd a fost ales mitropolit — „pogoanele de pămînt erau mai puține la casă decît pruncii. Aceștia erau cinci, iar pogoanele numai două”.

În familie, cartea era tot atît de prețuită ca și cîntecul și omelia. Drept aceea, a fost dat la școală, de mic, în satul natal și apoi mai departe, la liceul ortodox român „Andrei Șaguna” din

Braşov. De acolo, după obţinerea diplomei de maturitate, a trecut la Institutul Teologic „Andreian” din Sibiu. Absolvindu-l, şi-a continuat studiile la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, unde a luat diploma de licenţă.

La îndemnul şi cu sprijinul pururea-pomenitului Mitropolit Dr. Nicolae Bălan, a făcut studii de specializare la Universitatea din Berlin, unde a audiat, între altele, cursurile de Studiul Noului Testament ale unor celebrităţi teologice protestante de faima lui G. Adolf von Deissmann.

Înapoiat în ţară, a îndeplinit în mod exemplar felurite îndatoriri bisericeşti ca secretar eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului (1921—1922), profesor de Studiul Noului Testament (1923—1936) şi rector al Academiei teologice „Andreiane” (1929—1936), de repetate ori membru al Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Sibiului, secretar general al Asociaţiei clerului ortodox român din Ardeal, ş. a.

A intrat în cler în anul 1934, fiind hirotonit întru diacon şi apoi întru presviter. În anul următor (1935) a fost hirotonit întru protopresviter.

La 29 aprilie 1936 a fost ales cu rară însuileţire Episcop al Eparhiei Vadului, Feleacului şi Clujului. Hirotonirea întru arhieru s-a săvârşit cu deosebită pompă în Catedrala mitropolitană din Sibiu, la praznicul Pogorîrii Duhului Sfînt (31 mai 1936). În 29 iunie 1936, la praznicul de pomenire a Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel, a fost înscăunat în jeţul vlădesc pe care l-a cinstit cu vrednicie şi l-a consolidat cu pricepere de gospodar desăvîrşit Episcopul Nicolae Ivan.

A păstorit cu tact, pricepere şi înţelepciune reînviata ctitorie bisericească a lui Ştefan cel Mare şi Sfînt, Episcopia Vadului, Feleacului şi Clujului, vreme de 21 de ani.

La 23 mai 1957, Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit în Bucureşti sub preşedinţia Prea Fericitului Patriarh Justinian, cu unanimitate de voturi, l-a ales Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe romîne de Alba Iulia şi Sibiu şi Mitropolit al credincioşilor ortodocşi romîni din Ardeal, Crişana şi Maramurăş. Sîmbătă 25 mai 1957, la Bucureşti, în sala festivă a Palatului Patriarhiei, a primit legiuita investitură, iar Duminică 26 mai 1957 a fost înscăunat sărbătoreşte în jeţul cinstit oarecînd de Mitropoliei Andrei Şaguna şi Nicolae Bălan, care rămăsese vacant prin trecerea I. P. S. Mitropolit Dr. Iustin Moisesu la cîrma Mitropoliei Moldovei şi Sucevei.

De mai bine de patru ani de zile Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae Colan este arhipăstorul nostru înțelept și prețuit. În acest răstimp, repertoriul ostenelilor devotate pe care le desfășoară Înalt Prea Sfinția Sa s-a lărgit și s-a îngroșat, potrivit noilor îndatoriri pe care le are de îndeplinit în calitate de ocîrmuitor al Mitropoliei Ardealului.

*

Și-a început activitatea în aria vieții noastre bisericești din Ardeal acum 40 de ani. Generația care se afla atunci în puterea vârstei și a capacității ei de muncă creatoare vedea în actualul nostru Arhipăstor, cu îndreptățită mîndrie, mai presus de toate, un eminent profesor de teologie, un publicist bisericesc de vocație și de-o originalitate scilpitoare și un om sociabil în cel mai frumos înțeles al cuvîntului.

Foștii studenți ai profesorului Nicolae Colan — astăzi, oameni cu creștetul înspicat la tîmple, activi în sute de parohii de pe tot întinsul Mitropoliei Ardealului, și chiar mai departe — știu povesti multe amănunte, unele de-a dreptul fermecătoare, despre cursurile sale de Studiul Noului Testament, ca și despre neuitatele prelegeri de limbă și literatură romînă, pe care le făcuse ani în șir, peste obligațiile de catedră, spre a împlini unele lipsuri de orientare în materie ale primelor serii de ucenici întrale teologiei de după alipirea Ardealului la Patria-mamă. Frecventarea acestor cursuri era asiduă și participarea la desfășurarea lor era pătrunsă de un interes atît de viu, încît adeseori se transforma în înflăcărare. Se cunosc cazuri în care unii studenți au dezertat de la ... infirmerie ca să nu scape o prelegere sau alta a profesorului Nicolae Colan.

La catedră, în cuprinsul instituției peste tot, era de-o neclintire marmoreană în ținută, măsurat în vorbă și în gesturi, demn fără să fie rigid, sever fără să fie aspru, corect fără să se lase rob de „slova care ucide”. În schimb, la plimbări, care luau măcar odată în an proporții de excursii de amploare, studenții aveau în profesorul lor un prieten mai mare, deschis la inimă și la vorbă față de frumusețile cu care Dumnezeu a împodobit din belșug încîntătoarea noastră țară și față de orice manifestare de voioșie care șade bine vîrstelor tinere.

Ca profesor, a fost unul dintre cei mai solicitați oameni aflați în slujba Bisericii ortodoxe din Ardeal în prima jumătate a veacului acestuia. Felurilele însărcinări de durată sau ocazionale pe care le-a avut înafara catedrei le-a îndeplinit cu tragere de inimă

și cu pricepere, fără să lase să sufere îndatoririle sale didactice. Avea măsură în toate, un echilibru al dozării eforturilor și o rînduială a desfășurării lor care linișteau și umpleau de încredere pe toți cei ce aveau de lucru cu dînsul. Stăpînea ca puțini alții meșteșugul cunoașterii oamenilor. Cu tact și iscusință niciodată dezmințite, știa să le pună în valoare capacitatea creatoare, solidarizîndu-i la strădani de colaborare cuminte și rodnică în slujba semenilor. Așa făcea cu studenții în teologie, așa l-au cunoscut preoții în congresele și conferințele lor profesionale. Afabil și distins în orice împrejurare, între sine și alți oameni nu punea altă distanță decît aceea — caldă — a buneicuvințe. Poseda în măsură substanțială — atunci ca și acum — un farmec personal care-ți inspiră încredere de la prima vedere și te încurajează să cutezi a te apropia, a te destăinui și a i te alipi sufletește. Era apropiat de cei cinstiți și simpli. Toți oamenii harnici cu care a avut de-a face — în primul rînd meșterii aflați în serviciul tipar-nițelor bisericești din Sibiu și Cluj — simțeau că profesorul de odinioară, ca și ierarhul de după aceea, prețuiește munca lor, îi sprijinește concret să și-o îndeplinească ușor și cu spor la fața locului și, mai ales, că-i iubește cu neprefăcută dragoste de oameni, respectînd în orice împrejurare valoarea și demnitatea omului.

Cei ce cunosc lucrările de specialitate în tărîmul Studiului Noului Testament, publicate de profesorul Nicolae Colan, pot regreta un singur lucru: că nu sînt mai numeroase. Incolo, nu le lipsește nici una din calitățile cuvenite elaboratelor de specia aceasta, nici erudiție, nici informație documentară amplă și de calitate, nici metodă de expunere științifică și nici limpezime — mai ales — înfășurată în faldurii bogați și nuanțați ai unui stil de purități și preciziuni rar întîlnite. Tilcuirea scripturii deosebită gingășie paulină a Epistolei către Filimon (1925), precum și savanta porneală de explicare a celei către Efesenii — din care, spre marea noastră părere de rău, n-a apucat să publice, la timpul său, decît partea isagogică (1930) — vădesc gradul de pregătire temeinică și posibilitățile științifice ale înzestratului și cumpănitului lor autor.

Rîvna luminată de care era pătruns profesorul Nicolae Colan față de studiile neotestamentare — și, în mod predilect, față de cele pauline — sprijinită pe-o competență unanim recunoscută, i-a rămas intactă și ierarhului de mai tîrziu. Conferințele și cuvîntările pe care le-a rostit cu diferite prilejuri, nenumăratele ar-

ticole care l-au consacrat demult ca publicist bisericesc de prim rang și mai ales scrisorile pastorale — vibrante și pline de conținut — pe care le adresează periodic, de-un pătrar de veac încoace, clerului și credincioșilor, la marile praznice ale anului bisericesc, valorifică îmbelșugat, într-o manieră care-i este proprie, zăcămintele literaturii inspirate a Legii celei nouă pentru sporul în credință și virtute al celor cărora le sînt destinate.

Pentru desfășurarea unei bogate activități științifice — spunea Înalt Prea Sfinția Sa ca Episcop al Clujului (1945) — „după așezata vorbă a cronicarului, timp hodenit și gînd slobod trebuiaște. Iar eu nu le-am prea avut...”. Și așa este! Dacă repertoriul lucrărilor de specialitate pe care profesorul Nicolae Colan le-a hărăzit Studiului Noului Testament nu este mai voluminos, aceasta se explică prin pluralitatea îndatoririlor bisericești cărora trebuia să le facă față în împrejurările de-acum mai bine de un sfert de veac. Una dintre acestea era publicistica bisericească.

Parc-ar fi fost anume înzestrat de Dumnezeu cu cele ce trebuiesc exercitării ei în strălucite condiții de fond și formă. Bogăția de vocabular și folosirea lui pentru a formula neted și cu savoare de inedit ceea ce trebuie exprimat este o însușire nativă la Arhipăstorul nostru. A moștenit-o din familie. Expresivitatea, cursivitatea și distincția graiului sînt însușiri specifice viței țărănești din care se trage.

Și-a făcut debutul publicistic în 1915, printr-un foileton evocator al jertfei adusă pe altarul dragostei de patrie de un prieten din copilărie. Foiletonul a fost publicat de „Gazeta Transilvaniei” de la Brașov, ceea ce nu era puțin lucru pe-atunci.

Așezat la Sibiu pentru muncă statornică, devine dintru tot începutul colaborator permanent al publicațiilor periodice bisericești de la centrul Mitropoliei Ardealului, în fruntea cărora se afla atunci ca și acum străvechea gazetă „Telegraful Român” (înființată în anul 1853). Între anii 1923—1936 a dirigit ca redactor responsabil (director) „Revista Teologică”. Această revistă, precum se știe, a fost înființată în 1907 de profesorul de teologie de-atunci, Dr. Nicolae Bălan, cu scopul mărturisit de-a face ca clerul Bisericii ardelenе să se pătrundă de convingerea că preotul trebuie să fie și să rămînă preot în orice împrejurare și de a-i ajuta pe slujitorii bisericești să-și temeinicească pregătirea teologică și duhovnicească, amîndouă vădind lipsuri care nu mai puteau fi tolerate fără a risca să devină păgubitoare lor și obștei dreptcredincioase. Nivelul superior de prezentare — în

conținut și execuție tehnică — pe care l-a atins „Revista Teologică” sub directoratul profesorului Nicolae Colan nu a fost — și nu era necesar să fie — depășit în anii de apariție ai acestui periodic de după plecarea ca episcop la Cluj a celui ce-o ridicase pe culmi (1936—1947).

În anul 1934 a înființat revista „Viața Ilustrată”, care se adresa cu cuprinsul ei variat familiilor dreptcredincioșilor creștini.

Concomitent, diriguia „Biblioteca Bunului Păstor”, anexă de caracter practic-pastoral a „Revistei Teologice”, înființată în anul 1911 de profesorul Dr. Nicolae Bălan. Pe de altă parte, edita anuarele așezămîntului bisericesc al cărui rector era, precum și colecția de scrieri religioase intitulată „Problemele Vremii”, de asemenea anexă a „Revistei Teologice” (înființată în 1929). Acestora, după trecerea sa la cîrma Episcopiei Clujului, avea să le adauge alte două colecții, înființate în anii 1937 („Cărțile Vieții”) și 1941 („Veniți de luați lumină”).

A fost principalul colaborator al marelui Mitropolit Nicolae Bălan în ctitorirea și înzestrarea renumitelor colecții de cărți teologice și bisericești apărute la Sibiu (ca: „Seria Teologică”, „Seria Didactică”, „Popasuri Duhovnicești”, „Veniți la Hristos”, ș. a.).

A descoperit, stimulat și îndrumat cu dragoste și pricepere cea mai mare parte din elementele tinere care s-au afirmat în publicistica bisericească ortodoxă de la Sibiu în perioada dintre cele două războaie mondiale.

După intrarea în episcopat a publicat în două ediții (1942 și 1945) sfintele cărți ale Legii celei nouă, ediție cunoscută sub numele de „Noul Testament de la Cluj”.

Pentru meritele pe care și le-a cîștigat în tărîmul scrisului, Academia Romîna l-a ales membru onorar al ei (1938), iar apoi (în 1942) l-a chemat să ocupe locul de membru titular rămas vacant prin încetarea din viață a juristului și diplomatului de faimă mondială Nicolae Titulescu. Rămas de bună voie acolo unde este locul păstorului de suflete — acolo unde-i era „turma” duhovnicească — în așteptarea dreptății de care a fost ferm convins în toată bunăvremea că nu va întîrzia să sîrtece-n bucăți brutalul „arbitraj” fascist de la Viena, noul academician a amînat rostirea îndătinatului discurs de recepție pînă în primăvara anului 1945. Ședința solemnă din 28 mai a anului acela s-a transformat astfel într-un act de reparație istorică. La vremea aceea, putea să

facă așa cum se cădea, fără nici o opreliște — și l-a făcut, așa cum se cuvenea — elogiul marelui Nicolae Titulescu. În 1942, când a fost ales academician, așa ceva nu era cu putință, la cîrma țării aflîndu-se cei mai înverșunați adversari ai politicii titulesciene de înțelegere cu Uniunea Sovietică.

Comentînd acest eveniment al vieții noastre culturale bisericești de-atunci, „Revista Teologică” de la Sibiu scria: „Prea Sfințitul Episcop Nicolae Colan a trăit ca puțini alții amarul vremurilor de izbeliște ale căror rigori Nicolae Titulescu s-a zbatut cu toată vigoarea geniului său să le evite prin înțeleapta politică pacifistă căreia i-a slujit cu devotamentul unui martir... Conștient de primejdiile care pășteau țara noastră, a trînit în calea expansionismului Germaniei imperialiste bariera solidă a Micii Înțelegeri, militînd totodată pentru orientarea politicii noastre externe spre Rusia sovietică și făcînd în acest sens un început plin de făgăduințe, care din știutele pricini n-a fost valorificat așa cum dictau interesele vitale ale țării noastre”.

Ca episcop al Clujului, pe lîngă publicistica bisericească, Arhipăstorul nostru a acordat o atenție deosebită pregătirii clerului și legăturii personale cu obștea credincioșilor din eparhie. Ani de zile a activat la catedră, în rînd cu profesorii fostei Academii teologice de-acolo, mai ales în perioada de tranziție — și de penurie de personal calificat — dintre 1940-1945. Repertoriul vizitațiilor canonice pe care le-a făcut cuprinde aproape toate parohiile din eparhie. Iar eparhia aceasta, după diktatul fascist de la Viena — cînd Arhipăstorul nostru de-acum rămăsese unicul vldică ortodox român în Ardealul de Nord — căpătase o întindere de ... mitropolie.

Înainte și după aceea, a trăit în cele mai bune relații cu slujitorii celorlalte culte religioase din Ardeal. Mărturisirile publice făcute cu diferite prilejuri de unii dintre șefii acestor culte — ca regretatul Episcop reformat János Vásárhely, sau Eminența Sa Episcopul unitarian Kiss Alexa — stau mărturie despre tactul, înțelepciunea și dragostea cu care Episcopul ortodox al Clujului a anticipat actualele raporturi de colaborare interconfesională, frățească, a cultelor din Republica Populară Romînă, stabilind din proprie inițiativă legături de prietenie și prețuire reciprocă cu cetățeni de altă naționalitate și de altă apartenență confesională decît noi. Cunoașterea temeinică a limbilor maghiară și germană i-a înlesnit această apropiere. Atitudinea în chestiune

a Arhipăstorului nostru era străină de orice considerente de oportunitate.

Intr-un almanah al unei gazete românești răspîdită în Ardealul de Nord, așternea de încheiere aceste rînduri revelatoare ale unor simțăminte patriotice înaintate: „Cinstind după cuviință credința, limba și pămîntul altora, ne iubim, mai ales, limba și pămîntul nostru. În ele iubim, mijlocit, pe însuși Părintele nostru cel ceresc, după a cărui rînduială ne este dat să viețuim creștinește, pe aceste plaiuri, în mijlocul altor nații...”.

*

Oaspete pasionat al cronicilor bătrîne și interpret talentat și competent al scripturilor inspirate neotestamentare, a cules din slova reavănă a celor dintîi podoabele unui grai substanțial și nuanțat, iar din visteriile celorlalte, cumînțenia unei gîndiri profunde și echilibrate. „Indreptător credinței și chip blîndețelor” vădindu-se în toată bunăvremea, după ce eroicele trupe sovietice și romîne au spulberat hatul neîfresc de pe Feleac, în Patria noastră nouă, Republica Populară Romînă, ca Episcop al Clujului a contribuit intens și cu folos la consolidarea unificării bisericești a credincioșilor romîni din Ardeal, precum și la antrenarea clerului și păstoriților în clocotul luptei pentru apărarea păcii. Arhipăstor al unei eparhii cu un lot respectabil de preoți și credincioși proveniți din cealaltă strană, i-a îmbrățișat cu dragoste părintească pe toți și le-a înlesnit cu înțelegere creștinească încadrarea organică în marea familie duhovnicească a Bisericii-mame.

Ca membru al uneia din primele delegații ortodoxe romîne care au vizitat Biserica soră rusă, Arhipăstorul nostru și-a cîștigat prețuirea și prietenia ocîrmuitorilor acelei Biserici. Înapoiat în țară, a valorificat această călătorie pentru întărirea și adîncirea prieteniei romîno-sovietice.

*

Devenit arhiepiscop și mitropolit, în cei patru ani care s-au scurs de-atunci s-a dedicat cu pilduitoare osîrdie și cu pricepere îndeobște recunoscută îndatoririlor legate de înalta poziție conducătoare pe care o deține Înalt Prea Sfinția Sa în Biserica ardeleană. Cunoașterea temeinică a stărilor de lucruri din Arhiepiscopie și Mitropolie, prestigiul personal și experiența bogată de ocîrmuitor de eparhie pe care și-a cîștigat-o ca Episcop al Clujului, concursul binevoitor de care se bucură din partea organelor Departamentului Cultelor și a organelor locale ale puterii

de Stat, ascultarea respectuoasă pe care i-o dovedesc ostenitorii de la centrul eparhial, protopopii și preoții, precum și dragostea fiiască ce i-o arată credincioșii, îi înlesnesc îndeplinirea în condițiile cuvenite a misiunii sale arhipăstorești.

În relațiile de serviciu cu subalternii, Înalt Prea Sfinția Sa pune limpezime, clară conștiință a țelului urmărit și, cînd e nevoie, fermitate de ocîrmuitor. Blînd și bun, îndelung-răbdător și pătruns de-o superioară înțelegere a diversității caracterelor și a neajunsurilor care se pot ivi uneori în atitudinea unuia sau altuia dintre cei ce — oameni fiind și viețuind în lume, împresurați adeseori de griji și greutăți obiective — slujesc sfintelor altare, Înalt Prea Sfinția Sa păzește în toate actele sale chiriarhale curăția credinței și calea legii — a celei bisericești și a legilor cetățenești deopotrivă. Încă în primele zile ale arhipăstoririi sale la Sibiu Înalt Prea Sfinția Sa și-a mărturisit convingerea că „munca temeinică nu se poate face decît cu stăruință de fiecare zi și cu disciplină. Disciplina e legată de orice muncă temeinică și nici o muncă nedisciplinată nu poate rodi lucruri trainice” (În revista „Mitropolia Ardealului”, 1957, p. 754). Disciplina — a inimii și a ținutei la locul de muncă și între oameni, deopotrivă — în concepția Înalt Prea Sfinției Sale, ține de Sfințenia vieții preoțești. Pe aceasta, nu contenește a ne îndemna s-o păzim ca pe mărgăritarul de mult preț din Evanghelie. Cîntea și omenia preotului ușor se duc de ripă, dacă cel ce trebuie să privegheze, doarme, dacă cel ce se cuvine să calce drept, alunecă. Dar — spune Înalt Prea Sfinția Sa — redobîndirea lor e cît se poate de anevoioasă.

Ca arhiepiscop și mitropolit, pe lîngă rezolvarea punctuală și cumpănită a problemelor bisericești curente, Înalt Prea Sfinția Sa ține în atenție permanentă lucrările de întreținere și de pictare a impunătoarei noastre Catedrale mitropolitane, se interesează îndeaproape — cu zel profesoral și cu cumpăneală de ierarh — de bunul mers al Institutului Teologic Universitar și veghează la buna desfășurare a conferințelor preoțești de orientare misionară și socială. De fiecare dată și-a făcut răgaz și și-a luat ostenala de-a prezida personal cîteva din aceste conferințe. Întîlnirile cu preoții — ca și cele cu credincioșii, despre numărul substanțial al cărora stau mărturie atîtea vizitații canonice — sînt dorite și prețuite în chip deosebit de Înalt Prea Sfinția Sa. Aflîndu-se în mijlocul lor, le poate constata în chip nemijlocit preocupările și năzuințele duhovnicești și îi face părtași de îndrumările trebuincioase pentru a-și pune de acord, fără zdruncin și fără

stridente de neîndemînare, activitatea pastorală cu ritmul de zidire nouă care caracterizează viața obștească de astăzi a Patriei noastre înfloritoare. Cuvîntul pe care li-l adresează de fiecare dată în această privință e limpede și sincer, fără reticențe și fără echivoc. E cuvîntul unui ierarh ortodox român care consimte lăuntric cu ideile înaintate ale vremii noastre, le interpretează creștinește și preotește și le valorifică, în mijlocul preoților și credincioșilor pe care-i păstorește, în mod creator, progresist. „Noi cinstim din toată inima pe cei ce lucrează pe alte tărîmuri ale științei. Admirăm și laudăm pe cei ce iscodesc unelte care să ne facă viața trupului tot mai ușoară. Toți meșterii științei stau în slujba poporului și a fericirii lui. Tot așa vrem să fim și noi folositori poporului, vieții și fericirii lui sufletești”, — așa se exprimă Inalt Prea Sfinția Sa în fața profesorilor și studenților teologi din Sibiu la un început sărbătoresc de an școlar. (In rev. „M. A.”, 1958, p. 907).

Cînd a primit legiuita investitură ca arhiepiscop și mitropolit, Inalt Prea Sfinția Sa făgăduia solemn că o să rămînă „cu credință neclătită” față de Patria noastră iubită, Republica Populară Romînă. Legămîntul acesta îl respectă cu o consecvență pilduitoare, în vorbă și în faptă. Pătrunzătoarele chemări pe care le adresează clerului și credincioșilor, în toate ocaziile potrivite, de-a năzui să fie mereu frunțași în pîrtășia la lucrările de folos obștesc, de-a asculta cu tragere de inimă povețele și poruncile luminatei noastre ocîrmuiri de Stat democrat-populară și de-a excela în osîrduitoarea luptă obștească pentru apărarea păcii, au o putere de convingere deosebită, pe care autoritatea dregătoriei și venerabilitatea vîrstei o întăresc și o adîncesc de fiecare dată. Remarcabile sînt, în această privință, cuvintele de învățătură pe care le adresează credincioșilor la sfințiri de biserici și în vizitații canonice, cuvîntările și convorbirile din cadrele conferințelor de orientare sau cele cu protopopii, și mai ales scrisorile pastorale, miezoase și cuceritoare, de Crăciun și de Paști. Prețuind contribuția de seamă pe care o aduce pe tărîm patriotic, ocîrmuirea de Stat a Republicii noastre l-a distins pe Inalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului cu Ordinul „Steaua Republicii Populare Romîne” (clasa a II-a). Luînd cuvîntul în numele celor decorați, cu prilejul solemnității de înmînare a înaltelor distincții, care a avut loc în 3 ianuarie 1958 la Palatul Marii Adunări Naționale din Capitală, Inalt Prea Sfinția Sa a subliniat în cuvinte vibrante colaborarea rodnică statornicită între Stat și Biserică și a dat asigurări că slujitorii cultelor vor spri-

jini și pe mai departe lucrui cel bun pentru zidirea vieții noi a poporului nostru, pe care-l îndeplinește cu atîta spor și însuflețire înțeleapta ocîrmuire a țării.

*

Socrate și Platon spuneau că înțelepciunea aparține exclusiv zeilor, oamenilor fiindu-le rezervată — în concepția lor filozofică-religioasă — doar iubirea de înțelepciune.

Vreme de 40 de ani de slujire devotată a Bisericii noastre — dintre care un pătrar de veac ca ierarh — Inalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae și-a fructificat talanții hărăziți de Dumnezeu ca un posesor de înțelepciune, nu numai ca iubitor și prețuitor al acestei visterii.

De-o omenie înnăscută, Inalt Prea Sfinția Sa crede în omenia oamenilor și așteaptă ca ea să se manifesteze potrivit exigențelor morale creștine și demnității noastre creaturale, ori cînd și față de ori cine.

De-o desăvîrșită modestie în orice împrejurare, e bucuros să se dea uitării pe sine, cu faptele sale bune cu tot, spre a-și ști mulțumiți și împăcați preoții și credincioșii. „N-am văzut nicînd gusturi mai simple însoțite de-o mai vădită distincție sufletească” — s-a scris aici, acum patru ani. (Rev. „M. A.” 1957, p. 343). Așa este!

„Adevărată întruchipare o nobleței pe care o conferă mintea luminată, cultura vastă și temeinic asimilată, inima larg deschisă către păsurile și bucuriile oamenilor și experiența de ocîrmuitor bisericesc acumulată de decenii, înaintea sa te simți îndemnat să apleci fruntea covîrșit de respectul și liniștea lăuntrică ce ți le impune perseverența și forța spiritului cu care l-a împodobit Dumnezeu”.

Cînd a apărut aici întîia oară această caracterizare, ea era însoțită de un avertisment, pe cît de discret, pe atît de delicat: „Dar, nobleța obligă — de cînd e lumea și cît va fi lumea. Obligă prin ea însași să i se răspundă cu aceeași măsură”. (Rev. „M. A.”, 1957, p. 344). El privea exclusiv pe oamenii Bisericii noastre cu care avea să lucreze la Sibiu Inalt Prea Sfinția Sa. Fericiți sînt cei ce confruntîndu-și osîrdia și omenia cu bunătatea dezmarginată a Arhipăstorului nu se vor descoperi pe ei înșiși păgubași în această privință!

Nesuferind laudă de la oameni, Inalt Prea Sfinția Sa preamărește însă fără rezerve Legea noastră străbună, Ortodoxia romînească și are despre capacitatea ei de înnoire sufletească apre-

cieri pe cît de drepte, pe atît de inedit formulate. Ele sînt presărate în nenumărate cuvîntări și articole alcătuite pe parcursul celor 40 de ani de tenace și eminentă slujire a Bisericii noastre. Pentru Înalt Prea Sfinția Sa, „Ortodoxia însemnează dreapta credință în Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor și ziditorul a toate, care prin unul născut Fiul Său a izbăvit lumea din păcat, iar prin Duhul Său cel Sfînt o ocîrmuiește spre destinele ei cele veșnice”.

Cuvinte de aur!... Ele definesc stilul arhipăstoresc al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului. În urzeala lui, se împletește respectul sacru pentru așezămintele Ortodoxiei răsăritene — trecute prin sufletul obștei noastre credincioase — cu dragostea nefățărîtă față de Patrie, a cărei înflorire actuală, fără precedent, Înalt Prea Sfinția Sa mărturisește nu odată că e deosebit de bucuros a fi ajuns s-o vadă — și pe care nu conținește a ne îndatora în conștiință s-o sprijinim din toate puterile noastre, cler și credincioși deopotrivă.

*

Anii ostenelilor sale devotate sînt numeroși, vredniciile cu care și i-a împodobit sînt multe și de preț, vîrsta la care-l găsește dubla aniversare de-acum e venerabilă fără a fi înaintată. E cinstit și prețuit îndeobște — și cu drept cuvînt. Cei ce-i hărăzesc omagiile lor fiiești, sînt bucuroși că ele se adresează unui ierarh a cărui statură launtrică depășește pînă și frumusețea chipului senin și blînd cu care Dumnezeu i-a încununat făptura.

DOAMNE IL PĂZEȘTE ÎN PACE, INTREG, CINSTIT, SĂNĂTOS, ÎNTRU ZILE ÎNDELUNGATE, DREPT ÎNDREPTÎND CUVÎNTUL ADEVĂRULUI TĂU!

REVISTA „MITROPOLIA ARDEALULUI“

SPICUIRI DIN PASTORALELE ARHIPĂSTORULUI NOSTRU

— 1936—1961 —

I. CA EPISCOP AL CLUJULUI

Ca să prețuim și să preamărim după cuviință izbăvitoarea faptă a Domnului nostru Iisus Hristos, să ne gindim, iubiții mei, la ceea ce se întâmplă îndeobște printre noi oamenii. Așa de greu și-așa de rar ne coborîm de pe scaunul mîndriei noastre, pentru a îmbia ajutor vreunui frate al nostru mai mic! Ori cînd o facem, ne învăluim fapta în haina deșartă și urită a trușiei. Mintuitorul nostru Iisus Hristos „s-a smerit pe sine ascultător făcîndu-se pînă la moarte, și încă moarte pe cruce” (Fil. 2, 8). Sarcina pe care i-a dat-o Tatăl, a purtat-o cu ascultare desăvîrșită, de la naștere pînă la moarte.

S-a smerit născîndu-se în iesle de dobitoace, în tovărășia mioarelor și a ciobanilor.

S-a smerit crescînd în micul Nazaret, din care lumea se învățase a crede că nu poate ieși nimic bun.

S-a smerit umblind printre oameni și neavînd, adeseori, unde să-și plece capul.

S-a smerit înconjurîndu-se de ucenici fără știință de carte și fără vreo înaltă obîrșie.

S-a smerit stînd la masă cu vameșii și păcătoșii.

S-a smerit răbdînd ocară, batjocură și răstîgnirea pe cruce.

Așa s-a smerit Iisus, ca să șteargă păcatul intrat în lume prin trușie. Așa a ascultat Iisus, ca să izbăvească lumea de osînda neascultării lui Adam.

(Din Pastorală de Crăciun, 1936)

Astăzi Hristos se naște în sufletele noastre. În inimile noastre vrea să se sălășluiască. La poarta lor bate. Nu ca un prunc care așteaptă căldură, ci ca un stăpîn care aduce căldură. Nu ca un prunc care așteaptă să fie purtat, ci ca un călăuzitor care să ne poarte pe drumurile bune ale vieții spre împărăția lui Dumnezeu...

Mai ales pacea o aduce Hristos în sufletul în care El se naște...

Această binefăcătoare pace ne vine în dar, nu pe urma vredniciei noastre. De primit și de păstrat însă n-o putem decît prin propria noastră voie, prin propria noastră credință cu care ne împreunăm cu Hristos Domnul nostru. Din rodurile dulci ale acestei păci nu putem gusta decît rămînînd întru El, și ascultînd credincioși pînă la moarte de poruncile sfintei Lui Evanghelii, așa cum ni le propovăduiește Maica noastră Biserică dreptmăritoare.

(Din Pastorală de Crăciun, 1938)

Viața Mintuitorului nostru Iisus Hristos a fost o viață fără asemănare, dumnezeiască, vrednică de toată minunarea noastră. Căci în ea s-a vădit cea mai desăvîrșită bunătate, cea mai înaltă înțelepciune, cea mai statornică credință, cea mai eroică nădejde și cea mai caldă iubire de Dumnezeu și de oameni. Dar dacă toată dumnezeiasca frumusețe a acestor virtuți și tot belșugul de fapte izvorite din ele ar fi fost pecetluite pentru totdeauna de lespede rece de pe mormîntul Domnului, durerea și desnădejdea s-ar fi înstăpinit peste inimile celor ce urmaseră pe Hristos în viață. Credința lor în dumnezeirea lui Iisus s-ar fi zdruncinat și li s-ar fi clătît credința în izbăvitoarea putere a morții Lui pe cruce.

Intr-adevăr, această durere și deznădejde a și cuprins pe ucenicii Domnului, după așezarea în mormînt a dumnezeiescului lor Dascăl. Dar a urmat, a treia zi, Învierea. Tatăl cel din ceruri a dat fiilor pămîntului cel mai vădit semn, că jertfa Fiului Său a fost bineprimită, că ea a surpat păcatul, a biruit moartea și că împăcarea s-a făcut pentru totdeauna între cer și pămînt. Ucenicii s-au încredințat atunci că Hristos este Fiul lui Dumnezeu celui viu și că El rămîne cu ei și cu toți cei ce cred în El, pînă la sfîrșitul veacurilor.

(Din Pastorală de Paști, 1939)

Mîngăitoarea lumină a praznicului îmbujorează fața și înseninează privirea tuturor creștinilor... Toți se bucură și cîntă, ca îngerii din noaptea sfîntă: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoie”! (Luca 2, 14)...

Cît de adînc este adevărul cuprins în această sfîntă cîntare! Căci mărire se cuvine Celui ce a făcut cerul și pămîntul, cu toate cîte sint într-însul. Mărire se cuvine Celui ce toate le cîrmuiește după nemărginila Sa înțelepciune. Mărire se cuvine Celui ce ne-a zidit după chipul și asemănarea Sa. Și mai ales mărire se cuvine Celui ce „așa a iubit lumea, încît și pe Fiul Său unul născut l-a dat, ca tot cel ce crede în el să nu piară, ci să aibă

viață veșnică" (Ioan 3, 16). L-a dat, cum spune colinda, să se nască și să crească, să ne mîntuiască...

Slăvim pacea sfîntă, pe care a pogorît-o Hristos în lume — ca semn al împăcării omului cu Părintele ceresc — pace, care s-ar cuveni să locuiască între oameni, înfrățindu-i și fericindu-i în năcaz și bucurie deopotrivă.

Ci iată, iubii credincioși, că — spre marea durere a lui Hristos și a noastră — pace și bunăvoină între oameni nu este.¹ Dimpotrivă, oamenii se urămășesc și se urăsc de moarte. Se pizmăiesc, se întărită, se ridică unii asupra altora și se ucid... Sămînța lui Cain. Pămîntul s-a aprins de la o margine la alta — și suflul omenirii clocotește de ură ca apa fierbinte într-un mare cazan. Tunul ucigător împrăstie moartea la Răsărit și Apus deopotrivă. Înfrigorante paseri de oțel brăzdează văzduhul, nu ca să ducă hrană în părțile înfometate ale lumii, ci ca să risipească bombe ucigătoare printre oameni care își topesc neputința în vaietul sfîșietor ce-l înalță spre ceruri.

Toată știința și iscusința omului e pusă în slujba morții, în loc de a fi pusă în slujba vieții. Fabricile stau în slujba morții, șpițeriile stau în slujba morții, negoțul stă în slujba morții, meseriile stau în slujba morții, cartea stă în slujba morții, gazetele stau în slujba morții, radiofonia stă în slujba morții, cum în slujba morții stau astăzi toate celelalte unelte iscodite de neostenita strădanie a omului. De aceea nici nu-i mirare că-i atîta vaiet și suspin între oameni, că-i atîta năcaz și pustiire în lume.

(Din Pastorală de Crăciun, 1940)

„Intru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii mei, de veți avea dragoste între voi" (Ioan 13, 35). Fără această virtute, mai de preț decît credința, mai frumoasă decît nădejdea, mai cuceritoare decît înțelepciunea și mai tare decît moartea, nu avem dreptul nici să ne numim creștini, adică ucenici ai lui Hristos, nici să așteptăm bună viață, nici să ne înfruptăm din ospățul cel duhovnicesc al Sfîntelor Paști. Nici de Dumnezeu, nici de oameni nu ne putem apropia decît prin dragoste. Fiindcă „Dumnezeu dragoste este" (Ioan 4, 8), iar puntea de înțelegere și de frățescă viață între oameni tot numai dragostea e în stare să o întindă.

(Din Pastorală de Paști, 1941)

Dumnezeiasca împăcare săvîrșită de Hristos cu jertfelnică Sa iubire de oameni, o vesteau îngerii cîntînd, în noaptea sfîntă, deasupra peșterii din Vîfleem: „Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună-voină" (Luca 2, 14). Această pace a vestit-o Mîntuitorul și-n răstimpul celor trei ani de propovăduire a Evangheliei Sale pe pămînt, ros-

¹ Incepuse al doilea război mondial. (N. red.).

tind de-atitea ori mîngîitoarele binețe: „Pace vouă”! Și tot în această pace sîntă și-a cuprins Iisus ultima diată pe care a găsit cu cale s-o lase apostolilor Săi — și prin ei lumii întregi — cînd luîndu-și bun rămas de la ei le-a spus: „Pace las vouă, pacea mea dau vouă; nu precum dă lumea, dau vouă” (Ioan 14, 27). Și aceeași pace o cerșește preotul rostind ectenia „pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sîntelor lui Dumnezeu biserici și pentru împreunarea tuturor.

(Din Pastorală de Crăciun, 1942)

Răul din lume nu va fi izgonit decît prin înfrinarea pornirilor noastre dobitocești, prin cîrmuirea înțeleaptă a firii pămîntești care ne stăpînește cu atîta tirănie. Fîindcă dacă dăm frîu liber firii, ea răspunde urii cu ură — și ura nu se mai sfîrșește; ea răspunde răului cu rău — și răul nu se mai gată; ea răspunde loviturii cu lovitură — și sabia nu mai intră în teacă; ea răspunde singelui cu singe — și singele nu mai încetează să curgă...

Este însă și o altă judecată: a omului deprins să judece cu „mîntea lui Hristos” (I Cor. 2, 10). Ea duce la pace, la frăție sîntă, la bună sporire întru toate cele trebuitoare vieții acesteia și celei viitoare. Adevărat: drumul înfăptuirii acestei judecăți, e strîmt. Ca să poți merge pe el trebuie să fii treaz. El e presărat cu năcazuri și cu suferințe, pentru îndurarea că-rora ți se cere să fii bărbat întreg. El îți pretinde jertfe adeseori din cale afară de grele. Dar și drumul pe care te împing pornirile cele de jos este greu și e împreunat cu scirbe, cu suferințe și jertfe. Din aceste suferințe și jertfe însă nu te pricopsești, ci te osîndești, fiindcă ele izvorăsc din păcat și sporesc păcatul în lume. Și plata păcatului este moartea. Ci suferințele și jertfele omului care umblă pe drumul vîrîtuții duc la înviere și viață.

(Din Pastorală de Paști, 1943)

De cînd e lumea lume, lăcomia n-a dus decît la pismă, la înrînce-nare, la omor. De cînd e lumea lume, dorul de stăpînire nedreaptă n-a dus decît la prigonirea altora.

Ci Dumnezeu n-a lăsat neamurile pămîntului ca să se ucidă întreolaltă ca dobitoacele cele fără de minte, nici ca neamurile mai tari să robească pe cele mai slabe, ci ca să se înțeleagă, să se iubească și să se ajute întreolaltă spre a-și zidi o viață fericită pe pămînt și spre a se învrednici de fericirea vieții celei veșnice.

Ne-a zidit Dumnezeu — oameni singuratici și neamuri deopotrivă — spre a ne bucura de lumina și căldura libertății. De aceea, oricine va răpi oamenilor acest bun dăruit de Dumnezeu, se împotrivesc rînduieilor mai înalte și va fi osîndit în ziua cea de apoi.

(Din Pastorală de Paști, 1944)

Cele mai multe războaie au fost stirnite de nestăpinita poftă de avuții, de putere și de domnie a unor națiuni asupra altora, sau de trufia cea fără de margini a unor oameni. Orbiți cu desăvîrșire de aceste patimi, unii ca aceștia ajung să-ntoarcă pe dos nu numai judecățile omenești, ci și dumnezeiasca înțelepciune cuprinsă în Scripturile sfinte. Ei spun că Dumnezeu ar fi lăsat unele neamuri să robotească, iar altele să domnească; unele să adune și altele să risipească. Ei se silesc chiar să dovedească dreptatea unei asemenea judecăți sucite. Dar nu izbutesc, fiindcă înțelepciunea Scripturii e simplă și limpede pentru toată lumea: Dumnezeu nu caută la fața oamenilor; înaintea Lui nu este iudeu sau elin sau varvar sau rob sau slobod; înaintea Lui toți sînt deopotrivă și deopotrivă vrednici să se bucure de libertate și de dreptate — după măsura inimii lor curate.

(Din Pastorală de Crăciun, 1945)

Noi prețuim după cuviință și pacea dinafară, pacea dintre neamuri și țări. Și, cu ajutorul lui Dumnezeu, ea va fi întocmită de puternicii care cîrmuiesc lumea. Ba mai mult, dorim din toată inima ca și această pace să se așeze cît mai grabnic pe temelile nezdruincinate ale dreptății și libertății. Că fără aceste temelii nicio pace nu e statornică. O dorim și o cerem în rugăciunile noastre zilnice, fiindcă știm cîtă pustiire și suferință se revarsă asupra lumii pe urma oricărui război și știm cîtă lipsă e, ca din ruinele vieții de azi să se zidească viață nouă. Totuși, pacea dinafară nu poate dura decît drumuri și case și poduri și fabrici și alte lucruri folositoare fericirii trupesti. Fericirea sufletului o poate dura numai împăcarea cea dinlăuntru cu Dumnezeu, cu tine însuși și cu semenii tăi. Iar pentru această împăcare trebuie să ne desarmăm nu numai brațele, ci și inimile noastre învîrtoșate. Că din inimă purced gîndurile cele rele și faptele urite, care spurcă și pogoară vrednicia noastră de om la treapta făpturilor necuvîntătoare.

(Din Pastorală de Paști, 1946)

Acum vreo treizeci de ani s-a ținut într-un oraș din Apus o mare adunare a osebitelor credințe creștine. Au venit la această adunare o mulțime de trimiși ai bisericilor din toate părțile lumii. Au fost de față și trimișii îndepărtatei biserici din India, unde culoarea feții oamenilor este din cale afară de neagră. După ce a ascultat toate cuvîntările delegaților europeni și americani, unul din ei a prins a grăi cam așa: „Domnilor și fraților. Noi am învățat ce este smerenia creștinească. De aceea nu ne place să ne lăudăm decît intru slăbiciunile noastre. Așa cum ne povățuiește slăvitul Pavel, apostolul neamurilor. Totuși îngăduiți-ne să mărturisim că noi nu sîntem chiar așa de negri cum părem îndeobște și nici D-voastră nu sinteți chiar așa de albi, cum vă credeți. Fiindcă iată, ce frumos grațiți aici în adunarea

noastră, iar acasă faceți aceleași lucruri urite pe care le facem și noi, cei ce ne-am botezat întru Hristos abia de curînd și nu cunoaștem, ca voi, toate minunatele taine ale legii creștinești”.

Auzind unele ca acestea, cei de față au mărturisit în cugetul lor că Indianul avea dreptate. Căci mulți dintre dînșii nu-și potriveau faptele după vorbele lor. După cum — de ce n-am mărturisi-o creștinește? — nici faptele noastre nu sînt totdeauna pe potrivea vorbelor pe care le rostim. Iar Evanghelia ne învață că „nu cel ce zice Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui...” (Matei 7, 21). Poate de aceea nici n-a prins a se încreștina, în cele nouăsprezece veacuri ce s-au scurs de la nașterea Mîntuitorului, decît abia a treia parte din viețuitorii pămîntului; și din aceștia numai Dumnezeu știe cîți vor fi adevărați creștini. Fiîndcă ațîția din noi sîntem creștinii vorbelor, nu ai faptelor.

(Din Pastorală de Crăciun, 1947)

Sfînta noastră Biserică ne povățuiește Duminecă de Duminecă și sărbătoare de sărbătoare să pășim pe drumul acestei vieți neprihănite prin rugăciune curată, prin cîință neșăfărită și prin muncă cinstită, folositoare nouă și obștei, în mijlocul căreia trăim. Prin rugăciune curată, că cel ce nu se roagă uită cu vremea de Tatăl cel ceresc și de poruncile Lui; prin pocăință neșăfărită, că cel ce se spovedește și se cuminecă numai ca să împlinească o datină și să fie în rînd cu lumea, ia în deșert înfricoșata jertfă a Domnului — și-n loc să-și curețe și să-și ușureze sufletul, mai mult și-l împovărează; și prin muncă cinstită, căci fără aceasta nu se înfăptuiește nimic trainic și folositor nici pentru noi nici pentru obștea din care facem parte.

(Din Pastorală de Paști, 1948)

Iată, abia au trecut patru ani decînd a încetat bubuitul tunurilor și se arată oameni care nu se sfîiesc să încerce a pune la cale un nou război menit să aducă în lume alt potop de neazuri și pustiiri. Impotriva unora ca aceștia se ridică însă uriașa tabără a țărilor iubitoare de pace, în frunte cu marea Uniune Sovietică, luptînd pentru înlăturarea primejdiei care paște din nou omenirea. Și nădejtile de izbîndă a acestei lupte sînt cu atît mai îndreptățite, cu cît însăși Biserica dreptmăritoare e alături de iubitorii de pace, cu rugăciunile ei calde către Dumnezeuul milei și cu chemările ei în-suflețite către neamurile pămîntului. O asemenea chemare a slobozit Biserica anul trecut, cu prilejul marelui Sobor ortodox de la Moscova. Și de atunci încoace întîistăților Bisericii dreptmăritoare au făcut același lucru de mai multe ori. Ca întotdeauna, Biserica se roagă și astăzi, în ziua marelui praznic al Nașterii Domnului — „pentru pacea a toată lumea și pentru unirea tuturor”.

(Din Pastorală de Crăciun, 1949)

„Vă pun la inimă să fiți oamenii păcii și ai bunei învoiri. Această virtute s-o propoveduiți pretutindeni și totdeauna, bineștiind că „făcătorii de pace se vor chema fii ai lui Dumnezeu”. Rugați-vă neîncetat „pentru pacea a toată lumea și pentru unirea tuturor”, așa cum se roagă slujitorii sfințelor altare la toate slujbele noastre creștinești, ca Dumnezeuul îndurării și a toată milostivirea să ne cruțe de focul pustiitor pe care unii năimiți vor să-l aprindă din nou în lume. Să fim deci apostolii și ostașii păcii între oameni și între neamuri, ca fiecare din noi să ne putem împlini rostul în lucrarea uriașă de întărire a scumpei noastre patrii, spre fericirea tuturor celor ce trăiesc în cuprinsul ei.

Căci într-adevăr uriașă este lucrarea în care sîntem prinși cu toții. Și mari sînt silințele care ni se cer cu tot dreptul pentru împlinirea Planului gospodăresc întocmit de Înalta Stăpînire, pe anul 1950. Însăși bunăstarea și fericirea țării atîrnă de împlinirea întocmai a acestui Plan. De aceea sîntem încredințați că toți cetățenii luminați, ori unde s-ar afla ei în cîmpul muncii obștești, își vor purta cu cinste îndatoririle lor, ca unii care vor să fie părtași la cununa biruinței pe care o așteptăm cu atîta sete.

(Din Pastorală de Paști, 1950)

Pacea pentru om e ceea ce e aerul, piinea și apa pentru sănătatea lui. Propășirea în toate cele plăcute și încuviințate oamenilor, ca și popoarelor, nu e cu puțință decît sub domnia păcii și a bunei înțelegeri. În pace se zidesc biserici și școli, spitale și fabrici, drumuri și uzine și alte multe, multe; în pace se zidește țara. Dar în pace se zidesc și oamenii în cele dinlăuntru ale lor; în iubire, în cultură, în știință; în tăria sufletului și înțeleapta lui înaintare către tot ce este bun și frumos. Războiul, dimpotrivă, e moartea vieții. El însemnează sărăcie, ologi și orbi, văduve și orfani, jale, desna-dejde și viață cumplită.

Cine dorește războiul? Am crede că nimeni. Și totuși se găsesc și astăzi oameni care să dorească un nou război cu toate năpăstiele lui. Sînt împătimiții avuțiilor nesocotite, nărași să trăiască din sudoarea altora și dornici să robească popoare și țări. Ei nu se tem de Dumnezeu și nu se rușinează de oameni în încercarea de a urzi o nouă involburare mai cumplită decît cea de care abia am scăpat.

Ci noi ne mîngăiem cu știința că tabăra iubitorilor de pace e mult mai numeroasă decît a celor ce se trudesec nebunește să aprindă vîlvătaia unui nou război. În această uriașă tabără ne găsim noi toți, iubii mei fii suflatești, cu credința noastră, cu nădejdea noastră, cu rugăciunile noastre, cu eforturile noastre, cu lupta noastră însușită. Insușețirea noastră crește și prin îndemnurile soliei vestite de îngeri în noaptea sfîntă din Vi-fleem: „Mărire intru cei de sus lui Dumnezeu, pe pămînt pace și între ca-

meni bună voire" (Luca II, 14). Ea crește mai ales astăzi cînd prăsnuim Nașterea Fiului lui Dumnezeu, pe care încă proorocul Legii celei vechi îi numea „Domn al Păcii”.

Știînd unele ca acestea, noi nu vom conțeni să luptăm creștinește pentru păstrarea și întărirea marelui bun al omenirii care este pacea, rugîndu-ne neîncetat către Părintele îndurărilor „pentru pacea a toată lumea și pentru înfrățirea tuturor”, așa cum ne învață de aproape două mii de ani Maica noastră Biserică ortodoxă.

(Din Pastorală de Crăciun, 1951)

Adevărat că multe neamuri și țări ale pămîntului se silesc să viețuiască în pace, se ostenesc să-și tocmească stricăciunile cumplitului război din urmă și prin muncă cînstită să-și zidească o viață mai fericită. Noi încă sintem în uriașa tabără a acestor țări iubitoare de pace. Dar, tot atît de adevărat este, că sint și unii bogătași învățați să trăiască din sudoarea și munca altora. Ei pregătesc, în vîzul lumii, un al treilea război, mai sălbatec decît cele două din care abia am scăpat. O flacără din acest foc uriaș arde chiar acum în Coreea îndepărtatului Răsărit. Și, ce-i mai mult, războiul acesta nu se mai poartă numai cu armele obișnuite de pînă astăzi, destul de groaznice și ele. Nu, ci nesăturații bogățiilor lumii acesteia au născocit arme nouă, în stare să mărească suferința și să samene moartea printre milioane de oameni. Ei samănă din vîzduhî sămînța celor mai cumplite molime, ca ciurma, holera, tifosul.

Ingrijorată de unele ca acestea, lumea cînstită și cu simțul omeniei își ridică pretutindeni cuvîntul de îndreptățită împotrivire, cerînd să înceteze nemaipomenita sălbătăcie și să se pună pace în toată lumea, ca fiecare popor să-și poată gospodări viața neatîrnat și slobod.

Noi pentru aceasta ne rugăm și astăzi, în ziua luminată a Învierii Domnului; și pentru aceasta vom lupta în toate zilele vieții noastre.

(Din Pastorală de Paști, 1952)

Noi nu putem decît să ne uimim că se mai găsesc, deși tot mai puțini, vrăjmași ai păcii și iubitori de uneltiri, de gilcevi și de războaie. Unii ca aceștia nici nu au dreptul să se numească creștini, fiindcă Domnul nostru Iisus Hristos fericește în Evanghelia Sa pe făcătorii de pace, nu pe făcătorii de războaie. Și, dimpotrivă, aceeași Evangheliie spune că „cei ce scot sabia, de sabie vor pieri” (Matei XXVI, 52). Celor ce strecoară vrajbă între popoare, cu gîndul ascuns de a le stăpîni, luîndu-le avutul și neafîrnarea, Domnul le va tăia trufia, le „va smeri înălțata sprînceană” și neputincioșii îi va face, pentru ca marea obște a iubitorilor de pace să poată viețui netulburată, sporînd în toate cele folositoare sufletului și trupului deopotrivă.

Dar, iubiții mei fii suflatești, această bună-sporire în toate cele de folos nouă și obștei întregi nu se poate înfăptui decît prin muncă neconținută, pornită din ascultarea de chibzuitele porunci ale Stăpînirii. Fără ascultare, fără hărnicie, fără cruțare, fără bună rînduială nu se poate înfăptui nimic mare și trainic. Așa ne povățuiește și Scriptura Sfîntă, prin graiul Apostolului Pavel: „Toată suflarea să se supună stăpînirilor mai înalte, că nu este stăpînire fără numai de la Dumnezeu” (Romani XIII, 1). Și iarăși: „Nimănui cu nimic să nu fiți datori, fără numai cu iubirea unii către alții; că cel ce iubește pe aproapele a plinit Legea” (Romani XIII, 8).

Din iubirea aproapelui și din iubirea Patriei să izvorească toate ale voastre.

(Din Pastorală de Crăciun, 1953)

Noi nu luptăm pentru pace numai citind Sfînta Scriptură sau ascultînd ecteniile slujbelor preotești. Fiîndcă noi știm că tot atît de înțeleaptă și de sfîntă este lupta pentru pace, purtată prin muncă. Și cei ce-și fac datoria muncind cinstit și cu hărnicie prin mine, pe ogoare, prin fabrici, prin ateliere, prin cancelarii, sau oriunde i-ar fi așezat rostul vieții obștești, să fie încredințați în inimile lor că și-au făcut datoria și ca ostași ai păcii.

(Din Pastorală de Paști, 1954)

Viața în libertate e o viață nouă. Ea e trăită în lumina și căldura soarelui dătător de putere și viață, în pace și în bucurie. Sînt osebit de fericiți și cei scăpați din robia vremelnică. Apoi cît de fericiți trebuie să fie cei ce au fost scoși din robia veșnică la care erau osîndiți, cît de mare trebuie să fie bucuria noastră a celor ce credem în Hristos ca-n Dumnezeu adevărat, de o ființă cu Tatăl și cu Duhul Sfînt și ca-n Mintuitorul nostru care „din moarte la viață și de pre pămînt la cer ne-a trecut pe noi”.

(Din Pastorală de Paști, 1955)

Așa s-a născut, în veac, Fiul Omului, din mamă fără de Tată, după ce se născuse mai înainte de toți vecii din Tată fără de mamă; aproape pe nesimțite, cum se cuvenea să se nască în mijlocul unor oameni necăjiți și speriați, pe care voia să-i mîngăie și să-i umple de nădejdi în izbăvirea jăgăduită de prooroci. Căci El a venit între oameni ca să-L iubească și să asculte de El, așa cum El îi va iubi pînă la moarte, ascultînd de Tatăl.

Cum l-a fost intrarea în lume, așa l-a fost și viața printre oameni: curată ca a unui copil, simplă ca a unui păstor și ascultătoare.

Curată ca a unui copil, încît nici vrăjmașii cei mai neîmpăcați ai Lui nu L-au putut vădi de vreo vină cu temei. De aceea a avut tot dreptul să spună ucenicilor Săi și nouă tuturor: „de nu veți fi curați ca pruncii, nu

veți intra în împărăția cerurilor". Și iarăși: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8). Și i-a fost viața pe pământ simplă ca a unui păstor. Vulpile își aveau vizuinile lor și păsările cerului cuiburi. Fiul Omului însă de multe ori nu avea unde să-și plece capul (Matei 8, 20). Nu că ar fi căutat anume sărăcia și nevoile; nici că ar fi îndemnat pe cineva să umble după unele ca acestea. A vrut doar să ne arate că sufletul este mai de preț decît trupul și că trecerea prin această viață cu fruntea sus și cu inima curată va alcătui în ziua cea de apoi adevăratul temei al vredniciei noastre. Și viața Pruncului născut în Vifleemul Iudeii a fost o viață petrecută în ascultare desăvîrșită, ascultare pînă la moartea cea de pe Cruce.

(Din Pastorală de Crăciun, 1956)

Hristos a suferit și a murit, de bună voie, ca din moartea Lui să răsară viața noastră, din Jertfa Lui să răsară iertarea păcatelor noastre, ca din războiul pe care l-a purtat împotriva diavolului și a puterilor lui, să răsară pacea noastră, a tuturor celor ce cred în izbăvitoarea putere a morții Lui pe Cruce și slăvesc sfîntă Invierea Lui.

De aceea, pe cit de întunecată a fost săptămîna Patimilor Sale preacurate, pe atît de strălucită este ziua slăvitei Sale invieri. „Acum toate s-au umplut de lumină și cerul și pămîntul și cele dedesubt”.

(Din Pastorală de Paști, 1957)

II. CA MITROPOLIT AL ARDEALULUI

Hristos, prin jertfa Sa izbăvitoare, a surpat și peretele vrăjmășiei dintre om și om, care e peretele păcatului și al vrajbei ce izvorește din păcat. Tot El ne îndeamnă să umblăm cu vrednicie, cu toată smerenia și blîndețea, silindu-ne să păzim unitatea duhului întru legătura păcii — și ca oameni, și ca neamuri, și ca țări.

Pentru noi, creștinii, unele ca acestea sînt lucruri firești. Tocmai de aceea, ne prinde mirarea că mai pot fi unii oameni care deși se numesc creștini, ca și noi, nesocotesc aceste adevăruri. Mingăierea noastră, a celor ce suspinăm după vremea cînd „dreptatea și pacea se vor săruta” (Psalm 84, 11) — și al căror număr e covîrșitor de mare — zace în convingerea că toți cei ce „plănuiesc răutăți întru inimile lor” (Psalm 34, 20) vor fi risipiți de Domnul, care a spus ucenicului Său Petru: „Bagă sabia în teacă pentru că toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri” (Matei 26, 52).

Poporul nostru harnic, cuminte și pașnic e bucuros că Patria lui dragă, Republica Populară Romîna, se află astăzi în tabăra țărîlor iubitoare de pace și e încredințat că numai în pace își poate deslășura hărnicia-sa de

*fiecare zi, ca să-și zidească o viață mai bună și pentru cei de azi, și pentru
fiii săi de mâine.*

(Din Pastorală de Crăciun, 1958)

Viața creștinește trăită, nu e potrivnică vieții pămîntești a credincioșilor decît dacă aceasta e rău trăită, dacă-l supără pe Dumnezeu, dacă face zadarnică jertfa Fiului Său, dacă e întemeiată pe păcat și bîntuită de pa-timi urite care slăbănesc și sufletele și trupurile noastre.

Ducînd o astfel de viață, încălzită de-o inimă curată, povățuită de în-vățătura Sfintei noastre Biserici, nu ne mai temem de rău. Cu ea, putem lupta și pentru pace și propășire. Iar avînd pace, vom putea munci tihnit și cu spor pentru noi înșine, pentru frații noștri, pentru neamul nostru, pentru Patria noastră iubită, Republica Populară Romîna, fiecare după sta-rea și chemarea lui, acolo unde sîntem rînduiți de Dumnezeu și de legiui-tele întocmiri omenesti: pe ogor și în mină, în fabrică și în uzină, pe șantier și-n laborator, la școală și la oaste, în trebile gospodărești de folos obștesc și — pentru noi, slujitorii bisericești — în cele duhovnicești deopotrivă. Și fiindcă în curînd se va prăznui împlinirea a zece ani de cînd toți oamenii de bine, de pretutindenea, stau de veghe pentru ca pacea lumii să nu fie tulburată de amărăciunile neînțelegerilor și de vijorele războaielor, cu in-suflețire nouă să ne rugăm Părintelui ceresc și să ne străduim fără conte-nire pentru ca învrăjbirile dintre oameni să contenească, iar dragostea frățească și buna-înțelegere să se înstăpînească peste tot și pentru totdeauna.

(Din Pastorală de Paști, 1959)

Evangelia Domnului și Mintuitorului nostru Iisus Hristos așa ne în-vață: „Toate cite voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea” (Matei 7, 12).

Noi, romîni, sîntem un popor care abia am apucat să scăpăm din robie și nu o dorim nimănui. Dimpotrivă, ne bucurăm frățește de izbinzile tuturor popoarelor care se silesc să-și dobîndească și ele libertatea și drep-tatea ce li se cuvin. Căci nici de libertatea și nici de dreptatea ta nu te poți bucura deplin decît știînd că de binefacerile acestor mari bunuri se bucură și semenii tăi, de orice limbă, de orice lege și de orice culoare ar fi ei. Cînd va fi așa, se va împlini cu adevărat cuvîntul Proorocului, care zice că „pacea va fi lucrul dreptății, roada dreptății va fi liniștea...” (Isaia 32, 17), iar „dreptatea și pacea se vor săruta” (Psalm 84, 11). Și apoi, săvîrșind și voia lui Dumnezeu, și voia tuturor fiilor Săi credincioși, cu inimă hodinită putem să prefacem săbiile în fiare de plug și lăncile în seceri (vezi Isaia 2, 4) — și toate celelalte arme ucigătoare de oameni să le ardem pe un rug uriaș,

a cărui vîlvătaie, ca o jertfă bine primită, să se suie pînă la cer — ca în viziunea lui Iezechiil: „Atunci locuitorii cetăților ... vor ieși și vor aprinde foc, vor arde armele, scuturile și pavăzele, arcurile și săgețile, lăncile și su-lițele...; nu vor aduce lemne din cîmp, nici nu vor tăia din pădure, ci vor arde numai arme” (Iezechiil 39, 9—10).

Către această lume a păcii depline, fără arme — pe care și Dumnezeu și oamenii vor s-o vadă sălășluindu-se cît mai degrabă pe pămînt — este călduzită înțelepțește și Patria noastră înfloritoare, Republica Populară Romînă, de osîrditorii ei ocîrmuitori de astăzi.

(Din Pastorală de Crăciun, 1960)

Credincioșii creștini nu pot să nu se bucure văzînd că în zilele noastre obștea cea mare a tuturor popoarelor ajunge la încredințarea că viața ne este dată ca să ne bucurăm înțelepțește de ea, dar nu singuri, ci în frățească împreună-viețuire. Iar pentru aceasta este de trebuință să se statornicească pacea trainică între popoare și țări; să se cheltuiască toată agoniseala cetățenilor harnici, de pretutindeni, pe bunuri folositoare vieții lor și nu pe arme ucigătoare, de orice fel ar fi ele; să se poarte cu dreptate cei tari cu cei slabi, cinstind libertatea și propășirea tuturor deopotrivă.

Firește, ca cetățeni devotați Patriei noastre dragi, ne zace la inimă în primul rînd bunul ei mers. La propășirea ei ne aducem cu osîrdie creștinească și cu însușețire patriotică prinosul nostru de muncă cinstită. Ocîrmuirea ei destoinică și înțeleaptă o sprijinim din tot sufletul nostru.

Dar ca făpturi ale aceluiasi Făcător a toate, ca fii ai aceluiasi Părinte ceresc, sintem datori să purtăm la inimă și grija de bunul mers al celor de alt neam, de altă limbă, de altă culoare și chiar de altă „lege”. Ori pe ce continent din cele cinci s-ar găsi omul, tot frate ne este. Tocmai de aceea, avem datoria să-i iubim pe toți oamenii și să-i ajutăm să-și păstreze libertatea și dreptatea pe care și le-au cîștigat după multe lupte. Iar dacă încă nu și le-au cîștigat, să-i ajutăm să și le dobîndească de-acum încolo, căci după cum nouă ne place libertatea și dreptatea în care trăim, și altor neamuri le place același lucru. Iar aceasta îi place și lui Dumnezeu, căci El ne-a făcut pe toți.

(Din Pastorală de Paști, 1961)

† NICOLAE

Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe
Române de Alba-Iulia și Sibiu și Mitropolit al credincioșilor
ortodocși din Ardeal, Crișana și Maramureș

*Iubiului cler și dreptcredincioșilor noștri creștini :
Har, milă și pace de la Dumnezeu - Tatăl și de la Domnul
nostru Iisus Hristos.*

„Ziua învierii: popoarelor să ne lumina-
mă! Paștile Domnului, Paștile, că din
moarte la viață și de pe pământ la cer
Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi, cei
ce cîntăm de biruință...“.
(Din Catavasiile Paștilor).

Iubiții mei fii sufletești,

Două nopți sfinte luminează anul nostru bisericesc: noaptea de Crăciun și noaptea Paștilor. În noaptea de Crăciun, credincioșii nu merg la culcare decît spre ziuă, după ce și-au așteptat cu bucurie și și-au primit cu cinstea cuvenită colindătorii. În noaptea Paștilor, se culcă de cu vreme, dar se scoală „des-de-diminează, încă pe întunec”,¹ spre a întîmpina pe Cel ce călînd cu moartea pe moarte a înviat din mormînt. Colindele Crăciunului slăvesc cele mai multe fapte ale lui Hristos Domnul. Cîntările Sfintelor Paști slăvesc o singură faptă a Lui, cea mai mare dintre toate: Învierea.

Cu zdrobire de inimi ne-am rugat, ne-am spovedit și ne-am cuminecat de-a lungul celor șapte săptămîni ale marelui Post al Sfintelor Patimi, ca Părintele milelor să ne ajute să ne curățim simțirile și să ne arătăm biruitori asupra păcatului, pentru ca fără de osîndă să ajungem a ne închina și sfintei Învieri.

Și iată că bunul Dumnezeu ne-a ascultat rugăciunea. Covîrșiți de strălucirea praznicului, strigăm acum împreună cu

¹ Ioan 20, 1.

Psalmistul: „Revărsatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne, și ai umplut de veselie inimile noastre”.²

Praznicul acesta cade an de an în miezul primăverii. Două bucurii mari ne hărăzește Dumnezeu primăvara: Innoirea firii și prăznuirea Invierii. Primăvara, pământul încremenit de suflarea rece a iernii, își deschide sânul ca să umple de viață toată firea. Codrul pleșuvit și înnegrit de brumă și de viscoliri, primăvara își îmbracă mantia de frunză verde. Grădinile se împodobesc cu flori. Pe ogoare, plugul taie brazdă reavănă, din care — cu darul lui Dumnezeu — plugarul, la vremea sa, va culege roduri îmbelșugate.

Iubiții mei fii sufletești,

Primăvara e frumoasă oricând și oricum va veni, fiindcă așa a lăsat-o Dumnezeu să fie. Pentru darurile pe care le aduce primăvara, se și bucură de ea toată făptura.

Dar și mai mult se bucură dreptcredinciosul creștin de duhovniceasca desprimăvărare pe care ne-o aduce an de an luminatul praznic al Invierii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Cea dintîi, primăvara firească e o primăvară vremelnică. Aceasta, însă, e primăvară veșnică fiindcă ne deschide din nou porțile raiului, cele zăvorîte prin păcatul neascultării întîiului om.

Spre deosebire de acesta, al doilea Adam, adică Hristos-Domnul, „s-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte — și încă moarte pe cruce. Pentru aceasta și Dumnezeu l-a preînălțat pe El și i-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pămîntești și al celor dedesupt; și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl”.³

Prin ascultarea Sa de Dumnezeu, Hristos a șters vina neascultării lui Adam și a urmașilor lui. Prin moartea Sa pe cruce, El a omorît păcatul strămoșesc, a împăcat pe om cu Dumnezeu și a adus făptura în starea în care a ieșit întru început din mîinile Făcătorului a toate. Prin jertfa Sa preacurată, Fiul lui Dumnezeu ne-a scos din osînda veșnică și ne-a făcut părtași împărăției Sale fără de sfîrșit. Iar prin Invierea Sa cea de a treia zi, Hristos a așezat cel mai trainic și mai adînc temei credinței noastre creștinești. „Dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovă-

2 Psalm 4, 6—7.

3 Filipeni 2, 8—11.

duirea noastră, zadarnică este și credința voastră” — scria dumnezeiescul Apostol Pavel creștinilor din Corint.⁴ Și așa este! Nașterea Lui cea mai presus de fire ne minunează; biruința Lui asupra ispitelor la care a fost supus ne stîrnește lauda cuvenită; schimbarea la față și celelalte minuni ce le-a săvîrșit ne uimesc; înțelepciunea Lui, care covîrșește toată mintea, ne umple de mirare; bunătatea și mila Lui ne înduioșează; înfricoșatele Lui patimi și moartea Lui ne sfîșie inima de durere. Dacă, însă, Hristos n-ar fi înviat, peste toate aceste simțiri ale noastre de caldă alipire față de El s-ar așterne negurile îndoielii și întristării.

Dar Hristos a înviat cu adevărat. Nor de mărturii ne încredințează pe deplin despre aceasta. El a fost văzut înviat de Sfinții Apostoli — cînd de toți laolaltă, cînd de unii din ei; l-au văzut sfintele femei mironosițe; doi învățăcei au călătorit cu El spre Emaus; pe Sf. Toma l-a chemat să pipăie coasta străpunsă de suliță; a stat la masă și a mîncat împreună cu Sfinții Apostoli; s-a despărțit de ei pe muntele Măslinilor, cînd s-a înălțat la cer. Sfîntul Apostol Pavel l-a văzut înviat și preaînălțat în slavă pe drumul Damascului.⁵ Pe creștinii din Corint, același dumnezeiesc apostol îi încredința că Hristos cel înviat a fost văzut deodată de peste cincisute de frați, dintre care cei mai mulți trăiau încă pe vremea Sfinților Apostoli.⁶

Hristos a înviat, ca nimeni să nu mai geamă sub osînda păcatului.

Hristos a înviat, ca nimeni să nu se mai teamă de moarte, care este „plata păcatului”.⁷

Hristos a înviat, ca nimeni să nu mai fie rob.

Hristos a înviat ca să dăruiască tuturor oamenilor viață în slobozenie, ca unor fii iubiți ai Tatălui ceresc.

Iată, dragii mei, pricina neasemuitei veselii care stăpînește astăzi sufletele noastre și care se revarsă în obșteasca noastră cîntare de slavă: „**Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le!**”

Să ne veselim, dar, și să cîntăm cu inimi înălțate de bucuria Invierii: „**Paștile Domnului, Paștile, că din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi!**”

Să ne luminăm, dar, cu prăznuirea și să ne curățim simțirile în ascultarea de voia preasfîntă a celui înviat din morți. Răstîg-

4 I Cor. 15, 14. 5 Ioan 20, 1 urm.; Luca 24, 1 urm; F. Ap. 9, 3 urm. ș. a.

6 Vezi I Corinteni 15, 4 urm.

7 Vezi Romani 6, 23.

nind și îngropînd cu Hristos, pe „omul cel vechi”⁸ al păcatului, să înviem la viață nouă, silindu-ne să ajungem fiecare din noi, întru Hristos, „făptură nouă”, „om nou”.⁹

Iubiții mei fii sufletești,

La înnoire ne cheamă Sfînta noastră Biserică în toată bună-vremea. Dar ne cheamă mai ales la praznicul Sfintelor Paști, prin cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: „După cum Hristos a înviat din morți, așa și noi întru înnoirea vieții să umblăm”.¹⁰

„Omul cel vechi” este robii multor idoli — vrajbelor, sfezilor, zavistiilor, mîniilor, gîlcevilor, dezbinărilor, eresurilor, pizmelor, uciderilor, bețiilor¹¹ și tuturor întinăciunilor sufletești.

Cu totul altfel este „omul cel nou”. Acesta nu se nevoiește decît întru dragoste, pace, bunătate, facere de bine, credință, blîndețe și întru înfrînarea poftelor.¹² Trecut prin focul curățitor al scufundării în moarte cu Hristos, omul cel nou își păstrează sufletul curat pentru a-l aduce dar lui Dumnezeu. Firește, omul cel nou se izbăvește prin Hristos mai întîi pe sine, curățindu-și simțirile sale cu ajutorul harului dumnezeiesc ce i se dă prin Sfintele Taine. Dar el îi îndeamnă la viață curată și pe semenii săi, în mijlocul cărora viețuiește. Căci „puțin aluat toată frămîntătura dospește”.¹³

Pentru credinciosul creștin, praznicul Invierii este o chemare la primenirea întregii sale făpturi lăuntrice. A lui și a celor din jurul său, a obștei din care face parte, a tuturor oamenilor. „Ziua Invierii, să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm și să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi...”. Fiecare credincios se luminează silindu-se să trăiască după cum îl povățuiește lumina lui Hristos, spre a ajunge nu la moarte din viață, ci din viață vremelnică la viața cea veșnică.

Credincioșii creștini nu pot să nu se bucure văzînd că în zilele noastre obștea cea mare a tuturor popoarelor ajunge la încredințarea că viața ne este dată ca să ne bucurăm înțelepțește de ea, dar nu singuri, ci în frățească împreună-viețuire. Iar pentru aceasta este de trebuință să se statornicească pacea trainică între popoare și țări; să se cheltuiască toată agoniseala cetățenilor harnici, de pretutindeni, pe bunuri folositoare vieții lor și nu pe

8 Romani 6, 6; Colos. 3, 9; Efes 4, 22.

9 Galateni 6, 15; II Corinteni 5, 17; Efeseni 2, 15; 4, 24; Coloseni 3, 10.

10 Romani 6, 4.

12 Galateni 5, 21.

11 Galateni 5, 19—20.

13 Galateni 5, 9.

arme ucigătoare, de orice fel ar fi ele; să se poarte cu dreptate cei tari cu cei slabi, cinstind libertatea și propășirea tuturor deopotrivă.

Firește, ca cetățeni devotați Patriei noastre dragi, ne zace la inimă în primul rînd bunul ei mers. La propășirea ei ne aducem cu osîrdie creștinească și cu însuflețire patriotică prinosul nostru de muncă cinstită. Ocîrmuirea ei destoinică și înțeleaptă o sprijinim din tot sufletul nostru.

Dar ca făpturi ale aceluiași Făcător a toate, ca fii ai aceluiași Părinte ceresc, sîntem datori să purtăm la inimă și grija de bunul mers al celor de alt neam, de altă limbă, de altă culoare și chiar de altă „lege”. Ori pe ce continent din cele cinci s-ar găsi omul, tot frate ne este. Tocmai de aceea, avem datoria să-i iubim pe toți oamenii și să-i ajutăm să-și păstreze libertatea și dreptatea pe care și le-au cîștigat după multe lupte. Iar dacă încă nu și le-au cîștigat, să-i ajutăm să și le dobîndească de-acum încolo, căci după cum nouă ne plac libertatea și dreptatea în care trăim, și altor neamuri le place același lucru. Iar aceasta îi place și lui Dumnezeu, căci El ne-a făcut pe toți. În fața Lui, „nu mai este iudeu, nici elin, nu mai este barbar, nici scit, nu mai este rob, nici slobod, nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, ci toți sînt una...”¹⁴

La unele ca acestea ne învață și ne povățuiește și Sfînta noastră Biserică, prin întîistătătorii ei, și ocîrmuitorii Patriei noastre iubite, prin toate îndrumările lor pline de înțelepciune. Dacă totdeauna v-am îndemnat la ascultare deplină și față de Biserică și față de Patrie, mai ales acum, la acest praznic luminat al Invierii Domnului, vă sfătuiesc părințește să luați aminte la cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel: „Toată suflarea să se supună stăpînirilor mai înalte ... căci dregătorul este slujitor al lui Dumnezeu spre binele tău”¹⁵.

Fiți, deci, ascultători, cum ascultător a fost și Domnul nostru Iisus Hristos, cel ce a înviat din morți. El, prin jertfa Sa, ne-a împăcat cu Dumnezeu și cu oamenii. De aceea și noi se cuvine să trăim în pace și cu Dumnezeu, și cu frații noștri, ori de unde ar fi ei. La turnul Babilonului, limbile s-au amestecat, încît oamenii nu se mai înțelegeau întreolaltă. Hristos a surpat peretele din

¹⁴ Galateni 3, 28; Coloseni 3, 11; Romani 10, 12; ș. a.

¹⁵ Romani 13, 1. 4.

mijloc al despărțirii, vrajba dintre un popor și altul,¹⁶ astfel încât oamenii să poată să se înțeleagă întreolaltă și dacă vorbesc osebite limbi. Un popor care asuprește alt popor nu are dreptul să se numească creștin. „Cel ce duce pe alții în robie, de robie are parte...” — spune cuvântul Sfintei Scripturi.¹⁷

Așa ne îndeamnă și Mîntuitorul: „Toate cîte voiți să vă facea vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea”.¹⁸

Iubiții mei fii sufletești,

Obişnuitele legături dintre oameni pot slăbi de la o vreme. Și legătura de rudenie, și cea de prietenie și cea a osebitelor stări și chemări întru care viețuiesc oamenii. Unele legături sînt curmate de depărtare, altele sînt măcinate prin pizma deșartă care înveninează adeseori legătura dintre om și om.

Sînt, însă, două legături trainice care ne țin laolaltă, în toată vremea: alipirea de Hristos și de Biserica Sa și dragostea nefățărită față de Patria noastră. Pe cea dintîi o vădim cinstind cu creștinească cuviință și tragere de inimă predaniile „legii” noastre strămoșești, dreapta credință ortodoxă răsăriteană. Pe cealaltă, o arătăm nevoindu-ne să fim pildă pentru semenii noștri în părășia însuflețită la săvîrșirea a tot lucrul bun și poporului nostru de folos, să fim oameni ai păcii și ai buneivoini. Căci noi nu trăim despărțiți, fiecare de capul lui, nici în Biserică și nici în viața obștească, ci „unii altora ne sîntem mădulare”.¹⁹ Se cade, deci, ca fii ai luminii să umblăm.²⁰ Iar „fiii luminii” se poartă în toată bunăvremea „ca la lumina zilei”.²¹ „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri”.²²

Dragostea, pacea și bunăvoința să ne unească pe toți într-o mare familie, în care frățește „să purtăm sarcinile unii altora”,²³ „un suflet fiind, una cugetînd”.²⁴

Iată, iubiții mei fii sufletești, dumnezeieștile învățături și părințeștile povețe cu care mă îndrept de astădată către voi, împărtășindu-vi-le cu toată dragostea, spre binele vostru.

16 Cf. Efeseni 2, 14.

18 Matei 7, 12.

20 Vezi Efeseni 5, 8.

22 Matei 5, 16.

24 Filipeni 2, 2.

17 Apocalipsă 13, 10.

19 Romani 12, 5.

21 Romani 13, 13.

23 Galateni 6, 2.

Dorindu-vă ca luminatul praznic al Sfințelor Paști să-l petreceți cu toții sănătoși, în pace și duhovnicească îndestulare și să-l ajungeți întru mulți, fericiți ani, Vă întâmpin cu strămoșeștile noastre binețe creștinești:

Hristos a înviat !

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți.

Data în reședința Noastră mitropolitană din Sibiu, la Praznicul Invierii Domnului din anul 1961.

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor,

† **NICOLAE**
arhiepiscop și mitropolit

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

† T E O F I L

Din mila lui Dumnezeu Episcop al Eparhiei
Vadului, Feleacului și Clujului

*Iubiului cler și dreptmăritorilor creștini har și pace de la Dumnezeu
Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos.*

„Iisus Hristos Domnul nostru a fost dat
morții din pricina fărădelegilor noastre și
a înviat pentru îndreptarea noastră”.

(Rom. 4, 25).

Iubiții mei fii suflețești,

Din mila lui Dumnezeu iarăși ne-am învrednicit să prăznuim sfânta și luminata Înviere a Domnului nostru Iisus Hristos. „Veniți toți credincioșii să ne închinăm Sfintei Învierii lui Hristos”.

Indemnul Bisericii noastre strămoșești e mai cald astăzi decât în duminicile de peste an. Chemările ei de astăzi sînt mai stăruitoare. Lauda ei este pătrunsă de un mai puternic fior de dragoste: „Sfîntă învierea Ta o lăudăm și o mărim, Hristoase”.

Praznicul acesta Biserica îl socotește praznicul cel mai de frunte al Legii celei noi. Praznicul cel mai sfînt, cel mai sfințit și mai sfințitor. Să observăm numai cît de des întîlnim cuvîntul sfînt în laudele rînduite pentru preamărirea acestui praznic. „Paștile cele sfînțite astăzi nouă s-au arătat, Paștile cele nouă și sfînte... Paștile cele ce sfîntesc pe toți credincioșii... O, Paștile cele mari și prea sfînțite, Hristoase... Cît este de sfînțită cu adevărat și mult prăznuită această noapte a Învierii!”.

În mod firesc se naște întrebarea: de ce oare Paștile, mai mult decât oricare alt praznic al creștinătății, Biserica le numește sfînte, sfînțite și sfințitoare? Prin întreagă viața Sa, Hristos este calea, este lumina și pilda tuturor virtuților. Dar prin învierea Sa, Hristos este în primul rînd izvorul și modelul sfințeniei depline.

„Cel ce sfințește (Hristos), și cei ce sînt sfințiți (cei credincioși), dintru Unul sînt toți (din Dumnezeu); de aceea nu se rușinează a-i numi pre dînșii frați...” (Evrei II, 11). „Și Eu însumi Mă sfințesc pentru ei, ca și ei să fie sfințiți prin adevăr” (Ioan XVII, 19). Mîntuitorul mărturisește aici că se aduce pe Sine jertfă sfîntă, ca din ea să se sfințească Apostolii din toate vremurile și credincioșii de totdeauna. „De aceea și Iisus, ca să sfințească norodul cu însuși Sîngele Său, a pățimit dincolo de poartă” (Evrei XIII, 12).

Iubiții mei fii suflețești,

În vremea Sfinților Apostoli, creștinii aveau între alte numiri ca: ucenici, frați, credincioși — și pe aceea de **sfinți**. Astfel, credinciosul Anania din Damasc, răspunzînd Domnului nostru Iisus Hristos Care, în vedenie, îl trimitea să caute pe Saul cel din Tars —, numește sfinți pe creștinii din Ierusalim. El zice: — „Doamne, am auzit de la mulți de bărbatul acesta cîte rele a făcut sfinților Tăi în Ierusalim” (Fapte IX, 13).

Pomenind de vizitele Sfîntului Petru, scriitorul Faptelor Apostolilor scrie: „Ci Petru trecînd pe la toți, a venit și la **sfinții** care locuiau în Lida” (Fapte IX, 32). Sfinții din Lida erau creștinii ce locuiau acolo.

Trecînd prin Iope, Petru Apostolul săvîrșește o mare minune înviind pe o uceniță cu numele Tavita. Povestind pe larg împlinirea aceasta, același scriitor — Sf. Luca — între altele scrie: „Și dîndu-i mîna, Petru a ridicat-o. Apoi a chemat pe **sfinți** și pe văduve și le-a arătat-o vie” (Fapte IX, 42).

Aproape în toate epistolele sale, Pavel Apostolul își începe scrisul făcînd urări de bine și numind sfinți pe creștinii cărora li se adresează. Așa la începutul Epistolei către Romani, citim: „Tuturor celor din Roma iubiților lui Dumnezeu, **celor chemați să fiți sfinți**, har vouă și pace de la Dumnezeu Tatăl nostru și de la Domnul nostru Iisus Hristos” (Rom. I, 7).

La fel îi numește sfinți pe creștinii din Corint, în amîndouă epistolele trimise lor. Prima epistolă are la începutul ei adresarea aceasta: „Către Biserica lui Dumnezeu care este în Corint, către cei ce **au fost sfințiți în Hristos Iisus**, chemați să fie sfinți... Har și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos!” (I Cor. I, 2—3).

Dar numirea de sfinți pentru creștini o întâlnim nu numai la începutul epistolelor Sfântului Pavel, ci și în cuprinsul lor, adeseori.

Să fim pe deplin încredințați că frații noștri creștini din timpurile apostolice erau sfinți nu numai cu numele, ci și cu purtarea lor. Cei ce nu erau, se străduiau cu deadinsul să fie. Sfinții Apostoli și păstorii așezați de ei la cîrma Bisericii întemeiate de dînșii, le aminteau creștinilor cu toate ocaziile, că sînt chemați să fie sfinți. Îndemnările acestea erau o preocupare de competență a păstorilor și a păstoriților deopotrivă.

Să ascultăm îndemnul Sfântului Apostol Petru din prima lui epistolă sobornicească: „După cum Cel ce v-a chemat este sfînt, fiți și voi sfinți în toată purtarea voastră. Căci scris este: Fiți sfinți pentru că Eu sînt sfînt” (I Petru I, 15—16).

După cum scrierile Sfântului Apostol Pavel sînt mai multe, mai numeroase sînt și îndemnurile pe care ni le dă către această țintă înaltă. Să-l ascultăm: „Dumnezeu **ne-a ales** mai înainte de întemeierea lumii **ca să fim sfinți și fără prihană înaintea Lui**” (Efes. I, 4).

Pentru orice judecată sănătoasă este lucru vădit că noi trebuie să prețuim nespus de mult alegerea aceasta. Ea înseamnă că în planul și rînduiala Atotmilostivului Dumnezeu sîntem hărăziți să ne mîntuim prin căutarea neobosită a sfințeniei și a neprihănirii. Este oare lucru neînsemnat a răsturna planurile Ziditorului nostru? Poate fi oare îngăduit creștinului să nesocotească rînduiala binevoitoare a prea înțeleptului Dumnezeu? Cade-se oare celui ales să aibă o purtare nealeasă?

Pavel cel inspirat de Duhul Sfînt ne asigură că: „**Voia lui Dumnezeu este sfințirea voastră**; să vă feriți de curvie; fiecare din voi să știe să-și stăpînească corpul său în sfințenie și cinste... Căci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurăție, ci la sfințenie” (I Tes. IV, 3, 7).

Cînd voia lui Dumnezeu este sfințirea noastră și prin aceasta mîntuirea noastră, putem noi oare să punem la îndoială datoria mare de a îndeplini această voie cerească? Dacă voia noastră stricată o preferăm față de voia Lui curată, putem noi oare să gîndim că nu L-am jignit, nu L-am vătămat pe Prea Bunul nostru Dumnezeu? Cine respinge o poftire binefăcătoare, cine leapădă o chemare iubitoare, nu batjocorește oare pe Cel ce l-a invitat?

Între celelalte îndemnări părintești ale Sfântului Pavel găsim

una cu apăs: „Căutați pacea cu toți oamenii și sfințenia fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evrei XII, 14).

Să luăm aminte la ultimele cuvinte din acest citat: „fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul”. Ele voiesc să spună că a căuta sfințenia și pacea cu toți oamenii, nu este un sfat ci o poruncă, este o condiție neapărat de lipsă pentru a putea vedea pe Dumnezeu în împărăția Lui cea cerească. Căutarea păcii cu toți oamenii este și porunca vremii pe care o trăim, este chemarea puternică a mișcării de propășire și înnoire ce cuprinde lumea întreagă.

Iubiții mei fii sufletești,

Sfințirea noastră începe odată cu primirea Tainei Sfântului Botez și nu se sfârșește decît în ceasul morții noastre. Față de credincioșii din Corint, Sfîntul Pavel susține cu multă dîrzenie că nedreptii, adică vicioșii, nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Pe ei însă — fiindcă s-au lepădat de toate lucrurile satanei și s-au botezat —, îi asigură că transformarea produsă de Botez i-a adus într-o stare sufletească cu totul deosebită: „Și așa erați unii din voi! (cufundați în păcate). Ci v-ați spălat, ci v-ați sfințit, ci v-ați îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos și prin Duhul Dumnezeului nostru” (I Cor. VI, 11).

Sfințirea începută la botez, Dumnezeu așteaptă s-o păzească și s-o desăvîrșească cei botezați, prin strădaniile lor neîncetate. De aceea le grăiește Duhul Sfînt prin rîvna lui Pavel: „Acele făgăduințe avîndu-le, iubiților, să ne curățim pe noi de toată spurcăciunea trupului și a sufletului, **desăvîrșind sfințenia noastră** întru frica lui Dumnezeu” (II Cor. VII, 1).

Iubiții mei fii sufletești,

Evreii din Legea Veche prăznuiau Paștile lor jertfind un miel fără prihană, pe care îl mîncau cu pîine fără aluat, cu pîine nedospită, numită azimă. Toată vremea de opt zile cît țineau Paștile lor, nu aveau voie să folosească decît pîinea aceasta nedospită. Orice aluat era îndepărtat din casele lor. Din pricina acestei porunci aspre, Paștile lor se mai numeau „zilele azimelor”. Aceste Paști ale Legii Vechi le-a prăznuit după toată rînduiala lor și Domnul nostru Iisus Hristos cu ucenicii Săi.

În Evanghelia lui Marcu găsim scris: „Iar în ziua cea dintîi a azimelor, cînd jertfeau Paștile, zis-au către El ucenicii Lui: „Unde vrei să mergem ca să mănînci Paștile?” (Marcu XIV, 12).

A jertfi Paștile vrea să spună a jertfi mielul Paștilor. A mîncă

Paștile înseamnă a mânca din mielul Paștilor. Acesta trebuia (consumat) folosit întreg în seara primei zile a sărbătorii, în seara zilei de 14 Nisan, dimpreună cu azimi și cu verdețuri.

În Legea cea Nouă, mielul Paștilor care s-a jertfit este Domnul Hristos, arătat de Ioan Botezătorul cu aceste cuvinte: „**Iată Mielul lui Dumnezeu Cel ce ridică (Cel ce ispășește) păcatul lumii**” (Ioan I, 29). De când s-a jertfit Iisus pe lemnul Crucii și pînă la sfîrșitul veacurilor, ori de cîte ori ne cuminecăm, noi mîncăm mielul Paștilor. Că ne putem cumineca oricînd, noi o știm bine.

De atunci, după săvîrșirea jertfei de pe Golgota și după învierea Celui răstignit, pînă la capătul veacurilor, noi ne găsim în sărbătoare, noi prăznuim în toată vremea Paștile tainice ale Bisericii creștine. De aceea, pînă la sfîrșitul veacurilor, în toată vremea, orice aluat de răutate și vicleșug, orice păcat, trebuie înlăturat din viața creștinilor.

Pe cînd trăia printre ei, Mîntuitorul i-a povățuit pe învătăceii Săi, zicîndu-le: „**Luați seama și vă feriți de aluatul fariseilor și al saducheilor**” (Mat. XVI, 6). Iată o povață care nu se învește niciodată.

În acest înțeles trebuie tilcuite și îndemnul Sfîntului Apostol Pavel cînd scrie Corintenilor: „**Curățiți-vă de aluatul cel vechi ca să fiți o frămîntătură nouă, precum și sînteți pîini fără aluat; căci Hristos, Mielul nostru de Paști s-a jertfit pentru noi. Drept aceea să facem praznicul nu cu aluat vechi, nici cu aluat de răutate și de viclenie, ci cu azimile curăției și ale adevărului**” (I Cor. V, 7—8).

Povața aceasta: „**Curățiți-vă de aluatul cel vechi**” ne amintește de altă povață înrudită cu ea: „**Dezbrăcați-vă de omul cel vechi, care se strică prin poftele înșelătoare**” (Efes. IV, 22).

Omul cel vechi este omul vinovat de păcatul strămoșesc în care s-a născut, omul stăpînit de pofte rele amăgitoare, omul plin de lăcomie, de pismă, de ucidere, de ceartă, de înșelăciune (Rom. I, 29).

La acest om creștinul a renunțat odată cu primirea botezului Legii celei noi. Curățindu-se de păcatul lui Adam prin apa și duhul nașterii din nou, creștinul n-a putut totuși lepăda de la sine semințele răului, n-a putut stîrpi dintr-o dată rădăcinile păcatului. Aceste rădăcini le cultivă vrăjmașul cel vechi, diavolul, care ne ispitește și caută a le face să odrăslească mereu.

Am făgăduit să fim și sîntem mereu ajutați să fim „**frămîntătură nouă**” (I Cor. V, 7). De drept, în urma Botezului am de-

venit „pîini fără de aluat” sau azimi, — am devenit „făptură nouă” (II Cor. V. 17), un om nou (Efes. IV, 24), omul păcii și al înfrățirii cu toți semenii lui.

De fapt, această schimbare se cere păstrată cu trudă. Menținerea ei este mereu periclitată. Sporirea ei cere opinteli nu puține. Din această necurmată primejdie a căderii în păcat, din acest pericol al pierderii curăției și a sfințeniei, de aici izvorăsc sfaturile multe și îndemnurile stăruitoare pe care le întâlnim în scrisul Sfinților Apostoli și al păstorilor duhovnicești de totdeauna.

La aceste sfaturi se adaugă acum, pentru noi, și îndemnul de propășire și înnoire al vremii pe care o trăim. „Innoiți-vă în duhul minții voastre” este și strigătul mișcării pentru pace și prietenie din timpul nostru, strigăt care a străbătut în lumea întreagă. Glasul Domnului ne poruncește: „Nimeni să nu fie cu vicleșug și cu nedreptate în treburi față de fratele său” (I Tes. IV, 6). Glasul vremurilor noastre cere și el cu putere să se pună capăt exploatării și asupririi din colonii, să înceteze pregătirile războinice de orice fel.

Prin faptul că Hristos, Mielul nostru de Paști, s-a jungheat pentru noi de multă vreme, noi am intrat în sărbătoarea tainică a Paștilor creștine. Orice aluat vechi de răutate și vicleșug trebuie înlăturat pentru totdeauna din sînul „norodului rîvnitor de fapte bune” (Tit. II, 14). Creștinilor li se cere să prăznuiască cu „azimile curăției și ale adevărului”. Firește că vom prăznui și ne vom odihni în acest chip numai în ce privește săvîrșirea păcatului, lucrarea fărădelegii și îndestularea poftelor. Oricine dintre noi știe că munca cinstită pentru bunăstarea familiei și propășirea binelui obștesc, strădaniile depuse în slujba Bisericii și a Patriei, năzuințele nobile pentru biruința păcii în jurul nostru și în lumea întreagă, toate acestea stau alături de rugăciune și ajută la dobîndirea sfințeniei creștine.

Împărtășindu-vă acest cuvînt de învățătură, rog pe Bunul Dumnezeu să vă ajute a petrece Sfintele Paști în pace, în sănătate și-n bucurie, și a le ajunge într-un mulți ani.

Hristos a înviat!

Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți.

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor, † **TEOFIL**
Episcop

Data în reședința Noastră episcopală din Cluj, la praznicul Învierii Domnului din anul 1961.

„Pe Cel ce n-a cunoscut păcat, pentru noi păcat L-a făcut, ca noi să ne facem dreptatea lui Dumnezeu întru Dînsul”.
(II Cor. V, 21).

† VALERIAN

din milostivirea lui Dumnezeu, Episcop al Oradiei

Iubitorului de Hristos cler și tuturor dreptcredincioșilor creștini, din această de Dumnezeu păzită Eparhie, har și îndurare de la Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor, iar de la smerenia Noastră, arhierești binecuvîntări.

Hristos a înviat!

Iubiții mei fii sufletești,

După zilele de post și pocăință creștinească, a sosit ziua cea mare a Paștilor, praznic de lumină și măreață bucurie duhovnicească. După întinericul Golgotei, care s-a lăsat peste strigătul de durere al Fiului Omului, a răsărit soarele învierii și vieții de veci. Cu haină nouă se îmbracă pămîntul, iar cerul, scăldat în lumină, răsună de cîntecul păsărilor, de zîmbet și zumzet de primăvară.

Boldul morții s-a dovedit a fi neputincios, și peste zăbranicul ei se așterne cununa cea neveștejită a vieții, căci „**Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd și celor din mormînturi viață dăruindu-le!**”. Cel ce s-a jertfit pe Golgota și a coborît în mormînt pentru trei zile, a strălucit în lumina învierii și ne-a deschis zările senine ale eternității.

Din epilogul dramei de pe muntele Golgotei și din faptul învierii, ca și din întreaga desfășurare a vieții pămîntești a Mielului lui Dumnezeu, se desprind idei mari și generoase: ideea de iubire și dreptate a lui Dumnezeu, ideea de ispășire a păcatului și de mîntuire a ființei umane.

Iubiții mei fii sufletești,

Dumnezeu este iubire; este iubire în sine, în ființa Sa, în manifestarea Sa. Este iubire din veci, iubire sfîntă, iubire abso-

lută, iubire față de Fiul, iubire față de Duhul Sfânt, iubire față de lume.

„Intîia bunătate a lui Dumnezeu — zice Tertulian — este că n-a voit să rămînă în veci ascuns”. Iar Sf. Ioan Gură de Aur spune că „Nu este nimeni, fie tată, fie mamă, fie prieten, sau oricine, care să ne fi iubit atît de mult ca Dumnezeu”.

Din iubire a creat Dumnezeu lumea și a voit ca făpturile să participe la fericirea sa. Din iubire a creat îngerii și omul, înzestrîndu-i cu cele mai alese daruri și făcîndu-le parte de o stare fericită. Sf. Grigore de Nisa afirmă că Dumnezeu, neavînd trebuință de nimic, în urma bunătății Sale nesfîrșite, se hotărî a face creaturile care să participe la fericirea Lui, le dădu perfecțiunile cele mai variate și nu încetează nicicînd a le împărți cu dărnicie bunurile ce le sînt neapărat de trebuință.

Iubirea lui Dumnezeu, spune Scriptura, i-a așezat pe cei dintîi oameni în rai și „le-a dat stăpînirea peste cele ce sînt pe pămînt. După chipul Său i-a îmbrăcat pe oameni cu virtute și după asemănarea Sa făcutu-i-a pe ei” (Iisus, fiul lui Sirah, XVII, 2—3). Iar Sf. Ioan Damaschin adaugă: „Dumnezeu a creat pe om nevinovat, drept și iubitor de bine, scutit de griji și supărări, strălucind în toate perfecțiunile, fiind îmbelșugat de tot binele, ca o lume mică în cea mare”. „Cît de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule!” (Ps. XXXVI, 8), exclamă psalmistul. „Bunătatea Ta ajunge pînă la ceruri și credincioșia Ta, pînă la nori” (Ps. XXXVI, 5).

Intr-adevăr, iubirea și bunătatea lui Dumnezeu se dovedesc în toate lucrările și manifestările Sale, și nici nu ni-L putem imagina pe Părintele ceresc lipsit de aceste mari însușiri.

Dar, dacă Dumnezeu este iubire desăvîrșită și nemărginită, nu e mai puțin adevărat că El este și dreptate absolută. „Drept ești Tu” — exclamă Evanghelistul —, „Cel ce ești și Cel ce erai...” (Apoc. XVI, 5). „Că drept este Domnul — zice Psalmistul — și iubitor de dreptăți” (Ps. X, 7).

Dreptatea cerului a admis Golgota, dar peste întunericul Golgotei, iubirea cerului a revărsat potopul de lumină al Invierii. Dreptatea divină rănită de păcat, a admis moartea și putreziciunea, dar iubirea lui Dumnezeu ne-a adus învierea, viața și nemurirea.

„Nu este Dumnezeu al morților, ci al viilor” (Lc. XX, 39), strigă Mîntuitorul. „Morții Tăi, Doamne, vor trăi și trupurile lor

vor învia”, scrie profetul Isaia. „Deșteptați-vă, tresătați de bucurie, voi cei ce sălășluiți în pulbere! Căci roua Ta este rouă de lumină și pământul va naște din nou pe cei adormiți” (Isaia XXVI, 19).

Prin înviere, iubirea lui Dumnezeu ne-a adus nădejdea vieții eterne și bucuria trecerii noastre în cetatea cea nefăcută de mînă a Ierusalimului ceresc. Precum după moartea aparentă a naturii din timpul iernii, urmează izbucnirea vieții primăvăratice, tot astfel după durerea morții noastre urmează bucuria vieții și măririi eterne. „Sufletul nostru tinde spre patria cerească, precum păsările călătoare tind toamna spre țările calde”. „Ne-ai făcut pentru Tine, Doamne, exclamă Fer. Augustin, și neliniștit este sufletul nostru pînă se va odihni în Tine!”.

Invierea este murmurul vieții eterne și dovada atotputinței și iubirii lui Dumnezeu.

Iubiții mei fii sufletești,

Iată lucrarea iubirii și dreptății lui Dumnezeu, în raport cu noi oamenii, și aceasta se poate vedea, mai ales la sărbătorile acestea ale morții și învierii Domnului, cînd putem constata că iubirea și dreptatea lui Dumnezeu sînt nedespărțite și lucrează numai spre binele și mîntuirea noastră sufletească. Ele sînt două legi supreme și absolute, care coordonează gîndurile și acțiunile vieții noastre de creștini. Ele ne ridică valoarea sufletului și dau un rost mai înalt vieții noastre. Ele ne luminează cărările și ne încălzesc inimile; ne îmboldesc și ne sporesc energiile creatoare; ne fac să luptăm pentru tot ce e bun, înalt și frumos; ne aduc pacea și mulțumirea pe pămînt și ne asigură mîntuirea sufletului.

Dreptatea ne spune să nu facem rău nimănui, ci să dăm fiecăruia ce este al său, ferindu-ne a vătămă pe cineva. Iubirea merge mai departe. Ea ne cere nu numai să nu facem rău, ci să ajutăm pe aproapele nostru, făcîndu-i bine pînă la jertfirea de noi înșine. Iar aproapele este tot omul, indiferent de culoare, de rasă, de limbă, sau de credință. În creștinism iubirea devine poruncă. Ea desfundă inima omului și face să țîșnească dintr-însa izvoare de bunătate și de viață nouă. Ea se revarsă ca razele de soare asupra vieții celor din jurul nostru. Sîntem atît de creștini, cîtă iubire știm să revărsăm în jurul nostru.

Iubirea merge pe același drum cu dreptatea. Ele se întregesc una pe alta și nu pot exista una fără alta. Iubirea adevărată cere

să fii drept. Un creștin bun umblă în „**dreptatea și sfințenia adevărului**” (Ef. IV, 24). El trăiește în virtute și har. Dreptatea este premergătoare iubirii și iubirea este desăvârșirea dreptății.

Dreptatea îmi cere să dau fiecăruia ceea ce este al său. Iubirea mă îndeamnă să dau fiecăruia din ceea ce este al meu.

Dreptatea creștină cere să fii ceea ce vrei să fie alții și să faci ceea ce vrei să facă alții. „**Ce ție nu-ți place, altuia nu face**”, pretinde dreptatea. Iar iubirea îți cere să te silești mereu să faci altora ceea ce ai vrea să-ți facă ție alții.

Din virtutea dreptății răsare pentru credincioși ideea de dreptate socială, care e temelia bunei rânduiei și călăuzește legăturile dintre oameni. Dreptatea aceasta cere să nu ne supărăm, să nu înșelăm și să nu asuprim pe nimeni. Dreptatea cere să respectăm dreptul la viață și libertate al fiecărui om și al fiecărui popor. Dreptatea cere să nu fie asuprite și înrobite popoarele de altă culoare a pielii, sau de altă rasă, ci fiecare să-și primească libertatea și independența națională, alături de celelalte popoare mai avansate.

Dreptatea cere să nu se verse sânge omenesc și să se oprească războaiele, să se nimicească armele de distrugere, iar oamenii să ajungă la înțelegere. Dreptatea este strigătul inimii, este lucrarea adevărului, este „pîinea poporului”, este fundamentul statelor, este „legătura sfîntă a societății omenești”. „Nimic nu se așează, în ordine morală, decît pe dreptate. Nimic nu dăinuiește decît prin ea” (Lacordaire). „Precum se prăbușește o casă, cînd arhitectul a încălcat, la zidirea ei, legea matematică, tot astfel cad împărățiile, cînd legea veșnică a dreptății a fost îndepărtată din hotarele lor” (idem). „Cînd dreptatea piere, nu mai este nimic care să poată da preț vieții oamenilor”. „Unde domnește dreptatea, armele sînt zadarnice” (Amgot).

Intr-o societate în care stăpînește dreptatea, armele sînt de prisos, pacea și mulțumirea se sălășluiesc, înfrățirea se cimentează, progresul se dezvoltă, viața înflorește sub toate aspectele. Acolo unde stăpînește dreptatea, roadele ei se arată din plin. Acolo se clădește liniștea, armonia și viața fericită pentru toți. „**Rădăcina celor drepti nu se va clătina niciodată**” (Pilde XII, 3). „**Cumpăna înșelătoare este urîță lui Dumnezeu, dar cîntăreala dreaptă îi este plăcută**” (Proverbe XI, 1).

Este adevărat că precum în vechime așa și azi, dreptatea nu e înțeleasă de toți deopotrivă sau e înțeleasă greșit. Concepția de

dreptate e rău interpretată și greșit aplicată, nu numai în viața particulară a indivizilor, ci și în viața de stat a popoarelor.

Așa, în unele țări din Apus se pare normal și cu dreptate ca unii cetățeni să adune grămezi de aur pe spinarea și din sudoarea celor mulți, iar alții să nu aibă nici strictul necesar pentru existență. Acolo se pare just ca unii să acumuleze averi imense, iar alții să n-aibă nici bucățica de pâine, ca unii să se îmbuibă și să trăiască în lux și desfătări, iar alții să sufere, zbătându-se în cea mai neagră mizerie.

Se pare just în unele țări ca fabricanții de arme și oamenii intereselor meschine să se îmbogățească fără limită și să țină lumea într-o stare încordată, prin născocirea și fabricarea permanentă de arme infernale de distrugere totală, în timp ce popoarele duc jugul cel greu, trebuind să întrețină cu banii și singele lor această cursă nebună a înarmărilor. Este oare just ca unele popoare să se zbată și azi în robia colonialistă, fiind vlăguite și tratate mai rău ca animalele, iar bogățiile pământurilor și țărilor lor să fie vărsate în vistieriile altor țări? Este oare drept ca cei ce au ajuns căpetenii ai celor robiți pînă acum să fie uciși sălbatic, în numele și la adăpostul așa zisei civilizații occidentale, cum a fost cazul de curînd în Congo?

În numele cărei dreptăți cel mai odios șovinism rasial se menține încă în unele țări occidentale, care-și zic civilizate și încă creștine? Ce spirit de iubire și dreptate stăpînește pe acei conducători de state care se gîndesc la înarmări și războaie, în timp ce milioane de oameni fără de lucru privesc cu groază spectrul negru și amenințător al foametei și al morții?

Precum vedem — și e foarte dureros aceasta —, acolo dreptatea e înțeleasă pe dos sau e schimbată în cea mai mare nedreptate, deși fac caz de creștinismul lor.

Stări de lucruri nedrepte au existat și în țara noastră sub regimurile trecute. Inegalități și deosebiri între oameni, ură șovină și rasială, asuprirea celui mai slab de către cel mai tare, îmbogățiri fabuloase, fraude și înșelăciuni, huzur și dezmăț, nerespectarea legilor și multe alte nedreptăți au existat și la noi, dar lucrurile s-au schimbat.

Prin noua așezare a lumii la noi, în locul nedreptății s-a impus dreptatea. Deosebirile dintre oameni, pornite din diferențe de rasă, și șovinismul, au ajuns pentru noi noțiuni tot mai străine. Pacea, înfrățirea, progresul și viața fericită sînt astăzi idealurile întregului nostru popor.

În casa noastră, în patria noastră, prin sălășluirea cinstei și dreptății, se zidește o viață nouă, o viață plină de pace, de rodnicie, de progres.

Să ajutăm această viață prin munca, hărnicia și spiritul nostru de dreptate. Să fim drepti cu semenii noștri și drepti cu noi înșine. Să respectăm disciplina și buna orînduire a patriei. Să dovedim că sîntem creștini buni, prin respectarea conștiințioasă a legii, prin cinstea și corectitudinea noastră în viața obștească, pentru că „**nici o nenorocire nu se întîmplă celui drept, pe cînd cei nelegiuîți sînt covîrșiți de rele**” (Pilde XI, 21). „**Lumina celor drepti luminează, pe cînd sfeșnicul celor fără de lege, se stinge**” (Pilde XIII, 9).

Dreptatea care se sălășluiește acum definitiv, s-o încălzim cu duhul iubirii noastre. Iubirea aceasta ne îndeamnă nu numai să nu facem rău nimănui, ci să facem cît mai mult bine oricărui dintre semenii noștri. În necesarele și rigidele raporturi de dreptate, să turnăm untdelemnul iubirii, care alină și înfrățește sufletele în același elan al muncii creatoare.

Să fim stăpîniți de iubirea care înflăcărează totul, dar și de dreptatea care consolidează toate noile înfăptuiri. Să ne încălzim la flacăra iubirii, care crează lucruri mari și a dreptății care le păstrează; de iubirea care naște armonie și formele vieții, și de dreptatea care reglementează mersul vieții.

Prăznicul Invierii să ne împodobească sufletele cu aceste două mari virtuți, luminîndu-ne pașii cu farul dreptății și încălzindu-ne inimile cu focul iubirii, spre a putea împlini întru totul datoriile noastre creștinești și cetățenești.

De ziua Invierii să ne rugăm așa, Celui ce a suferit pentru noi Patima și moartea de ocară:

„Doamne Iisus Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai născut, Te-ai jertfit și ai înviat din mormînt; fă ca jertfa iubirii Tale să fie izvor de îndreptare și izbăvire sufletească pentru noi, iar lumina Invierii Tale să ne dea putere de viață, plină de focul dragostei către Dumnezeu și către aproapele, și să ne îmbrace sufletele în haina neprihănirii și dreptății, ca nici cu gîndul, nici cu fapta să nu ne abatem de la legea Ta.

Revarsă, Doamne, în viața frămîntată a omenirii, spiritul păcii, al dreptății și buneii voiri între oameni și popoare, ca nici certuri, nici asupriri, nici războaie, nici arme pustiitoare să nu mai fie pe pămînt.

Insuflă în inimile conducătorilor popoarelor duhul înțelegerii și al dragostei de oameni și noroade, ca pe calea cuvîntului, a împreună-viețuirii oamenilor și nu pe calea armelor de nimicire totală, să se ajungă la înfrățirea și pacea desăvîrșită și universală.

În farmecul razelor de primăvară și în podoaba neîntrecută cu care din nou se îmbracă pămîntul, revarsă, Doamne, în inimile noastre, razele Invierii Tale celei dătătoare de viață și cu duh drept le împodobește, ca întru măreția Ta și pe cărările Tale, să ajungem la limanul însoțit al păcii și mîntuirii.

Precum în noaptea Invierii miile de luminițe împrăstie în tunicul nopții și deschid zările, așa ne ajută, Iisuse Doamne, să ajungem fiecare pe țarmul împărăției lui Dumnezeu, feriți — pe cărările vieții — de toate primejdiile, luminînd pe alții prin pilda vieții și prin faptele cele bune, pe care văzîndu-le semenii noștri, să preamărească pe Tatăl nostru, Cel din ceruri”.

Cu aceste gînduri și învățături, vă urez, dragii mei, praznic fericit tuturor, cu bucurii senine și gînduri sfinte. Împărtășindu-vă arhierestile mele binecuvîntări, rog pe Părintele ceresc cel veșnic iubitor, și pe Fiul Său, Cel ce ne-a îmbrăcat în lumina învierii, ca și pe Măicuța Sfîntă, cea pururea milostivă, să vă aibă pe toți în grija cea prea înaltă și în iubirea cea veșnică, feriți de ispite, de necazuri și de toată împlinirea cea rea.

Hristos a înviat!

Al vostru rugător către Dumnezeu,

† **VALERIAN**
Episcopul Oradiei

DUPĂ ALEGERILE DE DEPUTAȚI DE LA 5 MARTIE

Pregătirea minuțioasă și atentă a alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române și în sfaturile populare regionale, raionale, orașenești și comunale s-a făcut în cadrele îndătinății campanii electorale, care a durat de astă dată vreme de câteva luni de zile. Întregul nostru popor a participat cu acel prilej la însuflețite adunări cetățenești, în cursul cărora s-au discutat pe răgaz, chibzuit, înțelepțește, cu caldă dragoste de patrie, problemele pe care le ridică dezvoltarea vertiginoasă a economiei noastre socialiste, a vieții sociale și a culturii naționale. Au fost făcute propuneri și sugestii pe cât de interesante și de instructive, pe atât de prețioase în consecințele lor practice.

Interesul obștesc arătat față de pregătirea alegerilor de la 5 martie a. c. a fost atât de viu și de pozitiv încât se poate spune că înainte de alegeri am avut o „sesiune” — amplă și de durată — de muncă politică-cetățenească intensă și clar-văzătoare, la nivelul întregii țări.

Operația alegerilor de deputați s-a desfășurat sărbătorește, luând proporții de praznic obștesc. Evenimentul — căci a fost un eveniment de însemnătate deosebită pentru dezvoltarea ulterioară a țării noastre pe căile bunăstării, păcii și fericirii — a dovedit puternica unitate politică și morală a întregului nostru popor solidarizat indestructibil în jurul ocîrmuirii democrat-populare a țării noastre, căreia îi datorim înfloritoare realizări de pînă acum în toate sectoarele de activitate publică. Din 12.444.977 cetățeni înscrși în listele de alegători s-au prezentat la vot 12.417.800, adică 99,78%. Din aceștia, 12.388.787 cetățeni — adică 99,77% — au votat pentru candidații Frontului Democrației Populare.

Participarea masivă a cetățenilor la alegeri — încă din primele cearsuri ale dimineții — și votul unanim acordat candidaților F.D.P. dovedesc înalta conștiință cetățenească a poporului nostru, devenit stăpînul real, adevărat al țării. Rezultatul alegerilor exprimă limpede bucuria și mîndria cu care populația țării privește înfăptuirile fără precedent ale regimului democrat-popular și încrederea noastră deplină în perspectivele luminoase

pe care le deschide poporului nostru programul desăvîrşirii construcţiei socialiste în Republica Populară Romînă.

Compoziţia Marii Adunări Naţionale a R. P. Romîne şi a sfaturilor populare alese la 5 martie a. c. dovedeşte că acum puterea de Sţat aparţine faptic oamenilor muncii de la oraşe şi de la sate, care o exercită prin aceste organe reprezentative ale voinţei obşteşti. Astăzi, la noi, democraţia este cu adevărat o organizare a Statului în care puterea este exercitată de popor. S-a terminat pentru totdeauna cu vremurile, oamenii şi metodele care foloseau această nobilă şi cuprinzătoare noţiune ca travestiu pentru tiranii de toate speciile, de la cele mai hazlii pînă la cele mai tragice. Astăzi, la noi, democraţia e reală şi consecventă înţelesului ei genuin, curăţat de toţi paraziţii, de toate impurităţile care îi desfigurau profilul autentic. „Cuvîntul care a minţit cel mai mult, în trecut, din tot fondul nostru de cuvinte” a fost reabilitat şi reaşezat în stima şi preţuirea ce i se cuvin de suflul înnoitor care schimbă faţa ţării noastre în ritm revoluţionar, de la Eliberare încoace. Astăzi, poporul devenit stăpîn al destinelor sale trimite în Marea Adunare Naţională şi în sfaturile populare oamenii în care şi-a pus cea mai mare încredere şi care au dovedit faptic că o merită pe deplin, fără precupeţire. Tot ceea ce contribuie la construirea socialismului îşi are reprezentanţii săi în aceste organe ale puterii de Stat. Compoziţia Marii Adunări Naţionale aleasă la 5 martie a. c. este deosebit de grăitoare în această privinţă.

Pentru cea de-a IV-a legislatură a Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Romîne au fost aleşi 465 de deputaţi. Dintre aceştia, 335 deputaţi — adică 72,04% — sînt muncitori şi ţărani muncitori; iar 130 deputaţi — adică 27,96% — sînt intelectuali.

Printre deputaţii Marii Adunări Naţionale sînt muncitori dintre cei mai înaintaţi din toate ramurile principale ale industriei, ţărani colectivişti din toate regiunile ţării, oameni de ştiinţă şi artă — printre care 24 academicieni — numeroşi ingineri, tehnicieni, profesori, jurişti, medici, ziarişti, militari, reprezentanţi al cultelor religioase, oameni care îşi pun cu devotament puterea de muncă, talentul şi cunoştinţele în slujba poporului muncitor.

În ce priveşte ocupaţia actuală, aproape jumătate dintre deputaţii Marii Adunări Naţionale — precis: 226 — lucrează nemijlocit în fabrici şi uzine, pe şantiere şi în mine, în transporturi şi pe ogoare, în laboratoare şi spitale, în şcoli şi instituţii de artă, ca tot atîta făurari de bunuri materiale şi spirituale necesare creşterii bunăstării obşteşti, întăririi şi înfloririi Patriei.

Atenția deosebită pe care o acordă regimul de democrație populară al țării noastre promovării femeilor pînă în funcțiuni de cea mai mare răspundere în Stat o ilustrează în această direcție faptul că din totalul deputaților Marii Adunări Naționale aleasă la 5 martie a. c. 77 sînt femei, muncitoare, țărânci, intelectuale de vază, demne reprezentante ale maselor de femei, cetățene egale în drepturi cu bărbații din Patria noastră eliberată pentru totdeauna de orice fel de exploatare și asuprire.

Unitatea și prietenia trainică a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare este oglindită în prezența a 61 de deputați care sînt după naționalitate maghiari, germani, evrei, ucrainieni, sîrbi, etc.

După vîrstă, deputații Marii Adunări Naționale se împart astfel: 82 au vîrsta între 23 și 30 de ani, 175 între 30 și 40 de ani, 123 între 40—50 de ani și 85 peste 50 de ani.

Dintre deputați, 248 — adică 53,30% — sînt decorați cu ordine și medalii ale R. P. Romîne, laureați ai Premiului de Stat și deținători ai altor distincții conferite de Statul democrat-popular pentru aportul lor însemnat la propășirea Patriei și pentru contribuția adusă în lupta pentru apărarea păcii în lume. Un număr de 11 deputați poartă înaltul titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Din verificarea proceselor verbale ale comisiilor electorale de circumscripții, Comisia de validare a mandatelor deputaților Marii Adunări Naționale — aleasă în temeiul art. 31 din Constituție — a constatat că toți cei 465 de deputați au fost declarați aleși în conformitate cu prevederile constituționale și legale și că nu există nici un temei pentru invalidare, în nici una din circumscripții. Altă dată, operația validării mandatelor de deputați aleși în parlamentele burghezo-moșierești dura ea singură mai mult decît o sesiune de lucru a Marii Adunări Naționale de astăzi. Deputații de profesie de-atunci aveau timp berechet și diurna le mergea potrivit cu durata sesiunii.

*

Marea Adunare Națională a Republicii Populare Romîne aleasă la 5 martie a. c. și-a desfășurat lucrările primei sesiuni în zilele de 20—22 martie a. c.

A fost o sesiune rodnică în toată puterea cuvîntului. În cursul ei au fost adoptate o serie de hotărîri de mare însemnătate, care ilustrează rolul crescînd al Marii Adunări Naționale în activitatea social-politică a țării noastre. Legile și hotărîrile adoptate stabilesc o mai deplină precizare a funcțiilor organelor supreme ale puterii de Stat și le asigură o organizare mai corespunzătoare noilor sarcini puse de dezvoltarea vieții de Stat. Constituției i-au fost aduse unele modificări care vor contribui la perfecționarea conducerii întregii activități de Stat, la soluționarea în condiții tot mai bune

a problemelor de mare însemnătate ale construcției economice, social-culturale și de Stat în etapa actuală. Prin aceste modificări este mai bine clarificată competența Marii Adunări Naționale ca organ suprem al puterii de Stat, care exercită toate drepturile Statului român democrat-popular. Atribuțiile Marii Adunări Naționale au fost lărgite, astfel încît ea să-și desfășoare în condiții mai bune activitatea legislativă, de îndrumare și control în calitate de cel mai înalt organ al Statului.

Potrivit prevederilor cuprinse în modificările aduse unor texte din Constituție, organul suprem al puterii de Stat între sesiunile Marii Adunări Naționale este Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne. El se compune dintr-un președinte, trei vicepreședinți și 13 membri.

Marti 21 martie a. c., Marea Adunare Națională a ales în unanimitate, prin vot secret, Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne. Cu o însuflețire la care s-au asociat spontan și invitații aflați în tribune a fost salutată alegerea Dlui Gheorghe Gheorghiu-Dej, în înalta demnitate de președinte al Consiliului de Stat al R. P. Romîne. Votul unanim al deputaților, satisfacția și deplina aprobare cu care cetățenii țării au primit această alegere, reflectă dragostea și încrederea întregului nostru popor în înțeleapta ocîrmuire de astăzi a țării.

În aceeași zi, Marea Adunare Națională a ales prin vot secret, în unanimitate, noul guvern al Republicii Populare Romîne. Președinte al Consiliului de Miniștri este Dl Acad. Ion Gheorghe Maurer.

Din țară și de peste hotare au sosit nenumărate mesaje de felicitare, adresate Dlui Președinte al Consiliului de Stat al R. P. Romîne, Gheorghe Gheorghiu-Dej și Dlui Președinte al Consiliului de Miniștri, Acad. Ion Gheorghe Maurer, în care li se fac cele mai calde urări de spor bun în misiunea ce au de îndeplinit la cîrma Patriei noastre dragi.

Marea Adunare Națională a adoptat apoi legea pentru crearea Consiliilor economice ale sfaturilor populare regionale. Inițierea consiliilor economice ale sfaturilor populare regionale va asigura conducerea în condiții mai bune a economiei locale de către organele locale de partid și de Stat, va mobiliza mai intens și va folosi mai rațional resursele naturale din regiuni, îmbinînd mai strîns diferitele sectoare ale economiei locale în concordanță cu dezvoltarea activității economice republicane.

*

Cei patru ani de legislatură care stau în fața Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne aleasă la 5 martie a. c. vor marca fără îndoială o nouă și importantă etapă în dezvoltarea multilaterală a țării noastre. Așa cum a spus Președintele Consiliului de Stat al R. P. Romîne, Dl Gheorghe Gheorghiu-Dej, de la tribuna Marii Adunări Naționale în 21 martie a. c., „oamenii muncii privesc cu optimism și încredere viitorul.

Transformările înnoitoare care au schimbat din temelii înfățișarea Patriei sînt o mărturie a superiorității orînduirii socialiste, a "mării forțe creatoare a celor ce muncesc, stăpîni pe soarta lor". Avem toate condițiile trebuincioase pentru înfăptuirea integrală a obiectivelor strălucite care ne stau în față. Poporul nostru a dobîndit o largă experiență în munca de zidire nouă, iar ocîrmuirea lui destoinică și devotată se bucură de toată încrederea populației țării.

Ca să ducem la bun sfîrșit sarcinile prevăzute pentru etapa actuală de dezvoltare, de întărire și înflorire a Patriei avem nevoie de pace. De aceea, în ce o privește, așa cum a arătat în cuvîntarea citată DI Președinte Gheorghe Gheorghiu-Dej, „credincioasă principîilor coexistenței pașnice, România își va aduce și în viitor contribuția activă la lupta pentru apărarea și consolidarea păcii. Republica Populară Romînă va milita cu și mai mare perseverență pentru realizarea propunerilor făcute la Organizația Națiunilor Unite de Uniunea Sovietică cu privire la dezarmarea generală și totală, pentru lichidarea oricăror forme de asuprire colonială și dreptul tuturor popoarelor la deplină independență și suveranitate, pentru încheierea tratatului de pace cu Germania și înlăturarea primejdiei militarismului revanșard, în interesul consolidării păcii în Europa. Vom continua acțiunile întreprinse pentru dezvoltarea colaborării interbalcanice, crearea unei zone denuclearizate și fără arme rachetă în Balcani, extinderea relațiilor politice, economice și culturale cu toate statele”.

In cursul campaniei electorale și în ziua sărbătorească a alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare regionale, raionale, orășenești și comunale, slujitorii și credincioșii Bisericii noastre au mers umăr la umăr cu întregul nostru popor muncitor. Victoria în alegeri a Frontului Democrației Populare este și bucuria noastră. Ţelurile luminoase pe care le urmărește ocîrmuirea de Stat a Republicii noastre sînt și ţelurile noastre. Cu deplină încredere și cu avînt din ce în ce mai însuflețit sprijinim întru cuvînt și faptă, fără precupețire, munca de zidire nouă a noii faze de dezvoltare a țării, în care am intrat la începutul primăverii anului acestuia. Succesele strălucite de pînă acum sînt cheazășie a înfloririi viitoare a Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă.

REDACȚIA

OMUL ÎN COSMOS

În anii din urmă, avântul pe care l-a luat dezvoltarea științelor este ilustrat cu deosebire de succesele înregistrate în cercetarea și studierea spațiului cosmic.

Întrecerea pentru explorarea cosmosului a fost câștigată categoric de oamenii de știință, muncitorii și tehnicienii din Uniunea Sovietică, fapt recunoscut de toată lumea.

Încă la 4 octombrie 1957, sovieticii au lansat și stabilit pe orbită primul satelit artificial al Pământului (Sputnik I), în greutate de 83,6 kg, care și-a încetat existența abia la 4 ianuarie 1958.

Al doilea Sputnik, în greutate de 508,3 kg, a fost lansat la 3 noiembrie 1957 și și-a încetat existența la 14 aprilie 1958. El avea la bord un animal domestic (cățelușa „Laika”), a cărui adaptabilitate la condițiile de viață ale zborului în cosmos a fost minuțios studiată cu ajutorul bogatei aparatură de precizie instalată la bordul satelitului artificial.

În 15 mai 1958 a fost plasat pe orbită al treilea satelit artificial sovietic al Pământului (Sputnik III), în greutate de 1.327 kg. El a avut viață lungă, de aproape doi ani, încetându-și existența la 6 aprilie 1960.

La 2 ianuarie 1959, o rachetă cosmică sovietică în greutate de 1.472 kg a devenit prima planetă artificială a Soarelui.

A doua rachetă cosmică sovietică, lansată în 12 septembrie 1959, avind greutatea de 1.511 kg, a ajuns în Lună la 14 septembrie 1959, depunând acolo fanionul cu stema de stat a Uniunii Sovietice.

A treia rachetă cosmică sovietică, lansată în 4 octombrie 1959 și avind o greutate de 1.553 kg, a zburat în jurul Lunii și a fotografiat reversul ei, permițând astfel alcătuirea primei hărți a părții nevăzute a satelitului natural al Pământului.

Uniunea Sovietică a trecut apoi la construirea de nave cosmice grele. Prima din acestea, avind greutatea de 4.540 kg (fără ultima treaptă a rachetei purtătoare), a fost lansată la 15 mai 1960. Ea continuă să se învârtă în jurul Pământului.

A doua navă cosmică (avind la bord cățeleușele „Belka” și „Strelka”), cu o greutate de 4.600 kg (fără ultima treaptă a rachetei purtătoare), a fost

lansată în 19 august 1960 și a aterizat în locul mai dinainte stabilit la 20 august 1960. Problema readucerii pe Pământ — fără să se aprindă la reîntrărea în straturile dense ale atmosferei — a acestor minunate vehicule interastrale era astfel practic rezolvată.

A treia navă cosmică (avînd la bord cîinii „Pciolka” și „Mușka”), în greutate de 4.563 kg, a fost lansată la 1 decembrie 1960 și și-a încetat existența în ziua următoare.

La 4 februarie 1961, Uniunea Sovietică a lansat un satelit greu (Sputnik IV). El cîntărea 6.483 kg (fără ultima treaptă a rachetei purtătoare. Satelitul și-a îndeplinit în aceeași zi programul de cercetări cosmice.

În 12 februarie 1961 a fost lansată din Uniunea Sovietică, în direcția planetei Venus, o rachetă purtătoare a unei stații automate interplanetare. Stația automată cîntărește 643,5 kg.

A patra navă cosmică a fost lansată în 9 martie 1961. Ea cîntărea 4.700 kg (fără ultima treaptă a rachetei purtătoare). Nava a aterizat cu succes în aceeași zi, în regiunea stabilită.

La 23 martie 1961, a cincia navă cosmică sovietică (avînd la bord cîinele „Zviodocika”), măsurînd 4.695 kg (fără ultima treaptă a rachetei purtătoare), a aterizat cu succes în aceeași zi, în regiunea stabilită.

Între timp, în Uniunea Sovietică se antrenau intens viitorii cosmonauți, sub supravegherea și îndrumarea oamenilor de știință (medici, biologi, fizicieni, chimiști, astronomi, etc.) competenți. Nu mai încăpea îndoială că primul cosmonaut avea să fie un cetățean sovietic. Acest lucru era admis făcînd chiar și de americani, care recunoșteau că în cursa pentru cucerirea cosmosului au rămas mult în urma sovieticilor.

În sfîrșit, ziua mult așteptată a sosit: La 12 aprilie a. c., Uniunea Sovietică a împlinit primul zbor al omului în cosmos.

În dimineața acelei zile, la orele 9,07, nava cosmică-satelit „Vostok” (Răsăritul), avînd un om la bord, a pornit spre Cosmos, și după ce a efectuat un zbor în jurul globului pămîntesc, a revenit cu succes pe Pământ, în Uniunea Sovietică, în locul stabilit, aterizînd la orele 10,35 (ora Moscovei).

Primul om care a pătruns în Cosmos, pilotul cosmonaut al navei cosmice-satelit „Vostok”, este aviatorul-maior Iuri Alexeevici Gagarin, cetățean al Uniunii Sovietice.

Greutatea navei cosmice-satelit „Vostok”, cu pilotul cosmonaut, este de 4.725 kg, fără a lua în considerare greutatea ultimei trepte a rachetei purtătoare. Ea a fost lansată pe orbită cu ajutorul unei rachete supergrele, avînd mai multe trepte. După ce i s-a imprimat prima viteză cosmică, ea s-a desprins de ultima treaptă a rachetei purtătoare și a început zborul liber pe orbită în jurul Pămîntului, evoluînd în jurul planetei noastre la o îndepărtare minimă (la perigeu) de suprafața ei de 175 km și la o dis-

tanță maximă (în apogeu) de 302 km. S-au stabilit și menținut comunicații prin radio în ambele sensuri cu cosmonautul Gagarin. Sisteme radio-telemetrice și de televiziune au permis să se facă observații asupra stării cosmonautului în timpul zborului. Acesta a suportat în mod satisfăcător perioada plasării pe orbită a navei-satelit „Vostok” și s-a simțit bine tot timpul. Aparatura care asigură condițiile de viață necesare în cabina-satelit a funcționat normal. Sistemul de frinare și propulsie al navei cosmice — declanșat în conformitate cu programul stabilit la ora 10,25 (ora Moscovei) — a funcționat excelent, astfel încît nava cu pilotul cosmonaut maiorul aviator Gagarin a început să coboare de pe orbită în vederea aterizării în regiunea de mai-nainte stabilită din Uniunea Sovietică.

Inițial pilot cosmonaut al lumii, aviatorul maior Iuri Alexeevici Gagarin, e tînăr, avînd vîrsta de 27 de ani împliniți. S-a născut la 9 martie 1934, într-un sat colhoznic din regiunea Smolensk, din familia unui colectivist, acum muncitor tîmplar în orașul Gjatsk din aceeași regiune. Și-a început activitatea în aviație pe cînd era student al unei școli tehnice. În 1955 a început să învețe la școala de aviație din orașul Orenburg. Din 1957, după ce a absolvit această școală cu diploma de merit, el servește ca pilot în aviația sovietică. E căsătorit. Soția sa, Valentina Gagarina, are 26 de ani și a absolvit școala sanitară din Orenburg. Are două fete: Elena (de 2 ani) și Galea (de-o lună).

Primul zbor al omului în Cosmos a zguduit lumea. Numele maiorului aviator I. A. Gagarin e de-atunci încoace pe toate buzele. Uniunea Sovietică a primit felicitări entuziaste din toate țările, fiind obiectul admirației obștești. O nouă eră a fost deschisă în istoria omenirii: era pătrunderii omului în Cosmos, era călătoriilor interplanetare, era expedițiilor științifice intersiderale.

Zborul triumfal al lui Gagarin în jurul Pămîntului la bordul navei cosmice „Vostok” constituie o incununare a succeselor fără egal pe care le-a dobîndit Uniunea Sovietică în strădania ei eroică și pașnică de cucerire a spațiului cosmic.

Capitala Uniunii Sovietice i-a făcut aviatorului-maior Iuri Alexeevici Gagarin o primire triumfală. Insuși premierul sovietic Dl Nichita Hrușciiov a ieșit în întîmpinarea sa, împreună cu alți fruntași ai conducerii țării. Primului pilot cosmonaut al lumii i-a fost decernat înaltul titlu de Erou al Uniunii Sovietice, precum și alte distincții.

Comentînd acest eveniment fără precedent, Agenția de știri „France Presse” transmitea cele ce urmează: „Uniunea Sovietică — prima care a lansat în 1957 un satelit artificial în jurul Pămîntului, prima care a lansat

o rachetă care a atins Luna printr-o lovitură direct spre țintă în 1959, în sfârșit prima care a pus pe orbită și a readus pe Pământ anul trecut animale superioare, a dat lumii pe Cristofor Columb al spațiului. Astăzi omenirea se oprește un moment înainte de a întoarce pagina și de a deschide un capitol nou, capitolul călătoriilor cosmice de mâine.

Amundsen la Polul Nord, Edmund Hillary pe înălțimile Everestului, Lindberg deasupra Atlanticului de Nord apar acum simpli excursioniști.

Acest zbor de necrezut era așteptat: din mai 1960 el este pregătit în mod oficial prin etape spectaculoase și calculate în mod științific.

Devansind ficțiunea pură, știința popularizată a dezvăluit de mai multe luni misterul care înconjură voiajul primului cosmonaut. Și, într-un discurs pronunțat în Siberia, Nichita Hrușciiov a anunțat apropierea evenimentului.

Ca toate marile realizări din istorie, această realizare a depășit orice imaginație”.

Agencia „France Presse” sublinia că „elementul excepțional al comunicatului (scil.: dat de Agenția sovietică „Tass”) este că a fost transmis chiar înainte ca astronautul Gagarin să fi efectuat reîntoarcerea sa pe Pământ. Această indică cât se poate de bine încrederea totală pe care o au savanții sovietici în succesul acestei reîntoarceri”.

Comentariul e obiectiv. Comparația cu Cristofor Columb al mărilor e valabilă însă numai în parte. Acesta, ca toți navigatorii evului mediu și ai veacurilor următoare — cu tot idealismul său — căuta aur. Altcum,, puterниците vremii nu i-ar fi pus la dispoziție mijloacele materiale de cutreierare a apelor pentru descoperirea de noi surse de câștig ieftin. Soarta lui se cunoaște. A evocat-o pătrunzător poetul american Carl Sandburg, în aceste versuri mohorâte, dar veridice: „Cristofor Columb a fost un om sărman, / Sărăcia l-a gonit la capătul lumii: / Incepu el cu sărăcia și cerșitul, sfârșit-n închisoare, / Bietul Columb, flămîndul Columb / În reci cătușe de oțel / Bravul, vestitul Columb”. (După A. E. Baconsky, în „Gazeta Literară”, nr. 18/1961).

Așa a fost atunci, în vremurile smolite ale evului mediu. Acum, în prima țară socialistă a lumii, e altfel. Inflăcăratul miting de la Moscova, distincțiile primite de primul pilot cosmonaut al lumii arată fără putință de îndoială cât de mult am progresat în cînstirea valorii și demnității omului care servește obștei, mulțimii, poporului, omenirii. Gagarin e o mîndrie a lumii întregi. Fericit poporul care ni l-a dat!

Zborul său în cosmos ne bucură cu îndoită bucurie. Intii de toate, fiindcă primul cosmonaut este cetățean al puternicei și fidelei noastre prietene de la Răsărit, Uniunea Sovietică. În al doilea rînd, deoarece această biruință care depășește orice termen de comparație este încărcată de-o înaltă semnificație etică. A exprimat-o deslușit ocîrmuirea statului sovietic în

Chemarea adresată popoarelor și guvernelor tuturor țărilor, întregii omeniri progresiste:

„Noi, oamenii sovietici care construim comunismul, avem marea cinste de a fi primii care pătrundem în Cosmos. Noi considerăm victoriile în cucerirea Cosmosului drept realizări nu numai ale poporului nostru, ci și ale întregii omenirii. Le punem cu bucurie în slujba tuturor popoarelor, în numele progresului, fericirii și binelui tuturor oamenilor de pe Pământ. Nu punem realizările și descoperirile noastre în slujba războiului, ci în slujba păcii și securității popoarelor.

Dezvoltarea științei și tehnicii deschide posibilități nelimitate în domeniul cuceririi forțelor naturii și folosirii lor spre binele omenirii, iar pentru aceasta trebuie în primul rînd să fie asigurată pacea.

În această zi solemnă ne adresăm din nou popoarelor și guvernelor tuturor țărilor chemîndu-le la pace.

Fie ca toți oamenii, indiferent de rasă și naționalitate, culoarea pielii, credință religioasă și apartenență socială să depună toate eforturile pentru asigurarea unei păci trainice în întreaga lume. Să punem capăt cursei înarmărilor! Să înfăptuim dezarmarea generală și totală sub un sever control internațional! Aceasta va fi o contribuție hoșăritoare la cauza sacră a apărării păcii”.

Chemarea aceasta este redactată în spiritul pur al politicii de pace a lagărului socialist. Acesta, prin Uniunea Sovietică, a făcut cele mai mărinimoase și mai realiste oferte de consolidare a păcii popoarelor, pe care le cunoaște istoria diplomației. Cine va cuteza să li se împotrivească fără să ridice împotrivă-i întreaga omenire dornică de trai tihnit și îmbelșugat?

Cînd tatăl ei înconjură Pămîntul în zbor la o altitudine pe care nimeni n-a mai atîns-o, Lenocika (Elena) Gagarin — care are doar vîrsta de 2 ani — fiind întrebată unde-i el, a răspuns:

— În deplasare!

Spintecînd ca fulgerul bolta tăriei în cabina de oțel a navei sale cosmice, maiorul aviator Gagarin a privit Pămîntul și — avea s-o spună la aterizare — l-a văzut din Cosmos albastru. E culoarea p a c i i ! Desigur îi șade bine înveșmîntat în mantia ei.

...De-ar purta-o t o t d e a u n a, cu atîta voinică hotărîre de eliminare definitivă a învrăjbirilor dintre oameni și popoare, încît toți copiii să poată spune, liniștiți și cu răsfrîngerii de azur în pupilele ochilor, că tătîcul a plecat de-acasă ca să se întoarcă, vesel și victorios în lupta cu viața, ca fenomenul Gagarin din Cosmos.

E urarea cu care întîmpinăm noi fapta de răscruce de epoci din dimineața zilei de 12 aprilie 1961.

REDACTIA

NON OMNIS MORIAR !

— INTRU POMENIREA PĂRINTELUI PROFESOR DR. GRIGORIE PIȘCULESCU-
GALA GALACTION —

În 8 martie a. c. și-a dat obștescul sfârșit Preotul Profesor universitar onorar Dr. Grigorie Pișculescu, cunoscut îndeobște cu numele literar Gala Galaction, membru titular al Academiei Republicii Populare Române. Doborât la pat de-o neputință care-l încremenise într-o stare de nemișcare mută, marele maestru al condeiului și prietenul statornic al oropsiților de altădată, din 1955 încocoace era împiedecat să mai lucreze. Doar ochii lui pătrunzători, în care ardeau cu tărie de reflectoare vetrele de jeratic ale unui suflet încins de pasiunea jertfirii pentru aproapele, continuau să-și zbată tîșnirile de flacără sub streșinile sprîncenelor sale stufoase.

Două înalte foruri culturale ale țării noastre — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române și Uniunea Scriitorilor din R.P.R. — i-au anunțat moartea printr-un necrolog oficial, arătînd că plecarea pe drumul din urmă a celui ce a fost Gala Galaction este „o grea pierdere pentru cultura românească”.

Corpul neînsuflețit al academicianului Gala Galaction a fost depus pe catafalc în Biserica Nicolae Tabacu din București (Calea Victoriei nr. 180). Acolo s-a săvîrșit vineri 10 martie a. c. sfînta slujbă a prohodirii, după care sicriul cu rămășițele pămîntești ale ilustrului adormit întru Domnul a fost dus la Sfînta Mănăstire Cernica, unde a avut loc înhumarea.

*

Personalitățile de talia lui Gala Galaction nu mor cu totul — non omnis moriar, ca în oda horațiană — nici atunci cînd trupul biruit de poverile vîrstei se apleacă în umbra mormîntului. Ele trăiesc mai departe prin opera cu respirație durabilă cît veacurile, pe care au creat-o. Calitățile ei, valoarea acestor creații nu lasă memoria urmașilor să obosească și nici recunoștința lor

să se stingă în spuza uitării. Rîndurile de față sînt numai una din mărturiile acestei evidențe, oricînd și îndeobște valabilă.¹

Grigorie Pișculescu a văzut lumina zilei la 16 aprilie 1879, în Didești (fostul județ Teleorman), „un schit de pe vremuri, așezat între păduri bătrîne”, la întîlnirea dintre două ape curgătoare. Tatăl său era arendaș al „trupului de moșie Dideștii”. După însăși mărturisirea autorului, portretul lui poate fi recunoscut în unul din personajele romanului „Papucii lui Mahmud”. Critica literară nouă afirmă că este vorba, fără doar și poate, despre Nicolache Piua-Petri, arendașul de la Negara, „fire zvăpăiată și călător prin toată Peninsula Balcanică”. Acest om original umblase mult, cunoștea ca puțini alții locuri și oameni de departe, „știa grecește și turcește” și „povestea cu farmecul oamenilor din Răsărit”. Înainte de-a se însura, își prăpădise în două rînduri întreaga avere în drumețiile sale pe cît de îndelungate, pe atît de interesante și instructive. De la el a moștenit Gala Galaction darul de povestitor, una din însușirile sale de căpetenie.

Vreme de treisprezece ani a stat „lîngă izvoarele sfintei munci cîmpenești”, pătrunzîndu-se de „viziunea holdelor de smarald, mireasma aglicelor și a dediteilor, umbrele pădurii răzbite de soare și cîntecul cristeilor din trestia Tecuciului”. Activităților productive le prefera hoinăreala inocentă în poienile visării și în „labirintul cărților” care aveau să-i rămîină prieteni fideli toată viața. Primele sale lecturi au fost Mica Biblie, Halima, cărți de basme, romane populare cu haiduci și multă poezie.

Ca elev al renumitului liceu „Sf. Sava” din București, manifesta preferințe vădite pentru literatura romînă, istorie și limbi romanice. Citea febril pe clasicii literaturii romîne și universale. Lua parte la discuțiile de critică literară ale vremii. A legat prietenii trainice, de idei și preocupări identice, cu tineri de seama sa, din rîndurile cărora aveau să răsară nu puține celebrități (ca Tudor Arghezi, N. D. Cocea, ș. a.).

A început să publice încă din 1896. Primele rînduri tipărite și le-a semnat „Pisc”. Pseudonimul, parțial, pe care și-l alesese, era o prevestire a culmilor la care avea să-l ducă ulterior talentul său excepțional.

¹ La alcătuirea acestui articol a fost folosită bibliografia indicată în:

Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu: Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu — Gala Galaction — octogenar; în revista „Mitropolia Ardealului”, anul IV, 1959, p. 514—521.

Dumitru Micu: Introducere, la: Scriitori Romîni — Galaction, Opere alese. Vol. I. Ediție îngrijită de Teodor Virgolici. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă 1959, p. I—LXX.

Acestui studiu critic îi datorim cele mai multe din caracterizările operei lui Gala Galaction.

Fire aprinsă, înflăcărată, de-o sensibilitate deosebită, dotat cu o imaginație ieșită din comun, a devenit receptiv de timpuriu „la tot ce înseamnă durere și degradare umană”. Mai târziu, va ajunge să sesizeze esențialul din socialismul științific și să consimtă cu superioară înțelegere creștinească și patriotică — teoretic și faptic — la acțiunea revoluționară de ridicare a țării noastre pe culmi de propășire de către ocîrmuirea de stat actuală, ieșită din rîndurile harnice și cinstite ale muncitorilor.

Părăsind ideea de-a face studii filozofice, cum înclina pînă atunci, în anul 1899 s-a înscris la Facultatea de Teologie. Vreme de zece ani se consacră cu totul noului tărîm de activitate studioasă. „Zece ani (1900—1910) — scria el — am stat la marginea holdelor literare”. Intre timp, „ispita deșartelor frumuseți pămîntești”, cum numea el inspirația laică, îl biruie totuși de cîteva ori, concretizîndu-se în opere literare de reală valoare.

După aceea, creațiile sale literare se revarsă din nou, una după alta, în aria literaturii romînești. În 1915, vechea Academie Romîna l-a distins cu Premiul I. Eliade Rădulescu.

Inzestratul scriitor de formație teologică împletea „din tran-dafirii pe care Domnul” i-i dăruia „an cu an mai mulți și mai frumoși, ghirlande și cununi”, spre a le așterne nu odată, „printre făclii, la altarul Preacuratei”. O bună parte dintre eroii romanelor, nuvelilor și schițelor sale simt scurmînd în ființa lor „plu-gul spintecător al păcatului, bolda nelegiuirii și focul amarelor căințe”. Tocmai de aceea, pînă într-un sfîrșit, ei află fie înlăuntrul lor, fie dincolo de ei, fie mai presus de ei, forța trebuincioasă de-a se opri la hotarul dintre intenție și faptă, dintre ispită și exigența morală, biruindu-și pornirea spre păcat și triumfînd în înfrînare determinată de superioare considerente religioase-morale sau filozofice.

Situat de la început pe poziții democratice, Gala Galaction publică în principalele reviste ale vremii — și apoi în volum — lucrări de un realism viguros, „atacînd în unele din ele o serie de probleme sociale”.

Intensificarea creației sale literare, reafirmarea masivă a prezenței sale active în Parnasul muzelor este întregită de-o activitate publicistică remarcabilă. Articolele sale de atitudine, deși reduse ca număr, conțin „aluzii, săgeți îndreptate împotriva societății burgheze sau împotriva unor stări de lucruri din acea societate”. Dezinteresul statului burghez pentru condițiile de exis-

tență ale creatorilor în tărîmul artelor a fost una din țintele predilecte ale ofensivei sale publicistice.

Indată după sfîrșitul primului război mondial Gala Galaction își reia și intensifică relațiile cu mișcarea socialistă. În 1919, cînd Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, victorioasă, deschidea eră nouă în viața lumii, Gala Galaction a scris cu simpatie despre acest eveniment epocal al istoriei contemporane, în articolele înmănunchiate în volumul „O lume nouă”. Salutînd victoriile răsunătoare ale proletariatului revoluționar rus, Gala Galaction își strigă bucuria pentru „trezirea generală” stîrnită și în țara noastră de „cumplita zguduire europeană” care a făcut să se clatine „pe neștiute și pretutindeni zidurile cetății capitaliste”. Pentru „noua și impunătoarea manifestare a proletariatului românesc” Gala Galaction își exprimă tot entuziasmul și veștejește represaliile antimuncitorești poruncite de ocîrmuirea politică a vremii. Gala Galaction crede ferm într-o lume nouă, despre care era convins că nu va întîrzia să curme definitiv nedreptele și anacronicele întocmiri politice și sociale ale orînduirii capitaliste. „O lume nouă se ridică, uriașă și temeinică, mai bună și mai dreaptă, din profunzimile sociale... Simțim cum se înalță spre cerurile dreptății, din oceanul social, viitoarea societate socialistă! O așteptăm, o chemăm, sperăm în așezările ei mai echitabile și predicăm entuziasmul salutar”! — scria Gala Galaction (în „O lume nouă”).

Gala Galaction manifestă interes cald față de lupta pe care proletariatul o ducea și în țara noastră pentru înnoirea radicală a societății, își exprimă simpatia față de această acțiune revoluționară și crede în triumful ei. „Proletariatul român — scria el — merge înainte, în cete de sute și de mii de oameni, spre țelul precis și sigur. Biruința este de partea lor! Ei sunt trecători, ei sunt expuși urii, prigoanei și nimicirii, dar avîntul lor este etern și dreptatea lor e soră cu stelele nemuritoare”.

Excesele extremiste de tip naționalist, șovin, discriminările rasiale peste tot, frecvente în vremea aceea, îi repugnă sufletului său mărinimos: „Credem cu încăpăținare că, dacă nu azi, dacă nu mîine, dar poimîine cu siguranță, popoarele își vor da seama cît sunt de păcălite, în ceasurile lor de înaltă fierbințeală națională, și că numai înfrățirea tuturor, așa cum o cere proletariatul universal, poate să ne smulgă din minciună și din eroare”.

Potrivit crezului său literar, arta are de îndeplinit totdeauna o funcție educativă. Oamenii de artă sînt, de aceea, chemați să

creeze „pentru cei mulți și dornici”, pentru masele populare care aspiră la luminile culturii și la înlesnirile progresului. Cine — exclamă el în articolul „O lume nouă” — poate să rămână nesimțitor, când aceste presimțiri superioare, când însuflețirea atîtor oameni oțeliți de suferință bat orice alte impresiuni și țin pe loc luarea-aminte și admirația noastră! Cei mulți, cei nedreptățiți, cei ce muncesc pentru toată lumea vor să aplice bătrînei și nedreptei noastre societăți terapeutica lor cea nouă. Să-i ajutăm din toată inima!...”.

Și-a pilduit exemplar, cu creștinească consecvență, acest crez înaintat, prin propria sa creație artistică-literară. Nuvelele și romanele sale, publicate în perioada dintre cele două războaie mondiale — cum remarcă, obiectiv și elogios totodată, necrologul oficial — „conțin idei înaintate ca aceea a înfrățirii între popoare, indiferent de rasă sau de credință religioasă”.

Zorii zilei istorice de 23 August 1944 l-au găsit pe Gala Galaction în rîndurile reprezentanților de seamă ai acelei literaturi din trecut, „ale cărei tradiții realiste, umanitare și progresiste constituie un izvor și o parte constitutivă a literaturii realismului socialist”.

Intr-un articol intitulat „Ora mult așteptată”, Gala Galaction slăvește eliberarea Patriei „în cuvinte încărcate de emoție gravă, răscolite de văpaia previziunii profetice”: „Sîntem cîțiva care așteptăm, din depărtate tinerețe, ziua cea mare, descrisă și preamărită de profeții umanitariști... Ora mult așteptată a sosit într-o noapte cînd inimile noastre se strîngeau de teamă și casele noastre se năruiau... A sosit, după o cale lungă, printre ruine, printre morminte și printre tunurile fumegînde... A sosit!...”

De-acum încolo, majestuosul bătrîn cu chip de patriarh străvechi se află în primele rînduri ale creatorilor de literatură nouă și ale luptătorilor pentru triumful democrației populare, pentru pace și propășire socialistă. Ales deputat în prima legislatură a Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne, el militează și în această calitate, cu rîvnă exemplară, pentru împlinirea idealurilor de pace și umanitate, pe care le-a slujit cu consecvență ireproșabilă toată viața. Intr-unul din ultimele sale articole de luptă activă pentru pace, Gala Galaction scria:

„Cred în pacea a toată lumea. Cred în puterea veșnică a poeziei și a artei. Cred în idealul marilor profeți de ieri și de azi. Cred că lumea noastră își va găsi voința și energia de a se întruni la un suprem areopag al înțelepciunii și al umanității”.

Gala Galaction a fost tot timpul adînc convins că este pe deplin posibilă conviețuirea armonioasă nu numai a indivizilor, dar și a statelor și a popoarelor, indiferent de limbă, credințe religioase, culoarea pielii sau orînduirea socială. Participînd la un congres interparlamentar care a avut loc la Cairo, Gala Galaction scria: „Nu voi uita niciodată această întîlnire pașnică, frățească, amabilă, între trimișii atîtor țări și neamuri, toți doritori să adune — pentru familiile și compatrioții lor — nădejdea, semnele, siguranța, că ura, că rivalitățile, că vicleniile ... că războiul ... vor putea fi stăvilite”. Cuvinte de aur, pe care anii de după aceea, anii strădaniilor unei lumi întregi de-a face cu neputință izbucnirea unui nou război mondial — și chiar de-a curma suflarea de ghiață a învrăibirilor și ponegririlor alimentate de „războiul rece” — le apropie de tăria certitudinii.

Prețioasa și pe drept prețuita creație literară a lui Gala Galaction și-a cucerit un scaun înalt în șiragul valorilor de durată ale poporului nostru, prin măestria ei artistică, precum și prin spiritul umanitar, de inspirație creștină și de vădite infiltrații de sensibilități democratice care o străbat cruciș și curmeziș. Literatura nouă, socialistă, din Patria noastră, recunoaște în moștenirea literară și publicistică a lui Gala Galaction una din precursorarele ei de frunte.

*

În tărîmul studiilor teologice, cel ce a fost Părintele Profesor Dr. Grigorie Pișculescu a debutat prin teza de licență intitulată „Minunea de pe drumul Damascului” (publicată în 1903).

Convertirea Sfîntului Apostol Pavel face începutul preocupărilor sale cărturărești teologice. Tot la ea va reveni, încheind aceste preocupări, după trecere de aproape jumătate de veac, în împrejurări pe care le-am arătat amănunțit în prezentarea făcută operei sale teologice cu prilejul împlinirii vîrstei de 80 de ani.

La mijloc, cronologic vorbind, se situează epocala lucrare de traducere a Bibliei în romînește și, înaintea ei, un studiu pe cît de erudit, pe atît de concentrat, despre renumita inscripție epigrafică de la Delfi, a cărei valoare documentară este hotărîtoare pentru stabilirea cronologiei vieții și activității Sfîntului Apostol Pavel. Și despre acestea revista noastră a scris pe larg, cu prilejul amintit mai sus.

În sfîrșit, ultima lucrare de cuprins religios a pururea pomenitului adormit întru Domnul — înmănunchind articole creș-

tinești publicate între anii 1929—1937 — a văzut lumina tiparului în 1958, prin grija Sfintei Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Române.²

*

În Preotul Profesor universitar Dr. Grigorie Pișculescu — Academician Gala Galaction — Biserica noastră și Patria noastră înfloritoare au pierdut un slujitor cinstit și drept, capabil și zelos, o adevărată comoară de talent și înțelepciune.

Odihnească în pace!

REDACTIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

² Gala Galaction: Pagini creștine. — Ziua Domnului. București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă 1958, p. VIII+344. — Vezi recenzia publicată de revista noastră în colecția anului 1959, p. 438—443.

CRUCIADELE, BISERICA ORTODOXĂ ȘI ACTUALITATEA

Istoria cruciadelor este foarte complexă și de aceea s-a scris mult în legătură cu ea, atât cercetări de ansamblu, cât și simple articole, fiind interpretată și cu tendință, cu pasiune și cu dorința realității.¹ Ele au produs o mare mișcare continentală în spre Asia Mică și Orientul apropiat, participând la ele, în intervalul de la 1096 pînă în 1291, aproape 6 milioane de oameni, clerici și mirenii de toate categoriile, cuprinzînd și regi, seniori, baroni, cavaleri, muncitori, monahi, oșteni și femei, pe lîngă comercianți, toți fascinați de Țara Sfîntă și de vraja unui Orient care părea foarte ademenitor. Dar între acest Occident și Orient se afla Imperiul bizantin, ca între două tampoane, cu caracteristicile sale proprii bizantino-ortodoxe. Din acest contact și scopuri diverse se naște apoi o întreagă contradicție de porniri și sentimente, de la cele mai generoase spre cele mai păcătoase, de la fanatismul pentru Hristos pînă la cel mai feroce egoism. Idealul religios se confunda cu scopuri înguste politice, sociale și economice din care fiecare voia să tragă folosul cel mai mare în virtutea unui pretext creștin, în cadrul feudalismului vremii.

¹ Bibliografia vezi la Erdmann C., *Die Entstehung des Kreuzzugsgedankes*, Stuttgart 1935, ediție nouă 1955; Schwerin U., *Die Aufrufe der päpste zur Befreiung des hl. Landes*, Berlin 1937, p. 149—154. — Sînt citați: Wietrowski M., Praga 1723; Heller F., Frankenthal 1793; Wilken F., Lipsca 1817/32; Michaud F., 10 vol. Bruxela 1841; Hahn I., Greifswald 1859; Henne am Rhyn O., Lipsca 1884, ed. III în 1903; Kugler B., Berlin 1891; Röhricht R., Innsbruck 1898; Uspenski P., Moscova 1901; Lebedev A., Moscova 1902; Egorov D., Moscova 1914; Ruvile A., Bonn 1920; Iorga N., Paris 1924; Munro D., N. York 1928; Fliche A., Paris 1929; Halphen L., Paris 1932; Lamb H., Paris 1933; Grousset R., Paris 1934; Ranke L., Lipsca 1935; Pall F., Cruciade, Cluj 1948; Runciman St., 3 vol. Cambridge 1950/5; Lüders A., Hamburg 1953; Alphandery P.-Dupont A., *La chretiente et l'idee de croisade*, 2 vol. Paris 1954/9; Baldwin W.-Setton M., 5 vol. Pennsylvania 1955/7; Wass A., 2 vol. Freiburg 1956; Zaborov M., *Kresotvâe pochodâ*. Moscova 1956; Smail R., Cambridge 1957; și considerații critice de Roslanowski T., în *Kwartalnik historyczny* 65-4, Varșovia 1958, p. 1311. — Ribard A., *Minunata istorie a omenirii*, Buc. 1947, p. 197ss; *Bolșaiia sovetskaia enciklopedia*, ed. II, vol. 23, Moscova, p. 351s; Institutul biblic al Patriarhiei, *Istoria bisericească universală*, vol. 2, București 1956, p. 16ss — sumedenie de articole prin reviste.

CRUCIADELE ȘI APUSUL

Inițierea acestor expediții creștine militare spre Locurile Sfinte au în Europa apuseană o geneză specială, la care au contribuit numeroși și diverși factori, care merită să fie cunoscuți.

Papalitatea și cruciadele. Ideia de cruciadă pornește de la pelerinajul creștinilor spre Sf. Mormînt al Domnului din Ierusalim cu scopul ispășirii păcatelor și iertării de chinurile iadului. Dar prezența la Ierusalim a turbanului arab tulbura foarte mult seninătatea și însuflețirea credinței, trezind mereu dorința ca aceste locuri să ajungă iar pe mîna creștină, cu regiunea întreagă a Palestinei. Pelerinajele se accentuiază cu apropierea mileniului, după teza hiliastă a împlinirii a 1000 de ani apocaliptici pentru Parusia Domnului. Prima așteptare din 1033, la mileniul Invierii Domnului, nu a adus răspuns favorabil și s-a acceptat teza că „Mirele întârzie” (Mat. 25, 5), fiind locurile pustiite de arabi. Deci în 1037 împ. bizantin Mihail Paflagonul obține îngăduința califului Mostafar să rezidească Sf. Mormînt. Iar Rabi Samuel indică în lucrarea „De adventu Messiae” că mileniul se va împlini în 1072, adică de la căderea Ierusalimului sub romani, prevestită de Iisus (Mat. 24, 6s), și luată ca soroc (Migne PL 149, 337s). Deci pelerinii apelează pentru eliberarea Locurilor sfinte pentru acel timp.

Ecoul acestor apeluri ajunge și la Roma, unde papa Grigore VII se gîndea la organizarea unui imperiu teocratic, în care fi-rește intrau și aceste locuri, ca patrimoniul sf. Petru, după concepția expusă în „Dictatul papal”. Dar fiind el angajat în luptă grea cu împ. Enric IV al Germaniei, realizarea gîndului trece pe seama papii Urban II (—1099). Pe cînd el susținea mai multe sinoade din Francia, Italia și Germania în cadrul luptei pentru învestitură, la Clermont, în 1095, îl ajunge plîngerea pelerinilor, conduși de Petru Eremitul, că nu sînt lăsați să se închine de către necredincioși. Atunci papa folosește momentul și-i acuză pe creștinii certați de acest necaz. Cei de față sînt impresionați și recunosc că a fost voia lui Dumnezeu ca papa să le amintească aceasta și atunci Urban își ia curaj și propune eliberarea Locurilor sfinte. Propunerea prinde și astfel creștinii însuflețiți de expediția eliberării, se numesc „militia Christi”, sau „milites sancti Petri” spre a săvîrși „fapte pentru Dumnezeu”—gesta Dei, își pun cruci

pe zale și arme și merg să lupte pentru Sf. Cruce. De aici apoi numele de „cruciați”.²

Abia acum se pune papa în fruntea cruciadei, ca să dirijeze fanatismul apocaliptic creștin, să curme schisme și să-i susțină entuziasmul, iertînd celor plecați toate păcatele ce le vor săvîrși; iar pentru menținerea păcii acasă, ca lumea feudală să nu profite, proclamă „Pacea lui Dumnezeu”-Treuga Dei, care interzicea orice încălcare de bunuri. Astfel cruciada devine un act teocratic al papalității față de baronii feudali, gata la orice luptă și jaf și sub steagul Mîntuitorului îi îndrumază spre construirea imperiului lumesc papal; victoriile lor pentru credință vor fi folosite spre creșterea măreției papale.

De fapt, cele opt cruciade vor trebui să fie întotdeauna și un succes papal, fie de tratative cu orientalii sau cu împărații bizantini, fie de stăpînire efectivă prin nou numiții patriarhi latini la Antiohia și Ierusalim, fie prin ierarhie de mijlocire locală, ca în Cipru. Papa Inocențiu III se putea lăuda, după devierea cruciadei spre Constantinopole în 1204, că „a făcut totul pentru onoarea sfintei biserici romane și pentru salvarea țării sfinte”. Acum el poate îndruma cruciada și împotriva ereticilor și schismaticilor albigensi, balcanici și orientali, dar și de încreștinare printre finlandezi și baltici. În acest răstimp poziția papală este întărită la patru sinoade generale, de la Lateran, din 1123, 1139, 1179 și 1215, socotite în continuarea celor vechi ecumenice, la care a fost adăugat și cel din 869 ca al optălea la rînd. Apoi sînt puse în acțiune noile ordine ale Franciscanilor și Dominicanilor și din 1234 ultimii primesc și dreptul de inchiziție împotriva ereticilor, măsură care coincide cu recunoașterea cruciadei din 1204 contra Bizanțului cu avantajele celei contra selgiucilor, îndreptînd și la tortură și pedeapsă capitală.

Dar începe și coborîșul puterii papale în urma ciocnirii cu împ. Frederic II al Germaniei, care eliberează locurile sfinte în 1228 chiar stînd sub excomunicare papală. Era dovadă, că regii s-au săturat de teocrația papală și dacă Ludovic IX al Franței mai întreprindea cruciada din 1248 cu binecuvîntarea papii Ino-

2 Față cu concepția autocratică despre inițierea cruciadelor prin papă, vezi și Charanis P., *Aims of the medieval crusades*, Church History 21, 1952, p. 123ss, stă teza ocaziunii că papa exploatează însuflețirea credincioșilor pentru eliberarea Ierusalimului, ca și dorința de cuceriri a cavalerilor, vezi la Erdmann, op. cit., p. 373ss și Schwerin, op. cit., p. 50, 127; Iorga N., *L'Arménie cilicienne*, Paris 1930 passim; Bloch M., *La société féodale*, Paris 1939; Despre iertarea păcatelor și indulgențe, Paulus N., *Geschichte des Ablasswesens im Mittelalter*, 3 vol., Paderborn 1923.

cențiu IV, apoi pe cea ultimă din 1270 o întreprinde după ce deja a restrâns prin decrete galicane autoritatea papii în Franța.

Zelul pentru cruciade răcește din moment ce se observă că binecuvîntarea papală nu are întotdeauna efect în fața Semilunei, cum a fost cazul cruciadei copiilor din 1212. E deci iluzorie părerea unui istoric (Laurent), că numai moartea inopinată a papii Grigore X în 1276 a salvat Islamul de distrugere aproape sigură. Nu prea reușite au fost cruciadele întreprinse la îndemn papal de către regii ungari contra bulgarilor, cumanilor, tătarilor și vlahilor, precum cele din epoca mai târzie, de la Nicopole (1396) și Varna (1444), care s-au soldat cu un eșec catastrofal.

Astfel eșecul cruciadelor era totodată și un eșec al papalității, care cunoaște captivitatea și marea schismă, pînă în 1417.

Cruciadele și cavalerii feudali. Sistemul feudal apusean, cu seniori mari și mici, cu baroni și cavaleri, înșirați într-o ierarhie stabilită de suzeranitate și vasalitate, oferea un regim militarist, cavalerii fiind obișnuiți cu mînuirea armelor, fie pentru distracție, la turniere, fie în serviciul intereselor feudale. Mulți, nefiind primii născuți, nu-și aveau situație proprie și deci trăiau pe spinarea altora, sau deveneau cavaleri răpitori (Raubritter), provocînd tulburări. Aceștia deci vor fi între primii care se vor însufleți pentru aventura cruciadei, fascinați și de povestirile despre mirajul Orientului unui calif Harun al Rașid, mai ales că papa le asigura iertarea de orice păcat; deci ei își adună valetii și armurile, își pun crucea pe armuri și pleacă. Nu aveau ce pierde, dar aveau multe de cîștigat.

Dar însași cruciada va fi o „confuzie de oameni”, în prima plecînd cam un milion, dintre care 100.000 cavaleri, ajungînd în Țara sfîntă dintre ei cam numai 40.000. Prima cruciadă³ din 1096, condusă de Godfried de Bouillon, Bohemund de Tarent și Balduin de Boulogne trece prin Ungaria și prin imperiul bizantin, spre marea surpriză a împ. Alexie Comnenul, care constata în rîndurile ei numeroși dușmani ai săi din campaniile precedente. Reușește totuși să se înțeleagă cu ei și în schimbul ajutorului său, ei îi promit să-i restituie din Asia Mică localitățile ce le vor recuceri de la selgiuci. Dar ajunși în fața Antiohiei, ei se răzgîn-

3 Jahn H., *Die Heereszahlen in den Kreuzzügen*, Berlin 1906; Despre prima cruciadă au scris: Röhricht, 1901; Sybel, 1881; Chalandon, 1925; Iorga N., 1923; Brehier, 1933; Grousset, 1934; Mericourt, 1937; Monti, 1940; Krey, 1951; Babcock, 1952; Alphandery, 1954.

desc și transformă ideea de „eliberare” a Locurilor sfinte în una de „cucerire”. Balduin se stabilește la Edessa, Bohemund la Antiohia și restul merge spre Ierusalim. Dar Godfried refuză coroana de rege acolo unde Iisus a purtat-o pe cea de spini, și ca adevărat cruciat nu se interesează de stăpîniri feudale create de confracții săi la Jaffa, Galilea, Acra, Nablus și Arsuf.⁴

Dar acum încep certuri feudale între noii stăpîni, nu numai războiri continui cu arabi și intrigării față de bizantini și ortodocși. Dar orice eșec este pus pe seama Bizanțului. La Ierusalim e pus patriarh latin Daimbert, care e urmat de Arnulf Malecorne, ambii în ceartă cu regele Balduin I pentru jurisdicție și onoruri; în plus noile ordine militare monahale, Templierii și Ioaniții, create în 1118 spre apărare, se războiau întreolaltă și cu patriarhul și regele latin din Ierusalim. Deci dezgustați de certuri, mulți cavaleri se întorc acasă și astfel poziția celor rămași slăbește.

De aceea cruciadele viitoare vor porni abia în urma vreunei pierderi; cruciada a 2-a din 1147 e condusă de regii Ludovic VII al Franței și Conrad III al Germaniei și pornește abia după căderea Edessei în 1144; cruciada a 3-a din 1190, condusă de împ. Frederic I Barbarossa al Germaniei, Richard Inimă de Leu al Angliei și Filip II al Franței începe după căderea Ierusalimului în 1187 în mîna sultanului Saladin din Cairo, dar în timpul ei se produc mari îndușmăniri între Richard, Filip și ducele Leopold al Austriei, la cucerirea cetății Acra. Împăratul s-a înecat mai înainte în Cilicia. Cruciada a 4-a merge spre Constantinople, fiind a baronilor, conduși de Balduin de Flandra și dogele Enrico Dandolo al Veneției, și în 1204 formează aici un imperiu latin, iar partea europeană a acestui imperiu e împărțită de seniorii feudali cruciați, spre supărarea populației. Cruciada a 5-a o susțin regii Andrei al Ungariei și Vilhelm al Olandei în 1217, fără succes; cruciada a 6-a o duce sub excomunicare papală împ. Frederic II al Germaniei în 1229 obținînd fără vărsare de sînge libertatea de acces a pelerinilor la Locurile sfinte, care se menține pînă în 1244; cruciadele ultime, a 7-a și a 8-a, le întreprinde fără rezultat favorabil regele Franței Ludovic IX, în 1248 și 1270, căci mulți cavaleri sau petrec mai bine la Constantinople, pînă în

4 Despre Regatul Ierusalimului: Torquato Tasso, ed. Mercati, Florența 1942; apoi Bessant W.-Palmer E., Londra 1898; Röhricht, Innsbruck 1898; Hansen J., Fribourg 1928; Enlart C., Paris 1928; La Monte J., Cambridge Mass. 1932; Deschamps P., Paris 1936; — Despre Principatul de la Antiohia, Claude C., Paris 1940.

1261, sau își caută altă îndeletnicire mai folositoare, în regiuni civilizate.

Slăbind entuziasmul pentru cruciade, regatul latin al Ierusalimului se restrânge spre Acra, care cade în 1291 și cu aceasta se încheie epoca cruciadelor, dând loc unei mari depresiuni morale. Neunitatea, goana feudală după bunuri și putere, ignoranța, mândria și aventurile chiar amoroase, după explicația iezuitului Wietrowski, au provocat eșecurile. Mai târziu, cruciații francezi, obișnuiți cu jocurile spadei și cu turnierele, pierd bătăliile de la Nicopole și Varna, pentru că nu au vrut să asculte de sfaturile localnicilor obișnuiți cu luptele grele cu turcii; cruciadele cavale-rești se încheie fără glorie.

Cruciadele și poporul credincios. Creștinii apuseni erau stăpîniți destul de mult de mirajul apocaliptic al Țării Sfinte, unde a fost răstignit Mîntuitorul. Pelerinajele abundă, chiar dacă suferă eșecuri, pentru împlinirea soroacelor în 1033 și 1072 și mai târziu, ca să vadă sfîrșitul unei lumi înrobite. Tărînimea iobagă avea nevoie de această Parusie ca să scape de robie și stăpîni, dar selgiucii nu sînt mai îndurători; totuși măsurile din partea lor sînt privite ca pedepse de la Dumnezeu pentru păcate.⁵ Insuflețirea sporește odată cu apelurile lui Petru Eremitul, Bernard Clairvaux și ale altora, căci vor fi iertate păcatele, se va scăpa de iobăgie, impozite și corvezi; dar cei rămași acasă trebuie să trudească și pentru cei plecați. Dar odată cu dezmeticirea în urma dezastrului cu cruciada copiilor din 1212, părinții celor pierduți alarmează împotriva nebuniei cruciadelor și exaltarea se răcește, iar iobagii nu mai pot pleca fără voia stăpînului, ca să nu aibă pierderi. Eșecurile cavalerilor îndeamnă la neîncredere, dezamăgirea sporește, pentru că credincioșii apreciau valoarea creștinismului numai în raport cu succesele lui față de mohamedani. Dar eșecurile sînt ingenios puse în seama creștinilor răsăriteni, ca principalii sabotori ai expedițiilor cruciate, mai răi decît păgînii.

Cruciadele și evreii. Expedițiile cruciate au prilejuit și un contact cu evreii, mai ales în Europa apuseană, căci aceștia erau cămătari și dispuneau de bani, necesari pentru orice nevoie ome-

5 Leclerc H., *Pelerinages*, Dictionnaire d'archeol. chret XIV-1, 1938, c. 65—176; Pages H., *La croisade des enfants*, Paris 1937; Kötting B., *Peregrinatio religiosa*, Münster 1950; Joranson, *The pilgrimages*, 1952.

nească.⁶ Fiind dușmăniți pentru camătă, în cursul cruciadelor din 1096 și 1146 sînt prigoniți, ca „ucigătorii lui Hristos”, ca prim gest de antisemitism; dar cavalerii îi apără, ca și papii Grigore VII, Alexandru III, Inocențiu III și alții, avînd nevoie de împrumuturile lor. Atunci s-a pus la Salonic teza, ca la eliberarea Locurilor sfinte să se retragă evreii acasă, fapt de „sionism”; dar apoi s-a renunțat din cauza nesiguranței de acolo. Din acest contact s-a născut secta mixtă iudeo-creștină a Passagienilor din Italia de nord, spre sfîrșitul veacului XII.

Cruciadele și comerțul. Ideea și realizarea cruciadei a interesat în mare măsură orașele maritime Pisa, Amalfi, Genua și Veneția, care trăiau din comerț. Ele vestesc prigonirea creștinilor atunci cînd nu mai pot face comerț cu Orientul și tot ele pun la dispoziție vase de transport pentru cruciați, ca pe această cale să-și mențină beneficiile. De aici se nasc și rivalități între orașe. Dar din moment ce cruciadele nu mai asigură comerțul, atunci orașele se retrag din alianții și încep să trateze cu mahomedanii, pentru continuarea proprie a comerțului. Flota bizantină era în mare declin, după încercarea comună la atacul asupra Damiettei din Egipt, în 1169. Pînă la urmă Genua și Veneția se erijează în patron maritim al Bizanțului, ca să-i stăpînească comerțul.⁷ Din 1187 comercianții creștini tratează direct cu Sultanul Saladin, iar în 1204 Veneția se înfruptă cu ocazia împărțirii imperiului bizantin în partea sa europeană, creindu-și astfel un prea folositor domeniu colonial, ca o „Romanie venețiană”. Astfel în aceste orașe îmbogățite și înfrumusețate burghezia se dezvoltă, căutînd mereu alte izvoare de bunuri, prin meșteșuguri și mine. Îmbogățirea cere libertate de acțiune și deci e combătută vasalitatea feudală față de senior, se fac revendicări. Coloniștii germani încep să inunde regiunile slave europene, iar în Anglia se publică în 1215 Marea chartă a libertăților, declarată de papă „o rușine pentru națiunea engleză”, dar ea asigură și libertatea individuală

6 Neubauer-Stern, Hebräische Berichte über die Judenverfolgungen während der Kreuzzüge, Berlin 1892; Kaufmann D., Ein Brief, Byzantinische Zeitschrift VII, 1898, p. 83s; Starr J., The Jews in the byzant. Empire, Atena 1939.

7 Heyd W., Geschichte des Levantehandels, 2 vol. Stuttgart 1879; Kretschmayr A., Geschichte von Venedig, 2 vol. Gotha 1905/20; Diehl Ch., Une republique patricienne Venise, Paris 1916; Lopez R., Storia delle colonie genovesi nel Mediterraneo, Bologna 1938; Götz-Pölnitz Fr., Venedig, München 1949; Thiriet F., La Romanie venitienne, Paris 1959; Sokolv N., Venezia i Vizantia, Vizantijski Vremennik 12, Moscova 1957, p. 75ss; Iorga N., Histoire de la vie byzantine, vol. 3, 1934, p. 89s; Șesan M., La flotte byzantine, Byzantinoslavica XXI-1, 1960, p. 48s; Zaborov M., Krestovăe pochodă, Vizant. Vremennik 4, 1951, p. 171 subliniază importanța problemelor materiale-economice și lupta de clasă în timpul cruciadelor.

cu protecția comerțului. Îmbogățirea și asigurarea unor drepturi duc la deosebire de clasă și la lupta de clasă, deși puțin observată pe atunci.

Cruciadele și filozofia. Vechiul scolasticism abstract și produs în izolare de lume și om, cu ramura nominalistă și alta realistă, primește prin Petru Abelard (—1142) o replică mai realistă, acesta căutând spiritualul din om și trezind interesul pentru Platon, Aristotel și Cicero; începe raționamentul mai realist asupra lui Dumnezeu, pornind de la întrebare și cercetare. La aceasta răspunde Bernard din Clairvaux prin conceptualism, spre împăcarea extremelor. Apoi contactul cu Bizanțul aduce cunoașterea platonismului nou în formă prezentată de Mihail Psellos care apreciază deopotrivă cunoașterea empirică, cea filozofică și teologică, fapt care duce la asimilări noi în tezele gândirii. Contactul cu filozofii arabi ca Averroes și apoi cu iudeul Ben Maimonides (—1204), care mijloceau forma arabă a aristotelismului, a determinat înflorirea scolasticii. Până atunci însă Ioachim din Floris promova interpretarea istorică a Sf. Treimi, punând după stăpânirea Tatălui în Vechiul Testament și a Fiului în Noul Testament, timp de 30 de generații, până în 1260, stăpânirea Sf. Duh pentru alte 30 de generații, fapt care se va încheia, cu mirare în 1520, la cazul lui Luther. Ca să fie evitate devierile, Universitatea din Paris, precum și alte instituții, erau puse, din 1231, sub ocrotirea directă a Sf. Scaun. Scolastica se îmbogățește prin tezele dominicanului Toma din Acvino (—1274) și ale franciscanului Ioan Duns Scot (—1308), îndreptând gândurile spre îndepărtatul Dumnezeu. O va oglindi și stilul gotic, în care credinciosul pare pierdut în fața măreției divine. Atunci el se încântă cu erudiția, cu poezia, fabule, povestiri, cronici, cu alegoria și simbolismul.⁸

Dar vine reacția cu Roger Bacon ca îndeamnă: „priviți lumea”, fiind urmat de Raimund Lullus și atunci Wiliam Occam proclamă teza dublului adevăr, unul după credință și altul după filozofie și astfel sparge unitatea concepțiilor medievale, îndrumând spre realismul lumii. În Răsărit liniștea contemplativă isihastă

8 Siegmund A., *Die Überlieferung der griech. christl. Litteratur in der lateinischen Kirche*, München 1949; Chenn P., *La theologie au XII-ss.*, Paris 1957; Ebersolt J., *Orient et Occident*, ed. II, Paris 1954; Ivanov A., *Importanța expedițiilor cruciate în dezvoltarea relațiilor dintre Răsăritul ortodox și Apusul latin*, Jurnalul Patriarhiei din Moscova 2, 1954; Setton K., *The byzant. background of italian Renaissance*, N. York 1956; Hussey J., *The byzant. World*, Londra 1957; Norden W., *Papsttum und Byzanz*, 1958.

de la Athos primește definiție teologică de la Sf. Grigore Palama, dar este combătută de aristotelicul tomist Varlaam Calabritul și de aici se naște contradicția între concepțiile filozofice răsăritene și apusene, după ce cele teologice au și creat o prăpastie adâncă. Deoarece în Apus interdictul și inchiziția papală vor îndruma gândirea, în Răsărit ea se poate desfășura mai liber și de aceea umaniștii bizantini vor fi percepatorii Apusului în această privință, contribuind din plin la epoca renașterii.

CRUCIADELE ȘI RĂSĂRITUL

După schisma din 1054, nu se mai cunosc relații oficiale, pînă la amenințarea selgiucă. Atunci împ. Mihail VII Duca primea, în 1073, de la papa Grigore VII invitația de împăcare, pentru restabilirea „concordiei” între fiica și mama ei bisericească, Roma, recunoscînd că „Roma semper habuit primatum”. Firește că patriarhul Cosma se opune unei astfel de tranzacții. Cu aceasta reîncep tratativele, care se vor duce după împrejurări.⁹

Cruciadele și Locurile Sfinte. Imp. Alexios I Comnenul nu avea experiență bună cu latinii și de aceea era neîncrezător. Totuși în fața năvalei selgiuce acceptă tratative, în 1089, cu papa Urban II, acceptînd cu patr. Nicolae Gramaticul repunerea numelui papii în diptice, dacă acesta îi va transfera coroana imperiului apusean; dar papa condiționează tratativele prin recunoașterea lui filioque. Deci cînd vin cruciații, în 1096, caută să-i treacă repede în Asia Mică, impunîndu-li-se ca basileu al unui imperiu creștin universal, cu rol providențial de părinte spiritual al cruciaților. Pe atunci patr. Nicolae și patr. Simeon al Ierusalim

⁹ Grams J., *Die Dictatusthesen Gregors VII als Unionsforderungen*, Lipsca 1940. — Despre raporturile dintre Apus și Răsărit: Guette VI., *La papauté schismatique*, ed. II, Paris 1874; Lebedev A., *Istoriceskie ocerki sostoiania vizant. vostochnoi cerkvi*, ed. II, Moscova 1902; Seppelt F., *Papsttum und Byzanz*, Breslau 1904; Bousquet J., *L'unité de l'Eglise et le schisme grec*, Paris 1913; Schlumberger G., *Byzance et les croisades*, Paris 1927; Scott J., *The eastern Churches and the Papacy*, Londra 1928; Brehier L., *L'Eglise et l'Orient au Moyen age*, Paris 1928; Papadopoulos Chr., *To proteion tu episkopu Romes*, Atena 1930, p. 214ss; Șesan M., *Cruciadele și biserica ortodoxă*, 1938; Symonds H., *The Church universal*, Londra 1939; Grumel V., *Jerusalem entre Rome et Byzance*, *Echos d'Orient* 38, 1939, p. 104s; Diehl Ch.-Oekonomos L.-Guilland R.-Grousset R., *L'Europe orientale de 1081—1453*, Paris 1945; Karmiris J., *Diairesis tes ekkleisae kai ai enotikai prospateiai*, Ierusalim 1946 (schisma și unirile); Șesan M., *De ce Uniația?* Iași 1946; Leib B., *Les patriarches de Byzance*, *Melanges Lebreton*, Paris 1951, p. 201s; Lamma P., *Comneni e Staufer*, Roma 1955; Lemerle P., *Byzance et la croisade*, *Congresul X istoric de la Roma*, vol. 3, Florența 1955, p. 595ss; Gafton L., *Agravarea schismei prin încercările de unire*, *Ortodoxia* 3, 1956, p. 396ss; Institutul biblic al Patriarhiei, *Istoria bisericească universală*, vol. 2, Buc. 1956, p. 26s.

mului erau de acord în privința papii astfel: Era un timp în care papa era primul între noi, când avea aceleași sentimente și aceeași gândire ca noi; acum când are sentimente contrare, cum poate fi numit primul? Deci să prezinte identitate de credință și va primi primatul, căci este credința aceea care stabilește rangurile și nu violența sau tirania; iar dacă nu le face, niciodată nu va primi ceea ce cere de la noi". De acord era și mitrop. Teofilact al Ohridei. Atunci papa încearcă în 1098 la sinodul de la Bari să-i supună pe italo-grecii din Calabria și Sicilia, care țineau la ortodoxie, pe motiv că ar fi fost răpiți în 732.¹⁰ De acest fapt se leagă și Bohemund din Tarent, care stabilit la Antiohia, aduce critici ortodocșilor și cere papii încuviințarea să-i poată combate pe greci pentru că ar fi eretici, iar Antiohia face parte din patrimoniul Sf. Petru, zice Tudebod (MiPL 155, 776), în sprijinul lui Bohemund.¹¹ De aceeași concepție era și Hugo din Flavinia, bazat pe Donațiunea lui Constantin (MiPL 154, 48s), Guibert de Nogent, care subliniază credința eronată a grecilor și mult schimbătoare (semper mutabunda), pentru care fapt i-a pedepsit Dumnezeu (MiPL 156, 686s), apoi Anselm din Canterbury, care zice că „graecorum fides” este eretică pentru că nu primește filioque și azimile (MiPL 158, 285s, 541s) și Sigebert din Gemblac, care leagă decăderea grecilor de schisma cu Humbert, deși nu o pomeneste anume (MiPL 160, 210ss, 581); iar Baldric arhiepiscop, presupunând că Niceea este „totius Romaniae caput”, arată că cruciații urmăresc ca „christi milites” să apere biserica răsăriteană (MiPL 166, 1068), pe care Foucher des Chartres chiar o laudă. Ce privește problema schismei din 1054, Cronica de la Cassino o indică de-a dreptul, când au fost anatematizați patr. Cerularie și arhiep. Leon pentru erezie (MiPL 173, 691), deși Continuatorul lui George Hamartol nu are cunoștință de așa ceva (MiPG 110, 1329s) și nici Nil Doxapatriul, care constată

10 Gay J., *L'Italie meridionale et l'empire byzantin*, Paris 1904; Congresul VIII bizantinologic de la Palermo din 1948 a subliniat rolul civilizației bizantine în sudul Italiei și în Sicilia; Giunta F., *Bizantini e bizantinismo nella Sicilia*, Palermo 1950; Devreesse R., *Les manuscrits grecs de l'Italie meridionale*, Vatican 1955; Peri I., *Resistenza e decadenza dei greci di Sicilia*, Spoleto 1959. De altfel noțiunea de ortodox era încă foarte cunoscută în Apusul întreg, vezi Șesan M., *Circulația cuvîntului ortodox după 1054*, *Mitropolia Ardealului* 3/4 1956, p. 240ss.

11 Jewdale R., *Bohemund*, Princeton 1924; Uspenski P., *Vostocina politica Manuila Komnena*, *Akta Palest.*, obscestva 29, 1926; La Monte J., *The rise and decline of frankish Seignury in Syria*, 1938; Claude C., *Principaute franque de Antioche*, Paris 1940; Enfrey L., *Antioche*, Paris 1930; Papadopoulos Chr., *Istoria tes ekkles. Antiocheias*, Alexandria 1951, p. 882ss; Hofman G., *Papst und Patriarch unter Manuel, Epeteris hetair. byzant. spudon* 23, 1954, p. 74s.

că Biserica are 5 patriarhi ca cele cinci simțuri, toate constituind un singur corp (MiPG 132, 1086s).

Dar cruciații îl înlătură pe patr. Ioan V al Antiohiei și în locul lui este rînduit latinul Bernard din Valencia (—1136), care începe să-i alunge pe clericii greci, socotindu-i infideli. Deși apoi Bohemund, fiind învins în 1107, promite restaurarea patriarhului ortodox la Antiohia, faptele nu au urmare.

Același necaz se întîmplă și la Ierusalim, unde, profitînd de absența patr. Simeon (—1106), în vizită în Cipru, cruciații pun patriarh în 1099 pe Daimbert din Pisa, care hirotonește 4 arhiepiscopi și 7 episcopi latini, ca să pună mîna și pe Sf. Mormînt, păzit de Frăția ortodoxă.¹² Deși latinii feudali intră în ceartă, totuși ortodocșii își păstrează patriarhii, pe Eutimie și Agapie, cum o constată și monahul rus Daniil și apoi în 1122 hartofilaxul bizantin George, dar mai apoi ei trebuie să se retragă spre Transiordania sau Egipt, sub protectoratul sultanului, sau la Constantinopole. Disprețul latinilor față de ortodocși înăsprește relațiile și-i întărește pe ortodocșii orientali în credința lor.

Ca să apere Biserica ortodoxă de instigațiile lui Bohemund, împ. Alexios începe în 1112 tratative cu papa Pascal II, promițîndu-i unirea bisericească în schimbul coroanei imperiului apusean.¹³ La cererea papii de a i se recunoaște primatul, i se răspunde că numai cel după rînduiala sf. canoane, adică onorific. Atunci papa reclamă jurisdicția în Antiohia, spre „catholica unitas” (MiPL 163, 388s), iar mitrop. Petru Chrysolanul din Milano scriind mitrop. Eustatie din Nicea apără teza lui filioque și lui „orthos pisteuo” îi opune pe „catholica pistis” (MiPL 161, 1012; MiPG 127, 911s), iar cronicarul Ekkehard apără primatul papal după decizia împ. Focas din 602 (MiPL 154, 477), dar toate acestea sînt refuzate de patr. ecumenic Ioan IX.

Discuțiile le continuă împ. Ioan II Comnenul (—1143) cu papii Onoriu II în 1126 și Inocențiu II în 1135, pe vremea patriarhului Leon Sțypul, prin legatul papal Anselm, care discută cu

12 Popov A., *Latinskaia Ierusalenskaia patriarchia*, Petrograd 1903; Papadoulos Chr., *Istoria tes ekklesias Ierosolymon*, Ierusalim 1910; Dowling T., *Orthodox grek Patriarchate of Jerusalem*, Londra 1913; Brandon G., *The fall of Jerusalem*, Londra 1951; Runciman, *Crusades*, vol. 2, 1952; Richard J., *Le royaume latin de Jerusalem*, Paris 1953.

13 Grosu N., *Otnoşenie naslednikov Alexia Komnena s Rimom*, Kiev 1908; idem, *Cerkovna delatelnost imp. Alexia*, Kiev 1912; Devreesse R., *Negotiations eccles. armeno-byzantines*, Roma 1939, p. 146s; Heilig K., *Ostrom und das Deutsche Reich*, Lipsca 1944; — pentru tratative vezi Hefele-Leclercq, *Histoire des conciles*, vol. V-1/2 1913 și VI-1, 1914.

mitrop. Niceta din Nicomidia, cu aceeași tematică. Atunci, cu ocazia cruciadei a 2-a din 1148, papa Eugeniu III propune cucerirea Bizanțului, dar se opune regele Ludovic VII al Franței. Alte discuții le duce împ. Manuil I Comnenul cu papii Eugeniu în 1153 și Alexandru III în 1169; deși se părea că între greci și latini nu ar fi divergențe atât de mari (MiPG 139, 11e), după părerea mitrop. Niceta, în contrazicere cu patriarhii ecumenici Luca Hrisoverghi și Mihail III, pe când Andronic Kamateros compunea un „Arsenal sfânt” în problema Sf. Duh (MiPG 141, 395s), cu toate acestea latinul Hugo Eterianul scria către papa Alexandru III și către patriarhul latin Aimerich al Antiohiei „despre erezurile pe care grecii le impută latinilor” și se războia cu Nicolae din Methona, care-i combătea pe latini; Hugo îl acuză de răspundere pe patr. Fotie și pe greci îi numește dezertori de la adevărata credință (MiPL 202, 233ss), folosind un limbaj asemănător lui Anselm din Havelberg, care-i considera pe greci naufragiați în ale credinței (MiPL 188, 1202s). Dar pe atunci împ. Manuil îl silea pe ducele Antiohiei Rainald de Chatillon, în 1159, să-l restabilească pe patriarhul ortodox Atanasie II în Antiohia și acesta se va putea menține acolo pînă în 1170. Iar patr. ortodox Partenie se poate menține în Ierusalim, între 1169—1185, reparînd bisericele de la Golgota și Betleem și fiind apoi recunoscut și de sultanul Saladin, stăpîn la Ierusalim din 1187. Pentru Ungaria, împ. Manuil sprijinea în 1172 la tron pe Bela III și față de Germania susținea pe Enric Leul contra împ. Frederic I Barbarossa. Pe atunci Petru Lombardul și arhiep. Balduin din Canterbury se inspirau din Acrivia Sf. Ioan Damaschinul (MiPL 191, 1538 și 204, 712s). Și pe când patriarhul ecumenic trata între 1167 și 1197 cu armenii, legații papali se adresau armenilor, monoteliților și iacobiților.

Discordia reciprocă duce la prigonirea latinilor din Constantinopole în 1182 și la represaliile venețiene față de Salonic, trei ani mai tîrziu. Ca răzbunare, împ. Frederic Barbarossa cere papii Clement III să predice o cruciadă contra Bizanțului, care este piedică în expansiunea cruciată spre Locurile sfinte; de aceea episcopii latini sînt forțați să depună un jurămint special către papă cuprinzînd promisiunea: *haereticos, schismaticos et rebelles persequor et impugnabo* (Enciclopedia cattolica 8, p. 34) și de aceea patr. Teodor Balsamon e alungat în 1193 din Antiohia, pentru ca mai tîrziu sediul patriarhiei să se mute în țară arabă la Damasc, în 1228. În consecință trecerea cruciadei a 3-a prin

împériul bizantin în 1189 duce la „jaf, pîrjol și omor” din partea armatelor germane conduse de împ. Frederic Barbarossa față de populația locală din Sardica, Filipopole și Adrianopole, care își părăsește orașele ca să nu ajungă în contact cu barbarii, după ce împăratul german sprijinise contra Bizanțului răscoalele sîrbilor lui Ștefan Nemanja tatăl și ale fraților Petru și Asan ai vlaho-bulgarilor.¹⁴

Imp. german Enric VI însă realizează o înțelegere între papa Celestin III și împ. bizantin Isaac II Angelul, dar detronarea lui Isaac prin Alexios III în 1195 pune din nou problema cuceririi Bizanțului pe seama apusenilor. Acum se aliază Filip de Suabia cu dogele E. Dandolo și cu papa Inocențiu III și acesta face îndemnare către împ. Alexios III în 1198 să se supună Romei spre „unitatea sediului apostolic”, căci în caz contrar va sprijini planul lui Filip (MiPL 214, 325s). Apoi se adresează către principele Daniil al Haliciului, către Ștefan II al sîrbilor și începe corespondența cu Ioaniță al bulgarilor cerîndu-le supunerea pentru că Roma ar fi mama bisericilor răsăritene și cele balcanice i-ar fi aparținut prin cadrul Iliricului (MiPL 214, 1112s); și Bosnia i se supune (MiPL 215, 240). Atunci Ioan Belethus de la Paris (MiPL 202, 45) și ep. Siccard din Cremona (MiPL 213, 318) susțin trilingvismul ca principiu oficial al bisericii latine. Toate erau acoperite de pretenția papală că unirea este o necesitate, pentru refacerea unității bisericești, după principiul că Sf. Petru a fost vicarul lui Hristos și Iisus i-a dat toată lumea spre guvernare și papa îi este urmaș (MiPL 214, 759ss; 126, 1186s). Totul era pregătit teoretic pentru supunerea Bizanțului.

Cruciada unionistă. Momentul aplicării celor pregătite se oferă prin cererea prințului Alexios IV venit la Roma după ajutor contra uzurpatorului Alexios III. În schimbul ajutorului prințul oferă „ecclesiam Constantinopolitanam Romanae ecclesiae subijciendo unire”, adică primește să se unească prin supunere. Astfel premeditarea află și ocazie binevenită, încît cruciada a 4-a, condusă de Balduin de Flandra și dogele Enric poate „devia” spre Constantinopole și la 23 iunie 1203 predă orașul lui Isaac II

14 Lișev Str., Tretiat krestonosn pochođ i bălgarite, Izvestia na bălgarska istoria 7, 1957, p. 205s; a fost un „Raubzug”, vezi și Duicev I., Prepiskata na papa Inokentia s bălgarite, Sofia 1942; Petrov P., Uniata mejdu Bălgaria i Rimskata crkva, Istori. Pregled 11, Sofia 1955, p. 35ss.

și Alexios IV.¹⁵ La început papa nu acceptă această deviere, fiindu-i teamă ca Bizanțul să nu ajungă pe mînă germană, dar cînd cruciații își fac „dreptate” cucerind Bizanțul la 12 aprilie 1204 pentru ei, deoarece Alexios IV nu-i putea plăti și Alexios V fusese înfrînt și se instalează împărat latin la Constantinopole Balduin de Flandra, care se supune papii, scriindu-i că a făcut-o „pro honore sanctae romanae ecclesiae”; papa se bucura că nu-i acolo împăratul german Otto IV și deci binecuvîntează noul imperiu, care pune capăt și schismei grecești. Pe Balduin îl gratifică drept „adevăratul soldat al Bisericii în Orient”, care a reușit întoarcerea Israelului schismatic la Iuda (MiPL 215, 447ss). Acum prin reușita cruciadei se poate realiza unirea grecilor prin forță și nu prin tratative neroditoare. Pe lîngă imperiul latin în frunte cu Balduin se înființează și o patriarhie latină, în frunte cu venețianul Toma Morosini (—1211) care primește paliul de la Roma (MiPL 215, 574s). Restul teritoriului bizantin din Europa e împărțit la feudali cu centre la Salonic, Tesalia, Atena, Sparta, Creta și altele, insulele fiind luate de venețieni.¹⁶ Atunci, la 7 nov. 1204 se supune și țarul Ioaniță către papă, prin cardinalul Leon, după ce papa reglementase granița spre Ungaria pe Dunăre (MiPL 215, 411). Faptul creării imperiului latin îl binecuvînta și card. Pelagiu din Albano, dar îl critica Gunther din Paris, dar apoi o acceptă pe motivul că grecii rebeli trebuiau readuși la unitatea bisericii (MiPL 221).

Imediat se aplică latinizarea forțată, Universitatea și bisericile sînt jefuite, unele și profanate, iar prada ia drumul Apu-

15 Despre devierea cruciadei la: Villehardouin în ediția lui Vailly N., Paris 1872; Norden W., Berlin 1898; Gerland E., Berlin 1904; Vasiliev A., *Histoire de l'empire byzantin*, vol. 2, 1932, p. 97s; Iorga N., în *Revue hist. du sud-est européen* 12, 1935, p. 177s; Zaborov M., *Papstvo i zachvat Konstantinopolia*, Vizant. Vremennik 5, Moscova 1952, p. 152s; Idem, *Unele probleme din istoria cruciadei a 4-a*, Probleme de istorie 6, București 1958, p. 405s; Ivanov A., *Zachvat Konstantinopolia*, Jurnal Mosk. Patriarhii 10, 1954, p. 64ss; Frolov A., *La deviation de la 4-eme croisade*, Paris 1955; Frances E., *Sur la conquête de Constantinople*, Byzantinoslavica XV-1, 1954, p. 21s; Dölger F., *Die Kreuzfahrerstaaten auf dem Balkan und Byzanz*, Südost Forschungen 15, 1956, p. 141s; Gafton, op. cit. 1956, p. 396ss; Walter G., *La ruine de Byzance*, Paris 1958.

16 Belin M., *Histoire de l'Eglise latine de Constantinople*, Paris 1872; Papanigopulos, *Istoria tu helleniku etnos*, vol. 5, Atena 1925; Heisenberg A., *Zur Geschichte des lat. Kaiserthums in Konstantinopel*, 3 vol., München 1925; Janin R., *Les sanctuaires de Byzance sous la domination latine*, 1945; Longnon J., *L'empire latin de Constantinople*, Paris 1949; Lagier C., *L'Orient chretien*, vol. 2, Paris 1950; Alexopoulos K., *Mesaionike Peloponesso*, Atena 1951; Wolf R., *Baldwin of Flanders*, *Speculum* 27, 1952, p. 281s; idem, *Politics in the latin Patriarchate of Constantinople*, *Dumbarton Oaks Papers* 8, 1954, p. 225ss; Bon A., *Recherches sur la principaute d'Achaie*, Omagiu Fliche, Montpellier 1952, p. 7ss; Roncaglia M., *Francescani in Oriente durante le crociate*, Cairo 1954; Thiriet, *La Romanie venitienne*, Paris 1959..

sului; e arsă și biblioteca clasică de la Atena. Se îmbogățește atunci Colegiul constantinopolitan de la Paris, creat cu 20 de clerici; apoi Sorbona care se orientează în organizație după universitatea bizantină, în 1215¹⁷ și e admirată ca trofeu coroana de spini a Mîntuitorului, cu o frîntură din Sf. Cruce și un cui, aduse la Paris mai apoi de Ludovic IX. Și alte Sf. Moaște iau drumul apusului ca să nu rămînă „schismaticilor”. Sf. Munte se salvează numai prin faptul, că din 1213 se pune sub protecția papii, pînă în 1234. Cu aceleași presiuni unioniste se adresează papa în 1207 către principele și mitropolitul Kievului, precum și către Vulkan sîrbul, domn în Zeta, care se supune arhiepiscopiei latine din Bari, pe cînd fratele său Ștefan II își salvează poziția prin alianța cu Veneția. Și țarul Boril al bulgarilor e atras spre latinie, în 1211, căsătorindu-și fiica cu împ. Enric de la Constantinopole.

Acum papa Inocențiu III ține sinod general la Lateran, în 1215, și pe baza citatului „paște oile mele” (Ioan 21, 17) i se asigură domnia universală și tiara cu 3 coroane (ca patriarh, domn al statului eclesiastic Roma și stăpîn peste suverani); se refuză teza lui Siccard din Cremona despre triarhia patriarhală din care era exclusă Constantinopole (MiPL 213, 70) și e aprobat can. 28 de la Chalcedon, acum la Bizanț fiind un patriarh latin supus papii; e îndemn să facă la fel și ceilalți, mai ales că rămăsese înafara cuceririlor doar patriarhia din Alexandria (MiPL 214, 327s și 215, 450); se reglementează și starea grecilor reveniți. Tot atunci, pentru unitatea externă a creștinilor, Inocențiu III precizează că Sf. Cruce se face după indicația Sf. Ignatius, adică cu trei degete ale mîinii drepte împreunate și duse de la frunte spre piept și de la umărul drept spre cel stîng (MiPL 217, 825), respectîndu-se principiile ortodoxe aduse la Roma de la Ierusalim, care îi luminează și pe greci (MiPL 214, 763s, și 216, 1191). Astfel credința latină era socotită a fi și ea ortodoxă, dar aceasta era o ortodoxie catolică și papală și nicidecum cea originală a Mîntuitorului. Dar față de Ungaria se dispune interzicerea existenței mănăstirilor grecești și Ungaria catolică e sprijinită cu domnia peste Dalmația, Croația, Rama, Serbia, Galiția, Lodomeria, Cumania și Bulgaria ca să lățească pretutindeni credința papală. Lui Ștefan II al sîrbilor i se oferă chiar coroană re-

17 Pieper J., Was heisst akademisch? Hochland 43, 1951, p. 421s; Lindsay J., Byzantium into Europe, Londra 1952, p. 165ss.

gală, ca să se plece față de Roma, dar fratele său Sava reușește să-l lege de Patriarhia ecumenică de la Nicea.¹⁸

Patriarhii latini de la Constantinopole Gervasie (—1219), Matei (—1226), Ioan Halgriu (1226), Simon (—1233), Nicolai din Castro Aquato (—1251) și Pantaleon Giustiniani (—1261) se străduiesc să impună unirea și să suprimе schisma chiar și cu tratative, în 1232, 1234 și 1253, aducînd în acest scop și pe franciscani în Orient, avînd de înfruntat și neînțelegeri interne. Unirea este impusă și în Cipru,¹⁹ care după cucerirea de către Richard Inimă de Leu ajunsese în posesia exregelui din Ierusalim Amaury din Lusignan, în 1195. Cu voia papii se impune la Nikosia un arhiepiscop și 3 episcopi, care reduc cifra episcopilor greci de la 14 la 4 și sinodul Lateran din 1215 dispune ca mitropolitul ortodox din Famagusta să fie supus arhiepiscopului latin, pentru că „de abia de acum se creștinează Ciprul”. De aceste fapte se plînge către împăratul bizantin de la Nicea și către patriarhul ecumenic arhiep. Neofit Enkleistos, în 1223, iar doi ani mai tîrziu ca represalii sînt arși pe rug 13 monahi greci pentru nesupunere. La protestul patr. ecum. Gherman II de la Nicea, papa Inocențiu IV promite în 1250 restabilirea ierarhiei ortodoxe, dar sub condiția recunoașterii primatului și papa Alexandru IV revine la rigorism.

Dar cruciada unionistă primește acest răspuns din partea istoricului Nichita Choniatul: „între noi și latini s-a pus o prăpastie de ură; noi nu ne mai putem împăca sufletește cu ei, ci ne tot distanțăm mai mult unii de alții; chiar saracenii s-au purtat mai cu milă, decît latinii, cu ortodocșii” (ed. Bonn, p. 391s, 761s). Se asociază și Ioan Mesarites, că schisma așa zisă a lui Cerularie a avut o justificare serioasă; deci se popularizează tezele din 1054 față de latini.

Ciocnirea dintre Ioaniță și Balduin salvează resturile bizantine care se organizează la Nicea; împărat vine Teodor I Lascaris (—1222) și patriarh Ioan X Camaterul, urmat de Mihail IV (—1212) și Manuil I (—1222). Aceștia se înțeleg în 1219 pentru autocefalia Mitropoliei sîrbe în persoana lui Sava, dar strînși între

18 Dimitrievici D., Karakterie osobine etike sv. Savi, Zbornik 2, Belgrad 1951, p. 269s.

19 Hacket J., History of the Church of Cyprus, Londra 1901; Zannetos P., Istoria tes nesu Kypru, 2 vol. Larnaka 1910; Papadopoulos Chr., Ekklesia Kypru, în Ekklesia din 1937s; Iorga N., France de Chypre, Paris 1931; Chatzipalte K., în rev. Kypriakai spudai 15, 1951, p. 56s.

două focuri, turci și latini, trebuie să înceapă unele tratative și cu Roma. Se ciocnește atunci Frater Franciscus cu retorul Manuil, care dovedește „kakodoxiile” latine (MiPG 140, 470s). Mai ample sînt tratativele pe vremea împ. Ioan Vatațe (—1254), a patr. Gherman II (—1240) și a papii Grigore IX, în octombrie 1231, cînd discută Nichifor Blemide și George Bardanes cu Frater Bartolomeu despre purgator, pus pentru prima dată.²⁰ Apoi discuțiile continuă cu legații împ. latin Ioan din Brienne, la 3 ședințe consecutive despre primat, filioque și altele, dar fără rezultat, pentru că bizantinii nu vor să discute atîta timp cît stau latinii la Bizanț. Din cauza presiunilor, misiunea dominicană trimisă la Kiev în 1233 e alungată și un an mai tîrziu Ioan Asan II al bulgarilor se înțelege cu patr. ecum. Gherman. Aceasta îl înfurie pe papa Grigore IX așa că predică o cruciadă contra bulgarilor pe motiv de erezie bogomilă și-i trimite la luptă pe cavalerii Ioaniți, împreună cu regele Ungariei, asigurînd acestei cruciade toate binefacerile celor îndreptate contra saracenilor. Apoi papa încearcă să-l cîștige pe patr. Ignatie II al iacobiților din Antiohia, precum și conducerea mănăstirilor din Sinai și Patmos, trimițînd misionari și în Georgia. Nicea reacționează prin tratative cu regele armean Hethum și cu catolicosul Constantin, iar papa îi aruncă pe Teutoni și suedezi în cruciadă de convertire contra balticilor și rușilor, fapt care mai primește și caracter de cruciadă germană antislavă. Mindovg al Lituaniei va trebui să se supună, dar Alexandru Nevski al rușilor îi zdrobește pe teutoni în 1242. Pentru aceste motive papa Inocențiu IV avea impresia în 1245, că adevărata schismă s-a împlinit abia în timpul său, deci în legătură cu cucerirea Bizanțului de cruciați.

Discuțiile unioniste reîncep în 1252 în legătură cu cartea franciscanului Pantaleon de la Constantinopole „*Tratatus contra errores Graecorum*” (MiPL 140, 487s), și a cererii arhiepiscopului latin din Raguza-Dalmația ca sîrbii să se supună papii, în timp ce Daniil al Haliciului leapadă supunerea față de Inocențiu IV pentru neprimirea ajutorului contra tătarilor. Totuși împ. Vatațe propune înțelegerea cu papa Inocențiu IV, recunoscîndu-i primatul (onorific), dreptul la apel final și prioritatea în credință dacă și papa va face concesii. Inocențiu acceptă să vină la Con-

20 Demetrakopulos A., *Orthodoxos Hellas*, Atena 1872 indică pe autorii greci antilatinii, iar Roncaglia M., *Francescani in Oriente*, 1954 pe cei latini; Idem, G. Bardanes et Barthelemy, Roma 1953; Hofman G., *Sinai und Rom, Orient. Christ. IX-3*, 1928 și idem, *Patmos und Rom*, aceeași revistă XI-2, 1928; Winter Ed., *Rusland und das Papsttum*, vol. 1, Berlin 1960, p. 69s.

stantinopole un patriarh ortodox, dar cere în schimb recunoașterea lui filioque. Discuțiile le continuă papa Alexandru IV cu împ. Teodor II Lascaris în 1256. Dar în 1261 împ. Mihail VIII Paleologul cuprinde Constantinopole, suprimă imperiul latin și patriarhul fuge la Roma, unde se retrăsese și colegii săi de la Ierusalim și Antiohia, continuând doar titular.

Astfel se sfârșește războiul sfânt pentru unirea credinței față de Bizanț și tot eșafodajul se sfarmă, lăsând amintiri triste și numeroși martiri, care nu vor fi uitați pe viitor.

Cruciada antibizantină. Afînd de pierderea Constantino-polei, papa Urban IV (—1264), un expatriarh din Ierusalim, cere intervenția regelui Ludovic IX al Franței, căci „sabia schismaticilor s-a ridicat iar împotriva poporului celui credincios spre nimicirea bisericii” și-l invită să se înțeleagă cu venețienii alungați pentru o acțiune comună. Atunci Toma din Acvino îi combate pe greci în opusculul: *Contra errores Graecorum*, arătînd că schisma e mai grea decît necredința, deși are forme mai ușoare. Iar împ. latin Balduin II cere ajutor regelui Manfred al Neapolei, papii, Veneției și lui Ludovic IX și neajungîndu-se încă la nici o înțelegere își cedează dreptul succesoral la Salonic către Enric al Burgundiei. Imp. Mihail VIII vrea să paralizeze această coaliție și de aceea se adresează papii Clement IV, deși patr. ecum. Arsenie era împotrivă. Murind apoi Manfred, Carol de Anjou, fratele lui Ludovic IX devine stăpîn în Sicilia, unde grecismul mai era în floare printre italo-greci,²¹ și se atașează Alianței de la Viterbo, din 1267, care pregătea recucerirea Constantinopolei, fiind constituită din papa Clement IV, Balduin II și Guilelm de Villeharduin din Achaia, unde vor veni și catalanii, sperînd să ajungă moștenitor la Bizanț. Amenințat astfel de cruciada latină, împ. Mihail VIII, care mai prevedea și amenințarea turcomamelucă din Orient, pe vremea cînd cruciadele spre Locurile sfinte au încetat să mai fie o preocupare regală, promite o înțelegere cu papa, dar numai în cadrul unui sinod, care să fie negociată de trimișii Patriarhiei ecumenice, căci în cele teologice împăratul bizantin nu avea acea putere precum și-o imagina Roma.²²

21 Gigante M., *Poeti italobizantini*, Napoli 1953; Parlange A., *La scuola poetica greco-salentina*, *Studi bizant. e neoellenici* 7, 1953, p. 160s.

22 Viller M., *La question de l'union depuis le concile de Lyon*, *Revue d'histoire eccles.* 17—18, 1921; Zugrav I., *Incercările de unire de la conciliul din Lyon*, 1922; Grumel V., *En Orient après le concile de Lyon*, *Echos d'Orient* 24, 1925, p. 321s; Gordillo M., *Il concilio di Lione*, Roma 1938; Laurent V., *Gregoire X et le projet d'une ligue antiturque*, *Echos d'Orient* 1938, p. 257s; idem, în *Revue historique du sudest*

Deci împ. Mihail se adresează papii Grigore X în 1272 în tratative secrete, promițându-i recunoașterea primatului, dreptul de apel și pomenirea la slujbe, iar în privința lui filioque era forțat. Ioan Vec să scrie un tratat de acceptare formală (MiPG 141), precum informează istoricii G. Pachimer și Nic. Gregoras. Iar papa promitea să nu ceară alte lucruri, lăsînd grecilor ritul lor neschimbat, căci și el avea nevoie de Bizanț în planurile sale politice; deci compromisul era bilateral. De fapt, la sinodul general de la Lyon, din 1274 papa pune temele în discuție, care sînt votate de sinodali în ședința a 2-a, așa că atunci cînd vine delegația bizantină, constituită din expatriarhul Gherman III, Gh. Acropolitul și mitr. Teofan al Niceii, lucrările erau deja perfectate și unirea se semnează la 6 iulie, fără ca delegații greci să fi fost puși la vreun jurămînt sau să li se fi cerut ceva în plus, recunoscînd formal primatul, comemorarea papii, apelul și privilegiile dinainte de schismă (Mansi, Coll. conciliorum XXIV, 1780). La întoarcere, la Bizanț ajunge patriarh Ioan XI Vec (—1282) ca să realizeze unirea, dar se opun antilatinii Const. Meliteniotul, Gh. Metohitul și Max. Planudes (MiPG 141, 1031 și PG 147).

Văzîndu-se ocoliți, Carol de Anjou se înțelege cu Veneția și cu împ. Filip al Germaniei, ca să întreprindă cruciada antibizantină, dar împ. Mihail cere papii, prin G. Metohitul, în 1275, să oprească pornirea cruciadei; atunci papa propune o cruciadă comună greco-latină pentru eliberarea Anatoliei și întărirea granițelor bizantine. Dar papii Inocențiu V și Ioan XXI revin la pretenții integrale, fiind tot așa de rigizi în problema succesiunii germane, în care proclamă cruciadă contra regelui ceh Premysl Otacar II ca să-l instaureze pe Rudolf de Habsburg. Aceasta părea să întărească poziția lui Carol de Anjou și deci pretențiile lui cresc, mai ales că papa îl îndemna și pe regele sîrb Ștefan Uroș II Milutin, fiul Elenei de Valois, să se apropie de Roma, deși se opunea mitrop. Iacob de la Zicea.

Atunci patr. Ioan Vec nu mai vrea să recunoască pretențiile papii Nicolae III, formulate de ep. Bartolomeu de Giossetanio și minorității Bartolomeu, Filip și Angelic, peste prevederile de la

européen 22, 1945 și 23, 1946; Granici Fil., Vizantiska restauracia i crkvena unia u Lyonu, Glasnik srpske crkve 9, Belgrad 1946, p. 149s; Evert-Kapessova H., La societe byzantine et l'union de Lyon, Byzantinoslavica X, 1949, p. 28s; idem, Une page de l'histoire des relations byzantino-latines, Byzantinoslavica XIII-1, 1953 și XVI-2, 1955, recenzate în Mitropolia Moldovei 9/10, 1958. — Geanakopulos D., Emp. Michael Paleologus and the West, Harvard 1959 și Runciman S., The Sicilian Vespers, Cambridge 1958, despre răscoala din Sicilia.

Lyon, precum o cere sinodul ungar de la Buda din 1279, în mod brutal. Deci papa Martin IV aruncă la 22 febr. 1281 cu excomunicarea asupra împ. Mihail, care dispune ștergerea numelui papii din diptice. Astfel s-a realizat o nouă schismă; societatea bizantină nu accepta o tranzacție religioasă pentru interese politice. Atunci alianța de la Viterbo se reconstituie și armatele se adună în Sicilia; dar împ. Mihail reușește prin Vespera siciliană din 30 martie 1282 să destrame armatele și să scape de amenințare. Dar moare la 11 dec. 1282 și urmașul său Andronic II se teme să-i facă înmormântare imperială, avînd în față trei grupări: pe unioniștii constituiți din marii proprietari, legați de feudalii latini; pe Iosefiți, care stînd de partea patr. depus Iosif aveau trecere la credincioși prin monahi, opuși latinilor pentru fapta din 1204, și în fine pe Arseniți, adepții patr. Arsenie care doreau înlocuirea Paleologilor cu Lascarizii. Deci împăratul se înclină spre Iosefiți, și Iosif ajunge patriarh, Vec retrăgîndu-se sub acuza de trădarea credinței, pentru care e judecat de un sinod din Sf. Sofia, dar nu i s-a putut dovedi nimic incriminator. Atunci sînt destituiți G. Metohitul, C. Meliteniotul și Teofan al Niceii. Din 1283 urmează ca patriarh Grigore din Cipru și la sinodul din 18 aprilie abjură unirea mitr. Teodor de Cizic, împărăteasa Teodora și patriarhul Alexandriei, iar cel de Antiohia se retrage. Conflictele însă continuă, pe cînd papa Martin îi pedepsea pe sicilienii pentru participare la vespera, obligîndu-i pe italo-greci la rostirea lui filioque în simbol. Anchetele contra lui Vec continuă la mai multe sinoade de la Adramyttion și Blacherne, fără a putea duce la rezultat și potolirea spiritelor, patr. Grigore fiind prea violent. Deci îi urmează Atanasie, care prin logotetul Muzalon încearcă înțelegerea cu Vec și cu Meliteniotul, dar în zadar și atunci sînt încarcerati. Deci caută împ. Andronic II o înțelegere politică, prin căsătoria sa cu Violenta de Montferrat, înrudită cu membrii casei franceze, iar apoi îl căsătorește pe fiul său Mihail cu Caterina de Courtenay, ultima moștenitoare directă a imperiului latin de la Constantinopole, fiind fiica lui Balduin II. Papa Nicolae IV este de acord în 1288, dar se opune Filip IV cel Frumos al Franței, în vremea în care în curînd cade ultima cetate a cruciaților din Orient, Acra, în 1291, încheind astfel epoca cruciadelor pentru liberarea Locurilor sfinte.

Cruciada antiortodoxă. Văzînd că nu s-a realizat nimic, papa Bonifaciu VIII, încrezut în dreptul său de a purta cele două săbii, religioasă și politică, promite în 1296 tronul bizantin lui Frederic

de Aragonia, care însă se mulțumește cu Sicilia, dobândită fără luptă. Apoi îl promite lui Carol de Valois, și în urmă îl numește rege al Ungariei, căci nu se mai îndeasă pețitori pentru Bizanț, dar papa totuși nu se lasă, deși Răimund Lullus constata, în 1303, că grecii, rușii și românii nu pot fi cuceriiți, pentru că socotesc legea lor mai dreaptă decât cea a latinilor. Atunci Benedict XI și Clement V cer lui Uroș II Milutin al sîrbilor să introducă filioque în simbol, dar nici amenințarea cu cruciada, care devenise acum un mijloc „legal” de politică feudală, nu duce la scop. Atunci Uroș apare în ochii credincioșilor ca un adevărat sfînt. Deci sînt puși în acțiune catalanii din Achaia, care pradă Athosul, Tesalia și Valahia, și geograful anonim care scrie pentru Carol de Valois: Descrierea Europei, în 1308, îi apostrofează pe ortodocși cu epitețe urîte și cere lui Carol să cucerească regiunile răsăritene, ca să stîrpească neamul scîrbos și viclean al schismaticilor greci, bulgari, sîrbi și alții; astfel crea o atmosferă de adevărat „război rece” împotriva răsăritenilor. Atunci mitrop. Teoctist din Adrianopole, alungat din scaun, tratează la Paris cu Carol de Valois recucerirea Bizanțului pentru latini.²³ Papa Clement aruncă de la Poitiers anatema asupra împ. Andronic II și sinodul general de la Vienne din 1312 încurajează cruciada antiortodoxă, garantînd iertarea tuturor păcatelor. Atunci atoniții îi alungă pe monahii latini și dărîmă chiar ubicațiile lor și mitrop. Arsenie îi com-

23 Iorga N., Philippe de Mezieres, Paris 1900, material pentru cruciadele din veacul XIV. — Ciurea D., Problema Bizanțului și a cruciadei în politica papii Clement V, Isemnări Ieșene XIV, 1946; Rubio y Lluch, La Compagnie catalane, Hellenisme contemporain 8, 1954, p. 395s, 499s; și 9, 1955, p. 43ss; Cirac S., Raymonde Lulle et l'union, Actes du X. congres byzant. de Salonique, vol. 2, Atena 1956, p. 73s; Salvini R., Giotto, Roma 1938; Müseler W., Europäische Kunst, Völker und Zeiten, Berlin 1952. — Jugie M., Barlaam est-il né catholique, Echos d'Orient 1940, p. 100s; Gianelli E., Francesco Petrarca, Omagiu Funeioli, Roma 1955, p. 83s; — Halecki O., Un empereur de Byzance a Rome, Varșovia 1930; Loenertz R., Jean V Paleologue à Venice, Revue des etudes byzant. XVI, 1958, p. 217s; Geanakopulos J., On the schism of the Greek and Roman Churches, Greek orthod. theol. Revue 1, 1954, p. 16ss; Halecki O., Rome et Byzance au temps du grand schisme d'Occident, Collect. theologica 18, Krakovia 1937, p. 477s; Marinescu C., Notes sur quelques ambassadeurs en Occident, Melanges H. Gregoire, vol. 2, 1950; idem, Du nouveau sur les relations de Manuel II avec l'Espagne, Studi bizant. e neoellenici 7, 1953, p. 420s; Grecu V., Bizanțul și catolicismul în trecutul nostru, Studii Teologice 9/10, 1950, p. 556s; Lapinski W., Zygmunt a koscioł prawosławny, Varșovia 1937; — Laurent V., Un theologien unioniste metrop. Theoctiste, Revue des etudes byzant. XI, 1953, p. 187s; idem, Metrop. Arsene, aceeași revistă XV, 1957, p. 123s; Gouillard J., Les influences latines chez Manuel Calecas, Echos d'Orient 1938, p. 36s; Loenertz R., Les recueils des lettres de Dem. Kydonse, Vatican 1947; idem, Correspondence de Man. Calecas, Vatican 1950; idem, Les dominicains byzant. Th. et Andre Crysoberge. Archivum Fratrum predicant. 9, 1939, republicat în 1954; Hofman G., Epistolae pontificiae ad concilium Florentinum, vol. 1, epistolele pentru timpul după 1418, Roma 1940; Höhle G., Die Stellung der Kirche zur Communicatio in sacris cum acatholicis nach Constitutio Martinis V, Roma 1938, contra botezului ortodox.

bate în scris. Și totuși cultura bizantină se observă în Madonna lui Guido din Siena, la florentinii Cimabue și Giotto, la Sf. Sofia din S. Vitale-Ravena și la Dante.

Papa Ioan XXII caută să-i mobilizeze pe sârbi contra Bizanțului și-l susține pe Ioan din Graviņa să cucerească Moreea-Achaia pentru Filip de Tarent și propune cucerirea Constantinopolei ca ideal de supunere a ortodocșilor, prin cruciadele contra Bulgariei și Bizanțului, între 1334—1337, pentru că grecii, bulgarii, alanii, turcii și alții sînt dușmanii crucii și blasfematorii numelui de creștin. Dar împ. Andronic III, venețienii și Cavalerii de la Rhodos conving pe papă că numai turcii sînt pericolul cel mai important și atunci de la Bizanț pleacă pentru tratative către papa Benedict XII de la Avignon monahul Varlaam Calabritul, în vederile de la Lyon. Fiind însă combătut de greci și devenind dușmanul isihasmului susținut de Gr. Palama, el trece la latinie, în 1342, și apoi biruie contra isihăștilor în 1345 cu ajutorul împărătesei regente Ana de Savoia, dar numai pentru 2 ani. Totuși el recomandă papii Clement VI să trateze cu grecii numai în cadrul unui sinod, pentru că ei numai în acest caz sînt convinși că au discutat după cuviință și deciziile au valoare (MiPG 151, 1333); el se întâlnește acolo cu Petrarca, trezindu-i interesul pentru elenism, dar Petrarca era dușmănos grecilor.

Acum vor căuta papii prin impunerea autorității lor primatiale față de Bizanț să se impună și față de suveranii vest-europeni, preocupați cu problemele lor locale, în care intră și începerea războiului de 100 ani între Franța și Anglia. Atunci dominicanii se infiltrează prin daruri la Alexandria și Ierusalim și discută iar cu regele Leon V al Armeniei Mici și cu catolicosul Mechitar. Dar în Sîrbia sînt reprimați de Ștefan Dușan, prin Zakonikul din 1346; în schimb Ludovic cel Mare al Ungariei face presiuni unioniste, prin 8 frănciscani în regiunea Vidinului, în 1365. Atunci se dă asaltul asupra Lituaniei și Haliciului, prin regatul polon.

Dar din 1351 turcii au pus deja picior la Gallipoli și aceasta vestește zori însîngerate, ei profitînd de neunitatea creștinilor susținută de papalitate. Imp. Ioan V Paleologul vine în 1355 pînă la Veneția și în schimbul unui ajutor militar de 5 galere, 15 vase de transport, 1.000 luptători și 500 călăreți, propune papii Inocențiu VI unirea și recunoașterea primatului și papa primește. Împăratul mai tratează cu Urban V și în oct. 1369 trece chiar la latinie personal, venind la Roma (MiPG 154, 1237). Urban îi

răspunde astfel: „dacă preferați să persistați în îndărătnicia voastră, vom fi siliți să vă considerăm ca păgâni și vameși și chiar dacă v-ar ataca un popor creștin sau necreștin, nici nu vom putea și nici nu va trebui să vă ajutăm, dacă v-ați despărțit de trupul bisericii”. Refuzînd tratativele patr. Filotei al Bizanțului, Nifon al Alexandriei și Lazăr al Ierusalimului, apoi teologii Teofan al Niceii, Nicolae Cabasila, și alții, invocînd în plus lipsa epiclesei la Sf. Euharistie, papa vestește în Europa că pericolul turcesc se datorește numai rătăcirii bizantine, ca pedeapsă divină că nu se supun papii. „Captivul de la Avignon”, cum era socotit papa, mai asmuță Polonia și Ungaria împotriva ortodocșilor răsăriteni, se înființează episcopii fără credincioși, predică dominicanii și franciscanii și prin bula „Debitum pastoralis” din 1375 sînt alungați episcopii ortodocși și înlocuiți cu latini. Atunci Patriarhia ecumenică răspunde organizînd Mitropoliile din Haliciu, Ungrovlahia, Severin și Moldova, iar papa Urban VI cere unirea prin supunere totală. Patriarhii se înfruntă și turcii biruie la Marița și Kosovo Pole și amenință Europa. Ultimii претенdenți la tronul imperial latin de la Constantinopole Robert de Anjou, Filip din Tarent și Iacob de Baux nu mai au mijloace de luptă și nici oferta împ. Manuil II din 1391 de a face unirea în schimbul ajutorului militar nu mai impresionează; răsăritenii erau abandonați pe seama nenorocirii lor, că s-au lepădat de papa; era gestul dragostei de frate. Asaltul însă se dă în nord, pentru Lituania lui Vladislav Jagello, dar se impune Dimitrie Donski, drept salvatorul rușilor și de latini și de tătari.

În astfel de împrejurări cruciada latină, adunată cu chiu cu vai, este înfrîntă la Nicopole în 1396 și pericolul sporește din partea turcilor, iar primii vizați sînt tocmai ortodocșii balcanici. Atunci Maxim Chrysobergul deplînge schisma, care a determinat astfel de urmări (MiPG 154). Deci împ. Manuil II și patr. Antonie promite, în 1397, regelui Poloniei o unire bisericească, dacă împreună cu Ungaria le vor ajuta contra turcilor; adresă similară după ajutor e îndreptată și spre Moscova. Alții, ca Mihail Lascaris, Isac Paleologul, Dim. Paleologul, Const. Cantacuzin, Andronic Bryeniu și Mih. Trapezuntinul vor pleca în Apus, la Florența, Roma și Paris, iar Mihail Vranas va trata în 1400 cu Carol de Navara și papa Martin I; atunci Dim. Kydones, Manuil Caleca și T. Chrysoberg trec la latinie. Dar fiind desființată Mitropolia ort. din Haliciu, în 1414, în favorul celei latine, Patriarhia organizează Mitropolia la Kiev, punîndu-i în frunte pe vla-

hul macedonean Grigore Țamblac, în 1415. Acesta apoi va conduce, în febr. 1418, o delegație ortodoxă, din 19 chiriarhi, la conciliul general apusean de la Constanța, pentru a trata sinodal unirea, în marginile admise de Ortodoxie. Dar papa Martin V are alte griji și apoi pe atunci în Apus nu se mai recunoaște botezul ortodox drept valid; ortodocșii nu mai erau recunoscuți drept creștini!

Astfel după eșecul cruciadelor antihusite, a eșuării sinodului unionist din Florența în 1439, a catastrofei cruciadei de la Varna în 1444, Bizanțul cade la 20 mai 1453, fără a se fi înțeles sensul faptelor și nici urmarea lor, creștinii rămâneau departe divizați, aproape după lozinca: fiat primatus, pereat ecclesia — să fie primatul, chiar dacă piere Biserica.

Abia la intervenția grecilor Musurus, prof. la Padua, Em. Margunios și Man. Rhalis, pentru recucerirea Constantinopolei de la turci, papa Leon X apelează la conciliul general de la Lateran din 1517 pentru susținerea unei cruciade; rezultat era că se înțelegea la Cambrai Francisc I al Franței cu Maximilian al Germaniei și Ferdinand Catolicul din Spania să cucerească împreună Răsăritul stăpinit de otomani și să-l împartă frățeste. Astfel Răsăritul ajunsese doar un obiect de tranzacție politică. Singurii apărători ai Europei contra turcilor erau românii Iancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare și urmașii lor.

CRUCIADELE ȘI ACTUALITATEA

Cuvîntul de cruciadă trezește de fapt un simț de eroism, căci prin fapte îndrăznețe avea să ducă la scopuri mărețe. Dar în cruciade, deși s-a manifestat un cult al acestui eroism, totuși faptele îndrăznețe nu au dus la scopuri mărețe, pentru că în spatele lozincii răsunătoare de „eliberare a Locurilor sfinte” se ascundeau tot felul de interese mărunte și meschine. E adevărat că pe timpul lor s-au realizat contacte rodnice culturale între Bizanț și Apusul european și Bizanțul contribuia la educarea culturală și la ivirea renașterii italiene, apoi la cunoașterea Ortodoxiei în Apus, la sporirea comerțului și a tehnicii, încît se înscrie pozitiv în cadrul Europei;²⁴ dar totodată cruciadele au însemnat accentuarea vrajbei între Apus și Răsărit, au trezit ură politică, rasială și confesională, au semănat neîncredere reciprocă, au popularizat ne-

24 Lindsay J., *Byzantium into Europe*, Londra 1952, p. 165ss; Zakynthios D., *Byzanz und die europäische Einheit im Mittelalter*, *Jahrbücher für Geschichtsunterricht* 4, 1955, p. 5ss; și altele citate înainte.

cesitatea menținerii distanțării (schisme) între frați, au adus jaf și exploatare colonială (Dölger, Walter); ele au trezit pofta de putere mondială a papii și au dus la măceluri între creștini; țelul cruciadei a 4-a era în fond scopul oricărei cruciade. Astfel în numele Sf. Cruci s-a discreditat prin cruciadă însași Sf. Cruce, care era făcută patron al vărsărilor de sânge și al tuturor păcatelor. Excesul cu cinstirea crucii a dus tocmai la necinstirea ei. Cavalerii feudali merg în numele papii să combată oameni și creștinătatea Orientului, servind interese politice impériale, așa că cruciadele lor devin o mare aventură feudală sub emblema religioasă.

În psihoza aceasta greșită a Apusului, orice război mai mare în care era implicat și papa primea numirea de cruciadă și astfel devenea un război just, orice scop ar fi avut el în fond.²⁵ Așa a fost cu războiul Smalcaldic contra luteranilor, expediția polonă contra Moscovei în 1606, războiul de 30 de ani pînă în 1648, războiul rece contra patriarhului Ciril Lucaris de la Constantinopole pînă în 1638 și combaterea ucrainenilor din Polonia în veacul XVII. Și Carol XII al Suediei se considera un cruciat contra țarului Petru cel Mare, ca și misionarii catolici care sprijineau întărirea stăpînirii coloniale în America, Africa și Asia, convertind cu sila la credința în Hristos spre bucuria vicarului său pămîntesc. Cruciați se mai credeau oștenii lui Napoleon cînd invadau Rusia și tot așa se numeau și împ. german Wilhelm II și Hitler care au provocat ultimele două războaie mondiale și cruciat se credea și papa Piu XII prin politica sa antisovietică. Cruciați se credeau și americanii după aruncarea bombei atomice la Hiroșima, în ziua de 6 august 1945. Dar răsăritenii nu aprobă aceasta.

De aceea catolicul V. Laurent își exprimă supărarea și totodată critica aspră, că mentalitatea bizantină era ostilă ideii unui război sfînt și că nu voia să se bată cu armele pentru un ideal religios; de aceea cruciada ar fi o cale de mijloc între fanatismul musulman și pasivitatea creștinilor răsăriteni și de aceea, dar autorul nu o mai spune, era Vaticanul mereu atît de agresiv față de Răsărit și credincioșii ortodocși, pentru această cale de mijloc!²⁶ De altă parte însă istoricul renumit L. Brehier recunoștea

²⁵ Christiansen A., *Cerna internațională*, Praga 1951 cu amănunte; Bredendick W., în *Union Pressedienst* 13, Berlin 1959, p. 11.

²⁶ Laurent V., *L'idée de guerre sainte et la tradition byzantine*, *Revue hist.-du sud-est europ.* 23, 1946, p. 71.

că deși cucerirea Romaniei bizantine era o aventură glorioasă și profitabilă, ea totuși nu a fost folositoare intereselor creștine, ci a contribuit doar la răspîndirea în Apus a ponegririlor la adresa Bisericii ortodoxe. O confirmă și Lagier, Hussey și alții. De aceea zice și Runciman (vezi Mitropolia Moldovei 5/6 1958, p. 519), că în momentul critic pentru Bizanț papalitatea a arătat că față de răsăriteni nu are nici dragoste și nici simpatie și nici înțelegere pentru necazurile lor, ci de pe urma lor vrea să tragă foloase proprii; dar aceasta nu s-a uitat și nu se va ierta niciodată. În adevăr, spune A. Ribard, cruciadele au fost o operație gigantică, cu tot felul de contacte și urmări, în cadrul cărora cavalerii au trăit o epopee feudală de jaf, acoperită însă de „dragoste creștină” pentru Locurile sfinte, deci expresia brutală a unui feudalism pornit pe cucerire, aventură și expansiune jurisdicțională.

Pr. Dr. MILAN ȘESAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

BOTEZUL ERETICILOR

1. **Importanța problemei și greutatea rezolvării ei.** — Problema botezului ereticilor, adică aceea a validității sau nevalidității botezului săvârșit înafară de Biserică, de către eretici sau schismatici, prezintă importanță și teoretică și practică. Căci din punct de vedere teoretic, principial, nu este de loc indiferent răspunsul, dimpreună cu temeiul acestuia, la întrebarea dacă harul mântuitor lucrează sau nu în chip ordinar și înafară de Biserică; în special este de o însemnătate deosebită să se știe că ceea ce se pretinde acolo, adică înafară de Biserică, a fi taină sfântă, poate să fie considerată astfel sau nu. Iar din punct de vedere practic, evident că nu este fără însemnătate să se știe, în cazuri concrete, dacă cei ce vin la Biserică, provenind din erezie și fără să fi fost mai înainte botezați cu botez valid, trebuie sau nu să fie primiți prin botez, și dacă trebuie sau nu să se facă vreo deosebire între erezii, în această privință. Este vorba, prin urmare, de cum are să se înțeleagă iconomia bisericească cu privire la botez și care sînt condițiile și situațiile în care poate și este drept și înțelept să fie aplicată.

E drept că acum, în sfera practicului imediat, adică pe teren pastoral, în cîmpul de activitate obișnuită a preoțimii noastre, problema aceasta nu comportă de loc greutăți deosebite, întrucît există lămuriri și dispoziții clare despre chipul cum are să se procedeze în concret în cazurile cererilor de a intra în Ortodoxie. Și chiar dacă ar lipsi unele lămuriri de detaliu, ele pot fi primite cu ușurință și de îndată de la autoritatea bisericească. Dar nu despre aceasta este vorba în primul rînd, ci în deosebi despre temeiul însuși al aplicării iconomiei bisericești în recunoașterea botezului unor eretici și schismatici, adică despre justificarea teologică teoretică, dogmatică și canonică, a acestei recunoașteri. Fără această justificare teoretică, practica ar putea să apară ca arbitrară.

În același timp, problema botezului ereticilor nu este numai importantă, ci și greu de rezolvat. Greutatea rezolvării ei rezultă din lipsa cuvîntului determinat al Revelației dumnezeiești în această materie, din lipsa unei tradiții universale creștine unitare și clare, din lipsa unei hotărîri bisericești determinate și cu caracter de valabilitate ecumenică în această chestiune, hotărîre care să fie recunoscută și aplicată pretutindeni și fără excepție, cu toate că problema a preocupat Biserica încă din vechime pînă la noi, din atitudinea diferită a unor Biserici locale și din practica fluctuantă în diferite epoci, chiar în aceeași Biserică, din deza-cordul unor canoane date de sinoade locale, din schimbarea une-ori, între timp, a caracterului și a atitudinii unor erezii, care nu rămîn permanent în identitate cu ele înseși, ca și din lipsa de consens al teologilor în încercarea de a formula o teorie generală despre iconomie în genere și în special despre aplicarea ei în ca-zurile date ale botezului diferițiloreretici.

Totuși, cu toate greutatele întîmpinate, problema botezului ereticilor nu este insolubilă. O soluție în această problemă mai în acord cu adevărul poate fi și a și fost propusă, deși nici o soluție teologică de pînă aici nu se impune ca singură justă, fără lacune și cu toată evidența, excluzînd posibilitatea obiecțiilor față de ea. Dar totodată este de notat și faptul că o insuficiență teologică, totdeauna susceptibilă de corectare și completare, nu afectează adevărul religios în sine și nu zăgăzuiește viața Bisericii, ci sti-mulează mereu cugetarea teologică întru scrutarea realității bi-sericești și în același timp o face atentă la greutatele problemelor și la limitele puterii ei.

Soluțiile propuse în problema botezului ereticilor le vom în-fățișa mai jos.

2. Privire istorică. — Discuția asupra validității botezului ereticilor apare o dată cu ivirea acelor credincioși care, botezați fiind în erezie, își manifestă dorința să fie primiți în Biserică, cum notează Eusebiu de Cezareea (265—340).¹

Firește că nu intră în discuție botezul acelor eretici care nu sînt născuți și botezați în erezie, deci care, mai înainte de a fi de-venit eretici, aparținuseră Bisericii, în care și fuseseră botezați, de care au stat despărțiți un timp și în care în cele din urmă se întorc. Dar se înțelege că botezul eventualilor fii ai acestora, născuți și botezați în răstimpul petrecerii în erezie a părinților

1 *Istoria bisericească*, cartea VII, cap. 2.

— botez săvârșit fie după un rit împrumutat de la Biserică, fie după un altul în dependență de învățătura eretică despre Sf. Treime — intră în categoria botezului ereticilor.

De cu vreme, de prin veacul al 2-lea sau, poate, chiar mai devreme, în legătură cu botezul ereticilor se formează în Biserică două obiceiuri opuse: unul cu originea în Asia Mică, unde au apărut mai multe erezii, și în general în Răsărit, după care orice botez eretic este nevalid și, în consecință, toți cei ce provin din erezie trebuie să fie primiți în Biserică prin botezare din nou, propriu zis prin botez pur și simplu, întrucât botezul primit de ei în erezie nu-i botez, ci rit gol; iar al doilea obicei cu originea la Roma și răspândit în Apus, după care botezul ereticilor era recunoscut ca botez și prin urmare, cei ce se converteau de la vreo erezie erau primiți „numai prin punerea mâinilor și prin rugăciuni”.²

Întâlnirea acestor două obiceiuri, ca a două curente contrare, s-a petrecut în Africa. Confruntarea lor a prilejuit într-o vreme chiar o discuție aprinsă, vecină cu schisma.

Astfel, încă Clement de Alexandria (150—215?) socotește „botezul eretic apă fără putere și neveritabilă”.³

Mai hotărât și cu toată claritatea este principial respins orice botez eretic de către Tertulian (160—240), aducându-se și motivul teologic dogmatic pentru aceasta, anume neapartenența la Biserică a ereticilor. Orice botez recunoscut ca eretic nu este valid, fiindcă există un singur botez valid, acela al Bisericii; iar cei ce se găsesc înafară de ea, ereticii, nu-l pot avea, pentru că ei n-au același Domn, nici același Dumnezeu ca credincioșii Bisericii. „Noi, zice Tertulian, n-avem decât un singur botez..., fiindcă avem un singur Domn, un singur botez și o singură Biserică...; nu același Dumnezeu este și al nostru și al lor”.⁴ Cei botezați în erezie sînt pur și simplu nebotezați, ca păgînii sau iudeii.

Tot așa, ca nevalid este declarat botezul ereticilor într-un sinod din Cartagina, pe la 218—220, sub președinția lui Agripin (episcop al Cartaginei pe la sfîrșitul veacului al 2-lea și în primul sfert al veacului următor), cum amintește Sf. Ciprian în epistolele 71 și 73.⁵

² Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea VII, cap. 2.

³ *Stromate*, cartea I, cap. 19. — Migne P. G. t. 8, col. 813 A.

⁴ *De Baptismo* (Despre Botez), cap. 15. — Migne P. L. t. 1, col. 1324C—1325A.

⁵ După Dim. Georgiade, *Τό βάπτισμα τῶν αἱρετικῶν* (Botezul ereticilor), Ierusalim 1924, p. 3 (retipărire din *Νέα Σιών*).

Sinoadele locale din Iconiu și din Synnada în Frigia, între anii 230 și 235,⁶ la care participă episcopi din provinciile învecinate, între care este de notat în primul rând Firmilian de Cezareea Capadochiei (episcop de pe la 230 până la aproximativ 268), resping de asemenea orice botez eretic.

Cînd, pe la mijlocul veacului al 3-lea, apare, pe tema botezului ereticilor, neînțelegerea dintre Ștefan I (episcop de Roma între 254 și 257) și Sf. Ciprian (episcop de Cartagina între 249 și 258), poziția Bisericii răsăritene și a Africei de Nord pentru nevaliditatea aceluși botez era demult fixată, fără să existe vreo mențiune sigură despre vreun obicei contrar, acolo.⁷

Vechimea practicei creștine răsăritene rezultă cu claritate și din mărturia Sf. Dionisie cel Mare (episcop de Alexandria între anii 247/48—264/65), care, de dragul armoniei și unității din Biserică, în disputa asupra botezului ereticilor ia o atitudine împăciuitoare, notează totuși într-o scrisoare către Sixt (urmașul lui Ștefan I la scaunul Romei) că „s-a hotărît în mari sinoade, că ereticii care vor veni la Biserica universală vor fi puși mai întîi în rîndul catecumenilor și apoi vor fi spălați de necurăția aluatului lor în apa botezului”.⁸ Aceeași vechime este afirmată de Sf. Dionisie cel Mare și într-o scrisoare către Filimon, presbiter în Roma.⁹

Tot așa, vechimea practicei răsăritene se confirmă și prin canoanele apostolice 46, 47 și 48, ca și prin Constituțiile Apostolice. „Episcopul sau presbiterul care va admite botezul sau jertfa ereticilor, poruncim să se caterisească. Căci ce comunitate are Hristos cu Veliar; sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?” (2 Cor. 6, 15), declară canonul 46 apostolic, referindu-se firește la vechii eretici care stricau învățături de bază ale credinței creștine. Asemenea și canonul 47 apostolic: „Episcopul sau

6 La Dim. Georgiade, *Botezul ereticilor*, p. 4, sinodul din Iconiu este socotit a se fi ținut cu vreo 10 ani mai devreme, în același timp cu cel din Cartagina, sub Agripin.

7 Controversa baptismală (referitoare la botezul ereticilor) a început, după unii, mai întîi prin critica aspră, nefrățească, pentru rebotezarea ereticilor, făcută episcopilor Firmilian de Cezareea și Elenos de Tars de către Ștefan al Romei, care amenința cu excomunicarea. Atunci a intervenit pentru împăcare Sf. Dionisie cel Mare al Alexandriei și, deși n-a apărut vreo excomunicare; de o parte sau de alta, raporturile frățești dintre Ștefan și episcopii din Asia Mică s-au rupt. Totodată se mai crede că, înafară de Roma, și alte Biserici, ca a Egiptului și Palestinei, erau mai indulgente și primeau pe eretici fără rebotezare, numai prin punerea mîinilor. Dar aceasta nu rezultă sigur din epistolele Sf. Dionisie cel Mare al Alexandriei.

8 Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, cartea VII, cap. 5.

9 Eusebiu de Cezareea, *Ist. bis.*, cartea VII, cap. 7.

presbiterul, de va boteza din nou pe cel botezat după adevăr sau de nu va boteza pe cel spurcat de către necinstitorii de Dumnezeu (ereticii), să se caterisească". La fel, canonul 68 apostolic declară că ereticii n-au botez adevărat, nici hirotonie, neputînd fi deci „nici credincioși, nici clerici”, așa că cei proveniți de la ei trebuie să fie rebotezați. (Constituțiile (Așezămintele) Apostolice, cartea VI, cap. 15).

Controversa, adevărată ceartă, cu privire la botezul ereticilor se deschide prin atitudinea arogantă a episcopului Romei, Ștefan I, care ținea să impună episcopilor din partea vecină a Africei (după unii,¹⁰ și celor din Răsărit, și încă mai înainte) obiceiul roman de a primi pe eretici fără a-i boteza din nou, recunoscîndu-li-se deci botezul primit în erezie. În această situație, printre cei care cu mai multă energie și consecvență susțin nevaliditatea botezului eretic și uzul rebotezării ereticilor întorși la Biserică se numără în primul rînd Sf. Ciprian. Atunci, date fiind unele nedumeriri ale unor episcopi africani (din Numidia) în chestiunea botezului ereticilor, ca și atitudinea neînțelegătoare a lui Ștefan al Romei (căruia, între timp, i se făcuse cunoscută poziția africanilor), în trei sinoade ținute la Cartagina (în 255—256) sub președinția Sf. Ciprian, se confirmă uzul oriental și african, hotărîndu-se nevaliditatea botezului ereticilor. Tonul replicii lui Ștefan nu este de loc favorabil unei împăcări, ci tocmai dimpotrivă, dar Sf. Ciprian, cu toată păstrarea cu inflexibilitate a punctului său de vedere, nu consideră că deosebirea de practici ar fi motiv suficient de stricare a păcii din Biserică.

Hotărîrile sinoadelor amintite, le trimite Sf. Ciprian, prin diaconul Rogatian, și lui Firmilian al Cezareii, care, răspunzînd, își manifestă consimțămîntul deplin față de ele și față de fermitatea africanilor, exprimîndu-se într-o formă nemăgulitoare despre Ștefan cel cu năzuințe despotice cu totul neîntemeiate și socotind în același timp tradiția Romei ca fiind pur umană.

Ca încercare de fundamentare teologică, trei sînt argumentele aduse de Ștefan în sprijinul tezei sale și a uzului roman în problema ce se discuta: a) primul temei al validității botezului îl constituie tradiția, fiindcă așa s-a obișnuit în Biserica Romei; b) al doilea temei este credința celui ce se botează și însăși taina botezului, care lucrează independent de voința preotului care bo-

¹⁰ De pildă, Hefele, *Histoire des conciles I*, part. I (trad. fr.), Paris 1907, p. 172—173.

tează, fiind suficient ca cineva să se boteze în numele lui Hristos și al Sfintei Treimi, pentru ca, la întoarcere, adică la convertire, să primească prin Biserica catolică pe Duhul Sfânt; c) al treilea temei este faptul reciprocității, întru cât nici ereticii nu rebotează pe catolici, nerebotezarea ereticilor fiind astfel un mijloc de a-i atrage mai ușor la Biserică.

Sf. Ciprian nu recunoaște suficientă tărie nici unuia dintre aceste motive sau argumente, ci le răstoarnă pe toate.¹¹

Astfel, referitor la primul argument, Sf. Ciprian observă că ceea ce caută să se înfățișeze cu pretenție de tradiție încă nu înseamnă, prin chiar acest fapt al pretenției, că este cu adevărat tradiție. „De unde această tradiție?”, se întreabă Sf. Ciprian. Obiceiul Romei este, după Sf. Ciprian, numai omenesc, nu tradiție apostolică, deci nu tradiție legitimă, îndreptățită; el s-a strecurat numai în adevărata tradiție și de aceea perzistența în el nu este decât atitudine preconcepută, „presumpție și încăpăținare”.

Cu privire la al doilea argument al lui Ștefan, Sf. Ciprian afirmă dependența puterii tainei botezului de preoție; și, prin urmare, cum numai adevărata Biserică are adevărata preoție, numai botezul ei este singurul botez valid. Botezul fiind renaștere, în care se cuprind iertarea păcatelor și înfierea prin Duhul Sfânt, dacă s-ar accepta teza lui Ștefan, atunci ar urma să se atribue ereziei puterea iertării păcatelor, rămânând pentru Biserică înfierea și darurile Duhului Sfânt. Ceea ce este de neînțeles, căci dacă erezia are iertarea păcatelor, ea trebuie să poată da și pe Duhul Sfânt, prin punerea mâinilor, putere pe care Ștefan o rezervă pentru Biserică. În legătură cu aceasta Sf. Ciprian rămîne¹² consecvent la marea sa idee a unității Bisericii, singura iconoamă a harului, idee exprimată încă înainte de cearta cu Ștefan, în lapidarele cuvinte: „Nimeni nu poate să aibă pe Dumnezeu de Tată, dacă pe Biserică n-o are de mamă”.¹³

În ce privește al treilea argument, acela al reciprocității, pentru Sf. Ciprian nu prezintă nici o valoare, fiind chiar de mirare faptul că, în săvârșirea tainelor, ereticii pot să reprezinte mo-

11 Asupra conținutului acestei controvers referitoare la validitatea botezului ereticilor, cele mai importante informații se găsesc în Epistolele 70—75 ale Sf. Ciprian. După Dim. Georgiade, *Botezul ereticilor*, p. 7—11; K. J. Hefele, *Histoire des conciles* (trad. fr.), t. I, part. I, Paris 1907, p. 172—191; J. Schwane, *Dogmengeschichte der vornicdnischen Zeit*, Freiburg im Breisgau 1892, p. 522—537; J. Tixeront, *Histoire des dogmes dans l'antiquité chrétienne* I, Paris 1924, p. 378—389.

12 Epistola 74, 6, 8.

13 Despre unitatea Bisericii, cap. 6. — Migne P. L. t. 4, col. 519 A.

dele pentru Ștefan. Cum poate ieși lumina tainei din întunerecul ereziei? Iar pentru cei intrați deja în Biserică fără rebotezare, datorită uzului roman, Sf. Ciprian imploră mila lui Dumnezeu, observînd totodată că dacă s-a greșit cîndva, de acolo nu urmează că trebuie să se greșească mereu.

Fără să rupă legăturile dintre ei, Ștefan și Sf. Ciprian își păstrează fiecare pînă la moarte punctele de vedere. O dată cu moartea lor, în persecuția lui Valerian, controversa baptismală, care ajunsese numai la un pas de schismă, ia sfîrșit. Dar diferența de opinii și deosebirea în practica primirii ereticilor continuă. Și, cum just observă Gheorghiede,¹⁴ amîndouă practicile se atestă istoricește ca existente de mai multă vreme, fără să se poată spune despre una sau despre cealaltă că este singura legitimă, adică propriu-zis apostolică, fiindcă amîndouă s-au format în epocă postapostolică, întrucît ele presupun înmulțirea diferitelor erezii față de care tocmai se ia atitudine. Răsăritul, mai speculativ și determinat de apariția multor erezii, și-a format de vreme uzul lui; iar Roma, mai practică și cu vechi tendințe de a introduce pe cît mai mulți în cercul ei, așa dar din motive de pastorație, și-a format, tot devreme, uzul ei.

Mai departe, în Biserica Alexandriei, Sf. Atanasie cel Mare (295—373) respinge cu hotărîre botezul ereticilor, al tuturor ereticilor, chiar și săvîrșit corect după formă.¹⁵ Același uz continuă și în Biserica Ierusalimului, după cum rezultă din cuvintele Sf. Ciril de Ierusalim († 386), că ereticii se rebotează, fiind că botezul lor nu era botez.¹⁶ De asemenea și în Asia Mică, ceea ce se confirmă de către Sf. Vasile cel Mare (330—379), care zice că „cei vechi au hotărît ca botezul ereticilor desăvîrșit să se anuleze; iar al schismaticilor, ca al unora care nu sînt cu totul despărțiți de Biserică, să se primească... (Botezul ereticilor este nevalid), căci nu sînt botezați cei ce nu s-au botezat întru cele predate nouă”.¹⁷ În același chip se pronunță și Sf. Grigorie de Nissa (335—394), respingînd botezul „în demiurg și în creator” al eunomienilor¹⁸ și Sf. Grigorie de Nazianz (330—390).¹⁹

¹⁴ Botezul ereticilor, p. 10.

¹⁵ Cuvîntarea 3-a contra arienilor. — Migne P. G. t. 26, col. 321 și următoarele.

¹⁶ Procateheza, cap. 7. — Catehezele (trad. rom. de D. Fecioru), part. I, Buc., 1943, p. 45.

¹⁷ Canonul 1. — N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. II, partea II, (trad. rom.), Arad 1936, p. 39—40.

¹⁸ *Contra lui Eunomie*, cartea 11. — Migne P. G. t. 45, col. 881 C.

¹⁹ Cuvîntarea 40, 46. — Migne P. G. t. 36, col. 395.

Sinodul I Ecumenic (anul 325), în canonul 19, nu numește decît pe ereticii antitrinitari paulicieni (adepți ai lui Pavel de Samosata, fost episcop de Antiohia între anii 261 și 269, cînd a fost depus de sinodul antiohian), al căror botez este declarat nevalid, dar de aici nu trebuie să se tragă concluzia singură că sinodul ar admite botezul tuturor celorlalți eretici, ca d. p. pe cel al arienilor, căci asupra nevalidității botezului acestora se pare că atunci, dat fiind pericolul pentru Biserică, nu exista nici o îndoială. Dar nici contrariul nu se poate afirma cu siguranță. Căci cu siguranță poate vorbi cineva despre ceea ce spune sinodul, nu și despre ceea ce acesta nu spune. Dar, cum sinoade de mai tîrziu (al 2-lea și al 6-lea ecumenice) admit botezul arienilor, pericolul din partea acestora micșorîndu-se, nu-i imposibil ca și mai înainte să le fi fost recunoscut botezul.

Asemănător procedează și sinodul local din Laodiceea (în Frigia, anul 343) în canonul 8, respingînd botezul montaniștilor (frigilor), deși acesta era corect după formă, adică săvîrșit în numele Sfintei Treimi.

Din aceasta rezultă că, în Răsărit, pînă către sfîrșitul veacului al IV-lea era considerat nevalid botezul tuturor ereticilor.

În Africa apuseană, însă, de prin veacul al IV-lea își face tot mai mult loc uzul roman. În aceeași vreme sinodul apusean local de la Arles (Arelate în Galia, în anul 314) critică practica de pînă atunci a africanilor și consideră valid botezul acelor eretici care îl săvîrșesc în numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfînt, făcînd, așadar, distincție între eretici și încercînd astfel să lămurească ceea ce era neclar la Ștefan I, care susținea numai în general că botezul ereticilor săvîrșit în numele lui Hristos este botez valid.

Cel care cu remarcabilă forță speculativă încearcă să pună temei teologic practicei romane de recunoaștere a botezului ereticilor este Fer. Augustin (354—430). După el, validitatea unei sfinte taine depinde numai de Domnul care a întemeiat-o. Din această cauză, botezul ereticilor, săvîrșit corect după formă, este valid, dar efectele lui — îndreptarea și înfierea — nu apar decît atunci cînd ereticul intră în Biserică, moment cînd taina se reanimează, se înviorează.

Pînă astăzi, practica Bisericii rom.-catolice cu privire la recunoașterea validității botezului ereticilor, confirmată și prin sinodul apusean din Trident, a rămas întemeiată pe concepția lui

Ștefan I, pe hotărîrea sinodului din Arelate și pe speculația Fer. Augustin, aceleași în fond.

În Biserica Răsăriteană, problema botezului continuă să constituie o preocupare, mai ales datorită variației practicei bisericești, după veacul al IV-lea, în primirea ereticilor. Mai înainte, numai botezul schismaticilor, ca nefiind „cu totul despărțiți de Biserică”, era singur recunoscut.²⁰ După aceea, intervenind și alte elemente în compoziția problemei, vechea severitate (*ἀκρίβεια*) se mai îndulcește și îngăduie tot mai largă aplicare a iconomiei bisericești. De unde mai înainte erezia ca atare era motivul nevalidității botezului, de acum înainte mai intră în considerație: 1. Gravitatea erezei; 2. Paguba pentru Biserică, rezultată din erezie; 3. Modul de săvîrșire a botezului sau forma acestuia. Este evident că, luîndu-se în considerare aceste elemente, nu toate ereziile stău pe același plan; iar iconomia bisericească se poate astfel întinde și la botezul ereticilor, al unoreretici.

În această ordine a puținței de cuprindere în iconomie și a botezului unoreretici, încă sinodul din Laodiceea, în canonul 7, se pronunță cu bunăvoință față de uniieretici, hotărînd ca „cei ce se întorc din eresuri ... să nu se primească înainte de a anatematiza tot eresul ... și apoi pe cei ce se numeau la ei credincioși, învățîndu-i simbolurile credinței și ungîndu-i cu sfînta ungere, așa să se împărtășească cu sfintele taine”. Dar mai cu seamă este de menționat canonul 7 al sinodului al 2-lea ecumenic (anul 381). Acesta hotărăște: „Pe cei care dintreeretici se întorc la Ortodoxie ... îi primim după următoarea rînduială: pe arieni, pe macedonieni, pe sabatieni, pe novațieni, care se numesc catari și stîngaci, pe quartodecimani sau tetradiți și pe apolinariști îi primim după ce vor da scrisori și vor anatematiza tot eresul ... și pecetluindu-i zicem: Pecetea darului Duhului Sfînt. Iar pe eunomieni, care botează cu o singură afundare, și pe montaniști, care acum se numesc frigi și pe sabelieni, care învață iopatoria (învățătură în care persoana lui Dumnezeu Fiul se confundă cu persoana lui Dumnezeu Tatăl) și săvîrșesc și alte lucruri dăunătoare ... pe toți care dintre aceștia vreau să vină la Ortodoxie, îi primim ca pe elini (păgîni)...”.

Canonul acesta, înafară de faptul principal care ne interesează aici, anume extinderea aplicabilității iconomiei și laeretici, mai arată încă trei lucruri importante în problema aceasta: 1. Mulțimea ereziilor din timpul acela; 2. Marea grijă a Părinților

20 Sf. Vasile cel Mare, canonul 1, citat mai sus, nota 17.

pentru păstrarea intactă a învățăturii Bisericii, căutînd să plivească desăvîrșit grădina Bisericii de buruienile eretice și neîngreunînd întoarcerea ereticilor la Biserică; 3. Diferențierea ereticilor după gravitatea ereziei și după chipul săvîrșirii botezului. Faptul că, în canon, unii simpli schismatici sînt înșirați printre eretici, n-are nici o importanță, întrucît, pe atunci, încă nu se diferențiaseră cu strictețe noțiunile de erezie și schismă. Unii eretici numai alterau adevăruri de bază ale credinței, fără să le strîce cu totul și fără să le lapede cu totul, iar botezul îl aveau ca taină și, cel puțin după partea lui văzută, corect săvîrșit (aici pot intra și schismaticii); alți eretici stricau învățături principale de credință sau considerau botezul doar ca simbol și-l săvîrșeau în alt mod decît Biserica. Dintre cei din prima categorie, canonul menționează pe arieni, macedonieni, savatieni, novațieni, tetradiți și apolinariști (novațienii, savatienii și tetradiții nici nu erau propriu zis eretici ci schismatici), care erau primiți fără rebotezare, numai prin sf. mir, după lepădarea solemnă de erezie. Din categoria 2-a se amintesc eunomienii, montaniștii, sabelienii și cei proveniți din Galatia (nearătați cu numele, dar desigur bine cunoscuți atunci, ca marcelienii și fotinienii), care trebuiesc rebotezați.

Cele statornicite în canonul 7 al sinodului al 2-lea ecumenic se reconfirmă de către sinodul al 6-lea ecumenic (trulan, anul 692) în canonul 95, completîndu-se cu ceea ce era necesar în legătură cu ereticii apăruiți între timp, astfel: „...și pe manihei, pe valentinieni, pe marcioniți și pe cei ce vin din asemenea eresuri, primindu-i ca pe elini, îi botezăm din nou; iar nestorienii, eutihienii și severienii și cei din asemenea eresuri trebuie să facă scrisori și să anatematizeze eresurile lor ... și pe toate eresurile pomenite mai înainte și așa se împărtășesc de sfînta comuniune”.

Maniheii, valentinienii și marcioniții sînt eretici gnostici mai vechi, dar întrucît nu dispăruseră încă și întrucît sînt erezii foarte grave, stînd în opoziție cu însăși temelia creștinismului, sinodul ține să-i menționeze ca pe cei al căror botez nu se recunoaște; iar nestorienii, eutihienii și severienii, întrucît nu ating însăși baza creștinismului și întrucît ei primesc și recunosc Tai-nele Bisericii, sînt menționați ca eretici al căror botez se validează, după lepădarea solemnă de erezie și după mărturisirea credinței ortodoxe.

Împărțirea ereticilor după gravitatea ereziei lor, cu consecință imediată asupra judecății despre botezul lor, era și este o

practică bisericească permanentă. Sinodul trulan dă numai unei practici bisericești existente caracter canonic general. În legătură cu această practică vorbește, într-o scrisoare despre primirea ereticilor în Biserică, Timotei, presbiter al Marei Biserici din Constantinopole (sec. al 7-lea, dar înainte de sinodul trulan), împărțind pe eretici în trei categorii: a) eretici care se primesc prin botezare din nou; b) eretici care se primesc fără rebotezare, numai prin Sf. Mir; c) eretici care nici nu se botează, nici nu se ung cu Sf. Mir, ci numai anatematizează erezia lor și pe toate celelalte.²¹

Hotărîrea sinodului al 6-lea ecumenic (trulan) cu privire la primirea în Biserică a diferiților eretici a rămas normă generală în Biserica Ortodoxă. Ereticii care nu cred în Sf. Treime, n-au botezul ca taină și-l săvîrșesc ca un rit îndepărtat de cel al Bisericii, se rebotează; ereticii care au botezul în numele Sf. Treimi, fără să aibă preoția ca taină se primesc prin ungere cu Sf. Mir. (Așa sînt cei înșirați în vechile canoane și, dintre cei noi, protestanții); ereticii botezați în numele Sfintei Treimi și avînd și preoția ca taină, dacă au primit la ei mirungerea, se primesc numai prin lepădarea de credința anterioară și prin mărturisirea credinței ortodoxe (cum sînt, pe lîngă cei menționați de sinoadele ecumenice al 2-lea și al 6-lea, rom.-catolicii și armenii).

Cu toate acestea, în aplicarea iconomieii, practica bisericească nu este lipsită de oarecare fluctuație. Astfel, în Biserica rusă, practica veche era ca cei proveniți de la rom.-catolici să fie primiți fără rebotezare. Însă, un sinod de la Moscova, în 1620, sub patriarhul Filaret a hotărît ca latinii care se convertesc, să fie primiți prin botez din nou. Iar sinodul rus din anul 1667 a reintrodus practica veche, urmînd ca latinii să fie primiți prin ungere cu Sf. Mir, dacă aceasta n-au primit-o mai înainte în Biserica lor, sau prin pocăință și renunțare la credința anterioară și mărturisire a credinței ortodoxe, dacă au fost miruiți înainte de convertire la Ortodoxie. În ce privește pe protestanți, tot în 1620 se hotărăște rebotezarea lor, ceea ce se abrogă în 1718, urmînd ca protestanții convertiți la Ortodoxie să fie primiți numai prin ungere cu Sf. Mir.

În Biserica Ortodoxă romînă și în cea sîrbă este în vigoare uzul actual din Biserica rusă, adică al primirii rom.-catolicilor și protestanților fără rebotezare.

²¹ Migne P. G. t. 86, col. 13; Georgiade, *Botezul ereticilor*, p. 26; Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, partea II (tr. rom.), p. 477 (comentar la canonul 95 al sinodului al 6-lea ecumenic).

În Biserica greacă, tot așa, practica mai veche era aceea a nerebotezării rom.-catolicilor care se convertesc la Ortodoxie.²² Dar Sinodul Constantinopolitan din anul 1756, sub patriarhul Ciril al 5-lea, hotărăște (fără ca rom.-catolicii să fie menționați în mod expres) ca toți care au botez numai printr-o singură afundare, deși în numele Sfintei Treimi, trebuie să fie rebotezați când trec la Ortodoxie. Și aici intră și rom.-catolicii. Hotărîrea aceasta a fost semnată și de patriarhul Alexandriei, Mateiu, și de cel al Ierusalimului, Partenie. În aplicarea ei, însă, hotărîrea aceasta a suferit și suspendări, prin iconomie, ca d. p. în 1860, când mulți melhiți au fost primiți numai prin Mirungere.²³ Iar în 1875, sinodul din Constantinopol răspunde Mitropolitului Atenei, care a întrebat despre botezul latinilor, că „botezul apusenilor s-a considerat uneori valid..., alteori nevalid... Prea Sfînta Biserică Ru-sească din motive binecuvîntate are în uz hotărîrile sinodului mai nou de sub Ioasaf din Moscova, privindu-le ca folositoare pentru interesele ei. Iar Bisericile din Răsărit cred pînă azi necesar intereselor Ortodoxiei să mențină hotărîrea luată sub Ciril al 5-lea (cu privire la rebotezare)... Rămîne la judecata înțelepciunii duhovnicești să facă uz sau nu de iconomie, deoarece orientarea după aceasta promite mari foloase Bisericii de acolo și o apără împotriva pericolelor duhovnicești ce o amenință”.²⁴ Ca urmare, în unele cazuri s-a recurs la iconomie, iar în altele nu.

3. Temeiuri teologice. — Biserica Răsăriteană n-a învățat niciodată că ereticii au pe Duhul Sfînt și Taine mîntuitoare, în special că au botez valid. Ea nu recunoaște decît un singur botez adevărat și cu efecte mîntuitoare, anume botezul ei. Dar, așa fiind în principiu, ce însușire are botezul unor eretici pe care Biserica, recunoscînd-o, botezul acela să se valideze la intrarea în ea, în Biserică?

Întrebarea are importanță deosebită, pentru că Biserica nu poate să se deszică pe ea însăși, învățînd, pe de o parte, că ea

22 Numai uneori, fără a fi propriu zis normă, rom.-catolicii intrați în Biserica greacă au fost rebotezați, ca în veacul al 13-lea d. p., cum reiese din canonul 4 al sinodului din Lateran (1215) în care se condamnă grecii ca unii care rebotează pe latini. Fenomenul mai apare, sporadic, și alte dăți. Foarte probabil că și obiceiul vechi al Bisericii ruse, de a reboteza pe latini, a fost împrumutat de la Constantinopol. — Dim. Georgiade, *Botezul ereticilor*, p. 35—36.

23 Dim. Georgiade, *Botezul ereticilor*, p. 43—44.

24 Răspunsul Bisericii din Constantinopol, dat Mitropolitului Atenei, în 1875, cuprins în colecția de legi a Patriarhatului ecumenic, întocmită de Theotoca. — După Hr. Andrusos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, (trad. rom.), p. 328, nota 1.

este singura administratoare a harului, iar pe de altă parte, în practică, nerebotezînd la intrarea în ea pe unii eretici și dînd astfel impresia că aceștia ar fi avut, în erezie fiind, botez adevărat.

În căutarea răspunsului e bine să se menționeze de la început că însuși Domnul Iisus Hristos, care cere drept condiție indispensabilă de intrare în împărăția cerurilor botezul (Io. 3, 5), introduce totuși în acea împărăție, fără botez, pe tîlharul de pe cruce (Lc. 23, 43). Iar Biserica, urmînd pe Domnul și învățînd că fără naștere din apă și din Duh nu se intră în împărăția cerurilor, consideră totuși intrați acolo pe sfinții prunci victime ale infanticidului Irod și tot așa și pe martirii care n-au ajuns să fie botezați cu botezul apei. De asemenea Biserica a admis, din necesitate, botezul clinicilor (bolnavilor) săvîrșit în parte altfel decît botezul obișnuit.

Sînt, prin urmare, împrejurări extraordinare în care se întrebuințează și mijloace extraordinare. Astfel de mijloace întrebuințează Biserica în cazul primirii unor eretici care se pocăiesc sincer și care voiesc să revină la calea adevărului, ușurîndu-le astfel acestora participarea la mîntuire, iar ea manifestîndu-și prin aceasta puterea ei de origine divină și urmărind binele pentru ea și pentru membrii ei.

Se vede astfel că problema recunoașterii botezului unor eretici constituie partea esențială din iconomia bisericească.²⁵ Ce este și cum are să se înțeleagă această iconomie?

Termenul iconomie are, în limbajul teologic, două sensuri principale: iconomie dumnezeiască și iconomie bisericească. Iconomia dumnezeiască (Efes. 3, 9) este planul cel veșnic al lui Dumnezeu cu privire la mîntuirea lumii și realizarea acelui plan prin întruparea, jertfa și învierea Fiului. Aceasta este iconomia mîntuirii, expresie identică în conținut cu aceea de iconomie dumnezeiască. Nu acest prim sens interesează în problema botezului ereticilor, ci al doilea.

Prin iconomie bisericească se înțelege modalitatea sau mijlocul prin care Biserica, în anumite împrejurări și momente, cu anumite condiții stabilite de ea și pentru un bine mai mare, în vederea mîntuirii, își exercită îndreptățirea și puterea de a socoti și declara, iconomic (*οἰκονομῶς*), ca valide, taine săvîrșite înafară

²⁵ Dim. Georgiade, *Botezul ereticilor*, p. 18, 20, 28—30, 32, crede că problema botezului ereticilor este de natură pur canonică, nu dogmatică, așa explicîndu-se mai bine variația practicei în primirea ereticilor în Biserică. Canonicul, însă, nu se desparte de dogmatic și, în nici un caz, nu poate fi în opoziție cu acesta; iar variația în aplicarea iconomiei, avînd în chip firesc și aspect canonic, se poate explica tot așa de bine și așezată pe planul dogmatic, pe care și stă această problemă.

de ea. Iconomia temeinicește un **principiu al economiei**, care este norma generală sau spiritul de îngăduință și pogorământ în care Biserica, primind în sânul ei pe unii proveniți din erezie sau din schismă, poate să rezolve în concret problema validității sau deplinătății tainelor săvârșite în afară de ea, Biserica cea adevărată, adică în erezie și schismă. Aplicarea economiei înseamnă astfel recunoașterea și acordarea caracterului de taină unor lucrări religioase săvârșite înafară de Biserică.

Problema economiei bisericești, a ființei și aplicabilității ei, se pune mai cu seamă în legătură cu botezul și hirotonia pe care cei întorși la Biserică le-au primit în erezie sau schismă, pentru motivul că acestea două sînt tainele care nu se repetă. Pentru celelalte Sf. Taine nu se impune în același fel ca la botez și hirotonie recursul la iconomie, fiindcă acelea se repetă.

Iconomia în ambele înțelesuri, dumnezeiesc și bisericesc, cuprinde ideea bunătății, înțelepciunii și puterii. A bunătății, pentru că este revărsare de bine asupra altuia, implicînd așadar iubirea și mila care se coboară pentru a ridica pe cel căzut; a înțelepciunii, pentru că numai ea găsește calea cea mai dreaptă, mijloacele cele mai potrivite, spre cel mai mare bine, respectînd în același timp toată dreptatea; a puterii, pentru că prin ea se pot îndeplini cele izvorîte și alimentate de bunătate și iubire și orînduite de înțelepciune și dreptate. Puterea are rol hotărîtor în realizare, căci numai prin plinătatea puterii iconomia poate să depășească strictețea legii prin plinătatea bunătății. Biserica are plinătatea puterii în cele ce a rînduit Domnul pentru ea. Astfel, puterea Bisericii nu se mărginește numai la simplă propovăduire a cuvîntului dumnezeiesc, la simplă săvîrșire a celor sfinte și la simplă conducere, ci se întinde la tot ce privește mîntuirea. „Adevăr grăiesc vouă, zice Domnul: **ori cîte** veți lega pe pămînt, legate vor fi și în cer; și **ori cîte** veți deslega pe pămînt, deslegate vor fi și în cer” (Mat. 18, 18). Biserica procedează în chip dumnezeiesc atunci cînd, în virtutea puterii primite de la Intemeietorul ei și din iubire față de cei ce vreau să vină la ea spre a se mîntui, recunoaște, pentru binele mai mare, valoare de Taină unor lucrări săvîrșite înafară de ea, dar nu străine și îndepărtate de spiritul ei, în cazul dat botezului unor eretici.

După unii dogmatiști, ca d. p. C. Diobuniotis,²⁶ iconomia se întinde chiar și asupra tainelor săvîrșite în Biserica Ortodoxă,

26 C. Diobuniotis, *Τὰ Μυστήρια τῆς ἀνατολικῆς ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐξ ἀπόψεως δογματικῆς*) Atena 1913, p. 30, nota 2.

anume atunci cînd ele au unele defecte de formă, adică atunci cînd nu sînt întru totul conforme tuturor rînduielilor bisericești referitoare la partea lor văzută. Căci tot ceea ce rînduiește Biserica și se fixează în Tradiție cu privire la săvîrșirea Tainelor este necesar pentru deplinătatea acestora. Stă în puterea Bisericii să determine ce este necesar pentru deplinătatea Tainelor și numai Biserica poate să introducă vreo modificare în ceremonialul lor. De aceea, orice adaos și orice omisiune din acel ceremonial atinge validitatea Tainelor. Așa că numai prin economie poate fi considerată ca validă acea Taină, în speță Botezul, în a cărei parte văzută s-au făcut modificări, fie prin adaos, fie prin omisiuni. În acest chip trebuie văzut botezul din necesitate (cel săvîrșit de către un mirean, în cazul pericolului de moarte și în lipsa preotului, urmînd ca ulterior preotul să plinească cele de trebuință), fiindcă acesta este primit ca valid printr-un consens la Bisericii, adică propriu zis prin economie.

Tot în această categorie, adăugăm noi, trebuie așezat și botezul bolnavilor, întrucît, după formă, și acesta este un botez din necesitate. Și ar mai fi de menționat în general și faptul că, după învățătura Bisericii, botezul săvîrșit în numele Sfintei Treimi se recunoaște ca valid, oricine ar fi creștinul care îl săvîrșește. Căci cel ce săvîrșește botezul este instrument de săvîrșire întrebuintat de Hristos cel ce cîștigă pe oameni pentru împărăția cerurilor, nevoind să se piardă nici unul. Numai actul botezului este săvîrșit de cel ce botează, iar harul vine de la Dumnezeu.

Dogmatistul Hr. Andrutsos²⁷ este mai moderat în cerințele referitoare la ceremonialul tainelor. Căci nu totul din actualul ceremonial al tainelor este absolut necesar pentru validitatea lor. Dezvoltarea istorică a acestui ceremonial arată că forma primară a lui cuprindea numai minimul necesar pentru validitate, ceea ce constituie esențialul; iar, peste acest esențial, Biserica a venit apoi cu amplificări. Firește că de aici nu urmează că vreun membru izolat al Bisericii sau chiar și numai o parte a Bisericii ar avea dreptul să modifice ceremonialul tainelor, în speță al botezului. Căci prin tot ceea ce statornicește Biserica referitor la săvîrșirea tainelor se simbolizează lucrarea nevăzută a harului și se exprimă credința în această lucrare, așa că toate trebuiesc săvîrșite în chipul hotărît de Biserică. Dar, adăugăm și aici, Biserica poate, numai ea, să valideze prin economie taina defectuos

²⁷ *Dogmatica...*, p. 321.

săvârșită, dacă defectuozitatea nu se referă la esențial; și aici tocmai intră și botezul recunoscut al unor eretici.

Ca explicație a recunoașterii prin iconomie a validității unor taine săvârșite înafară de Biserică, în special a botezului, se încearcă obișnuit două temeuri: 1. Ideea că tainele săvârșite de eretici și schismatici se înviiorează, se reînsuflețesc, la intrarea acestora în Biserică; 2. Ideea că Biserica fiind, prin Duhul Sfânt, administratoare și distribuitoare a harului mîntuitor, poate face valid ceea ce în sine nu este valid.

Prima explicație, că tainele se înviiorează prin intrarea în Biserică, este predominantă în teologia rom.-catolică. Ea însă presupune idei greșite și implică urmări inadmisibile, din care cauză este inacceptabilă în forma în care este prezentată.

Explicația aceasta se întemeiază pe distincția făcută, în taine, încă de Fer. Augustin între tip sau caracter (formă) și har. „Caracterul sau tipul tainei, în speță al botezului, s-ar imprima prin simpla săvârșire corectă a tainei, chiar săvârșită de eretici sau schismatici și chiar de apostati sau necreștini (iudei sau păgîni), întrucît, aceasta făcînd, aceștia ar avea intenția să săvîrșească ceea ce poruncește Hristos și săvîrșește Biserica.

Aici menționăm mai întîi că distincția despre care este vorba, în spiritul în care e făcută, nu se impune de loc; iar intenția care se presupune la săvîrșitorul botezului, cînd acesta este necreștin, este cu totul îndoielnică, dacă nu chiar imposibilă. C. Diobuniotis²⁸ observă cu dreptate că distincția amintită n-are nici un sprijin în Sf. Scriptură sau în Sf. Tradiție și nici nu se poate înțelege cum un act religios ar putea să aibă caracter de taină, dar să nu împărtășească harul. La fel remarcă și Hr. Andrutsos²⁹ că „o dată ce harul se transmite prin partea externă a tainei, urmează natural că se dă și lucrează mîntuitor oriunde taina este săvîrșită corect”. Astfel că un act religios nu poate avea caracter de taină fără a împărtăși har; iar dacă nu împărtășește har, în chip necesar, nu are caracter de taină.

Distincția aceasta este și artificială și inutilă pentru explicație. Căci practica Bisericii vechi arată că s-au privit ca nevalide botezurile săvârșite de mai mulți eretici și schismatici care n-aveau alterată forma externă (montaniști, manihei, paulicieni, d. p.) și s-au validat alte botezuri. Dacă distincția în cauză ar fi înteme-

28 C. Diobuniotis, *Τὰ Μυστήρια* ..., p. 162—163, nota 1.

29 *Dogmatica*..., 324, în notă.

iată, toate botezurile săvârșite corect după partea externă ar fi trebuit să fie recunoscute ca valide, ceea ce Biserica n-a făcut.

Urmărele considerații evidențiază și ele lipsa de temei a explicației economiei prin ideea de înviorare a tainelor, întrucât ideea aceasta nu se armonizează cu învățătura generală despre Biserică și despre Sfintele Taine, implicând consecințe inadmisibile, anume:

a) Dacă prin intrarea în Biserică, tainele numai se înviorază, atunci trebuie să se presupună că ele și înainte de înviorare există la eretici și schismatici, urmînd doar să fie înviorate. Ideea această nu se poate acorda cu noțiunea de taină instituită în Biserică și nici cu noțiunea de Biserică, unic Trup tainic al Domnului și singură vistierie a mîntuirii. Iar cel ce nu este în Biserică nu poate săvârși valid cele ale Bisericii, chiar dacă are intenția de a săvârși ceea ce poruncește Domnul și săvârșește Biserica, pentru că prin aceasta nu devine mădular al Bisericii. Dacă însă se continuă să se susțină că cel de dinafara Bisericii poate săvârși cele ale ei (botezul), avînd intenția de a face aceasta, atunci consecvent trebuie să se admită că Duhul lucrează la fel și în Biserică și în afară de ea, că, adică, trebuie ștearsă linia de despărțire între ceea ce este Biserica și ceea ce nu este ea. Idee evident inadmisibilă.

b) Dacă ereticii și schismaticii au taine, chiar și numai după chip sau caracter, în presupunerea că acolo sînt îndeplinite condițiile exterioare de validitate, atunci, consecvent, Biserica nu mai este una și nu mai este vizibilă. Nu mai este una, pentru că nu mai este singura care administrează valid tainele, ci același lucru îl fac și erezia și schisma; și nu mai este vizibilă, pentru că nu este numai aceea care se vede și se recunoaște după însușirile ei, ci se întinde în nedeterminabil, căutînd să se identifice cu „Biserica nevăzută” a protestanților.³⁰

c) Dacă la eretici există taine, chiar fără deplinătate, atunci ereticilor trebuie să li se recunoască o anume apartenență la Biserică — chiar de grad inferior, dar apartenență totuși — ca părți ale Trupului tainic al Domnului sau ca ramuri ale Bisericii. Consecința firească este teoria anglicană a ramurilor (Branch Theory), pierzîndu-se din nou unitatea Bisericii. Dar Biserica în mod necesar este organism unitar și unic, din moment ce Domnul

30 Hr. Andrutsos, *Dogmatica...*, p. 324, în notă.

a întemeiat pe pământ Biserica Sa, nu biserici, și din moment ce ea este Trupul Lui tainic, unitar și unic.

d) Dacă ereticii și schismaticii au taine, prin aceea că au un rit corect al lor, atunci trebuie să se admită că ritul sau forma lucrează mecanic, că împărtășește magic supranaturalul. Consecința, așadar, este o concepție magică despre taine. Acesta este cu deosebire cazul în recunoașterea botezului săvârșit de un necreștin. Dar atunci unde mai este deplinătatea învățăturii că adevăratul și nevăzutul săvârșitor al Sf. Taine este însuși Intemeietorul lor, prin Duhul Sfânt, în Biserică?

Din toate acestea rezultă că explicația economiei prin ideea de înviorare a tainelor la intrarea în Biserică este inacceptabilă.

Numai calitatea Bisericii de iconoamă a harului divin și administratoare a Sfintelor Taine ale Domnului, ca organism viu în care lucrează energiile dumnezeiești ale Duhului Sfânt în Tainele așezate acolo de Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat, explică suficient și necontradictoriu economia.

În această explicație dispar inconvenientele încercării de explicație prin înviorare a tainelor și se păstrează în același timp neatinse noțiunile de Biserică și de Sf. Taină. Mai mult, se dizolvă și aparenta contradicție dintre învățătura și practica Bisericii, după care, uneori, se recunosc taine ale unor eretici, iar alții nu se recunosc ale acelorași eretici. „Ca iconoamă a harului dumnezeiesc, Biserica poate să recunoască preoția și tainele în general ale schismaticilor și ereticilor, la care acestea nu se săvîrșesc canonic sau s-a întrerupt succesiunea apostolică și să respingă, pentru motive pe care ea le consideră binecuvîntate și necesare, preoția și tainele în general ale schismaticilor și ereticilor la care ele se săvîrșesc canonic sau și succesiunea apostolică nu s-a întrerupt”.³¹

Firește, iconomia nu se poate înțelege decît în cadrul învățăturii despre Biserică, Trupul tainic al Domnului, în care Acesta este permanent prezent viu și lucrător, prin Duhul Sfânt. Fiind organism viu și cu putere de la Domnul, Biserica poate să acționeze după economie, fără ca prin aceasta să strice ceea ce face după strictete și rigoare, pentru binele care rezultă de acolo și pentru înlăturarea răului. În exercițiul economiei, determinant pentru Biserică este totdeauna binele duhovnicesc. „Biserica, societate suverană fiind, face uz de rigoare (*ἀκρίβεια*) sau de condescen-

dență (*οἰκονομία*), după cum voiește, condiționînd și una și alta și în general toate hotărîrile sale cu privire la Sf. Taine de interesele sale proprii, avînd în vedere continuu mîntuirea și ținînd seamă și de fiii săi proprii și de membrii căzuți de la ea”.³²

Numai o concepție organicistă despre ființa Bisericii, cum este cea ortodoxă, nu o concepție strict instituționalistă, juridică, poate să aducă suficientă lumină explicativă în problema care ne ocupă aici. Biserica nu este un mecanism fizic, lipsit de viață, ci organism viu care poate să ia atitudini diferite în împrejurări diferite, fără ca prin aceasta să-și piardă identitatea cu sine și fără să renunțe la neschimbabilitatea învățăturii sale revelate. Biserica este viață teandrică, dumnezeiască și omenească, dar în primul rînd dumnezeiască. Și Dumnezeu, cum ne arată istoria Revelatiei, ia atitudini diferite în împrejurări diferite, față de oameni, dar prin aceasta nu se poate spune că-și pierde neschimbabilitatea, că, adică, dacă o dată miluiește și altă dată pedepsește, nu este o dată mai bun și altă dată mai puțin bun, mai puțin drept, mai puțin puternic, etc. Căci neschimbabilitatea divină nu înseamnă principiu sau formulă abstractă, nici rigiditate absolută a unei entități metafizice moarte, ci permanență a aceleiași vieți personale perfecte, punînd în lucrare, în chip văzut sau nevăzut, aceleași însușiri în același grad.

În același chip și Biserica, organism viu cu conștiința misiunii și puterii sale, condusă nevăzut de Iisus Hristos și însoțită de Duhul Sfînt, nu se contrazice pe sine dacă, urmărind fără abatere binele duhovnicesc și ținînd înțelepțește seamă de situațiile concrete, recunoaște uneori botezul unor eretici sau schismatici și alteleori nu-l recunoaște pe al acelorași eretici sau schismatici, fie din cauză că aceștia și-au schimbat învățătura sau practica referitoare la taine, fie din cauza unei atitudini dușmănoase față de Ortodoxie. Și aceasta se poate întîmpla nu numai față de Ortodoxie în ansamblul ei, ci și față de vreo parte a ei; căci un organism viu reacționează corespunzător și atunci cînd numai un mădular al lui, nu numai el în întregime, este atîns mai grav sau mai puțin grav. Un exemplu numai: În timpurile mai noi, în veacul al 18-lea d. p., Biserica apuseană s-a făcut chiar odioasă, mai cu seamă printre credincioșii Bisericii grecești, din cauza atitudinii ei cu totul nefrățești față de Ortodoxie în general și în special din cauza urîtului ei prozelitism, din nou pus atunci în lucrare tot mai agresivă. În asemenea situație, în care se pare

că a reapărut într-un fel atmosfera de după marea schismă, când cele ale apusenilor erau mult și în mod justificat urâte, hotărîrea de la Constantinopol din 1756 (cu privire la rebotezarea rom.-catolicilor) este întru totul întemeiată și potrivită, pentru stăvilirea curentului prozelitist.

Binele duhovnicesc rămîne în mod neschimbat ținta urmărită de Biserică. Pe acest bine îl vede Biserica realizîndu-se pentru credincioși în măsură mai mare uneori prin aplicarea economiei, alteori prin refuzul de a recurge la economie. Cine ar putea să spună că Biserica n-are dreptul și datoria să urmărească binele duhovnicesc? Ea și-ar trăda misiunea, n-ar mai fi ceea ce este, dacă ar șovăi vreodată în urmărirea binelui duhovnicesc al fiilor ei.

Întreaga viață a Bisericii este dovadă de respectarea constantă, fără excepții, a principiului binelui duhovnicesc. Ca iconoamă a harului, Biserica știe care este calea cea mai dreaptă, ca s-o aleagă pe aceasta, pentru mîntuirea fiilor ei, precum știe și să întrebuițeze mijlocul cel mai potrivit prin care să cheme mai convingător către mîntuire pe cei care nu fac parte dintru început din Biserică, ca și pe cei care, rătăcind, s-au rupt de la ea.

Intrucît Biserica se conduce totdeauna și fără șovăire de principiul binelui duhovnicesc în exercițiul dreptului și puterii de a recurge la economie, ea nu procedează arbitrar atunci cînd botezul unor eretici sau schismatici îl recunoaște, iar pe al altora îl respinge.

În aplicarea în concret a principiului binelui duhovnicesc în problema validității sau nevalidității botezului ereticilor și schismaticilor, Biserica are în vedere următoarele, care și constituiesc norme în această privință:

1. Gradul de apropiere doctrinală în general de Ortodoxie, în special învățătura despre Sf. Treime. Ereticii care au credința în Dumnezeu Tatăl, în Dumnezeu Fiul și în Dumnezeu Duhul Sfînt, fără să altereze substanțial învățătura despre Sf. Treime, intră în categoria celor al căror botez poate fi validat, dacă nu există alte motive grave împotriva.

2. Învățătura despre Sf. Taine în general și despre Botez în special. Poate fi recunoscut botezul acelor eretici care cred despre Sf. Taine că sînt mijloace de Dumnezeu instituite pentru împărțirea reală a harului divin și că Botezul aduce iertarea păcatelor și înfierea după har, iar nu că-i un simplu semn exterior al apartenenței credinciosului la comunitatea religioasă.

3. Modul de săvârșire a Botezului. Ereticii convertiți care au botezul săvârșit în numele Sfintei Treimi, chiar dacă în ceremonialul săvârșirii sînt oarecare alte lipsuri, pot să fie primiți în Biserică fără rebotezare, invocarea Sfintei Treimi, a fiecărei persoane dumnezeiești în parte, fiind esențială.

4. Atitudinea față de Ortodoxie. Cum normele acestea nu sînt formule matematice referitoare la o realitate moartă, ci norme de viață ale unui organism viu și teandric, ele nu sînt rigide și nu se urmează orbește, nu sînt lanțuri pe mîinile Bisericii, ci indicații de drum, înseamnă că Biserica nu le aplică mecanic și indiferent de atitudinea, într-un moment sau altul, a ereziei sau schismei față de Biserică. O asemenea aplicare mecanică ar însemna indiferență față de principiul binelui duhovnicesc, în funcție de care trebuie să se petreacă toate în iconomie și în lumina căruia se și explică toate. De aceea, o atitudine dușmănoasă față de Biserica Ortodoxă — manifestată d. p. prin calomnii la adresa Ortodoxiei, prin intensă și neloială acțiune de prozelitism, în care de cele mai multe ori nu lipsesc mistificări ale adevărului, încercări necinstite de tulburare și dezbinare printre credincioși și chiar presiuni politice, cum s-a întîmplat odinioară, în timpuri și împrejurări diferite, în Rusia, în Grecia sau în România³³ — se înțelege că duce la nerecunoașterea botezului acelor care fac parte din ceata celor ce încearcă în tot felul silnicii asupra conștiințelor. În chipul acesta este cu totul explicabil pentru ce în Biserica rusă sau în cea greacă, într-o vreme și în anumite împrejurări mai favorabile s-au recunoscut botezul și hirotonia apusenilor, iar în altă vreme și în alte împrejurări diferite de cele dintîi, aceste taine ale acelorași apusenii n-au mai fost recunoscute.

Se înțelege că aceste norme trebuiesc luate în întreg, neștirbit, toate împreună, nefiind suficientă îndeplinirea uneia sau numai a unei părți din ele pentru recunoașterea botezului ereticilor sau schismaticilor care doresc să intre în Ortodoxie. Și tot așa se înțelege că sînt necesare lepădarea de erezie și schismă și mărturisirea integrală a credinței ortodoxe.

Se mai cuvine să se menționeze că actul Bisericii de recunoaștere a unor taine săvârșite înafară de ea, ca botezul ereticilor,

33 În 1828, cu ocazia convertirii la Ortodoxie a unor rom.-catolici, Mitropolitul Veniamin Costache dispune ca aceia „să se boteze cu desăvîrșitul botez”; iar dacă nu se poate, „spre a nu da pricină de scandală, se va urma numai forma ungerii cu Sf. Mir”. — După Iorgu D. Ivan, *Mitropolitul Veniamin Costache, în lumina canonanelor*, în *Bis. Ort. Rom.*, 1947, nr. 1—3, p. 87, nota 3.

nu trebuie să se înțeleagă ca avînd numai un caracter formal, exterior sau strict juridic, căci în acel caz ar însemna că acolo, în erezie, și fără recunoaștere taina este cu adevărat taină, adică împărtășitoare de har mîntuitor, lipsindu-i doar un sigil de recunoaștere. Ci actul de recunoaștere al Bisericii are un înțeles material, constitutiv tainei, în sensul că numai prin recunoaștere taina devine cu adevărat taină, mai înainte de aceasta nefiind decît un ritual religios necomunicator de har. Numai așa se menține neatins adevărul dogmatic că harul sfințitor există numai în Biserică și că, pe cale ordinară, numai în Biserică lucrează mîntuitor.

Dar, pe de altă parte, existența și lucrarea harului în Biserică nu înseamnă că ritualul religios săvîrșit înafară de Biserică, cum este botezul ereticilor, și considerat acolo taină, ar fi tot una cu nimic. Nu este un nimic, fiindcă Biserica înainte de recunoaștere se interesează dacă a fost săvîrșit și cum a fost săvîrșit. Nu este un nimic și fiindcă este un element dintr-un întreg, întregul credinței, practicei și atitudinii ereziei respective, întreg pe care Biserica tocmai îl are în vedere cînd, în recunoaștere prin iconomie, își urmează amintitele norme, pe care și le-a stabilit. Astfel că, deși necomunicator de har, botezul ereticilor este un semn de credință, deși greșită, și de orientare și deschidere a spiritului spre cele sfinte, numai că pe acestea nu le află cu adevărat decît la intrarea în Biserică, prin validarea botezului care în sine era nevalid.

C. Diobuniotis³⁴ crede că ființa iconomiei bisericești constă în puterea Bisericii ca iconoamă a harului de a face valid ceea ce în sine nu este valid și, invers, de a face invalid ceea ce este valid.

Iconomia trebuie înțeleasă însă așa că Biserica, avînd pe Duhul Sfînt care sălășluiește și lucrează permanent în ea, poate să facă valid și mîntuitor, însuflețindu-l în chip minunat, ceea ce în sine este nevalid. Dar nu și invers, că Biserica ar face vreodată nevalid ceea ce în sine este valid și mîntuitor. Căci este de neconceput ca cel ce a fost îndreptat de Domnul prin botez adevărat ar putea să fie condamnat, sub acest raport, de Biserica Domnului.

Dacă Biserica recunoaște botezul unoreretici la intrarea lor în Ortodoxie și apoi, uneori, nu mai recunoaște botezul celor pro-

34 Τὰ Μυστήρια ..., p. 162, nota 1.

veniți din aceeași erezie, aceasta nu înseamnă de loc că, în cazul al doilea, ar face nevalid ceea ce mai înainte recunoscuse ca valid. Și nici nu înseamnă că problema iconomiei are „bază pur canonică”, excluzându-se baza dogmatică și făcându-se din problema botezului în această ordine doar o chestiune de rit și de disciplină, cum i se pare lui Georgiade.³⁵

Unei scrutări puțin mai atente lucrul acesta se lămurește de îndată. Căci, după învățătura ortodoxă, botez valid și mântuire sigură nici o altă Biserică nu le are, decît numai cea ortodoxă. Iar prin recunoașterea botezului unor eretici, la primirea lor în Ortodoxie, nu botezul în sine al ereziei respective se recunoaște ca valid, ci se validează botezul fiecărui credincios în parte care este primit în Biserică, botezul ereziei și al tuturor celor ce se găsesc în ea continuînd să rămînă nevalid. Botezul validat al credincioșilor intrați o dată în Biserică nu mai este niciodată invalidat și nici nu poate să fie. Dar Biserica poate, avînd motive a căror greutate ea le cîntărește de fiecare dată, să refuze de la un moment dat să mai recunoască, să mai valideze, botezul celor care vin din erezia din care veniseră mai înainte alți credincioși al căror botez fusese, atunci, validat. Refuzul acesta nu înseamnă cîtuși de puțin invalidare a ceea ce ar fi fost valid, căci nici un botez săvîrșit înafară de Biserică nu este valid în sine, ci pur și simplu refuz de a mai valida.

Se pare că Diobuniotis nici nu observă că problema iconomiei nici nu se pune în legătură cu ceea ce este valid în sine; ea apare exclusiv cu referire la ceea ce în sine nu este valid și pe care Biserica îl poate face valid. De aceea nici n-are sens să se spună că Biserica poate face nevalid ceea ce este valid, căci aceasta ea nici nu face niciodată.

Așadar, cînd față de botezul unor eretici Biserica face uz de iconomie, ea nu-l primește ca și cum botezul acela ar fi act în sine valid și plin de conținut, ci tocmai ca nevalid, fără valoare în sine și gol, și tocmai pentru aceea, recunoscîndu-l, fără să-l repete îl umple cu conținut corespunzător și-i dă valoare corespunzătoare rostului lui mîntuitor. Biserica s-ar așeza în dezacord cu sine însăși dacă ar zice că unii eretici au de fapt taina botezului ca taină mîntuitoare, iar alții n-o au. Acest lucru Biserica nu l-a afirmat niciodată și nici indirect, prin practica primirii unor eretici fără rebotezare, nu aceasta a vrut să se înțeleagă. Ci exercitîndu-și dreptul și puterea de singură posesoare și ico-

35 *Botezul ereticilor*, p. 32. A se vedea mai sus, nota 25.

noamă a harului, îl acordă pe acesta prin recunoaștere, nerepătând actul exterior, pentru binele ei superior și al credincioșilor ei și pentru mîngîierea deschisă a unor eretici mai apropiați de ea și care voiesc să se mîntuiască în ea.

De aceea iconomia se referă la însăși taina, la ființa acesteia, nu exclusiv la forma ei exterioară. Deci greșit crede Georgiade,³⁶ că „iconomia ... se face în legătură cu ceva secundar, cu nerepetarea formei”; căci, dacă ar fi numai atît, nu s-ar putea zice că, prin iconomie, Biserica dă conținut mîntuitor unui act gol săvîrșit înafară de ea, că, adică, în recunoașterea botezului ereticilor, Biserica face valid și mîntuitor ceea ce în sine nu este valid și mîntuitor. Dimpotrivă, ar trebui să se spună că botezul unor eretici este ființial valid, ceea ce este evident fals.

4. **Considerații sintetice.** — O privire de ansamblu asupra problemei botezului ereticilor ne oferă unele considerații de sinteză, ca următoarele:

1. Credința ortodoxă afirmă că tainele săvîrșite înafară de Biserică nu sînt taine cu adevărat, deci că nu sînt valide. Aceasta pentru că numai în Biserică sălășluiește și lucrează mîntuitor Duhul Sfînt, revărsînd prin Sfintele Taine, asupra fiilor Bisericii, harul izvorît din jertfa Fiului lui Dumnezeu întrupat, Capul nevăzut al Bisericii, al cărui Trup tainic este Biserica, și numai ea. Aceasta este și învățătura generală a Sfinților Părinți, că tainele dinafară de Biserică nu sînt taine valide, întrucît harul divin nu lucrează mîntuitor decît în Biserică. Esența cugetării patristice în această privință o exprimă Sf. Irineu astfel: „Căci unde e Biserica, acolo este și Duhul lui Dumnezeu; iar unde este Duhul lui Dumnezeu, acolo negreșit este Biserica și tot harul”.³⁷

2. Tainele sînt instituite și rînduite a fi săvîrșite în Biserică; și niciodată nu s-au săvîrșit cu adevărat, în deplinătatea lor, înafară de Biserică. Tainele sînt ale Bisericii, fiindcă sînt ale Domnului; iar în desprindere de Domnul, de Biserica Lui, care e Trupul Lui tainic, nu este nici taină, nici har.

3. Noțiunea de Sf. Taină implică apartenența la Biserică, Trupul tainic al Domnului, al cărei Cap este El, și numai El. Mîntuire nu este decît în Domnul, ceea ce înseamnă că înafară de Biserică, Trupul Lui, nu este mîntuire (*extra ecclesiam nulla salus* = înafară de Biserică nu este mîntuire).

³⁶ *Botezul ereticilor*, p. 31.

³⁷ *Contra Haereses*, cart. III, cap. 24, 1: „Ubi enim Ecclesia, ibi et Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei, ille Ecclesia et omnis gratia”. — Migne P. G. t. 7, col. 966 C.

4. Credința în adevărul că înafară de Biserică nu este mîntuire nu vrea să pună margini bunătății și puterii lui Dumnezeu, ca și cum ar spune că Dumnezeu nu poate mîntui decît în Biserică, prin Sf. Taine. Firește că Dumnezeu poate să împărtășească harul sfințitor și pe cale extraordinară, nu exclusiv prin Sf. Taine, dar nu-i vorba despre ceea ce poate Dumnezeu în absolut, ci de ceea ce ne-a descoperit El că face real în opera de mîntuire în Biserică. A crede altfel înseamnă a nu crede în cuvîntul lui Dumnezeu și a socoti Intruparea ca nenecesară pentru mîntuire.

5. Adevărul că înafară de Biserică nu este mîntuire nu implică ideea că, înafară de Biserică, Duhul Sfînt n-are nici o activitate în legătură cu mîntuirea. Duhul Sfînt este permanent și pretutindeni activ, înafară de Biserică orientînd, îndemnînd, atrăgînd și apropiînd de Biserică, vîstieria mîntuirii; iar în Biserică lucrînd de dinăuntru și sfințind, sufletul credincioșilor fiind ca un templu al Lui (1 Cor. 3, 16). Cum Dumnezeu nu părăsește niciodată pe om, oricît acesta s-ar înstrăina de El, înseamnă că un har general se dă și înafară de Biserică, dar harul mîntuitor nu se împărtășește decît în Biserică. Fer. Augustin exprimă astfel această idee: „Căci Duhul Sfînt suflă unde voiește (Io. 3, 8); însă ceea ce trebuie să se spună este că (Duhul Sfînt) altfel ajută pînă încă nu s-a sălășluit, altfel sălășluindu-se; căci nefiind încă sălășluit ajută spre a deveni credincioși, iar sălășluit ajută pe cei deja credincioși”.³⁸

6. Ereticii, fiind înafară de Biserică, sînt lipsiți de participarea la mîntuire și, așa fiind, implicit sînt lipsiți de calitatea de a fi mijlocitori ai mîntuirii altora. De aceea botezul ereticilor nu este botez.

7. Botezul este Sf. Taină a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, și El l-a așezat în Biserica Lui. Prin urmare, numai în Biserică, Trupul tainic al Domnului, se poate săvîrși valid botezul spre mîntuire, iertarea păcatelor și înfierea de către Dumnezeu. Comunitățile creștine care se găsesc înafară de Biserica Ortodoxă, care însă își întemeiază botezul lor pe credința în Sf. Treime și în Răscumpărarea în Iisus Hristos și-l săvîrșesc în numele Sfintei Treimi, după practica Bisericii și cu intenția

³⁸ *Epistola 194*, 4, 18: „Quia Spiritus ubi vult spirat (Io. 3, 8); sed quod fatendum est, aliter adjuvat nondum inhabitans, aliter inhabitans; nam nondum inhabitans adjuvat ut sint fideles, inhabitans adjuvat jam fideles”. — Migne P. L. t. 33, col. 880.

lămurită de a introduce pe cel ce se botează în Biserica lui Hristos, prin harul Duhului Sfânt, acele comunități au un botez care, la intrarea în Biserică a celor botezați în ele, se recunoaște ca botez valid, primindu-se, în momentul întrării în Biserică și al recunoașterii din partea ei, deplinătatea harului Sfintei Taine a Botezului. Căci nu se poate spune că aceia care mărturisesc credința în Sf. Treime, care mărturisesc credința în Botez ca Sf. Taină și-l săvârșesc în numele Sfintei Treimi, oriunde s-ar găsi, n-au nici o legătură cu Hristos și sînt cu totul lipsiți de ajutorul Lui. Unora ca acestora, la intrarea în Biserică, aceasta le validează botezul, fără ca faptul acesta să însemne că acel botez și înainte de aceasta ar fi fost valid în sine. În sine, nici un botez săvârșit înafară de Biserică nu-i valid.

Se înțelege că nu acesta este cazul și cu comunitățile religioase, pretinse creștine, care strică credința în Sf. Treime și în Sfintele Taine și săvârșesc un botez al lor, în alt mod decît cel al Bisericii. Botezul acestora pur și simplu nu-i botez, ci doar e numit așa; ele se găsesc cu totul înafară de creștinism și, ca atare, botezul lor nu se validează în cazul primirii în Biserică a celor ce le-au aparținut, fiindcă în realitate nici nu există acolo nimic ce s-ar putea valida.

8. Iconomia bisericească se înțelege deplin numai în cadrul învățăturii ortodoxe despre Biserică, Trupul tainic al Domnului, visteria mîntuirii, iconomia harului divin și administratoarea Sfintelor Taine. Biserica este prelungirea peste veacuri a Întrupării; Hristos însuși este viu și activ în Biserica Sa; El este viața și puterea ei, prin Duhul Sfânt. Cu a Lui putere și din a Lui încredințare și poruncă săvârșește Biserica cele ce privesc mîntuirea credincioșilor și, în anumite împrejurări și cu anumite condiții, face valid ceea ce în sine nu este valid, cum este botezul ereticilor.

9. Explicația cea mai apropiată de adevăr a recunoașterii prin iconomie a tainelor săvârșite deeretici și schismatici, în speță a botezului, stă în capacitatea Bisericii, iconoamă a harului, de a declara valid ceea ce în sine nu este valid. Momentul împărtășirii harului special al Sf. Botez coincide aici cu momentul recunoașterii și declarării ca valid a botezului eretic, adică cu acela al primirii în Biserică.

10. Principiul binelui duhovnicesc, după care se conduce Biserica, explică suficient aplicarea în concret a iconomiei, apli-

care în care se manifestă în deosebi bunătatea, înțelepciunea și puterea de la Domnul ale Bisericii. Tot acest principiu lămurește deajuns disarmonia aparentă dintre teorie și practică sau păruta inconsecvență a Bisericii în aplicarea, după împrejurări, a iconomiei în recunoașterea botezului ereticilor sau schismaticilor. Și prin exercițiul iconomiei, Biserica se arată ca „stîlp și temelie a adevărului” (1 Tim. 3, 15).

Pr. Dr. ISIDOR TODORAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

NOUTĂȚI DIN ISTORIA RELIGIILOR

Credințe, obiceiuri și rituri în legătură cu vânătoarea de albine. La numeroase dintre popoarele meridionale și orientale, vânătoarea de albine stă la originea diferitelor rituri și obiceiuri. Astfel, în India, de pildă, **sărbătoarea** numită **Ras-Nova**, care se desfășoară tocmai în momentul când înfloresc meliferele locale, mokhati și anera, îmbracă aspectul unui adevărat carnaval, care are rostul de a marca începutul vânătoriei de albine. Cu acest prilej, toți cei ce participă la sărbătoare trebuie să guste mierea cea nouă, întâia pradă a vânătorilor de albine.

Ceremoniile rituale din cadrul acestei sărbători sînt impregnate de reminiscențe ale unor vechi sacrificii, care aveau menirea să facă pe albine să înțepe cu mai puțină cruzime pe vânători.

Nenumărate fapte similare legate de moravurile și credințele popoarelor din alt continent au fost descrise de savantul german C. Seyfert în lucrarea sa „Albinele și mierea în viața popoarelor din Africa”. Publicată în același timp cu lucrarea lui Vellard în Franța, această carte a consolidat în mare măsură teza cu privire la rolul deosebit de important, pe care vânătoarea de albine l-a jucat în istoria popoarelor și anume în primele stadii ale dezvoltării lor.

Vânătorii de albine din țările Africii prețuiesc în măsură deosebit de mare ajutorul pe care-l primesc — în observarea zborului albinei spre cuib — de la o pasăre din acele părți, care este rudă îndepărtată cu gheonoaia de la noi și este cunoscută sub numele de „cucul mierei”, iar în limbajul științific sub acela de „indicator”.

Cel care a dat pentru prima oară atenție surprinzătoarelor obiceiuri ale indicatorului a fost un misionar din veacul al XVI-lea, dominicanul Joao dos Santos. Într-un sat din Mozambic, unde se afla atunci, el a observat o pasăre care intra pe fereastră, se apropia de altar și lovea cu ciocul lumînările de ceară.

Observațiile mai multor naturaliști au stabilit faptul că indicatorul ajută vânătorilor de albine procedînd în felul următor: după ce a depistat calea aeriană pe care o iau albinele pentru a se întoarce la cuib și după ce a cules mierea, începe să cînte din răspuțeri. În acest moment, pasărea este de obicei cocoțată pe ramurile joase ale arborelui și își desface aripile, exhibîndu-și în felul acesta părțile viu și pestriț colorate ale penajului său. Nu încapă nici o îndoială că prin toate acestea vrea să se facă remarcată. De asemenea, trilurile acestei păsări sînt foarte caracteristice: ele corespund sunetelor de „șarr, serr, șarr”. De îndată ce vede un om, indicatorul părăsește creanga și — la mică înălțime — se îndreaptă spre alt arbore, continuînd să cînte. Mai mult chiar: după cum susțin vînătorii africani, ea se întoarce din cînd în cînd, spre a se convinge că omul o urmează. Intrucît s-a constatat că nici o altă pasăre nu urmărește niciodată pe indicator, se pare că de fapt semnele sale nu se adresează decît vînătorului, ca și cum ar ști că făcîndu-i serviciul de a-l duce spre pradă, pasărea este conștientă că va fi în cele din urmă răsplătită.

În schimbul acestui prețios serviciu pe care-l aduce omului, obiceiurile și credințele popoarelor din această parte a lumii nu numai că interzic vînătorilor să facă vreun rău indicatorului, dar le impun datoria de a-i presăra pe drum ceară și de a-i lăsa apoi o parte de fagure în cuibul descoperit grație ajutorului său. (După Halifman I.: Vînătoarea de albine, în revista „Orizonturi”, anul IX, nr. 114 din noiembrie 1960, p. 45—47).

O recentă prezentare și apreciere a teoriei lui W. Schmidt despre monoteismul primitiv. În „Probleme de Filozofie”, traducerea revistei sovietice Vaprosî Filozofii, publicată de Institutul de Studii romîno-sovietice de pe lîngă Academia Republicii Populare Romîne, nr. 7/1960, p. 153—167, dl. I. A. Krivelev semnează articolul intitulat: „Prăbușirea teoriei monoteismului primitiv”. Prezentăm mai jos felul în care d-sa înfățișează și apreciază respectiva teorie.

După ce în știință și-a cucerit o poziție destul de solidă teoria animistă a lui E. Tylor și H. Spencer, necesitatea fundamentării etnografice și istorico-culturale a teoriei monoteismului primitiv a devenit pentru clerici deosebit de acută. Căci teoria a dat o lovitură serioasă teoriei Revelației divine. Popularitatea și larga răspîndire de care s-a bucurat această teorie, i-au silit pe clerici și teologi să ia măsuri urgente în vederea salvării teoriei Reve-

lației divine. Le-a venit în ajutor inițiativa ziaristului și etnografului englez Andrew Lang, care a fost însușită îndată de către preotul catolic austriac **Wilhelm Schmidt**.

Lang a luat atitudine împotriva concepției care stă la baza teoriei animiste a lui Tylor. Această concepție se întemeiază pe principiul evoluției de la credința în spirite și strămoși la credința într-o ființă supremă. După părerea lui Lang, credința într-o ființă supremă apare cu totul independent de evoluția dezvoltării ideii de suflet-spirit. Dar ulterior această credință se dovedește incapabilă să-și păstreze independența și, în consecință, se amestecă cu diferite alte credințe care apar treptat în cursul istoriei. Odată cu acest proces, se schimbă și ideea de ființă supremă, care începe să fie privită ca o ființă superioară celorlalte ființe supranaturale, ca fiind „*primus inter pares*”. Ea se desface tot mai mult de relațiile directe cu omul, care nu-i mai adresează rugăciuni și nu-i mai aduce jertfe. În felul acesta, ființa supremă simte tot mai puternică concurența pe care i-o fac diferitele zeiități mărunte în care oamenii încep să creadă mai târziu.

Această situație se complică și prin faptul că înalta concepție inițială despre ființa supremă este întunecată, din ce în ce mai mult, de trăsăturile antropomorfe, și chiar condamnabile, împrumutate de la spirite și în primul rând de la spiritele strămoșilor. Astfel, imaginea nobilă și măreață a ființei supreme este înlocuită treptat cu o imagine destul de îndoielnică din punct de vedere al calităților ei morale și al celorlalte calități. Ca exemplu, Lang citează felul cum își închipuiesc zulușii pe Unkulunkufu. La început, ei și-l închipuiau ca o divinitate supremă tipică, dar dezvoltarea cultului strămoșilor a dus la identificarea lui cu primul om. Procesul diminuării și vulgarizării Divinității a făcut ca în cele din urmă Unkulunkulu să se transforme într-un erou al unor aventuri reprobabile, în genul celor ale lui Zeus sau ale altor zei ai Olimpului.

Concepția lui A. Lang a fost însușită și dezvoltată de W. Schmidt într-o adevărată teorie. Incepînd din anul 1912 și pînă în anul 1954, cînd a murit, preotul catolic austriac Wilhelm Schmidt a lucrat la o monografie: „**Apariția ideii lui Dumnezeu**”, în care dezvoltă teoria Revelației inițiale și a monoteismului primitiv. Opera constă în ediția a doua din 12 volume. Volumul I al ediției a doua, de pildă, a apărut la Mînster în 1926, volumul VI tot la Mînster în 1935, iar volumul al XII-lea a apărut după moartea autorului și anume în 1955.

Despre serviciul etnografic care sta la îndemîna lui W. Schmidt, dl. I. A. Krivelev spune: „Un mare grup de preoți catolici au lucrat, din însărcinarea lui, în diferitele colțuri ale lumii, furnizîndu-i material etnografic care trebuie să fundamenteze teoria sa a monoteismului primitiv” (p. 156). Pentru fundamentarea teoriei monotesimului primitiv, „Schmidt mobilizează ... nu numai marea erudiție etnografică și lingvistică, ci și considerațiile de ordin filozofic și istoric bazate pe teoria stratelor de cultură (întemeiată de Fritz Braebner), care se bazează la rîndul lor pe filozofia rickertiană a istoriei” (p. 157).

După vederile acesteia, fiecare eveniment istoric este un fenomen unic. De unde rezultă că fiecare fenomen din domeniul culturii spirituale, fie descoperire (invenție) sau un fenomen religios nou, nu poate, de regulă, să se repete într-un alt loc și într-un alt fel decît răspîndindu-se din locul apariției lui inițiale datorită emigrațiunilor sau prin împrumutarea lui de către unele triburi și popoare de la altele. Prin urmare, existența fenomenelor culturale similare la diferite popoare și în diferite locuri se explică nu prin dezvoltarea paralelă în urma condițiilor de viață similare, ci numai prin difuzarea, migrarea acestor fenomene de la unele popoare și triburi la altele. Astfel, un complex de fenomene materiale și spirituale, așa numite „sferă de cultură” apărută într-un loc oarecare se răspîndește asupra altor teritorii, uneori foarte îndepărtate.

Felul cum deduce Schmidt din această teorie concepția sa despre monoteismul primitiv este înfățișat astfel: „Fenomenele religioase comune pentru întreaga omenire nu pot fi explicate nici prin migrare, nici prin împrumutarea lor, nici prin alte moduri în care s-ar fi realizat difuzarea lor, pentru că în primele stadii ale istoriei legăturile culturale și relațiile dintre oameni n-au putut fi atît de întinse. Formele religioase se deosebesc de celelalte fenomene ale culturii tocmai prin răspîndirea lor generală, din care cauză este necesar să se caute pentru ele o cauză specială, care să se deosebească în principiu de cauzele care acționează în toate celelalte domenii ale vieții spirituale. Această cauză nu poate fi alta decît numai Dumnezeu și Revelația divină” (p. 158).

Pentru a-și lărgi baza metodologică a teoriei sale, Schmidt nu se limitează la presupunerea că oamenii au ajuns să-l cunoască pe Dumnezeu prin intermediul Revelației divine. Lăsîndu-se influențat de conceptul lui Tylor despre „sălbatecul care

filozofează”, Schmidt admite că Revelația divină a constituit un răspuns la întrebările care-l frământau pe omul primitiv. Căci după părerea lui, acest om a fost frământat mai ales de următoarele două probleme: problema cauzală și problema finală. Gîndirea cauzală îl ducea inevitabil „la gîndurile despre creație”, iar cea finală îl făcea să caute scopul moral a tot ce există; ambele aceste categorii îl făceau pe om să se gîndească la Divinitate. Astfel, gîndirea cauzală și cea finală au pregătit un teren fertil și receptiv pentru amestecul direct al Divinității prin revelație.

Cu atît mai vîrtos, cu cît „atît gîndirea cauzală, cît și cea finală creează totodată noi nelămuriri, care nu pot fi înlăturate decît cu ajutorul unei credințe absolute, fără rezerve în harurile dumnezeiești nemărginite, emoționale și morale. Este clar deci că gîndirea naturală și cauzală a oamenilor primitivi nu ne oferă cheia cu care am putea deschide poarta sanctuarului interior al religiei celei mai vechi și care ne-ar dezvălui complet taina originii ei”. (Vol. VI, p. 491). Prin urmare, este imposibil a înțelege originea religiei fără „credința totală și fără rezerve” în Revelația divină.

W. Schmidt și școala sa consideră că cea mai veche din sferele în care trebuie căutat monoteismul originar este sfera „exogamo-monogamă”, care se caracterizează în domeniul relațiilor sociale prin proprietatea privată, monogamie și exogamie locală, iar în domeniul religiei prin credința clar exprimată într-o ființă supremă, care se află în ceruri precum și prin credința în viața de apoi și în răsplata de după moarte. În această sferă de cultură se plasează — după aprecierile școlii — pigmeii din Africa Centrală, andamanii (indienii de pe insulele Andamane), negriții din insulele Filipine, precum și vedda, semangii, senoi, tola și cubu. Un loc însemnat în fundamentarea etnografică a tezei monoteismului primitiv îl ocupă pigmeii din Africa Centrală și indienii de pe insulele Andamane.

Organul de presă al școlii vieneze întemeiate de W. Schmidt este numit „Anthropos”.

După moartea lui Schmidt (1954), elevii săi au început imediat să revizuiască moștenirea dascălului lor. Soarta aceasta a avut-o nu numai teoria monoteismului primitiv ci și teoria sferelor de cultură pe plan mai general.

În anul 1956 a apărut culegerea articolelor „Școlii de etnologie din Viena (Die Wiener Schule der Völkerkunde”, Wien

1956). Din ea se constată că noul crez al școlii etnologice din Viena **nu mai admite teoria „sferelor de cultură”!** Din acest fapt, dl. I. A. Krivelev trage următoarea concluzie: „Nu mai există platforma generală din trecut, ceea ce înseamnă, în fond, descompunerea școlii. Teoria monoteismului primitiv a avut și ea soarta întregii moșteniri a lui Schmidt” (p. 164).

Elevii și urmașii lui Schmidt au supus teoria monoteismului primitiv unei revizui. În această privință este semnificativ articolul conducătorului de azi al școlii vieneze, I. Haeckel, despre importanța lucrărilor lui Schmidt pentru istoria religiei popoarelor din America precolumbiană (I. Haeckel, P. W. Schmidts Bedeutung für die Religionsgeschichte der vorkolumbischen Amerika, „Saeculum”, vol. VII, 1956). Urmașul defunctului conducător al școlii este silit să se desolidarizeze de esența fundamentală a concepției lui Schmidt.

După I. Haeckel, nu s-au putut descoperi indicii adevărate de monoteism: „În ceea ce privește reprezentările despre un Dumnezeu suprem la popoarele primitive, nici nu poate fi vorba — zice el — ca aceste reprezentări să ducă la existența unui Dumnezeu absolut unic. Ar corespunde cu monoteismul dacă divinitatea ar fi lipsită de orice trăsături antropomorfe, naturaliste sau astral mifologice, dacă toate spiritele și forțele superioare i-ar fi subordonate și întreaga religie s-ar integra în această idee. După câte știm, nicăiri la „primitivi” n-a fost descoperită o asemenea concepție” (p. 6).

După părerea conducătorului actual al școlii vieneze de etnologie, din opiniile lui Schmidt se poate salva credința primitivă într-o Ființă Supremă, dar nu într-o Divinitate unică. I. Haeckel socotește că din credința în Ființa Supremă fac parte cele mai variate fenomene ale religiei primitive. Dînsul enumeră cîteva variante ale credinței într-o Ființă Supremă: „La unele popoare este pusă pe primul plan activitatea creatoare a Ființei Supreme... În alte cazuri, ea este cunoscută ca stăpînă asupra vieții și morții, ca dătătoare de hrană și ca legislatoare a moralei, dar despre modul de creare a lumii nu se vorbește nimic. Ea poate fi legată de tunet, de furtuni, de cer sau de soare, ea poate înfăptui crearea lumii prin activitatea eroilor culturali” (ibidem).

Astfel, „teoria monoteismului primitiv — concludă dl. I. A. Krivelev — este substituită de foștii ei adepți prin **teoria teismului primitiv**, adică prin credința primitivă într-o divinitate sau mai

multe divinități, dar nu obligatoriu într-o singură divinitate” (p. 165).

Perspective noi în preistoria Americii. La începutul veacului nostru, se credea în general că prezența omului în America de Nord nu data decît de 4.000—5.000 de ani, iar în America de Sud de și mai puțin timp. Cîteva descoperiri arheologice au îngăduit, apoi, să se mărească această vechime pînă la circa 10.000 de ani î. e. n.

O senzațională descoperire făcută în cursul anului trecut (1960) pune într-o nouă lumină vechimea omului pe continentul american. Este vorba despre descoperirea făcută de dl. prof. Juan Armenta Comacho, directorul Serviciului de antropologie de la Universitatea din Pueblas (Mexic). Săpînd cu echipa d-sale în deșertul de nisip și de prundiș de lîngă Balsequillo, la o distanță de circa 100 km la sud est de Mexico, dînsul a avut norocul să dea peste un **zăcămînt preistoric** extrem de bogat și de o mare importanță. Stratul de sedimente pleistocene, care datează de la începutul cuaternarului și sub care zăceau rămășițele descoperite, atinge o grosime de cel puțin 20 m, fapt care vădește vechimea zăcămîntului.

După cum remarcă just dl. prof. Comacho, vechimea mare a zăcămîntului în discuție rezultă și din faptul că stațiunea de la Balsequillo este o stațiune preistorică nouă. Căci deși în Mexic s-au făcut de la începutul acestui veac încoace multe descoperiri arheologice, totuși în acest loc nu fusese întreprinsă nici o săpătură. În consecință, aici situația nu este la fel cu aceea a așezărilor arheologice care au fost răsturnate și răscolite de nenumărate ori, straturile succesive putînd să se amestece și să dea naștere la confuzii ireparabile.

Săpăturile făcute sub conducerea prof. Comacho au dat la iveală **un material bogat**: circa 1.000 de fragmente de oase tăiate în formă de unelte: răzuitoare, sule, cuțite, sau în formă de arme: în deosebi vîrfuri de săgeți. La acestea se adaugă o **amuletă** și cîteva sute de unelte de piatră cioplită. Aproape toate fragmentele de oase provin de la animale de talie mare, care fac parte din specii dispărute în cursul ultimei perioade glaciare și care nu mai trăiesc acum la latitudinea Mexicului.

Nu este exclus că acest zăcămînt era un depozit de arme și unul de unelte de vînătoare, care avea o semnificație specială. Viața zilnică a străvechilor oameni de la care provine acest ză-

cămînt se desfășoară probabil în altă parte, poate nu prea departe. Această concluzie este sugerată de faptul că printre sutele de fragmente de oase și de pietre cioplite pe care le cuprinde zăcămîntul, nu se găsește nici un vas de bucătărie, nici un os omnesc și nici un obiect familiar.

În mijlocul acestui morman de vestigii de o valoare considerabilă, s-a găsit obiectul considerat a fi „o comoară arheologică”: pe un fragment de os, care are circa 15 cm pe 11 cm, provenind probabil de la un mamut sau de la un mastodont, și anume pe partea netedă a lui este gravat **un mic tablou**. Probabil cu un cuțit sau cu un stilet de piatră e gravată stîngaci o mîzgăleală, în care figurile se încalcă unele pe altele ca și cum fragmentul acesta de os ar fi fost reutilizat în mai multe rînduri și gravat din nou. Figurile reprezintă înseși animalele din ale căror oase au fost confecționate uneltele și armele din zăcămîntul de la Balsequillo. Destul de rîdimentare, aceste figuri au fiecare o lungime de cîțiva centimetri și permit recunoașterea probabilă a cîtorva specii: un bizon, o cămilă, poate un tapir, un animal din specia calului și un mastodont, care după alte date era socotit ca dispărut de aproape 100.000 de ani.

Semnificația acestui obiect pare să fie **religioasă**. Cercetătorii îl consideră un **talisman** purtat de către vînătorii superstițioși. Dacă este așa, în cazul acesta am avea probabil de a face cu practicarea **fetișismului**, care apare destul de des în preistorie sub forma purtării de talismane de către vînători. Nu este exclus, însă, ca micul tablou să aibă și o **semnificație magică**. Este cunoscută doar credința vînătorilor din preistorie că prin gravarea animalelor pe pereții grotelor este asigurată vînarea lor.

Savanții americani s-au străduit să precizeze în deosebi vechimea acestui fragment de os. După încercările preliminare de datare, unele fragmente de oase din zăcămîntul de la Balsequillo ar avea o vechime de cel puțin 30.000 de ani. Mai mult: profesoara Marie Wormington, specialistă în preistoria Americii de Nord, a emis părerea că fragmentul de os gravat a fost gravat acum circa 30.000 de ani și nu mai tîrziu, căci — după părerea dînzei — inciziile, destul de adînci, au fost făcute pe un os proaspăt, încă fraged, iar nu pe un os fosilizat.

Importanța deosebită a acestor rezultate este evidentă: ele dovedesc că acum 30.000 de ani Mexicul era locuit de ființe umane, care nu erau ominieni ci oameni destul de înrudiți cu cei care

populau Europa pe aceeași vreme: ei confecționau artificial unelte și arme.

Este regretabil că acest zăcămint preistoric mexican nu conține și oseminte de oameni. Examinînd uneltele, armele și fragmentul de os gravat, ne putem face o idee despre arta și meșteșugul acestor oameni din preistorie. Din păcate, nu este posibil pentru moment să se știe cărei ramuri a speciei umane aparțineau ei. Astfel, rămîn deocamdată fără răspuns întrebările: aparțineau ei unei rase azi dispărute, analoagă celei din Neanderthal? sau se apropiiau de „homo sapiens” și de rasele evolute de azi?

Deși nu se pot emite decît ipoteze, totuși este greu să nu apropiem arta și îndeletnicirile omului cioplitor de piatră din Mexic de arta și de îndeletnicirile omului preistoric european din aceeași epocă. De fapt, cu 30.000 și 25.000 de ani î. e. n. apar cu deosebire în Germania de Sud, de-a lungul Dunării și în sud-vestul Franței, oamenii așa numiți „aurignacieni” (de la orașul Aurignac din Haute-Garonne). Denumiți și „oameni din Cro-Magnon”, acești nou veniți au o structură anatomică care amintește în toate privințele pe aceea a raselor evolute de azi.

Ei erau totuși foarte primitivi: ciopleau lame de silex în chipuri diferite, spre a produce fel și fel de unelte ca: răzuitoare, sule, stilete, lame de crestat ș. a. Ocupația lor principală era vîntoarea. De aceea, principalele lor preocupări se concentrău în jurul pregătirii vîntătorii și a folosirii produselor ei. Ceea ce dovedesc și uneltele și armele găsite. Dar în lipsa unor vestigii artistice anterioare, pînă în prezent sîntem siliți să presupunem că principala originalitate a acestor oameni este de a fi deprins arta de a picta pe pereții cavernelor și de a grava pe oase. Firește, executau o artă foarte rudimentară: animalele sînt înfățișate în formă de siluete sumare, iar uneori trăsătura gravată este subliniată cu o linie de culoare ocru. De reținut este și faptul că unele din animalele înfățișate de artiștii aurignacieni sînt **identice** cu cele gravate pe fragmentul de os de la Balsequillo: bizoni, cal primitiv, mamut. De asemenea este semnificativ faptul că erau reprezentate aproape exclusiv animalele de talie mare, care puteau constitui un vînat prețios, mulțumită cărnii, pielii sau oaselor lor. De unde rezultă că aceste desene de pe pereții cavernelor pot fi interpretate ca **figurații magice**: prin puterea acestor desene, vîntătorii aruncau o **vraja** asupra animalelor și nădăjduiau ca-n felul acesta să-și asigure o vîntătoare bogată.

Prezența amuletei printre arme de vânătoare și unelte ca aceea a fragmentului de os gravat ne îndreptățesc să credem că lucrurile stau la fel în privința omului preistoric din Mexic.

Din cauza lipsei unor puncte de sprijin suficiente și sigure, vechimea omului în America este încă destul de puțin cunoscută și foarte controversată. Astfel, specialiștii americani sînt împărțiți în două tabere: după unii, prezența omului pe continentul american la începutul erei cuaternare (cel puțin 50.000 de ani î. e. n.) este posibilă și chiar sigură; după alții, în nici un caz America nu era populată de oameni într-o epocă atît de îndepărtată.

Multă vreme s-a crezut că vechimea prezenței umane în America nu depășește 3.000—4.000 de ani î. e. n., precum și că popularea Americii s-ar fi făcut datorită unor **migrațiuni** prin strîmtoarea Behring, care era pînă nu de mult un istm.

Potrivit teoriei populării recente prin strîmtoarea Behring, strămoșii indienilor au sosit în America prin Alaska, s-au coborît către sud de-a lungul coastelor Pacificului și prin întinsele cîmpii din Middle West. Astfel, ei au parcurs tot continentul american în căutare de vînat și au ajuns în sfîrșit, cam pe la începutul erei noastre, în Țara de Foc și Patagonia.

Dar teoria aceasta prezintă neajunsul că uită anumite fapte. În 1843, arheologul danez Lund a descoperit într-o grotă din provincia Mians Geraes (Brazilia), lîngă locul numit Lagoa Santa, oseminte umane alături de resturi de animale, lipsind însă orice unelte, vase sau arme. Pe baza faptului că craniile descoperite aici prezentau caractere arhaice foarte particulare, s-a presupus existența unei „rase din Lagoa Santa”, care — după alte descoperiri arheologice — ar fi populat o mare parte a continentului sud-american. Ea consta din oameni mici (circa 1.50 m) cu osatură puternică. Craniile au o capacitate mică, iar fața e lungă și joasă. Caracteristicile acestei rase se găsesc la locuitorii de azi ai Patagoniei, ai Țării de Foc și ai unor ținuturi din Argentina.

Resturile de animale găsite împreună cu aceste oseminte umane aparțin toate unor specii dispărute înainte de ultima perioadă glaciară, deci acum mai bine de 10.000 de ani, ca: glyptodonul, văr bun cu tatuul, avînd ca și acesta o carapace acoperită cu solzi. În mai multe locuri s-au găsit **oseminte umane îngroapate**, parcă intenționat, sub o carapace de glyptodon. Ceea ce dovedește **prezența religiei** sub forma **cultului morților**, care avea la bază credința în viața viitoare.

Deși vârsta rămășițelor de la Lagoa Santa a fost supusă unei dispute violente, totuși n-au lipsit specialiști dispuși să acorde rasei de aici o mare vechime: chiar 30.000 de ani!

Cum se poate împăca acest punct de vedere cu ipoteza migrațiunii prin strîmtoarea Behring? Pentru a da migratorilor timpul necesar să străbată întreg continentul de la nord la sud, ar fi trebuit ca trecerea aceasta să fi avut loc la începutul erei cuaternare. Abia descoperirea recentă a zăcămintului preistoric de la Balsequillo dovedește științific că oamenii au populat continentul american într-o epocă așa de veche.

În 1926 se descoperiră aproape de satul Folson (statul Noul Mexic) osemintele unui bizon uriaș dintr-o specie dispărută de 10.000 de ani, plus două vîrfuri de săgeată sau de suliță făcute din silex cioplit. Ca să se acumuleze grosimea de sediment de 4 m, sub care au fost găsite aceste oseminte, s-a socotit necesară o perioadă de alte 10.000 de ani.

Vînătorul care rănise animalul cu cele două săgeți a fost numit „**Omul din Folson**”. Descoperiri făcute în Statele Unite în ultimele două decenii dovedesc că omul din Folson se răspîndise pe întreg teritoriul Americii de Nord.

Oricum, pînă la norocoasa descoperire din anul trecut a d-lui prof. Armenta Comacho, nici un zăcămint arheologic conținînd resturi umane nu putea fi datat ca mai vechi de 10.000 de ani și omul din Folson s-a socotit ca omul care întreprinse migrațiunea din Asia în America. Abia unor vetre și resturi calcinate ale unor oseminte de animale, descoperite acum un an sau doi în Texas și în Nevada, li s-a atribuit de către descoperitori vechimea de 37.000 de ani. Intimidați de această cifră și lipsiți de dovezi mai solide, specialiștii au preferat să nu se pronunțe, ci să aștepte...

Descoperirea zăcămintului de la Balsequillo dovedește că exista în Mexic, acum vreo 30.000 de ani, o rasă de oameni, al căror nivel de cultură era cam egal cu acela al europenilor din aceeași perioadă. Putem nădăjdui că săpăturile viitoare vor scoate la lumină o **preistorie coerentă și completă a continentului american**. Pînă atunci nu putem să nu remarcăm faptul că de o parte și de cealaltă a Atlanticului, în vremuri foarte îndepărtate, ființe omenești — despărțite de mii și mii de kilometri de ocean — au atins — probabil pe căi diferite — un grad asemănător de cultură și civilizație.

Acesta este un fapt care pune în lumină unitatea neamului omenesc, dă o lovitură de moarte rasismului care neagă această

unitate și pledează pentru înfrățirea eforturilor întregii omeniri spre înfăptuirea țintelor sale mărețe de azi: consolidarea păcii și zidirea unui viitor luminos!... (După Danysz Pernette: Oameni în America cu 30.000 de ani înaintea erei noastre, în revista „Orizonturi”, anul X, nr. 116 din ianuarie 1961, p. 52—59).

Aspecte din viața unui trib de laponi. În pământul rece și îndepărtat al Arcticii, și anume în Laponia septentrională, trăiește azi și tribul de laponi al **scolților**, plecat de la ultimul război mondial din zona Petsamo.

Tribul acesta aparține ramurii „scolt-laponilor” și este singurul grup originar din Laponia sovietică (peninsula Kola). În prezent, acest grup ocupă un triunghi geografic cuprins între Oceanul Inghețat, lacul Ilnari și frontiera norvegiană. El reprezintă o mare puritate etnolingvistică. După savantele păreri ale lui Robert Crottet, un mare protector european al acestui trib, se presupune că limba scolților derivă din vechea limbă ugro-finlandeză, pe care unele populații din Siberia ar vorbi-o încă și azi. În schimb, unii savanți văd în limba acestui trib de laponi urme din limba tibetană arhaică.

Ca număr, grupul scolților cuprinde azi 500 de membri. Dintre aceștia 170 sînt nomazi care trăiesc sub corturi conice și își pasc turmele de reni în păduri. Restul au ca principală resursă pescuitul.

Scolții se mențin cu tenacitate în felul lor specific de a fi, apărîndu-se de orice inovații în moravuri care ar putea să pătrundă la ei dinspre vest sau din sud. De remarcat este și faptul că acești laponi din ramura scolt se deosebesc ca expresie de atitudini de laponii originari din Laponia finlandeză.

Trăsătura sufletească generală a tribului este sobrietatea pînă la tristețe. Robert Crottet, londonezul protector generos al tribului, spune despre scolți: „Găsisem la laponi o altă lume, mai umană, mai simplă, cu simțăminte mai delicate și cu o inimă mai generoasă”.

Limba lor este limba rusă. Verbul a minți corespunde în limba lor cu a povesti în alte limbi. Această interpretare se explică prin faptul că în gîndirea scolților cel care povestește se lasă involuntar purtat de imaginație și de aceea nu spune adevărul întreg. Dovadă despre asta este și faptul că înțelepciunea laponă spune: „Cînd uiți sau alterezi adevărul, înseamnă că minți”.

Scolții nu au bani și nici nu doresc să aibă, deoarece ei cred că moneda este o putere trecătoare și rea, care distruge sufletul; toate cumpărăturile lor se fac prin troc, ei dînd produsele care le prisosesc în schimbul acelora de care au nevoie.

Au o imaginație poetică pronunțată. În puternica lor imaginație, acești laponi văd în aurora boreală un dans fantasmagoric, al sufletelor celor morți.

Ca religie, scolții sînt creștini ortodocși. Pe cînd celelalte triburi lapone sînt de religie luterană, scolții au fost convertiți de călugării ruși la religia ortodoxă. Au și multe deviații de la credința ortodoxă. Astfel, de exemplu, pisicile sînt socotite de ei ca animale sfinte.

Unele detalii ale felului lor de a fi te fac să crezi că cultura lor are o origine asiatică. Imaginația lor este foarte vie. Ca și orientalii, ei au facultatea de a citi în gîndurile altora. Faptul acesta ei îl explică spunînd că gîndirea este un limbaj comun tuturor oamenilor, independent de limbile individual vorbite.

Un loc însemnat în viața lor îl ocupă magia. Astfel, la ei se bucură de mare cinste vrăji de origine păgînă. De asemenea, recurg adeseori la mijloace empirice pentru a trata bolile și rănilile. De pildă, ei culeg de pe unii copaci ciuperci minuscule, pe care le socotesc înzestrate cu o putere magică, și al căror miez nu arde în contact cu focul, ci se consumă încet. Astfel, cînd o parte a corpului este dureroasă, ei aplică acest miez pe piele, care — fie din cauza căldurii, fie sub efectul nervilor — îl face să sară la un moment dat în aer. Superstiția scolților pretinde că tot astfel a fost gonită și durerea.

O altă superstiție a acestui trib de laponi stă în legătură cu ursul. Scolții sînt recunoscători ursului pentru că — după felul lor de a vedea lucrurile — acesta știe să determine sexul unui copil care se va naște. Dacă o femeie însărcinată întîlnește un urs în pădure și dacă acesta mormăie cînd o vede, asta înseamnă că copilul va fi băiat; dacă tace, înseamnă că se va naște o fetiță. Superstiția scolților îi face pe aceștia să creadă că ursul este ostil bărbaților de care se teme, pe cînd față de femei manifestă o totală indiferență. (După Attilio Gaudio: O săptămînă printre laponi, în revista „Orizonturi”, anul X, nr. 117 din februarie 1961, p. 20—28).

Cum au descifrat savanții sovietici manuscrisele Maya. Știința și tehnica actuală trec printr-o revoluție de o deosebită importanță. Este vorba mai ales despre domeniul aplicării mași-

nilor electronice matematice moderne, care ușurează sau ajută creierul omului.

Mașinile electronice matematice, alcătuite pentru a ușura și înlocui munca calculatorilor, s-au dovedit capabile să ajute munca intelectuală a omului și s-o înlocuiască acolo unde este cu putință ca această muncă să fie divizată în operațiuni elementare separate, legate una de alta prin anumite reguli.

Despre acest lucru stă mărturie și activitatea secției de cibernetică aplicată din cadrul Centrului de calcul de pe lângă Institutul de matematică al Secției din Siberia a Academiei de Științe a U.R.S.S. Această secție are sarcina să introducă metodele și tehnica matematică modernă în diferite genuri de activitate intelectuală a omului și în diferite ramuri ale economiei naționale.

Aici mașinile de calcul au o aplicare multiplă și complexă. Astfel, ele sînt folosite pentru elaborarea principiilor de automatizare a proceselor de dirijare a producției, pentru îmbunătățirea substanțială a planificării economiei și pentru prelucrarea informației în unele domenii ale științei, cum sînt chimia, fizica, medicina și biologia.

Dar unul din aspectele noi și neobișnuite ale folosirii matematicii îl constituie aplicarea mașinilor de calcul în **lingvistică**. Astfel, Institutul de matematică al Secției din Siberia a Academiei de Științe a U.R.S.S. — în strădania sa de a încerca și regula mașina sa matematică — a rezolvat o sarcină metodologică ce prezintă totodată o deosebită importanță științifică: **a descoperit secretul scrierii vechiului popor american maya**.

Cu patru veacuri și mai bine în urmă, pe cînd spaniolii pătrundeau în America Centrală și în America de Sud, în America Centrală existau cîteva sate ale astecilor, incașilor, olmecilor, poporului maya și ale altora. Dintre acestea, grupurile maya din Yucatan își aveau **scrierea lor proprie**. Dovadă despre asta este faptul că avem cărți scrise pe piele, pe scoarța uscată a palmierilor, inscripții pe monumentele de piatră și pe pietrele funerare.

Din păcate, aceste creații ale culturii maya nu s-au păstrat. Căci odată cu cuceritorii, au venit în America și misionarii catolici, care au supus produsele culturii maya tratamentului inchiziției. În consecință, cărțile și manuscrisele maya au fost arse. Astfel, după o vreme destul de scurtă, în America nu mai rămăsese nici un om care să poată citi scrierea veche. Întîmplarea norocoasă a făcut să fie salvate unele **inscripții răzlețe** și **cîteva**

manuscrise, care se păstrează actualmente în muzeele din Madrid, Dresda și Paris.

Cu toate că în prezent nimeni nu poate citi scrierea maya, limba în care vorbea populația maya nu s-a pierdut. Căci aproximativ 2 mil. de locuitori din diferite state ale Americii, ca: Mexic, Guatemala, Honduras, vorbesc și astăzi în dialectele acestei limbi. Pe de altă parte, în timpul colonizării, limbile triburilor care făceau parte din grupul maya au fost înregistrate parțial. Dovadă în acest sens este dicționarul de la Motul, alcătuit în veacul al XVI-lea, care s-a păstrat.

Despre viața și obiceiurile acestui popor există nu numai unele descrieri, ci și câteva texte și cărți scrise în limba maya cu caractere latine. Lucrările etnografice din veacul al XVI-lea cuprind știri fragmentare privitoare la însemnătatea unora dintre semnele scrierii acestui popor. Cu toate acestea, toate încercările oamenilor de știință — făcute în decurs de 130 de ani — de a desluși manuscrisele maya au rămas infructuoase.

Străduința oamenilor de știință de a pătrunde taina manuscriselor maya era firească. Ea era stimulată nu numai de valoarea demnă de reținut a culturii respective, ci și de faptul că era întemeiată nădejdea că avem de a face aici cu o scriere propriuzisă. Căci la începuturile culturii omenеști, diferite popoare și rase mergeau fiecare pe o cale proprie. Astfel, în lumea antică s-au creat, independent una de alta, scrierile din Sumer, Egipt și China, care — după cum opiniază mulți specialiști în materie — au devenit apoi baza celorlalte scrieri ale lumii vechi, descifrate sau nedescifrate.

Centrul de cultură din America Centrală s-a dezvoltat în mod independent. Singura scriere pe care o cunoaștem din acest centru este scrierea maya.

Heliografele chinezești sînt bine cunoscute. De asemenea scrierile heliografice egiptene, care au fost descifrate în prima jumătate a veacului al XIX-lea de către savantul francez Champollion. Pentru cercetările sale au servit ca cheie inscripțiile în două limbi, așa numitele inscripții bilingve, descoperite în câteva monumente. Din păcate, pentru manuscrisele maya n-a existat o astfel de cheie.

Munca de studiere și descifrare a manuscriselor vechi este împreunată cu multe greutăți. Este imposibilă descifrarea unui semn luat separat. În astfel de condiții, cercetătorul trebuie să procedeze făcînd anumite presupuneri cu privire la mai multe

semne deodată. Apoi, introducându-le în text, el se străduiește să nu obțină nicăieri vreun nonsens.

Cît privește în special scrierea maya, la început savanții — sprijinindu-se pe cele afirmate de spanioli în timpul colonizării — presupuneau că scrierea aceasta se bazează pe un alfabet și că, în consecință, fiecare semn reprezintă o literă. După nenumărate încercări zadarnice de a descifra manuscrisele, o mare parte dintre oamenii de știință au început să încline spre presupunerea că semnele scrierilor maya reprezintă nu litere, ci cuvinte și noțiuni.

După un studiu minuțios al manuscriselor și textelor maya, cunoscutul om de știință sovietic I. V. Knorozov a formulat ipoteza că scrierea maya este hieroglifică. Hieroglifele pot avea diferite înțelesuri: unele dintre ele reprezintă litere, altele anumite silabe, iar altele — și anume idiogramele — exprimă cuvinte și noțiuni întregi. Totodată savantul sovietic a făcut presupuneri concrete cu privire la diferite semne și fraze.

Presupunerile lui I. V. Knorozov cu privire la caracterul scrierilor s-au dovedit în general juste. Ele au stat la baza cercetărilor făcute în cadrul Institutului de matematică al Secției din Siberia a Academiei de Științe a U.R.S.S. de către savanții E. V. Evreinov, I. G. Kosarev și V. A. Ustinov.

În manuscrisele maya există în total circa 400 de hieroglife diferite. Dintre acestea, circa 200 nu erau înțelese, iar în privința celorlalte se puteau face anumite ipoteze mai mult sau mai puțin corespunzătoare. Abia între câteva dintre ele s-au putut stabili o identitate.

În condițiile date, pentru a desluși această scriere, trebuiau alese diferite litere și cuvinte ale limbii maya din dicționarul de la Motul. Apoi, trebuiau încercate toate posibilitățile pentru a descoperi semnificația fiecărei hieroglife printre aceste semne. În felul acesta, sarcina descifrării manuscriselor maya se reduce matematic la încercarea tuturor combinațiilor posibile între cele 200 de elemente. Posibilitatea acestor combinații se exprimă într-un număr de peste 300 de cifre și nici un fel de mașină matematică nu le poate controla.

Așa fiind, s-a procedat mai întâi la o pregătire prealabilă a muncii de descifrare. Aceasta a constat în reducerea de mai multe ori a numărului de posibilități. Numai după aceea s-a procedat la munca propriuzisă de descifrare.

În această muncă, savanții sovietici s-au sprijinit mult pe comparația cu activitatea omului. Deși în cele din urmă corectitudinea descifrării se verifică prin lămurirea tuturor semnelor și prin faptul că textele devin logice, totuși gândul cercetătorului ce se străduiește să deslușească texte vechi nedescifrate nu se limitează pur și simplu la procesul de probare. Există o seamă întreagă de considerente care permit limitarea căutării semnificațiilor de sens ale anumitor semne.

Unele semne se întâlnesc în texte destul de des. În textele existente scrise cu caracterele alfabetului spaniol în limba maya, se observă același procent al frecvenței anumitor semne în cazul anumitor pronume posesive sau prepoziții. Astfel, a fost pe deplin firească ipoteza că semnele hieroglifice reprezintă tocmai aceste prepoziții și pronume.

Un alt procedeu important constă în studierea legităților în structura capitolelor din manuscrise, precum și a diferitelor fraze și complexe de fraze. Încercînd să descifrăm cuvinte întregi, alcătuite din cîteva hieroglifice, putem presupune cu multe șanse de succes ce cuvinte trebuie să fie substantive de o anumită clasă, care să denumească, de pildă, țările lumii sau numele zeităților.

Dacă aceste principii de lucru sînt întărite cu o căutare competentă în textele hieroglifice sau în dicționar a diferitelor cuvinte și a asocierilor dintre ele, a diferitelor silabe și a asocierilor dintre ele, precum și a diferitelor asocieri de semne și dacă se pun la îndemîna cercetătorului culegeri statistice de materiale necesare, atunci descifrarea devine posibilă. Or, astfel de culegeri au fost săvîrșite de mașina electronică matematică, care s-a dovedit a fi — în cazul de față — o unealtă ce „intensifică” capacitățile intelectuale ale omului.

O seamă de procedee suplimentare se referă la descoperirea semnificației unor semne unice prin aspectul lor exterior. Cuvintele sau silabele care însemnează, de pildă, soare, curcan sau pește, pot să fie recunoscute dintr-o dată. În acest caz, mai rămîne de controlat cu ajutorul mașinii toate acele locuri în care se întâlneste semnul respectiv.

De remarcat este faptul că un rol însemnat în descifrarea textului manuscriselor maya l-a jucat desenul. Aceasta se datorește împrejurării că manuscrisele de la Dresda, Madrid și Paris cuprind un mare număr de date calendaristice însoțite de desene și texte. După cum s-a constatat încă de mai de mult, manuscrisele acestea sînt un fel de „calendare religioase” sau cărți calen-

daristice de cult. Ele cuprind indicații cu caracter ritual, astronomic și astrologic, precum și indicații privind viața de fiecare zi. Desenele din text sînt de ordin canonic. Fiecare amănunt din aceste desene are un anumit sens și o anumită însemnătate. Confruntarea desenului și a anumitor părți ale sale cu textul hieroglific dă posibilitatea să se elaboreze noi ipoteze cu mari șanse de succes în legătură cu semnificația unor cuvinte întregi sau a diferitelor hieroglife.

Cu ajutorul mașinii electronice matematice s-a făcut selecționarea și confruntarea dintre elementele necesare ale desenului și semne. Pe această cale, savanții sovietici au obținut un prețios material statistic, care a ușurat din nou deslegarea enigmei.

Din toate cele arătate mai sus, rezultă că pentru descifrarea scrierii maya a fost folosită metoda combinată, care constă în îmbinarea activității omului cu contribuția mașinii electronice matematice. În cazul acesta, mașina s-a transformat oarecum într-un fel de secretar conștiincios, care lucrează cu o productivitate uriașă.

Pentru a pune în funcție această metodă, omul a trebuit să transpună în limbajul mașinii toate informațiile existente în manuscrise. Fiecare hieroglifă și fiecare amănunt al desenului, precum și fiecare literă din alfabetul latin, au căpătat o denumire convențională exprimată în cifre. În felul acesta, toate cuvintele din dicționarul de la Motul au fost transpuse sub forma unor grupe de cifre.

Totodată din dicționarul de la Motul au fost alcătuite — după diferiți indici — dicționare mai mici, ca: dicționarul păsărilor, dicționarul animalelor, dicționarul astronomic și dicționarele pentru obiecte rituale.

De asemenea au fost alcătuite programe pentru alegerea și sortarea datelor introduse în „memoria” mașinii, precum și pentru căutarea în dicționar a cuvintelor necesare nu numai după primele litere ale alfabetului, ci și după alte particularități.

După ce toate aceste principii călăuzitoare și toate materialele pregătite de mașină au fost folosite de om, mașina a făcut verificarea posibilităților rămase — relativ puține la număr — prin procedeul probelor.

În condițiile de lucru astfel pregătite, pentru a desluși tot ceea ce poate fi descifrat, sînt necesare circa 200 de ore-mașină, ceea ce înseamnă că mașina trebuie să efectueze circa 11 miliarde de operații dintre cele mai simple. Partea de lucrări de

descifrare săvârșite încă în cursul anului 1960 reprezintă circa 1 miliard de operații, adică aproximativ 2 zile de muncă a mașinii. Munca aceasta a avut ca rezultat descifrarea a aproximativ 40% din textele manuscriselor aflate la Dresda și Madrid.

Dacă ținem seamă de faptul că un om poate efectua în medie o operație matematică în 10 secunde, atunci ajungem la concluzia că un colectiv de 100 de oameni ar fi trebuit să lucreze timp de 30 de ani la descifrarea acestor manuscrise. Pentru a ne da seama despre adevărul acestei concluzii, este deajuns să ne gândim că pentru a căuta, de pildă, în dicționarul de la Motul toate cuvintele care au la mijloc o anumită silabă sau un anumit grup de silabe, mașina are nevoie de un minut, în timp ce unui cercetător calificat îi sînt necesare 48 de ore. De unde rezultă că fără ajutorul tehnicii matematice moderne, lucrările de descifrare a manuscriselor vechi sînt imposibile. (După acad. S. Sobolev: Mașina citește scrieri uitate. Cum au fost descifrate manuscrisele vechilor maya, în „Buletin de informare științifică”, anul X, nr. 10 din 12 martie 1961, p. 6—8).

Transmițînd cititorilor noștri aceste informații, admirăm nu numai extrem de prețioasele aplicații practice ale noilor descoperiri științifice, ci și munca iscusită și perseverentă a savanților sovietici, care i-a dus la repurtarea acestui succes ce va înlesni cunoașterea culturii maya.

Aspecte din viața religioasă a taipienilor. Editura Tinerețului a publicat nu de mult cartea scriitorului american Herman Melville, intitulată „Taipi”, în traducerea făcută de dl. Teodor Crișan. După cum remarcă foarte just dl. Petre Solomon în prefață, cartea este „o adevărată monografie”, (p. 11). Este un memorial de călătorie, în care se zugrăvește viața simplă, primitivă și obiceiurile băștinașilor insulei **Taipi** din arhipieleagul Marchizelor, printre care autorul a trăit patru luni de zile în cursul anului 1842.

În cele ce urmează, reținem și prezentăm într-un mănunchi pe cît posibil sistematizat cîteva aspecte din viața religioasă a taipienilor, așa cum se desprind ele din cartea lui Herman Melville.

Cît privește trăsăturile generale și nivelul religiei taipienilor, autorul cărții mărturisește următoarele: „vorbind serios, nu prea știam cum să înțeleg religia celor din vale (e vorba de valea Taipi). Nimic nu-l mirase mai mult pe celebrul Cook, în relațiile sale cu insularii din Mările Sudului, ca obiceiurile religioase ale

acestora. Cu toate că acest prinț al corăbierilor era de cele mai multe ori întovărășit în călătoriile sale de un interpret, el mărturisește totuși că-i venea foarte greu să-și formeze o imagine clară despre încâlcitele credințe ale acestora. Mărturisiri asemănătoare au fost făcute de Carteret, Byron, Kotzebue și Vancouver.

În ceea ce mă privește, cu toate că nu trecea o zi fără să fiu martorul vreunei ceremonii religioase, mă aflam totuș în situația celui care vede totul, dar nu înțelege nimic.

În general, sînt înclinat să cred că insularii din Pacific **nu au o concepție stabilă și definitivă în ceea ce privește problemele religioase**. Sînt convinși că însuși Colori (căpetenia preoților din Taipi) s-ar afla în mare încurcătură dacă ar fi pus să-și definească pe articole credința sa și să-și expună crezul prin care nădăjduia să se mîntuiască. Și, de fapt, taipienii, așa cum se arătau de altfel și prin purtările lor, nu se supuneau nici unei legi omenești sau cerești — cu excepția acestui întreit Tabu misterios.

„Liber cugetătorii” din această vale nu puteau fi intimidați de șefi și nici de preoți, idoli sau demoni. Cît despre sărmanii idoli, aceștia mai mult mînceau bătaie decît primeau rugăciuni. De aceea nu mă miram că unii dintre ei arătau așa de încruntați și stăteau așa de țepeni de parcă le-ar fi fost frică să privească în dreapta ori în stînga, ca să nu supere pe cineva. Fapt este că zeii aceștia ori se purtau cumsecade, ori aveau să sufere consecințele. Adoratorii lor erau o ceată de păgîni atît de zăpăciți și de lipsiți de respect, încît în orice moment li se putea năzări să răstoarne un idol jos, să-l spargă în bucăți și să facă din el un foc strașnic, chiar pe altar, ca să frigă acolo ofrandele de fructe ale arborelui de pîine pe care să le mănînce chiar sub nasul zeului.

Am avut odată ocazia să mă conving cît de puțin cinstesc băștinașii pe acești zei. Plimbîndu-mă cu Cori-Cori (însoțitorul dintre băștinașii insulei al autorului) într-o porțiune foarte depărtată a unei dumbrăvi, am zărit un chip cioplit, cu înfățișare ciudată. Era înalt cam de șase picioare și fusese așezat vertical, sprijinit de o terasă pi-pi (adecă fundamentul oricărei clădiri mai mari din insulă) foarte joasă, pe care se găsea un templu de bambus în stare de ruină. Zeul obosise însă, și-i slăbise balamalele așa că acum se rezema cam molatic de templu... Zeul însuși nu era decît o bucată de lemn cioplit, de o formă ciudată, și avînd înfățișarea unui om voinic, complet dezbrăcat, cu brațele împreunate deasupra capului. Avea gura larg deschisă și picioarele mai

groase și informe, îndoite în formă de arc... Toate punctele mai proeminente ale trupului erau ciobite, lovite sau putrezite cu totul...

M-am apropiat să privesc mai bine acest straniu obiect de cult idolatric, dar, din respect pentru prejudecățile religioase ale însoțitorului meu, m-am oprit la o distanță de câțiva pași. Cori-Cori însă, de îndată ce și-a dat seama că începusem o cercetare științifică, sări, spre mirarea mea, în coasta idolului și, zmulgîndu-l dintre pietrele între care era așezat, încercă să-l facă să stea în picioare. Dar zeitatea pierduse cu totul obiceiul de a se mai servi de picioare și, pe cînd Cori-Cori încerca să o proptească punînd un băț între ea și terasă, monstrul căzu cu stîngăcie la pămînt și și-ar fi frînt, fără îndoială, gîtul, dacă nu i-ar fi oprit Cori-Cori căderea, primind în spatele său aproape deșelat întreaga greutate a statuii. Niciodată înainte nu l-am văzut pe Cori-Cori atît de turbat. Sări furios în picioare și apucînd bățul, începu să lovească sărmanul idol, oprindu-se mereu ca să răcnească la el, ca și cum l-ar fi făcut vinovat de accidentul petrecut. Cînd i s-a mai potolit puțin supărarea, întoarse fără nici un respect idolul în așa fel, încît să-l pot cerceta pe toate fețele. Sînt sigur că eu niciodată nu mi-aș fi îngăduit să mă port astfel cu zeul acesta și am fost foarte mirat de nelegiuirea lui Cori-Cori” (p. 213—216).

Edificatoare este și următoarea declarație a autorului: „trebuie să mărturisesc totala neputință de a-mi satisface curiozitatea pe care o simțeam cu privire la teologia locuitorilor văii. Mă întreb dacă ei înșiși reușeau să se descurce în treaba asta. Erau prea leneși sau prea înțelepți ca să-și bată capul cu asemenea probleme abstracte de natură religioasă. Cît timp am stat printre ei, nu au ținut nici un sinod sau conciliu pentru a dezbate și stabili principiile credinței lor. Părea că domnește o desăvîrșită libertate de conștiință. Unora le era îngăduit, dacă doreau asta, să creadă în existența unui zeu răuvoitor cu nasul cît un clondir, cu brațe groase și informe încrucișate pe piept. Alții aveau un chip, care cu greu putea fi idol, dat că nu avea nici o asemănare cu nimic pămîntesc sau ceresc” (p. 205).

Asupra stării generale a religiei taipienilor, autorul se crede îndreptățit a face următoarea concluzie: „Așadar, **treburile religioase se găseau la un nivel foarte scăzut în Taipei**. Ușuraticii băștinași nu prea se ocupau cu chestiuni de asemenea natură. Cele-

brîndu-și multe din ciudatele lor rituri, păreau mai degrabă că vor să se distreze ca niște copii” (p. 209).

Despre felul în care taipienii își reprezentau concret pe zeul lor **suprem**, H. Melville ne informează: „Sfinția sa (căpetenia preoților) ...purta de multe ori cu el ceva care-mi părea să fie jumătatea unei măciuci de război ruptă în două. Măciuca era înfășată în niște zdrențe de tapă albă, iar partea superioară, care voia să reprezinte un cap omenesc, era împopoțonată cu o fîșie de proveniență europeană. Nu trebuia prea mult spirit de observație ca să-ți dai seama că **acest obiect era venerat ca un zeu**. Alături de chipurile mari și viguroase care stăteau de pază pe altarele din ograda Hulah-Hulah, acesta părea un pigmeu în zdrențe. Dar de cînd e lumea aparențele au fost înșelătoare. Oamenii mici de statură sînt cîte odată foarte puternici și zdrențele ascund uneori sub ele mari pretenții. Acest chip mic și caraghios era de fapt **zeul „suprem”** al insulei, dominînd peste toți trîntorii aceștia de lemn, care arătau atît de rînjiți și înspăimîntători. Numele său era **Moa Artua** (cu toate că are și alte semnificații, cuvîntul „Artua” este folosit în aproape toate dialectele polineziene ca să desemneze noțiunea generală de zeu)” (p. 210).

Despre Moa Artua, H. Melville adaugă: „Deși înalt abia de o șchioapă și atît de puțin arătos, Moa Artua se dovedea a fi foarte precoce, dacă spunea într-adevăr tot ceea ce i se atribuia că spune. Dar pentru care motiv drăcușorul ăsta mic, bătut, rîzgîiat și închis într-o cutie, era atît de onorat față de celelalte personaje de statură normală și cu înfățișarea demnă din Dumbrava Tabu, n-am putut să-mi dau seama. Și totuși Mehevi și alți șefi, în al căror cuvînt puteam să mă încred, fără a mai vorbi despre însuși episcopul primat, mă asigurau de fiecare dată că **Moa Artua era zeitatea tutelară a Taipiului** și avea mai mult drept să fie onorată decît întregul batalion de zei care se aflau în ograda Hulah-Hulah.

Cori-Cori, care părea că studiasse timp îndelungat teologia, deoarece știa numele tuturor chipurilor cioplite din vase, nume pe care le repeta deseori în fața mea, își formase de asemenea o idee destul de cuprinzătoare despre caracterul și pretențiile lui Moa Artua. Odată, îmi dădu chiar să înțeleg că dacă Moa Artua și-ar fi pus mintea, ar fi putut face pe dată să crească un cocotier din capul lui Cori-Cori, și că ar fi fost lucrul cel mai ușor din lume pentru acest zeu să ia în gură întreaga insulă Nucuheva și să se scufunde cu ea în mare, pînă în măruntaiele pămîntului” (p. 213).

Locul principal de cult al taipilor era **Dumbrava Tabu**, pe care H. Melville o prezintă în felul următor: „Aici se afla Dumbrava Tabu a văii, locul pe care s-au desfășurat atâtea ospățuri prelungite, atâtea rituri înfiorătoare. Sub umbra deasă a **arborilor de pîine sacri** domnea un amurg solemn ca obscuritatea unei catedrale. Inspăimîntătorul zeu adorat de acești păgîni părea că se aține în tăcere asupra locului, suflîndu-și vrăjile asupra fiecărui lucru din jurul său. Ici și colo, în profunzimile acestor umbre feroase, pe jumătate ascunse vederilor de frunzișul care se revărsa cu bogăție, se înălțau **altarele idolatrilor sălbatici, construite din uriașe blocuri de piatră neagră lustruită**, așezate unul peste altul fără nici un fel de mortar, pînă la o înălțime de douăsprezece sau cincisprezece picioare și împrejmuite cu niște țărui scurți de trestie. Aici puteau fi văzute în diferite stadii de putreziciune **ofrande** de fructe ale arborelui de pîine, nuci de cocos sau rămășițele descompuse ale vreunui recent obiect de sacrificiu.

În mijlocul acestei păduri se afla **ograda sfințită „Hulah-Hulah”** — loc destinat pentru celebrarea ciudatelor rituale religioase ale acestui popor. Aici se mai găsea un spațios „pi-pi” (fundatie masivă de piatră), mai mult lung decît larg, avînd la fiecare capăt cîte o **terasă înaltă în formă de altar**, păzită de un **șir de idoli monstruoși de lemn**. Pe celelalte două laturi se aflau înșirate șoproane de bambus care se deschideau spre interiorul dreptunghiului astfel format. Asupra ogrăzii sacre își aruncau umbra întunecoasă copacii puternici care se aflau în mijlocul spațiului arătat. În trunchiurile copacilor erau scobite **mici estrade**, la numai cîteva picioare de pămînt, avînd în jur grilaje de trestie împletită... De aici, de pe aceste **amvoane** primitive, **predicau preoții** credincioșilor lor. Locul acesta sacru era păzit de profanare prin poruncile aspre ale atotputernicului „Tabu” care condamna la o moarte imediată pe orice femeie care ar pîngări locul depășindu-i sau atingîndu-i hotarele, ori chiar numai apăsînd cu talpa pămîntul sfințit de umbra arborilor care cădea asupra sa.

În această împrejmuire se putea pătrunde printr-o intrare boltită, așezată lateral, în fața unor cocotieri înalți, plantați la intervale, de-a lungul unei suprafețe netede de o sută de yarzi. La extremitatea mai depărtată a acestui teren se putea vedea o construcție de dimensiuni considerabile, locuită de preoți și de îngrijitori pioși ai dumbrăvii” (p. 111—112).

Terasa pi-pi, adică fundatia mare de piatră pe care se afla locașul Hulah-Hulah, fusese construită anume pentru destinația

pe care o avea. Ea fusese închinată nemuritorilor zei de lemn în cadrul unei festivități care durase zece zile și zece nopți (p. 189 sq.).

În cadrul Dumbrăvii Tabu, H. Melville vorbește și despre „o construcție remarcabilă, de formă piramidală, avînd cam trei yarzi pătrați la bază și vreo zece picioare înălțime. Monumentul fusese ridicat de curînd și era așezat într-un loc foarte vizibil. Piramida aceasta era alcătuită în special din mari tigve goale și din cîteva cochilii lustruite de nuci de cocos și semăna foarte mult cu un monument funerar de cranii... Pînă în ziua de azi natura monumentului a rămas un mister desăvîrșit pentru mine” (p. 194 sq.; în legătură cu Dumbrava Tabu se pot vedea încă unele amănunte la p. 144, 203 și 208 sq.).

Se pare că-n insula Taipi erau și unele **urme de piramide**. Căci iată ce spune H. Melville: „La picioarele unuia din munți se înălța, înconjurat din toate părțile de crînguri dese, un șir de terase mari care, treaptă cu treaptă, urcau o bună bucată din povîrnișul muntos. Terasale acestea nu erau în nici un caz mai mici de o sută de yarzi în lungime și douăzeci în lărgime. Totuși, aveau o mărime mai puțin surprinzătoare decît blocurile uriașe din care erau construite. Unele dintre pietre, de o formă oblongă, aveau între zece și cincisprezece picioare lungime și cinci-șase picioare grosime. Suprafețele lor erau perfect netede, și, cu toate că erau pătrate și aveau o formă absolut regulată, nu purtau urme de cioplire. Erau asamblate fără ciment și, ici și colo, se căsca cîte un gol între ele. Terasa cea mai de sus ca și cea mai de jos erau construite într-un chip mai deosebit. Amîndouă aveau în centrul lor o adîncitură dreptunghiulară, așa că restul terasei se găsea ridicat cu cîteva picioare față de fundul adînciturii...

După înfățișare construcțiile păreau să aibă o foarte mare vechime și Cori-Cori, călăuza mea competentă în orice domeniu, îmi dădu să înțeleg că se aflau acolo de la facerea lumii, că înșiși zeii cei mari le înălțaseră și că vor dura pînă la sfîrșitul veacurilor. Explicația promptă a lui Cori-Cori și faptul că atribuia această lucrare unei origini divine mă convinseră de la început că nici el, nici vreun al concetățean de-al său, nu știa nimic despre ele.

Monumentul acesta, înmormîntat în cuibul de verdeață al unei insule de la capătul pămîntului, de a cărei existență pînă mai ieri nu știa nimeni, era fără îndoială opera unei semînții stinse și uitată. Cum stăteam așa, cu privirile ațintite asupra unui mo-

nument, m-a cuprins deodată un simțămînt de respect, mai puternic decît dacă m-aș fi aflat în contemplație la picioarele monumentalei piramide a lui Keops. Nu existau nici inscripții, nici sculpturi, nici urme după care să poți deduce istoria lui, nimic altceva decît pietrele mute. Cîte generații ale acestor arbori măiestoși, care îl acopereau cu umbra lor, crescuseră, rodiseră și pieriseră de atunci, din timpul în care fusese înălțat” (p. 127 sq)..

La piramide ne face să ne gîndim și informația de la p. 189: „...există ... construcții ... mari..., denumite „more” (locuințe de îngropăciune) și terasele unde au loc festivitățile, terase care se găsesc în aproape toate văile insulei”.

Despre preoți în general, H. Melville spune că „mulți abia puteau fi deosebiți de concetățenii lor”, precum și că rosturile lor erau „indefinite și puțin importante” (p. 258). Cît privește în special căpetenia preoților, ne informează: „Printre cei pe care îi consideram că formau preoțimea din vale, era unul care îmi atrăsese de multe ori atenția și pe care nu mă puteam împiedica de a-l considera ca fiind căpetenia tagmei. Era un om cu o înfățișare distinctă, în primăvara vieții și cu un aer foarte blajin. Autoritatea pe care acest om, al cărui nume era Colori, părea că o exercită asupra celorlalți preoți, rolul de episcop pe care îl îndeplinise în timpul Sărbătorii Tigvelor, înfățișarea sa îngrijită și încîntată de sine, **semnele mistice pe care le avea tatuate pe piept și, mai ales, mitra** aceea în **formă de turn** pe care o purta adeseori, și care constă dintr-o ramură de cocotier cu coada așezată vertical pe frunte, iar frunzulițele adunate laolaltă și trecute în jurul timpelor și îndărătul urechilor, toate acestea îl arătau a fi cel mai înalt prelat din Taipi. Colori era un fel de cavaler templier, un preot soldat, deoarece deseori purta costumul războinicilor marchizani și avea întotdeauna cu el o sulită lungă care, în loc să se termine în formă de Văslă la capătul de jos, după modelul obișnuit al acestor arme, era sculptată în chipul unui mic idol păgîn. Poate că acest instrument servea drept emblemă **a dublei sale funcțiuni**. Cu un capăt, în luptele corporale el străpungea pe dușmanii tribului, iar cu celălalt, care semăna cu o cîrjă episcopală, ținea în ordine turma sa spirituală” (p. 109—210).

Dintre sărbătorile taipienilor, H. Melville ne prezintă „**Sărbătoarea Tigvelor**”. În legătură cu numele acestei sărbători, autorul ne spune: „Deoarece monumentul (o piramidă de tigve mari goale) constituia o trăsătură caracteristică pentru petrecerea care avea să urmeze, am denumit această sărbătoare „Sărbătoarea

Tigvelor" (p. 195). Descrierea amănunțită a acestei sărbători se găsește la p. 197—204.

Sărbătoarea aceasta ține 3 zile. Se desfășoară în Dumbrava Tabu, unde se aduna mare mulțime de oameni, împopoțonată în cele mai fantastice costume (p. 196—197). Era un ospăț, o petrecere cu risipă și abundență de bucate, mai ales de porci mari fripți. La banchet, fiecare putea să se servească după bunul său plac (p. 198) în mijlocul unei mari gălăgii, produsă de strigăte puternice și de o armată de toboșari, și al unor distracții ciudate constătătoare mai ales din cîntece și dansuri (p. 201).

„Exact în mijlocul triumphiului (Dumbrăvii Tabu) se aflau împlîntate vertical în pămînt o sută sau poate mai multe prăjini proaspăt tăiate, curățate de coajă și împodobite fiecare la capăt cu cîte un mic stindard din tapă albă, care flutura în vînt. Ansamblul acesta era apărut de un gîrduleț făcut din țărui de trestie. Am căutat în zadar să aflăm ce rost aveau aceste podoabe ciudate" (p. 204).

Despre preoți în cadrul acestei sărbători, ni se spune: „Un alt aspect izbitor al spectacolului îl constituiau vreo douăzeci de bătrîni care ședeau cu picioarele încrucișate sub ei în niște mici strane care înconjurau trunchiurile arborilor aceia imenși, ce creșteau în mijlocul ogrăzii. Acești venerabili bătrîni — bănuiesc că erau preoți — intonau fără întrerupere un cîntec monoton care era aproape acoperit de zgomotul tobelor. În mîna dreaptă fiecare din ei ținea un evantai din iarbă, frumos împletit. Evanțaiul pe care-l mișcau fără întrerupere avea un mîner masiv de lemn negru, cizelat într-un chip curios" (p. 204).

În legătură cu atmosfera care domina serbarea, se subliniază: „nimeni nu părea să dea vreo atenție toboșarilor sau preoților bătrîni, pentru că toți cei ce se aflau în mulțimea care mișuna în jur erau preocupați să discute și să rîdă unul de altul, ori să fumeze, să bea ... și să mănînce" (p. 204).

Despre rostul acestei sărbători, autorul ne spune numai atît: „Încercarea mea de a afla care este originea Sărbătorii Tigvelor fusese zadarnică. Cu toate acestea, mi se părea neîndoielnic că sărbătoarea avea un caracter măcar în parte religios" (p. 205).

H. Melville ne relatează și despre o **ceremonie ciudată**. La invitația căpeteniilor lumăști ale insulei, preotul suprem vine la locuința acestora, Ti, situată alături de Dumbrava Tabu. El „duce în brațe pe zeul Moa Artua, iar într-o mînă ține un fel de raclă mică, scobită în felul unei canoe... Intrînd în Ti, se așează și el

pe rogojiși, într-o atitudine de parcă ar fi un scamator pe punctul de a-și începe scamatoriile. Avînd în jurul său pe toți șefii, așezați în cerc, dă drumul ceremoniei.

Primul lucru pe care-l face, este să îmbrățișeze cu multă dragoste pe Moa Artua. Apoi îl ține la piept mîngîindu-l și, în sfîrșit, îi șoptește ceva la ureche, în timp ce restul adunării ascultă cu atenție să audă răspunsul. Dar pruncul zeiesc este surd sau mut, sau poate amîndouă la un loc, căci nu scoate nici un cuvînt. În cele din urmă Colori vorbește ceva mai tare și, înfuriindu-se, treptat începe să strige cu glas tare ce are de spus, răstîndu-se la zeu... Dar Moa Artua rămîne mai departe liniștit. Pierzîndu-și firea, Colori îi dă un pumn în cap, îl despoaie de fîșia de tapa și de pînza cea roșie cu care era înfășat și, așezîndu-l complet gol în mica raclă, îl ascunde privirilor... Colori vrea să știe dacă purtarea sa a întrunit aprobarea tuturor, așa încît întreabă pe fiecare în parte dacă, date fiind împrejurările, nu fusese îndreptățit să-l închidă în raclă pe Moa Artua. Răspunsul este mereu același: „Aa, Aa” (da, da), repetat iarăși și iarăși, într-un chip care ar putea să liniștească scrupulele celui mai conștiincios om. După cîteva minute, Colori scoate din nou păpușa și în timp ce o învelește cu mare grijă în fîșia de tapa și în pînza roșie, o giugiulește și o muștră rînd pe rînd. După ce toaleta este terminată, el i se adresează o dată cu voce tare. În acest timp preotul duce pe Moa Artua la ureche și traduce celor de față **ceea ce pretinde că i-a comunicat zeul în mod confidențial**. Ascultătorii par că înțeleg unele lucruri și se arată transportați de încîntare, căci unul bate din palmă în extaz, altul strigă cu mare bucurie, iar al treilea, sărind în picioare, începe să șopăie în jur ca un nebun.

Ce Dumnezeu o fi avînd Moa Artua să-i spună lui Colori în aceste ocazii, n-am putut să descopăr, dar îmi venea să cred că primul din ei era un mare nătărău dacă putea fi astfel forțat la acele revelații pe care la început nu voise să le facă. Dacă preotul tîlcuia în mod cinstit ceea ce credea el că-i spune zeitatea, sau dacă se făcea tot timpul vinovat de o josnică înșelătorie, n-aș putea să spun. În orice caz, toate cele ce erau comunicate celor de față ca venind din partea zeității, păreau să fie lucruri care le făceau plăcere — fapt care dovedea istețimea lui Colori sau oportunismul acestui zeu atît de maltratat. Cînd Moa Artua nu mai avea nimic de spus, Colori începea să-l giugiulească iar, dar era curînd întrerupt din această treabă de unul dintre războinici, care punea o întrebare zeului. Atunci Colori apuca zeul și-l ducea

din nou la ureche și, după ce asculta cu atenție, începea să facă din nou pe interpretul. Urma un schimb de întrebări și de răspunsuri, care încântau nespus pe cei care puseseră întrebările. Apoi zeul era așezat cu mare gingășie în patul său din raclă și întreaga adunare se unea într-o lungă cântare, dirijată de Colori. Cu aceasta, ceremonia se sfârșea. Șefii se ridicau în picioare foarte bine dispuși, iar episcopul, după ce mai flecărea puțin cu ceilalți și mai trăgea un fum sau două dintr-o pipă, își punea bărcuța sub braț și pleca cu ea" (p. 11—13).

Unele **locuri de înmormântare** sînt descrise astfel: „două sau trei terase pi-pi mari, dreptunghiulare, pavate solid, împrejmuite cu ziduri făcute cu pietre de formă regulată, umbrite și aproape ascunse vederilor de niște copaci enormi, ale căror coroane se întrepătrundeau. După cît am înțeles eu, cadavrele erau depuse în niște **cavouri primitive**, sub pavajul de piatră, și erau lăsate să rămînă acolo, fără a mai fi îngropate. Cu toate că nimic nu poate fi mai straniu și mai trist la vedere decît aceste locuri în care arborii înalți își aruncă umbrele lor întunecate asupra blocurilor grosolane de piatră, un străin, privind la ele, nu ar fi putut recunoaște nici unul din semnele caracteristice unui loc de îngropăciune" (p. 228—229).

Despre **înmormântare**, autorul ne informează: „Trupul învăluit frumos în tapă nouă și albă fusese dus într-un șopron deschis, făcut din ramuri de cocotieri, și așezat într-un coșciug împletit ingenios din fibre elastice de bambus. Acesta stătea la circa două picioare înălțime, pe niște trestii groase înfipte vertical în pămînt. Două femei cu înfățișarea mîhnită vegheau la căpătiul lui, bocind încetîșor și mișcînd niște evantaie mari de iarbă în-nălbite cu humă. Alături, în casă, se strînsese o societate numeroasă. Fuseseră pregătite diferite feluri de mîncare pentru a fi oferite. Doi sau trei indivizi, care se deosebeau de ceilalți prin niște pălării frumoase de tapă și purtînd un mare număr de podobe, păreau că oficiază ca niște maeștri de ceremonie. Praznicul începea cu adevărat pe la prînz și ni s-a spus că avea să dureze și următoarele două zile. Cu excepția femeilor care boceau lîngă cadavru, fiecare părea dispus să înece tristețea mării pierderi suferite în plăcerile praznicului ce avea loc. Fetele, gătite cu podobe lor primitive, dansau, bătrînii cântau, războinicii fumau și sporovăiau, iar cei tineri și voinici de ambele sexe benchetuiiau din plin și păreau atît de voioși, de parcă s-ar fi aflat la o nuntă" (p. 229—230).

Cu privire la felul cum practicau taipienii **îmbălsămarea**, H. Melville ne spune următoarele: „Insularii cunoșteau arta îmbălsămării și o practicau cu succes, astfel că trupurile marilor lor șefi erau de multe ori păstrate ani întregi chiar în casele în care acești șefi au murit. În timpul vizitei făcute în golful Tior, am putut să văd trei mumii. Una era înfășată în niște falduri imense de tapa, care lăsau numai fața descoperită, și era agățată în picioare de un perete al locuinței. Celelalte erau întinse în cosciuge de bambus, așezate în niște temple înalte și deschise, ce păreau a fi închinatelor memoriei lor. Capetele dușmanilor omorâți în bătălii sînt întotdeauna păstrate și atîrnate ca niște trofee în casa biruitorului. Nu cunosc procedeul de îmbălsămare întrebuintat în acest scop, dar cred că principalul agent folosit este fumul. Toate cadavrele pe care le-am văzut aveau înfățișarea unui cîrnat care fusese ținut un timp la coșul casei pentru a fi afumat” (p. 230).

În legătură cu mausoleul unui șef războinic decedat și cu concepția despre viața viitoare, ni se dau următoarele informații: „Ca și oricare altă clădire de oarecare importanță, mausoleul era ridicat pe o mică terasă pi-pi de piatră, care, fiind de o înălțime neobișnuită, monumentul era vizibil de la mare distanță. Deasupra, se găsea un acoperiș de frunze de palmetto, în forma unui baldachin care, dacă te apropiiai, vedeai că era susținut în colțuri de patru coloane subțiri de bambus, ceva mai înalte decît statura unui om. În jurul terasei pi-pi, terenul era curățat pe o distanță de cîțiva yarzi și locul fusese împrejmuiruit de patru trunchiuri de cocofier sprijiniți în colțuri de niște masive blocuri de piatră. Locul era considerat **sacru**. Simbolul invizibilului tabu era un sul mistic de tapa albă, agățat cu o funie împletită din același material de vîrfurile unei mici prăjini împlîntată în interiorul împrejmuirii. Se părea că sfințenia locului nu fusese niciodată violată...

De oriunde te-ai fi apropiat de acest colț liniștit, puteai să vezi **efigia** șefului mort așezată la prova unei canoe care se înălța pe un cadru, ridicat cu cîțiva centimetri deasupra nivelului terasei. Barca avea cam șapte picioare în lungime și era făcută dintr-un lemn bun, de culoare închisă, sculptat frumos. Era împodobită în unele locuri cu diverse fișii de sinat vopsit, în care erau introduse numeroase scoici de mare scînteietoare. O centură făcută din aceleași scoici încingea barca de jur împrejur. Trupul războinicului nu se vedea din ce material e făcut, fiind cu totul

ascuns de o mantie grea de tapă, care lăsa să se vadă numai mâinile și capul. Aceasta din urmă era sculptată în lemn cu multă artă, iar deasupra lui se găsea o superbă cunună de pene... Frunzele lungi de palmetto se aplecau peste streșini și, printre ele, îl puteai vedea pe războinic ținând cu amîndouă mâinile o vîslă, ca și cum ar fi lopătat. Aplecat înainte și cu capul înclinat, dădea impresia că este foarte grăbit în călătoria pe care o face. Așezată la prova bărcii și privind mereu la el, se găsea o hîrcă omenească lustruită. Capul acela cu înfățișare de strigoi, care privea îndărăt, părea că-și bate joc de graba războinicului.

Cînd am vizitat locul pentru prima oară, Cori-Cori, care mă însoțea, mi-a spus — sau cel puțin am înțeles eu — că șeful vîslea spre **regatul fericirii** și al arborelui de pîine — **raiul polinezian** unde în fiecare clipă arborii de pîine lasă să cadă la pămînt fructele lor coapte și unde nucile de cocos și bananele nu se sfîrșesc niciodată. Acolo oamenii se odihnesc o veșnicie, pe niște rogojini mai fine decît cele din Taipi și-și îmbăiază în fiecare zi membrele lor încălzite în rîuri de ulei de cocos. În țara aceea fericită se găsesc noianuri de fulgi și de pene, de colți de mistreți și dinți de balenă care sînt mult mai frumoase decît nimicurile sclipitoare și de tapă vopsită în culori vesele a oamenilor albi. Dar, mai presus de toate, acolo se găsea o mulțime de femei mult mai drăguțe decît fiicele pămîntului. Este un loc foarte plăcut, spunea Cori-Cori. Însă, la urma urmelor, gîndea el, nu cu mult mai plăcut decît valea Taipi. L-am întrebat atunci dacă n-ar vrea să-l însoțească pe războinic. Oh, nu! Cori-Cori era foarte fericit acolo unde se găsea. Presupunea însă că odată și odată avea să se ducă acolo în barca lui proprie” (p. 206—107).

După cum s-a putut desprinde și din cele de mai sus, taipienii practicau și **tabuismul**. „Tabu”-urile erau pentru ei „cele mai sfînte instituții” (p. 258). Din păcate, H. Melville nu a putut pătrunde cît de cît secretul acestei instituții: „N-aș putea spune nici măcar cu aproximație care era acea putere care impune tabu-ul ... îmi este aproape cu neputință să-mi dau seama unde poate fi găsită autoritatea care reglementează această puternică instituție... Chiar și cuvîntul „tabu” este folosit în mai multe înțelesuri” (p. 258—259).

Ca durată, tabu-ul este permanent sau vremelnic: „Astăzi tabu-ul este impus unui lucru, iar mâine este ridicat. În alte cazuri este perpetuu” (p. 259). De asemenea, diferă și cercul său de acțiune: „Uneori restricțiile sale operează asupra unui singur

individ, alteori asupra unei anumite familii și alteori asupra unui trib întreg” (p. 259).

Sistem „straniu și complex”, tabu-ul are efecte „vaste și cu adevărat universale, vizînd deopotrivă cele mai importante ca și cele mai modeste fapte de viață. Pe scurt, sălbaticul trăiește supunîndu-se poruncilor tabu-ului, care călăuzesc și controlează fiecare acțiune a ființei lui” (p. 254). Efectele lui se răsfrîngeau asupra ființelor și lucrurilor. (Vezi p. 24, 91, 168 sq. și 256).

Taipienii se îndeletniceau și cu **banchete canibale**. Acestea erau sărbători crude împreunate cu rituri macabre legate de obiceiurile ciudate ale taipienilor. Ele se desfășurau în sunetele asurzitoare ale tobelor cu participarea numai a căpeteniilor lumești și a preoților (vezi mai ales p. 272—274).

Tatuajul practicat de taipieni era „legat de religia lor” (p. 253). Dar nici natura și rostul lui n-a putut fi pătruns de autor: „Deși eram convins că tatuajul era un obicei religios, totuși natura legăturii dintre el și idolatria băștinașilor a rămas un punct asupra căruia n-am putut niciodată să mă lămuresc. Ca și instituția încă mai importantă a tabu-ului, tatuajul îmi părea și el ceva inexplicabil” (p. 254).

În sfîrșit, taipienii nu erau străini nici de unele descîntece (p. 98), de farmece misterioase (p. 103) și de unele superstiții fanteziste (p. 208).

Deși informațiile lui H. Melville despre religia taipienilor n-au totdeauna caracter și valoare științifică, totuși ele ne arată cum se reflectă religia acestor insulari în vederile și aprecierile scriitorului american.

Pr. Dr. CORNELIU SIRBU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

DIN ÎNVAȚATURA MARIOLOGICA A SF. CIRIL AL ALEXANDRIEI

Dintre lucrările cu caracter dogmatic pe care Sf. Ciril al Alexandriei le-a scris pentru apărarea credinței, în afară de cele două tratate care privesc misterul Sfintei Treimi, Sf. Ciril are multe lucrări în legătură cu misterul Intrupării Domnului. Dintre acestea, avem două lucrări asupra maternității divine a Sf. Fecioare. Cea dintâi este un dialog cu Nestorie și are titlul: „Că Sfânta Fecioară este Născătoare de Dumnezeu și nu născătoare de Hristos”, iar a doua: „Impotriva celor care nu voiesc să mărturisească că Sfânta Fecioară ar fi Născătoare de Dumnezeu”. Chestiunea aceasta o mai atinge Sfântul Părinte și în alte lucrări ale sale cum e de exemplu în cartea I-a din cele cinci cărți, care poartă titlul: „Impotriva blasfemiilor lui Nestorie”,¹ precum și în epistola dogmatică trimisă călugărilor egipteni, care este prima dintre epistolele lui.² Același lucru îl dovedește și în lucrarea sa: „Despre dreapta credință”, lucrare adresată unor împărătese cucernice.³ În mod cu totul strălucit a dovedit acest lucru în expunerea pe care a făcut-o înaintea Sinodului din Efes, combătând erezia lui Nestorie. Nestorie învăța că Iisus Hristos a fost un om oarecare, purtător de Dumnezeu, dar n-a fost Dumnezeu, iar Sf. Fecioară Maria, născând pe Hristos, nu poate avea titlul de Născătoare de Dumnezeu, ci numai născătoare de Hristos. Învățătura lui, aprig combătută de Sfântul Ciril, a fost condamnată la anul 431 în Sinodul din Efes. De altfel, întreaga operă a Sf. Ciril este străbătută ca de un fir roșu de gândirea sa profundă în jurul tainei întrupării și maternității divine. Iată câteva argumente pe care le folosește Sf. Ciril ca să dovedească că Sf. Fecioară a fost Născătoare de Dumnezeu. Mă voi folosi mai mult de lucrarea a

1 P. G., t. 76, col. 10—247.

2 P. G., t. 77, col. 1—39.

3 P. G., t. 76, col. 1201—1335.

doua asupra maternității divine: „Impotriva acelor care nu voiesc să mărturisească că Sf. Fecioară ar fi Născătoare de Dumnezeu”.⁴

După ce Sf. Ciril arată că în decursul timpurilor s-au născut în Biserică multe erezii, care au încercat în diferite chipuri să strice credința cea adevărată, dintre care una a îndrăznit să învețe că natura Cuvîntului lui Dumnezeu ar fi străină de aceea a Tatălui, alta n-a recunoscut cinstea care se cuvine Duhului, alta a negat adevărul venirii Cuvîntului, cea mai de pe urmă însă, ca un fel de cloacă a tuturor răutăților — zice Sf. Ciril — învață că Cuvîntul nu s-ar fi făcut om, ci numai a sălășluit într-un om născut dintr-o femeie.

Dacă ar fi adevărat că într-adevăr Cuvîntul nu s-ar fi făcut om, ci în omul născut din femeie numai ar fi sălășluit, ar urma ca pe Hristos să-l împărțim în Dumnezeu și om. Învățătura aceasta este departe de învățătura apostolică. Că Cuvîntul lui Dumnezeu va fi făcut om la sfîrșitul veacurilor, ne-o spune Sf. Scriptură (Evrei 9, 26), nu în sensul că își va lua această natură: Cuvîntul lui Dumnezeu este neschimbat și imutabil. Nu se poate schimba. Dacă, după cum zic ereziarhii, a sălășluit în omul născut din femeie Dumnezeu, ar fi trebuit ca fiecare din cele două părți ale lui Hristos să fie mărturisite în chip deosebit: despre omul Hristos și despre Cuvîntul care sălășluiește în El, să se vorbească în Sf. Scriptură în chip deosebit. Unul trebuie să fie preamărit ca fiu al lui Dumnezeu; celălalt să fie laudat ca om, ca un om dintre noi, prin cuvinte care se cuvin omului. Dar nu așa ne-au predicat învățătura cea dreaptă Apostolii, căci ei ne-au lăsat că unul și același Hristos este în aceeași vreme om și Dumnezeu.

Faptul acesta ni-l spune Sf. Ioan, în Evanghelie, cînd zice: „La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvîntul” (Ioan 1, 1). Și apoi adaugă: „Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit între noi” (Ioan 1, 14). Sf. Apostol Pavel în Epistola către Evrei scrie: „Deci, de vreme ce copiii s-au făcut părtași singelui și trupului în același fel și el același s-a împărțit, ca să surpe prin moartea sa pe cel ce are stăpînirea morții, adică pe diavolul” (Evrei 2, 14). Prin urmare, e limpede că e vorba despre Cuvîntul, despre care se zice că s-a făcut carne, în primul text, iar în textul al doilea se zice că același Cuvînt

s-a făcut părtaş aceleiași cărni omenești ca și copiii. Nu este separat omul Iisus de Cuvîntul, fiindcă Scriptura cea inspirată de Dumnezeu vorbește de o unitate strînsă între dumnezeirea și omenitatea Lui, între atributele naturii dumnezeiești și între cele ale naturii omenești.

În Sf. Scriptură — afirmă Sf. Ciril — se vede o unitate strînsă între cele două naturi ale lui Hristos: natura omenească și natura dumnezeiască. De fapt, Sf. Apostol Pavel spune: „Așteptînd fericita nădejde și arătarea măririi marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos” (Tit 2, 13). Nu zice Apostolul: Marelui Dumnezeu în Iisus Hristos, ci pe același Iisus Hristos și om și Dumnezeu îl mărturisește.

Uneori, cele ce sînt proprii naturii omenești, Sf. Scriptură le atribuie lui Dumnezeu. Patima Mîntuitorului nu se poate înțelege în natura dumnezeiască, ci numai în cea omenească și tocmai fiindcă aceste două naturi sînt unite în chip inseparabil, Apostolul zice: „Dacă ar fi cunoscut-o (Înțelepciunea lui Dumnezeu) n-ar fi răstignit pe Domnul slavei” (I Cor. 2, 8). Iată, deci, cum din cauza unirii naturilor învățătura apostolică face o singură mărturisire despre Hristos. Niciînd Iisus n-a fost simplu om, care să fi putut exista înainte de unirea lui cu Dumnezeu, ci Cuvîntul, venind în Sf. Fecioară, și-a luat trup din substanța Fecioarei și s-a născut din Ea om și Dumnezeu. Acela fiind prin natura sa Dumnezeu, luîndu-și mai pe urmă omenitatea, și-a luat și o naștere deosebită de a tuturor celorlalți oameni. Deci, după dreptate Sf. Fecioară Maria trebuie numită Născătoare de Dumnezeu, și Mamă, și Fecioară.

Sf. Ciril atribuie și cele spuse în Epistola Sf. Apostol Iuda (v. 5—6) lui Iisus și se întreabă că dacă într-adevăr El a fost născut din Fecioară numai om, cum a putut săvîrși atîtea minuni? Sau dacă își are începutul existenței prin naștere, cum a putut exista înainte de nașterea Sa ca să pedepsească pe îngerii care nu și-au păzit vrednicia, și cum a putut izbăvi pe Israil din pămîntul Egiptului? De unde își are începutul acest om și în ce locuri a viețuit? Dacă, deci, Iisus nu poate fi socotit Dumnezeu fiindcă s-a născut din Fecioară și nici om nu poate fi de vreme ce a săvîrșit atîtea minuni, ce a putut să fie? Răspunde Sf. Ciril: A fost Dumnezeu, Cuvîntul lui Dumnezeu cu aceeași putere, strălucire și mărire ca Dumnezeu care a putut zice: „Eu sînt cel ce sînt” (Ieșire 3, 14), și: „Eu sînt Dumnezeul lui Avraam, al lui Iisac și al lui Iacob” (Ieșire 3, 6). El și-a luat numele de Fiu cînd s-a făcut

om prin harul împreunării luînd natura omenească, dar n-a sălăsluit în om. Pe El Sf. Scripturi inspirate L-au preamărit în trecut și cer să fie preamărit și în prezent în chip firesc cu numele de Iisus Hristos.

Argumentul acesta al unității naturilor a fost propovăduit cu multă rîvnă de către unii dintre bărbații sfinți: „Acesta este Dumnezeuul nostru și altul nu poate fi socotit asemenea cu El. El ne-a descoperit orice cale ce duce la înțelepciune, pe care a dăruit-o robului Său Iacob și lui Israil cel iubit de El. După aceasta, El însuși s-a arătat pe pămînt și împreună cu oamenii a petrecut” (Baruh 3, 36—38).

Aceeași unitate a naturilor fără amestecare o găsim în Psalmul 44, 7—8: „Tronul Tău, Dumnezeule, este veșnic și sceptrul împărăției Tale este sceptrul dreptății. Tu iubești dreptatea și urăști fărădelegea; pentru aceasta, Dumnezeule, te-a uns Dumnezeuul tău, cu untul de lemn al bucuriei mai mult decît pe părtașii Tăi!”. Cuvîntul e numit și Dumnezeu și rege, dar nu împărțit, nici purtînd în El altă persoană și totuși se zice uns. Cum a putut Cuvîntul, care Dumnezeu fiind, să fi fost uns, dacă nu din motivul că este tot una cu acela căruia i s-a convenit să primească și ungerea? Nici nu e adevărat că persoana Cuvîntului ar fi om prin chipul ungerii; sensul și puterea textelor susamintite întrec înțelesul acestui cuvînt. Deci, deși Dumnezeu sălășluiește în toți sfinții, iar aceștia sînt sfințiți și unși, totuși nimenea nu se poate socoti sfințit și uns ca El.

Deosebirea între profeți și Hristos o lămurește în chip nedeșmințit Sf. Pavel la Evrei 1, 1 și 7, 9 unde Iisus este numit „Fiul și strălucirea Tatălui” și „icoana Ființei Lui”, pe cînd profeții n-au alt nume decît acela de profeți. Cît de străin este deci de Hristos cuvîntul „sălășluire” și dacă cineva ar încerca să spună că sălășluirea despre care e vorba nu e asemenea cu aceea a sfinților, ci e aceea care s-a făcut prin legătura Cuvîntului cu omul născut din Fecioară, răspundem că după naștere nu s-a putut face nici un fel de unire, decît aceea care se face prin har și prin participare la Dumnezeu și care nu poate fi alta decît aceea care este între Dumnezeu și sfinți. Dacă prin sălășluire nu se înțelege unirea cea făcută în sînul Fecioarei, ci numai cea făcută după ce Iisus a fost născut, lucrurile trebuie bine cumpănite. Dacă ungerea predicată o atribuie ereziarhii Cuvîntului, în sensul că Cuvîntul a fost legat și unit cu omul, sînt constrînși să afirme în mod necesar că ungerea s-a săvîrșit după unire. Dacă însă a fost

uns Iisus după unire și ereziarhii nu vreau să admită nici un fel de legătură înainte de nașterea din Fecioară, urmează că ei nici Născătoare de Hristos n-o numesc pe Sf. Fecioară. Dacă e Născătoare de Hristos, fără îndoială că trebuie să fie și Născătoare de Dumnezeu; dacă nu-i Născătoare de Dumnezeu nici Născătoare de Hristos nu este. Dacă e Născătoare de Hristos, trebuie să fie și Născătoare de Dumnezeu. Deoarece ungerea înainte de unire nu se poate concepe și Ea fiind Născătoare de Hristos și unirea aceea săvârșindu-se în Ea, (Ea fiindcă n-a născut numai un om ci pe Hristos unit cu Cuvîntul), o putem numi de drept Născătoare de Dumnezeu. De altfel nu se poate numi adevărată unire cea săvârșită după naștere. Noi, însă, nu zicem că omul s-a unit cu Dumnezeu, ci Dumnezeu care a luat natura omenească și care și-a unit sieși în Sf. Fecioară, în chip desăvârșit trupul, sufletul și mintea, pe acesta îl cunoaștem că este Hristos, care s-a născut din Sfînta Fecioară. De aceea chiar dacă auzim pe Hristos numindu-se om, să nu uităm că El este Dumnezeu — zice Sf. Ciril. Căci nici Sf. Pavel nu l-a propovăduit pe Hristos om, spune Sf. Ciril, căci mai bine să ascultăm ce zice Apostolul în Epistola către Corinteni: „Căci nu ne propovăduit pe Hristos om, spune Sf. Ciril, ci mai bine să așîșine sîntem slujitorii voștri prin Iisus” (II Cor. 4, 5). Vedeți, lucrul este lămurit: pe Hristos Iisus Domnul îl „propovăduim” — zice Apostolul, iar noi înșine sîntem slujitorii voștri. La fel cuvintele de la Romani (9, 5): „Din care după trup este Hristos, cel ce este peste toate, Dumnezeu, binecuvîntat în veci, Amin”. Căci dacă Apostolul l-ar fi socotit pe Hristos numai om, ar fi spus: „Din care după trup este Hristos, în care este peste toate Dumnezeu”. Însă n-a spus-o așa, ci cu glas mare a numit pe Hristos Dumnezeu peste toate. Să mai considerăm și aceea că dacă dumnezeiescul Apostol nu l-ar fi considerat pe Hristos și Dumnezeu și om, n-ar fi zis: „după trup”. Aceasta, evident, se zice despre acela care nu este numai om ci care își are subsistență printr-o altă natură, după cum adaugă Apostolul: „care este Dumnezeu peste toate”. Deci o îndoită mărturisire rostește aici Apostolul despre Mîntuitorul, arătînd ce este după trup (om) și mărturisindu-l în aceeași vreme și Dumnezeu.

Pentru a lămuri acest adevăr Sf. Ciril se folosește de următoarea comparație: Dacă împăratul pămîntesc ar voi să apară în haine consulare, nu încetează a fi împărat, nici nu-și pierde demnitatea de împărat, ci e unul și același, căci în afară de demni-

tatea împărătească are și pe aceea de consul. Dacă cineva îl numește împărat, recunoaște în aceeași vreme că el este același cu cel împodobit cu haine de consul; și invers, dacă l-ar numi consul ar ști că este și împărat. Așa, Domnul Iisus Hristos a fost Fiul lui Dumnezeu celui veșnic, Dumnezeu adevărat, care și-a luat natura omenească, rămânând însă Dumnezeu. Il putem numi deci ori Dumnezeu, ori om, ori Iisus.

În continuare Sf. Ciril afirmă că și Sfânta Scriptură o numește pe Sf. Fecioară Născătoare de Dumnezeu (Lc. 2, 11). Îngerul care vestește păstorilor: „Iată s-a născut vouă Mîntuitor, care este Hristos Domnul”; nu zice: „care va fi Domnul”, sau: „în care Domnul va sălășlui”, ci: „care este Domnul”. Iată prin urmare că îngerul anunță pe Acela, care fusese născut în chip vădit ca Domn. Și îngerul le dă semn după care să-l recunoască: „Veți găsi, zice el, un prunc înfășat, culcat în iesle” (Luca 2, 12). Tot așa Sf. Petru, chemat de Corneliu sutașul, după porunca îngerului, zice: „Cuvîntul pe care el l-a trimis fiilor lui Israil, binevestind pacea prin Hristos Iisus. Acesta este Domn peste toate” (Fapte 10, 36). Iată pruncul numit Domn atît de Petru, cît și de înger. Prin urmare, Sf. Fecioară este aceea care cu adevărat a născut pe Domnul. Tot așa mama Sf. Ioan Botezătorul, inspirată de Duhul Sfînt a exclamat: „Binecuvîntată ești tu între femei și binecuvîntat este rodul pîntecelui tău. De unde aceasta ca să vină mama Domnului meu la mine?”. Cine este deci atît de neînțelegător, zice Sf. Ciril, ca să nu voiască a recunoaște cu Sf. Evangheliile că Sf. Fecioară e Născătoare de Dumnezeu? Hristos este numit prunc de către înger, însă tot atunci este numit și Domn. Aceasta s-a făcut — zice Sf. Ciril — pentru ca să nu îndrăznească cineva să nege nașterea și realitatea trupului Său.

Altă dată Hristos este numit Domn care este preamărit împreună cu Tatăl, ca și cum ar exista în mod natural din Tatăl. O altă mărturie a Apostolului dovedește acest lucru mai lămurit. Iată și cuvintele: „Iar dacă a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie” (Gal. 4, 4). Se arată limpede din aceste cuvinte iubirea cea fără de margini a lui Dumnezeu față de noi, care a trimis pe Fiul Său în lume să-și ia natura noastră pentru ca s-o înalțe și s-o scoată din robia diavolului.

De asemenea aduce Sf. Ciril și mărturia Sf. Ioan Botezătorul: „După mine vine bărbat care înainte de mine a fost, căci înainte de mine era” (Ioan 1, 30). Cum îl numește bărbat înainte de el — se întreabă Sf. Ciril — deoarece după împărțirea tim-

pului Sf. Ioan Botezătorul s-a născut mai întâi și când îngerul i-a vestit Sf. Fecioare că va naște, el era deja în a șasea lună purtat în pîntece. Cum a putut dar afirma că un bărbat care vine după el a fost înainte de el, dacă nu pentru că l-a cunoscut ca pe Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat? Și, în sfîrșit, un ultim argument: Iisus a întrebat odată pe farisei, zicînd: „Ce vi se pare vouă despre Hristos? Al cui fiu este? Răspunseră ei: „Al lui David”. El întrebă: „Cum atunci David în duh, îl numește pe El Domn, cînd zice: „Zis-a Domnul Domnului meu șezi de-a dreapta mea pînă ce voi pune pe vrăjmașii tăi așternut picioarelor tale. Deci dacă David îl numește pe el Domn, cum este fiul lui?” (Mt. 22, 42—45). Nu se vede deci limpede că Domnul, El însuși, s-a arătat lui David? Cum însă cel ce a fost din sămînța lui David, a putut să fie Domnul acestuia și împreună șezător al Tatălui, dacă nu pentru că a fost Dumnezeu întrupat. Fiul lui David deci și Domnul, acela pe care l-a născut Fecioara, s-a arăta oamenilor. Și fariseii auzind această mărturie, nici unul nu mai cuteza din ziua aceea să-L mai întrebe ceva.

Oare și nestorienii, zice Sf. Ciril, lăsînd nebuniile lor, vor cunoaște adevărata învățătură? Noi desigur, o iubiților, învățăturii acesteia ne alăturăm. Aceasta o împărtășim cu mintea și o predicăm pe față cu încredere. Ea este prezicerea proorocilor, predicarea Apostolilor, dătătoare a împărăției cerurilor; aceasta e conducătoare a vieții veșnice, moștenirea pămîntească, adevărata noastră bogăție, de dragul căreia toate să le aruncăm și să le vindem. Dacă cineva ar voi să ne lipsească de acest tezaur, îl socotim ca pe un potrivnic al lui Hristos și dușman al mîntuirii noastre, bine cunoscînd cuvîntul Apostolului: „Dacă chiar noi înșine sau înger din cer ar vesti altă Evanghelie, decît aceea pe care v-am vestit-o, să fie anatemă” (Gal. 1, 8).

Din toate aceste argumente pe care le aduce Sf. Ciril se vede limpede că Sf. Fecioară este pe drept cuvînt cînsită ca Născătoare de Dumnezeu. Prin ascultare ea a devenit ființa cea mai aleasă a lui Dumnezeu prin care ne-a venit mîntuirea, după cum prin neascultarea Evei ne-a venit pierzarea. Sf. Ciril mai dovedește că Maria e Mama lui Dumnezeu nu pentru că ea ar fi dat natura divină aceluia care s-a născut din ea, ci pentru că ea prin pogorîrea Sf. Duh a dat din substanța propriului său trup natura omenească Aceluia care fiind Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat din ea. Orice mamă nu de aceea e mamă — după Sf. Ciril — pentru că ar da copilului pe care-l naște și trupul și sufletul. Nu! Fiind

că nu tot ceea ce constituie omul provine de la femeie. Știm că omul se compune din trup și suflet. Sufletul omului nu-l dă mama ci e de la Dumnezeu. Deci după cum orice femeie este și poate fi mamă pentru că a dat fiului ei numai trupul nu și sufletul, tot așa e potrivit ca și Sf. Fecioară să poată fi Mamă a lui Dumnezeu numai pentru că ea a dat acestui Fiu al lui Dumnezeu un corp care s-a unit în mod ipostatic cu natura dumnezeiască.⁵ Prin Maria — zice Sf. Ciril — a strălucit lumina celor ce ședea în întunec și în umbra morții, prin ea în cetățile și insulele și satele ortodocșilor au fost întemeiate bisericile creștine, prin ea a strălucit și a înflorit podoaba învierii. Ea e cinstită în tot pământul.

Din prilejul definirii dogmei maternității divine a Sf. Fecioare împotriva lui Nestorie, la Efes, în anul 431, Sf. Ciril citi înaintea acelui sinod un imn, o cântare Maicii Domnului, împotriva lui Nestorie, de o neîntrecută frumusețe, pe care o numește mai mult ca de 20 de ori Mamă a lui Dumnezeu și care cuprinde întreaga teologie a maternității și a fecioriei Maicii Domnului plină de lirism și de poezie.⁶ Imi îngădui să redau mai jos câteva frânturi din acest cuvânt: „Bucură-te, Născătoare de Dumnezeu ... Fecioară pentru acela care s-a născut din tine; mamă pentru Acela pe care L-ai purtat pe brațele tale și L-ai hrănit cu laptele tău; roabă pentru Acela care forma robului și-a luat. Bucură-te Marie, Născătoare de Dumnezeu, pentru care strigă profeții iar păstorii cu îngerii cântă: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voire” (Luca 2, 14). Bucură-te Marie, pentru care adoră magii, conduși de steaua cea minunată. Bucură-te Marie, Născătoare de Dumnezeu pentru care Ioan încă în pîntecele maicii sale, a săltat de bucurie și s-a închinat, lumina lumii celei veșnice. Bucură-te Marie, Născătoare de Dumnezeu, prin care ne-a răsărit lumina cea adevărată, Domnul nostru Iisus Hristos, care zice în Evanghelii: „Eu sînt lumina lumii”. Bucură-te Marie, Născătoare de Dumnezeu, căci prin tine valurile păcatului s-au liniștit și pământul oarecîndva ocupat de vrăjmași, prin venirea Sf. Părinți s-a schimbat în pace, căci scris este: „Cît de frumoase sînt picioarele celor ce propovăduiesc pacea” (Isaia 52, 7).

Iată, deci, învățătura Sf. Ciril al Alexandriei despre Maica Domnului. El arată împotriva învățăturii lui Nestorie că, cele două

5 P. G., t. 76, col. 38—39 și Epist. I ad Monachos. P. G., t. 77, col. 22.

6 P. G., t. 77, col. 991—995. Vezi omilia V-a și omilia XI-a, col. 1029—1040.

expresii: „Mama lui Hristos” și „Mama lui Dumnezeu”, pentru noi au aceeași valoare fiindcă ambele cuprind învățătura noastră cu privire la unirea celor două naturi, omenească și dumnezeiască, într-o singură persoană. A zice că Maria este Mama lui Hristos însemnează a o mărturisi ca Mamă a lui Dumnezeu fiindcă numai într-atît este Mamă a lui Dumnezeu întru cît este Mamă a lui Hristos.

După Nestorie însă, pentru înțelesul pe care-l dădea cuvintelor „Născătoare de Hristos” (fiindcă pentru Nestorie Hristos n-a fost decît un om născut din Maria în care Dumnezeu a sălăsluit cu plăcere) cuvintele n-au același înțeles. Dacă a fost Născătoare de Hristos nu mai poate fi Născătoare de Dumnezeu.

Învățătura Sf. Ciril al Alexandriei așa cum a fost definită în Sinodul din Efes este și învățătura Bisericii noastre ortodoxe, învățătură pe care o credem și o ținem pentru mîntuirea sufletelor noastre. Credem și mărturisim că Sf. Fecioară Maria a născut pe Fiul lui Dumnezeu și ca atare după vrednicie o cinstim ca pe Mama lui Dumnezeu.

Biblioteca Mănăstirii „Sibiu”

Pr. Dr. ALEXANDRU MOISIU
Conferențiar la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

JERTFA LITURGICĂ

„Deci, cînd va fi să aduci darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău acolo, înaintea altarului și mergi întâi împacă-te cu fratele tău și apoi venind, adu darul tău“.

(Matei 5, 23—24).

Încă în Vechiul Testament se duceau daruri la altar. „Să nu te înfățișezi înaintea mea cu mîna goală”, zice Domnul (Eș. 23, 15). Oare după împlinirea zilelor curățirii, nu s-au adus la templu de către Maica Domnului, ca jertfă, doi pui de turturea (Lc. 2, 24)?

Mîntuitorul însuși vorbește despre ducerea darului la altar, spunînd că cel ce îl duce trebuie să fie în pace cu semenii săi. Dar cu acel prilej Domnul nu precizează și ce anume dar se cuvine să aducă credinciosul la altar. Numai la Cina cea de taină El a arătat care este „materia” pentru jertfa Noului Testament. Dacă Iisus nu ar fi arătat atunci, acolo, că materia jertfei Legii celei noi e pîinea și vinul, noi n-am fi știut ce fel de jertfă să aducem.

Dar va întreba cineva: De ce a rînduit Domnul ca să aducem ca daruri tocmai pîine și vin și nu altceva? La această întrebare tîlcuitorii Sf. Liturghii răspund următoarele:

a) În primul rînd noi aducem „pîine și vin” ca pe o pîrgă a vieții noastre înșine. Ele simbolizează viața noastră trupească, fiindcă o întrețin. Sfinții Apostoli, cînd au voit să arate că l-au văzut pe Mîntuitorul, viu, după înviere, au spus: „Am mîncat și am băut cu El, după Învierea Lui din morți” (F. Ap. 10, 7). De asemenea, după ce Domnul a înviat din morți pe fiica lui Iair (Lc. 8, 55), a poruncit să-i dea să mănînce, fiindcă viața se întreține prin hrană. La obiecțiunea pe care ar putea-o ridica cineva, că omul se hrănește și cu alte alimente, nu numai cu pîine și vin, se răspunde că: „Meșteșugul de a-și pregăti pîinea pentru mîncare și vinul pentru băut este o însușire specific omenească”.

b) În al doilea rînd, noi aducem lui Dumnezeu ca daruri pîinea și vinul, — care simbolizează viața noastră pămîntească, trecătoare — pentru ca El, în schimb, să ne dea viața cea netrecătoare, viața veșnică. Noi aducem ca daruri „pîinea noastră cea de toate zilele”, „pîinea care întărește inima omului ... și vinul, care veselește inima omului” (Ps. 103, 15), pentru a primi în schimb „pîinea cea vie” (In. 6, 51) și „paharul mîntuirii” (Ps. 115, 3).

c) Sf. Simeon al Tesalonicului spune că pîinea e singura materie pentru jertfa liturgică fiindcă Mîntuitorul însuși a asemănat trupul Său cu pîinea (In. 6, 51). Sf. Apostol Pavel aseamănă trupurile oamenilor cu boabele de grîu din care se face pîine. Trupurile oamenilor, pentru ca să învie, trebuie mai întîi să fie îngropate în pămînt și să putrezească, după cum și boabele de grîu, ca să rodească, trebuiesc mai întîi îngropate în pămînt și să putrezească (I Cor. 15, 37): „Vezi pentru ce aducem ca dar grîu”? Dar tot din grîu este orice pîine adevărată. De aceea și Hristos este singura pîine adevărată și vie, care s-a și numit pe sine pîinea vieții; aceasta este, precum mi se pare, pricina pentru care s-a dat dintru început grîul ca hrană omenească și ceva mai mult, pentru care s-a dat ca Tainele să se facă din „pîine din grîu”. „Cît despre potir — zice Fer. Augustin — dacă nu spune chipul de a-l înțelege, o învață destul de limpede ... Fraților, amintiți-vă cum se face vinul. Multe boabe atîrnă de ciorchine, dar mustul din boabe se confundă în unitate. În acest fel, Domnul ne-a înfățișat pe noi înșine în El, a voit ca noi să-i aparținem și a consfințit, pe altarul Său, taina păcii noastre”. Prin urmare, atît pîinea făcută din atîtea boabe de grîu, strînse la un loc, cît și vinul ieșit din zdrobirea în teasc a atîtor boabe de struguri, simbolizează unitatea sau legătura nevăzută care leagă între ei pe toți fiii Bisericii, făcînd din ei un singur trup: Trupul Tainic al Domnului.

Darurile aduse de credincioși, după ce sînt închinat lui Dumnezeu în prima parte a Sf. Liturghii, devin „cinstitele daruri”, fiindcă ele sînt ca niște simboluri, sau închipuiri ale firii omenești a Mîntuitorului. La Liturghia credincioșilor, după ce preotul citește „anafora”, adică rugăciunea aducerii Sf. Jertfe, și cheamă Sf. Duh prin așa numita „epicleză”, „cinstitele daruri” devin „sfintele Daruri”, adică însuși Sfîntul Trup și Sînge al Domnului, păstrîndu-și doar înfățișarea de pîine și vin. Ele sînt acum adevăratul Trup și Sînge cu care Mîntuitorul s-a născut

din Sf. Fecioară, cu care a trăit pe pământ, cu care a pătimit și s-a îngropat, cu care a înviat și s-a înălțat întru mărire.

Sfințirea darurilor nu este altceva decât primirea lor de către Mîntuitorul. Și cum le primește? Sfințindu-le, prefăcîndu-le în Trupul și Sîngele Său, căci a primi înseamnă a-și însuși (a-și impropria). Ce înseamnă în graiul nostru a primi un dar? Cînd zicem că darurile sînt primite? Oare atunci cînd le luăm în mîini și le strîngem la piept? Nicidecum! Căci pe multe din ele nici nu le-am putea purta sau lua în brațe, ca de pildă atunci cînd darul este o casă, o bucată de pământ, sau altceva de acestea. Atunci, ce înseamnă în general, a primi daruri? A le așeza între ale tale, a ți le însuși. Dar Dumnezeu își însușește darurile noastre în așa fel încît le prefăce chiar în Trupul și Sîngele Său unul născut (N. Cabasila).

Aici cu adevărat se potrivește zicătoarea romînească: „Dar din dar se face rai”. Darul credinciosului se prefăce în Trupul și Sîngele Domnului, din care cine se împărtășește cu vrednicie „viu va fi în veci” (In. 6, 51).

Darurile astfel sfințite, Biserica le oferă ca jertfă bine plăcută lui Dumnezeu. „Căci să ne rugăm cum trebuie nu știm” (Rom. 8, 26), numai Sf. Duh ne învață cum să ne rugăm cu adevărat.

Tot asemenea, noi n-am ști ce jertfă bine plăcută să aducem lui Dumnezeu dacă nu ne învața Fiul Său ca să reînnoim la Sf. Liturghie, într-o formă nesîngeroasă, însași jertfa Lui de pe cruce. Pentru aceea la Sf. Liturghie, cînd aducem această jertfă, preotul mărturisește în numele poporului credincios: „Ale Tale, dintru ale Tale, Ție-ți aducem de toate și pentru toate”. Aceste minunate cuvinte a poruncit împăratul Justinian să fie gravate în jurul Sf. mese de la mărirea Bisericii Sf. Sofia din Constantinopol, pe care a zidit-o: „Ale Tale, dintru ale Tale, Ție îți aducem, Hristoase, noi robii tăi, Justinian și Teodora, pe care cu bunăvoință primește-le, Fiule și Cuvîntul lui Dumnezeu, cel ce pentru noi Te-ai întrupat și pentru noi Te-ai răstignit...”.

La Sf. Liturghie, cînd se rostesc aceste cuvinte, se arată că noi oamenii nu avem nimic demn ca să-i aducem ca jertfă lui Dumnezeu dintru „ale noastre”. Insași pîinea și vinul sînt darurile lui Dumnezeu Creatorul, iar acum sfințite, ele sînt jertfa Fiului, deci tot „dintru ale Tale, Doamne”. De aceea îți aducem, drept mulțumire și jertfă pentru cîte ai făcut pentru noi ... din nesfîrșită iubire, „ale Tale”.

Credincioșii creștini în toată vremea și în tot locul s-au grăbit să aducă darul lor la altar, pentru săvârșirea jertfei liturgice.

Fericitul Augustin (354—430) compătimea pe femeile și fecioarele luate în robie de vizigoții năvălitori ai lui Alaric. El le deplîngea pentru starea lor grea de prizoniere, cît și pentru împrejurarea că ele „nu mai aveau mîngîierea de a duce darul lor la altarul Domnului sau de a găsi un preot, prin mîinile căruia să-l poată oferi lui Dumnezeu”.

Noi dăm mărire lui Dumnezeu că ne bucurăm de toată libertatea religioasă, încît putem duce nestingheriți darul nostru la altar, pentru săvârșirea sf. jertfe. Avem și preoți, prin mîinile cărora putem să oferim lui Dumnezeu darul nostru. Ceea ce nu trebuie să uităm e că darurile pentru sf. jertfă trebuie duse mai devreme, adică în timpul Proscomidiei, sau atunci cînd se pregătesc darurile pentru sf. jertfă.

Am stăruit pînă acum mai mult asupra darurilor materiale necesare la sf. jertfă liturgică. Am văzut însă că Mîntuitorul însuși ne-a poruncit ca atunci cînd ducem darul nostru la altar, să avem „pace” în suflet și să fim împăcați cu semenii noștri. Și Iuda a luat parte la Cina cea de taină, dar cu ce gînduri s-a dus el acolo? Cu gînduri de pace? Nu! El s-a dus cu gînduri urîte, să vîndă pe Mîntuitorul său. Deci să luăm seama cu ce gînduri ne ducem la sf. jertfă a Liturghiei.

„Mila păcii, jertfa laudei”, răspunde poporul credincios la Sf. Liturghie, cînd slujitorul îl îndeamnă, ca să stea bine ... la sf. jertfă... „Milă”, fiindcă Dumnezeu din iubire și milă ne-a adus „pace” prin jertfa Fiului Său (Rom. 5, 10). Și apoi „jertfa laudei” din partea noastră, însemnează „rodul buzelor, care preamăresc numele Lui” (Evr. 13, 15).

Deci creștinul nu trebuie să se mărginească numai la aducerea unor daruri materiale, pentru sf. jertfă liturgică, ci trebuie să aducă și o jertfă a sufletului său, care e o înfrîngere a pornirilor spre vrajbă; prin pace și iubire față de semenii săi, prin o înfrîngere a trufiei de către smerenie, căci „jertfa plăcută Lui, Dumnezeu nu o va urgisi” (Ps. 50, 15); și, în sfîrșit, să preamărim pe Dumnezeu, prin cuvîntul nostru...

Jertfa materială, completată cu cea spirituală înseamnă o înfrîngere a egoismului omenesc sub diversele lui înfățișări, e ceea ce promitem la Sf. Liturghie cînd spunem: „Toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm”.

„ATUNCI SEDEA-VA ÎN JEȚUL SLAVEI SALE ... ȘI-I VA DESPĂRȚI PE UNII DE ALȚII”

Nu ne este prea greu să ne dăm seama că tot ceea ce facem este înregistrat de cugetul nostru și, în același timp, judecat sub unghiul binelui și răului. Intențiile, cuvintele, gesturile, actele noastre toate trec prin fața tribunalului lăuntric al cugetului și sînt aprobate sau dezaprobat după cum sînt găsite în acord sau în dezacord cu rînduielile morale.

Dar purtarea noastră e judecată nu numai de conștiința morală proprie. Sînt și alți factori care nu rămîn și nu trec indiferenți pe lângă noi. Prietenii, de exemplu — prietenii buni —, nu tac cînd ne văd săvîrșind abateri ci ne atrag atenția, ne mustră cînd ne văd săvîrșind greșeli și ne laudă, ne încurajează cînd ne văd săvîrșind fapte de vrednicie. Părinții nici ei nu rămîn pasivi față de copiii lor, ci le sancționează sau încurajează purtarea după cum e rea sau bună. La fel procedează dascălii cu școlarii lor, conducători de instituții cu angajații lor, opinia publică cu toți cei ce cad în sfera ei de priză.

Fără un control, fără o luare în considerare a faptelor noastre de către un for oarecare, fără o judecare și sancționare a lor, viața ar aluneca în apele tulburi ale indiferentismului moral. Dacă n-ar exista convingerea că faptele bune sînt prețuite iar cele rele pedepsite, nu s-ar mai sili nimeni să săvîrșască binele și nu s-ar mai reține nimeni de la rău.

Judecarea și sancționarea purtării oamenilor constituie una din legile de temelie ale unei vieți întemeiate pe dreptate, ale unei vieți sănătoase.

Pentru noi credincioșii sancționarea faptelor așa cum se face ea în lumea aceasta nu este ceva definitiv. Credința noastră tare este că odată și odată vom apărea cu toții în fața dreptului judecător, urmînd să primim o răsplată sau o pedeapsă după cum faptele noastre vor fi aflate ca fiind bune sau rele.

Tocmai despre această judecată, despre judecata din urmă ne vorbește pericopa evanghelică de astăzi (Mt. XXV, 31—46).

Tabloul judecării de apoi zugrăvit de dumnezeiescul evanghelist e de un dramatism și o măreție neobișnuite.

La un moment dat, și anume în momentul pe care numai Dumnezeu singur îl știe, se va produce o înnoire radicală a stihiiilor. Pămîntul material se va transforma într-un pămînt nou. Cerul material se va transforma și el într-un cer nou. Cei ce se vor afla atunci în viață se vor transforma în ființe

cu trupuri nestricăcioase. Printr-un act creator al puterii dumnezeiești morții tuturor veacurilor vor învia cu trupurile lor, dar transformate și acestea în trupuri duhovnicești.

Și atunci va apărea Fiul Omului. Va apărea venind înconjurat de sfinții Săi îngeri, cu slavă și cu strălucire mare. Dacă la prima Sa venire în lume Fiul-lui Dumnezeu s-a arătat în stare de smerenie, la a doua Sa venire Domnul se va arăta învăluit în slava și maiestatea Sa de Sfăpîn al lumii.

Și ca împinși de o putere de dincolo de ei, toți oamenii se vor grăbi să apară în fața dreptului judecător.

Dacă la prima venire Iisus Hristos a pus înaintea bunătatea și îndurarea, îndemnînd la căință și iertare, acum la judecata ultimă, mila și îndurarea vor face loc dreptății.

Dacă la creație s-a manifestat mai ales atotputernicia lui Dumnezeu; dacă prin opera răscumpărării s-a vădit mai ales bunătatea și iubirea Lui, acum la judecata din urmă, se vor arăta mai ales dreptatea Lui.

Ca măsură și criteriu al judecății vor fi luate faptele fiecăruia dintre noi.

Vom fi judecați mai întîi cei ce-am săvîrșit fapte rele în viața aceasta, sfidînd cu nerușinare poruncile bunului simț, ale conștiinței morale; ale lui Hristos.

Ne-am închipuit că faptele noastre cele rele săvîrșite în taină s-au abuzînd de puterea ce avem, vor rămîne înmormîntate pentru totdeauna. Dar dacă pentru noi faptele acelea ar putea fi șterse din amintire sau am dori să rămînă pentru de-a pururi uitate, ele sînt totuși înregistrate undeva de unde nimeni nu le poate înlătura și desființa.

Oglindite din chiar momentul săvîrșirii lor, în ochiul lui Dumnezeu, faptele noastre sînt cunoscute de El și la judecata din urmă vor fi puse toate în fața noastră. Vor fi scoase toate la iveală și supuse judecății în lumina poruncilor dumnezeiești, a poruncilor pe care El însuși, Hristos Domnul, ni le-a dat în timpul viețuirii Sale printre noi.

Iisus Hristos ne-a poruncit să-L iubim pe Dumnezeu mai mult decît orice. „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău cu toată inima ta și cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău” (Mt. XXII, 37).

O altă poruncă după care vom fi judecați la ziua de apoi este porunca iubirii semenului: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți” (Mt. XXII, 39).

Ce-am făcut noi cu această poruncă? Ce-am făcut din aproapele nostru?

Ce-a însemnat practic iubirea noastră față de semenii!

Dreptul judecător le va da pe toate la iveală: și faptele potrivnice iubirii de Dumnezeu, și pe cele potrivnice iubirii semenilor. Și le va cumpăna în cumpăna dreptății Sale neîndurătoare.

Vom fi judecați apoi pentru binele pe care nu l-am săvîrșit în lumea aceasta.

Am știut ce este virtutea creștină, dar nu ne-am trudit s-o concretizăm în viață.

Am dori ca acestea toate să nu fie cunoscute la ziua de apoi, și să nu ne aducă nimeni aminte de ele. Dar toate vor fi scoase la iveală și vor fi puse în cumpăna judecății de către Fiul Omului.

Vom fi judecați de asemenea și pentru participarea la păcatele altora.

Nu e faptă și nu e cuvînt care să nu aibă ecou în lumea din jurul nostru. Copiii fac ce fac părinții, școlarii se iau după dascălii lor, cei mici — după cei mari — și știm cu toții că exemplul rău se prinde mai ușor decît cel bun. De cîte ori nu îndemnăm la rău pe cei din jur cu vorba, cu amenințarea, cu exemplul, cu știința și cu neștiința.

Multe din relele și păcatele săvîrșite de semenii își au izvorul lor în noi, în statul și pilda rea date de noi. De aceea la judecata din urmă vom fi trași la răspundere nu numai pentru păcatele noastre, dar și pentru păcatele săvîrșite de alții la îndemnul nostru direct sau indirect.

După judecata păcătoșilor se va face judecata dreptilor. După ce va fi arătat în fața tuturor starea de rușine și desnădejde a păcătoșilor, Domnul le va arăta starea de cinste și bucurie și dreptilor.

În curînd vom intra în Postul cel Mare care pentru noi credincioșii e vreme de rugăciune mai intensă, de purificarea duhovnicească și de slăvire. Nu întîmplător Biserica a rînduit ca pericopa despre judecata din urmă să ni se citească tocmai acum în pragul Postului Paștilor.

Prin Evanghelia aceasta Biserica vrea să ne atragă într-un chip mai drastic atenția asupra consecințelor grave ale unei vieți înstrăinate de iubirea de Dumnezeu și de oameni.

Punîndu-ne în față tabloul judecății din urmă acum la începutul Postului Mare, Biserica ne îndeamnă să folosim vremea acestui Post pentru căință și îndreptare. Postul care începe să fie pentru noi prilejul de a o rupe definitiv cu egoismul și de a ne angaja cu hotărîre pe calea luminoasă a iubirii de Dumnezeu și de oameni.

Angajîndu-se și stăruind în dragostea cea către Hristos și semenii vom putea nădăjdui ca la judecata din urmă să fim trecuți în ceata celor către care dreptul judecător va zice: „Veniți binecuvîntații Tatălui meu, moșteniți împărăția cea gătită vouă de la întemeierea lumii”.

Pr. prof. D. BELU

ZILE DE PRAZNIC

— RUGĂCIUNI PENTRU ARHIPĂSTORUL NOSTRU LA ÎMPLINIREA A
25 DE ANI DE ARHIERIE —

S-au împlinit 25 de ani de cînd — în ziua întîia a luminatului praznic al Pogorîrii Duhului Sfînt, din anul 1936, prin rugăciunile Patriarhului Romîniei, a unor mitropoliți și episcopi ai vremii aceleia — Protopresviterul Profesor Nicolae Colan, rectorul fostei Academii teologice „Andreiane” din Sibiu, ales episcop al Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului, a fost hirotonit întru arhieru, în Catedrala mitropolitană din Sibiu.

Folosindu-se de acest prilej, P. Ven. Consiliu Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului și-a exprimat dorința de-a cinsti această aniversare printr-o prăznuire adecvată. În acest scop, s-a cerut cuvenitul agreement Înalt Prea Sfințitului Mitropolit NICOLAE al Ardealului.

Mîșcat de atenția și intenția colaboratorilor săi de fiecare zi, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae le-a exprimat mulțumiri și dorința de-a se limita aniversarea respectivă la săvîrșirea unei sfințe rugăciuni în Catedrala mitropolitană.

Drept aceea, în ziua întîia a praznicului Pogorîrii Duhului Sfînt (care în acest an a căzut pe data de Duminică 28 mai), s-a săvîrșit o Sfîntă Liturghie solemnă în Catedrala mitropolitană, de către un sobor de preoți și diaconi, avînd ca protos pe P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belășcu. Catedrala era împodobită, după datină, cu crengi proaspete de mesteacăn.

La priceastă, a cuvîntat despre însemnătatea creștinească a praznicului P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belășcu.

În partea ultimă a cuvîntului său, a arătat credincioșilor că tocmai atunci se îplinea un pătrar de veac de cînd bunul și înțeleptul nostru arhipăstor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit NICOLAE al Ardealului, prin Sfînta Taină a Preoției, a fost hirotonit întru arhieru. Arătînd în cuvinte alese și avîntate trăsăturile de căpetenie ale personalității și operei săvîrșite pînă acum de către I. P. S. Sa, Părintele Vicar Tr. Belășcu a exprimat I. P. S. Sale felicitările respectuoase ale clerului și credincioșilor, l-a asigurat de deplina lor ascultare fiiască și a rugat pe Dumnezeu să-i hărăzească viață îndelungată, cu pace, sănătate și bună sporire întru toate.

Credincioșii aflați în Catedrală au dat glas, cu cuviincioasă sfială, așa cum se cade a face în locașul de rugăciune, adeziunii calde la urările exprimate de vorbitor.

La sfirșitul Sfintei Liturghii, în fața Sfintului Altar, soborul slujitorilor a înălțat rugăciuni fierbinți pentru sănătatea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, iar diaconii au cântat un Polihroniu.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul mixt al Catedralei mitropolitane, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima.

A doua zi de Rusalii, în cadrele Sfintei Liturghii săvârșită cu solemnitatea cuvenită, P. C. Prot. stavr. Ioan Munteanu a subliniat în predica rostită cu acel prilej că Sfinta Treime este hramul Catedralei noastre mitropolitane.

RED.

INCHEIEREA ANULUI ȘCOLAR 1960—1961 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

La Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, potrivit dispozițiilor regulamentare în vigoare, cursurile și lucrările de seminar au luat sfârșit în ultima zi a lunii mai a. c.

La aceea dată, studenții anului IV — în cadrele Sfintei Liturghii care s-a săvârșit pentru ei în Paraclisul Institutului — s-au cuminecat și au ascultat cuvîntul de bună povățuire ce le-a fost adresat din ușile Sfintului Altar de către P. C. Prof. Dr. Isidor Todoran, care le-a fost profesor îndrumător de an (diriginte). După aceea, potrivit datinei, studenții anului IV și-au exprimat recunoștința față de ostenitorii Institutului, oferindu-le flori, cu cîntări adecvate. Pe de altă parte, și-au luat un mișcător rămas-bun de la colegii lor din ceilalți ani, lăcindu-și reciproc urări de spor bun în munca ce-i așteaptă de-acum încolo și pe unii și pe ceilalți. Cheia sălii de curs a anului IV — a cărei ușă era împodobită cu ghirlande de verdeață și flori, iar deasupra avînd inscripția: „La revedere în 1971” — a fost predată, simbolic, studenților care termină acum anul III.

Toată luna iunie a constituit o perioadă de intensă muncă de examene, majoritatea covârșitoare a studenților dovedind că au folosit timpul în chip util, însușindu-și cunoștințe teologice și orientări de actualitate satisfăcătoare.

În vremea aceea, la Institut se desfășurau examenele de diplomă de Licență în Teologie ale sesiunii iunie 1961. Pentru candidații din eparhiile respective, examenele de diplomă au fost prezidate de Prea Sfințiile Lor Episcopii: Dr. Nicolae Corneanu al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, Teofil Herineanu al Vadului, Feleacului și Clujului și Valerian Zaharia al Oradiei. Examenle de diplomă au început în 27 iunie și au luat sfârșit în 30 iunie a. c. Cei aproape treizeci de candidați s-au prezentat bine și au obținut calilicative frumoase. S-au evidențiat în mod deosebit: Cosma Sorin (Eparhia Aradului), care a obținut calificativul „excepțional” (media 10), Pătrașcu Octavian (Eparhia Aradului) și Preot Ramba Gheorghe (Eparhia Clujului), care de asemenea au obținut calificativul „excepțional” (cu media 9,75).

Înalții Ierarhi ai Mitropoliilor Ardealului și Banatului, prezenți la Sibiu cu acel prilej, au ținut o consfătuire (sinod intermitropolitan) în după-amiaza zilei de 27 iunie a. c., sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitro-

polit *Nicolae* al Ardealului, în cursul căreia, potrivit prevederilor regulamentului de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ ale Bisericii noastre — au luat o seamă de dispoziții pentru asigurarea desfășurării și pe viitor, în aceleași bune condiții de pînă acum, a procesului de educație și învățământ în cadrele Institutului.

Festivitatea încheierii anului școlar 1960—1961 a avut loc la praznicul de pomenire a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, joi 29 iunie a. c.

Dimineața, la sorocul obișnuit, s-a săvîrșit în Catedrala mitropolitană slujba Utreniei. În continuare, s-a săvîrșit Sfînta Liturghie arhierescă de către Prea Sfinția Sa Episcopul *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului, înconjurat de un sobor de slujitori alcătuit din profesori ai Institutului Teologic, din preoții Catedralei și din 4 diaconi. Prea Sfinția Sa a hirotonit întru presviter pe C. Diacon Ioan Hampu. La priceastă a predicat P. C. Prof. stavr. Ioan T. Munteanu, protopopul raionului Sibiu. P. C. Sa a prezentat pe cei doi corifei ai Apostolilor Domnului ca modele de alipire statornică față de Hristos și de trăire bucuroasă după pilda dată nouă tuturor de Fiul lui Dumnezeu întrupat. În partea de sfîrșit, ă adrăsă un părintesc cuvînt de bune urări studenților Institutului Teologic, din care unii se pregătesc să intre în slujba Sfîntului Altar, iar alții pornesc spre porțile vacanței de vară. Deosebit de mișcătoare a fost sublinierea momentului festiv al împlinirii unui veac și jumătate de cînd așezămîntul bisericesc de la Sibiu pregătește fără întrerupere preoți devotați Domnului și poporului credincios. Afiția dintre ei, în cursul vremii, au fost călăuze destoinice ale credincioșilor — potrivit necesităților obștești de atunci — nu numai din punct de vedere religios-bisericesc, ci și național-cultural. Luînd aminte la silințele lor devotate, slujitorii bisericești care se pregătesc acum în instituțiile de învățământ teologic, au datoria sfîntă de-a fi mereu alătura de poporul nostru harnic și pașnic, care-și făurește astăzi o viață îmbelșugată și luminoasă.

La sfîrșitului Sfîntei Liturghii, din ușile împărătești ale altarului Catedralei, s-a dat citire de către P. C. Prof. Dr. Spiridon Cîndea îndătinătei rugăciuni de mulțumită către Părintele ceresc, pentru binefacerile revărsate în cursul anului școlar asupra ostenitorilor și studenților Institutului Teologic.

A fost de față Prea Sfințitul Arhieru *Teodor* Rășinăreanu.

Răspunsurile liturgice au fost date de Corul studenților teologi (cu soliști), sub diriguirea P. C. Conf. univ. *Gheorghe Șoima*.

După aceea, a urmat festivitatea propriu-zisă a încheierii anului școlar, care s-a desfășurat în aula gătită de sărbătoare a Institutului.

La intrarea în aulă, Prea Sfințitul Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului a fost întîmpinat cu Imnul arhieresc, executat de corul studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. *Gheorghe Șoima*.

Prea Sfinția Sa a luat loc la masa prezidială, pe care se găsea Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce, între buchete de flori.

În sală se aflau: reprezentantul Departamentului Cultelor, Dl. Prof. univ. Dr. Hermann Binder, decanul Secției Evanghelice C.A. a Institutului Teologic Universitar Protestant din Cluj-Sibiu, P. C. Consilieri arhiepiscop-pești, P. C. Protopop al raionului Sibiu Ioan Munteanu, slujitorii și studenții Institutului.

Programul a început cu Imnul de Stat al Republicii Populare Romîne (de Matei Socor), pe care asistența l-a ascultat ridicîndu-se din scaune.

A luat cuvîntul rectorul Institutului Teologic Universitar, P. C. Prof. Dr. *Sofron Vlad*, spre a înfățișa darea de seamă asupra activității desfășurate în Institut în cursul anului școlar.

Adresîndu-se asistenței, P. C. Sa a spus:

*Prea Sfințite Stăpîne,
Domnule reprezentant al Departamentului Cultelor,
Domnule Decan,
Prea Cucernici Părinți Consilieri și Profesori,
Onorați oaspeți,
Iubiți studenți,*

La sfîrșitul unui an de muncă în toate instituțiile se obișnuiește să se facă o analiză a muncii, subliniindu-se cu bucurie părțile pozitive, cercetîndu-se cu obiectivitate și critic și cele negative, spre a se înlătura după posibilități greutățile și piedicile în muncă și spre a se promova tot ceea ce ajută ca instituția și cei ce muncesc în cadrele ei să-și poată ajunge scopul spre care tinde.

Fie-mi permis să încep prin a arăta că autoritățile care sînt puse să administreze banul și bunurile obștești, și în anul acesta care s-a încheiat au purtat aceeași grijă, prin acordarea de sume importante, pentru buna funcționare a Institutului. Statul nostru, prin Departamentul Cultelor, alocă lunar sume importante pentru salariile personalului didactic, administrativ și de serviciu. Amintesc apoi autoritățile bisericești, care în anul trecut au făcut un efort deosebit, acordînd iarăși sume substanțiale pentru burse, pentru salariile din bugetul propriu și întreținerea localului. Sălile de cursuri, sala de lectură, sala de mese ca și hrana substanțială pe care o primesc studenții în internat, datorită muncii devotate a personalului care lucrează la asigurarea curățeniei — sînt o dovadă a spiritului gospodăresc. Prin munca personalului de serviciu încredințat cu curățenia dormitoarelor, și acolo s-au creat condiții optime de odihnă. Prin munca conștiincioasă a medicului Institutului, s-a purtat grijă de sănătatea studenților noștri.

Munca susținută de ani de zile a bibliotecarilor de a servi pe studenți cu cărțile și revistele necesare, munca de clasificare, de îndrumare în căutarea bibliografiei și grija pentru sporirea fondului bibliotecii cu cărțile noi, nu s-a împuținat.

Nici rîvna duhovnicilor în munca de educație, de îndrumare, de sfătuire n-a cunoscut o scădere de nivel.

Profesorii n-au pus nici mai puțin suflet și n-au cheltuit nici mai puțină energie la cursuri și seminarii pentru a împărtăși un material bine studiat, cu informații noi, pentru pregătirea nu numai intelectuală, ci și pentru formarea morală și educația cetățenească a studenților și viitorilor slujitori ai Bisericii.

Pot spune deci că condițiile materiale, ca și cele spirituale, necesare pentru desfășurarea muncii rodnice în cadrele Institutului, au fost asigurate și nu găsesc nici în mijloacele de lucru și nici în metodă o deficiență. Corpul

profesoral laudă pe cei harnici și a ținut să le răsplătească munca prin o clasificare justă. Corpul profesoral se bucură și are satisfacția că majoritatea studenților noștri se numără în această categorie. Dorim, însă, ca exemplul celor buni să fie un îndemn și pentru cei codași de a se ridica și ei printre fruntași. Lor în special și tuturor în general aș voi să le îndrept privirile spre Mîntuitorul, care trebuie să ne fie modelul nostru, spre unul din Apostolii pe care-i serbăm azi și spre ceea ce se întîmplă în jurul nostru, pentru a constata unde stă deficiența lor, ca să și-o îndrepte.

În cursul anului școlar pe care-l încheiem acum, s-au făcut unele modificări în personalul didactic, administrativ și de serviciu, dintre care menționăm cu plăcere următoarele: Prea Cucernicul Conferențiar Dr. Nicolae Corneanu a fost ales, hirotonit arhieru, investit și înscăunat episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Faptul acesta cinstește în mod deosebit Institutul nostru, al cărui dascăl distins și destoinic a fost Prea Sfinția Sa Episcopul Nicolae al Aradului.

În postul de conferențiar rămas astfel vacant, a fost numit Prea Cucernicul Asistent Dr. Alexandru Moisiu.

Cu deosebită plăcere menționez faptul că Institutul nostru teologic a fost prezent la stăruințele comune pentru pace. Astfel P. C. profesor Milan Șesan, delegat permanent al Patriarhiei Romîne în Comitetul de lucru al Mișcării creștine pentru pace, a participat la Conferința a 3-a a Mișcării de la Praga, din septembrie 1960, apoi la cele două ședințe ale Comitetului de lucru din ianuarie 1961 de la Praga și din aprilie 1961 de la Greifswald.

În luna aceasta rectorul Institutului și colegul profesor Milan Șesan, au participat ca membri ai delegației romîne la marea întrunire pancrăstină de la Praga. Cu aceste ocazii, s-au comunicat slujitorilor bisericești, studenților și credincioșilor rezoluțiile întrunirilor amintite, fie oral, prin conferințe și predici, fie în scris prin revistele bisericești.

La această încheiere festivă de an școlar țin să mulțumesc Departamentului Cultelor, Autorității noastre bisericești în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian și în deosebi Înălților Ierarhi din Ardeal și Banat pentru tot sprijinul material și moral acordat Institutului nostru.

Este apoi un eveniment pe care nu-l pot lăsa neamintit și anume că Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit *Nicolae* chiar acum împlinește 40 de ani în serviciul Bisericii, dintre care 15 ca profesor și rector și 25 ca arhieru. Dorim ca bunul Dumnezeu să-i dăruiască zile îndelungate, sănătate și într-o bună sporire.

Mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Teofil, care cinstește cu prezența serbarea. Mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Nicolae al Aradului pentru cărțile de premii destinate studenților fruntași la învățătură.

Mulțumesc reprezentantului Departamentului Cultelor și îl rog să transmită mulțumirile noastre Domnului Secretar general Profesor Dumitru Dogaru, pentru tot sprijinul acordat Institutului nostru. Mulțumesc apoi Domnului Decan Hermann Binder, care onorează această serbare. Vedem în prezența sa aici un semn al legăturilor strînse și al colaborării Institutului nostru cu secția evanghelică-luterană a Institutului Teologic Protestant.

Mulțumesc profesorilor, personalului educativ, administrativ și de serviciu, ca și tuturor studenților buni pentru munca lor devotată, dezvoltată

de fiecare în resortul său, și prin care au contribuit ca rezultatul acestei munci să fie mulțumitor.

După ce a dat citire listei studenților fruntași la învățătură, rectorul a declarat închis anul școlar 1960—61.

Cuvîntarea rectorului a făcut o vie impresie asupra celor prezenți și a fost răsplătită cu apluze călduroase.

În continuare, corul studenților teologi a executat „Rugămu-ne îndurărilor”, după versurile lui M. Eminescu, compoziție de Gh. Șoima.

În numele studenților — și, mai ales, al absolvenților Institutului — a luat cuvîntul proaspătul licențiat în teologie *Pătrașcu Octavian*, dînd expresie simțămîntelor de care sînt pătrunși studenții teologi față de Biserică și Patrie, recunoștinței lor față de autoritățile bisericești și de stat care le-au stat într-ajutor materialicește și duhovnicește ca să-și poată face pregătirea cuvenită, precum și profesorilor și celorlalți ostenitori ai Institutului.

Făcîndu-se interpretul celor ce au absolvit Institutul și dînd expresie bucuriei lor de-a se ști făcînd parte din *promoția a 150-a*, a spus: „Plecînd de aici, ținem să Vă încredințăm pe toți că ne vom despărți numai cu trupul de acest așezămînt, iar cu sufletul vom rămîne mereu aici. Facem sînt angajament că învățăturile și îndemnurile pe care le-am primit cît timp am petrecut pe băncile Institutului le vom aplica în viață, străduindu-ne să facem ca ele să aducă o roadă cît mai îmbelșugată. Aceasta socotim a fi cea mai frumoasă recunoștință pe care o putem aduce tuturor celor ce s-au ostenit pentru noi. Cu dăruire și avînt tineresc vom căuta din toate puterile să fim, deopotrivă, buni slujitori ai altarelor Sîntei noastre Biserici și buni cetățeni ai scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă. Ne vom strădui — prin specificul misiunii pentru care ne-am pregătit — să sprijinim din răspunderi toate acțiunile ce se depun pentru salvarea, asigurarea și consolidarea definitivă a păcii; pentru descătușarea omului de tot ceea ce îl înstrăinează de adevărata sa natură și adevăratul său rost, pentru înflorirea scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă”.

Asistența a întîmpinat cu aplauze călduroase cuvintele rostite.

Corul a executat apoi compoziția: „Dragă-mi este țara mea” (de Gh. Șoima), în primă audiție.

De încheiere, a luat cuvîntul Prea Sfințitul Episcop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului.

Adresîndu-se asistenței, P. Sf. Sa a arătat că aduce ostenitorilor și studenților Institutului Teologic cuvîntul de binecuvîntare al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, care regretă că de astă dată nu poate fi prezent și cu trupul în mijlocul lor și al nostru al tuturor. După aceea, P. Sf. Sa a spus în esență următoarele:

Prin sfințele rugăciuni pe care le-am înălțat în Catedrală, am dat mulțumită Părintelui ceresc pentru toate binefacerile pe care le-a revărsat asupra ostenitorilor și studenților Institutului nostru teologic în cursul anului școlar care se încheie sărbătorește acum.

Intruniți aici, în această sală, se cuvine să mulțumim și oamenilor care au sprijinit Institutul, pentru ca să poată duce la bun sfârșit și în acest an — al 150-lea de existență neîntreruptă — munca pe care o avea de săvârșit. Aici, aducem mulțumită caldă și recunoscătoare în primul rând Inaltului Guvern al Republicii Populare Române, care prin Onoratul Departament al Cultelor a contribuit în cea mai mare măsură la crearea condițiilor materiale favorabile desfășurării muncii didactice și patriotice în cadrele Institutului.

În al doilea rând, în numele Sfântului Sinod, al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, al Inaltilor Ierarhi din Mitropoliile Ardealului și Banatului — care ocrotesc Institutul — și al său personal, Prea Sfințitul Episcop Teofil a exprimat calde mulțumiri Corpului profesoral al Institutului pentru ostenele ce le-a depus în scopul formării viitorilor păstori ai Bisericii noastre de dincoace de Carpați. Prin munca lor intensă, statornică, temeinică și destoinică, profesorii Institutului Teologic Universitar din Sibiu cinstesc tradițiile valoroase ale acestui așezământ bisericesc și aduc o contribuție de preț la încadrarea slujitorilor bisericești în șuvoiul de viață nouă al fericitelor prefaceri sociale care se petrec astăzi în Patria noastră. Cu multă bucurie — a spus P. Sf. Sa — recunoaștem și prețuim aici, public, devotamentul și abnegația ce le vădesc profesorii Institutului, în frunte cu Părintele rector, în strădaniile ce le depun pentru a hărăzi Bisericii noastre păstori de suflete cât mai corespunzători și ca știință de carte, și ca cucernicie. Atît profesorii Institutului Teologic din Sibiu, cît și ai celui din București sînt cunoscuți și prețuiți de toate Bisericile ortodoxe. De lucrul acesta — a spus P. Sf. Sa — s-a încredințat direct, cu prilejul vizitelor pe care le-a făcut ca membru al unor delegații bisericești ortodoxe române Bisericilor ortodoxe surori din Uniunea Sovietică, din R.P. Bulgară, din R. F. Jugoslavă și din îndepărtata Patriarhie Apostolică a Antiohiei.

Adresîndu-se studenților teologi, P. Sf. Sa le-a arătat că vacanța înseamnă răgaz și popas numai în munca de pregătire științifică, nu și în cea de pregătire duhovnicească. Aceasta din urmă — înțeleasă ca luptă împotriva păcatului și strădanie de perfecționare religioasă-morală — trebuie desfășurată fără conținere și fără slăbire, bineștiind că nici păcatul nu cunoaște concediu și răgaz. Viața noastră, după cum ne învață Sfîntul Apostol Pavel, se aseamănă cu aceea a sportivilor, cu întrecerile care se desfășoară pe stadioane (vezi I Cor. cap. 9). Cine vrea să cîștige cununa, se antrenează metodic și statornic și de la multe se abține. Dacă Sfîntul Apostol Pavel a avut trebuință să lupte pentru propria sa perfecționare religioasă-morală, cu atît mai mult avem nevoie să facem noi acest lucru, cei ce nu ne putem măsura cu el în tăria virtuții. Ceea ce ați cîștigat în Institut, să nu lăsați să se împrăstie. Rugați-vă și acasă și împărtășiți-vă cu Sfînta Cuminecătură. Cinstiți pe părinții voștri și munca lor, ajutîndu-i în tot chipul și mai ales nu uitați că consătenii voștri așteaptă de la studenții teologi o conduită exemplară, așteaptă să calce a popă, cum spune înțeleapta vorbă din popor.

Vorbînd despre vocația preotească și despre vrednicia slujirii la altar, P. Sf. Sa a arătat că noi, preoții, sîntem — după cuvîntul inspirat al Sfîntului Apostol Pavel — împreună-lucrători cu Dumnezeu, ajutoarele Sale în

munca mîntuitoare de suflete, colaboratori ai Părintelui ceresc. La rîndul său, Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan (în cap. 15 al Evangheliei sale) spune că Dumnezeu ne-a ales pe noi, și nu noi pe El. Să fim recunoscători lui Dumnezeu pentru această alegere și să o răsplătim cu o purtare aleasă, demnă, căci aceasta place Părintelui ceresc și zidește pe aproapele nostru.

În Institut, studenții teologi au primit o luminată și dreaptă educație patriotică-cetățenească. E datoria lor — și mai ales a celor ce, absolvind Institutul, intră în cler — să valorifice și să adîncească această educație, dovedind în orice împrejurare atitudine de cetățean devotat Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă, și arătîndu-se săritori la săvîrșirea a tot lucrul de folos obștesc, cu rîvnă exemplară și cu orientarea clară a patriotismului luminat ce-i însușește. E datoria lor să ajute pe cei ce întîrzie încă pe pozițiile nedumeririlor cu privire la înnoirile salutare ale zilelor noastre, să-și schimbe și părerile și atitudinile, făcîndu-i să înțeleagă că ceea ce este nou și bun trebuie să ia locul a ceea ce este învechit și uzat. Greutățile pe care, eventual, le vor întîmpina în această direcție, să nu-i surprindă și să nu-i descurajeze, bineștiind că vechiul nu cedează cu una cu două locul său noului. Cu factorii de conducere din localitățile în care merg să țină legătură permanentă, deschisă, sinceră, arătînd astfel că ceea ce au învățat în Institut sub raport patriotic, au învățat din convingere și din dorința de-a aplica totul în viață. Peste tot, și studenții și absolvenții să-și dea silința să fie creștini fruntași și cetățeni fruntași totodată.

Exprimînd încă odată calde mulțumiri Corpului profesoral și celorlalți ostenitori ai Institutului pentru munca lor devotată și dătătoare de rod bogat și împărțînd tuturor arhieresti binecuvîntări, Prea Sfințitul Episcop Teofil a încheiat cu urarea de-a ne ajuta Dumnezeu să ne revădem cu toții la toamnă, în jurul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, la bucuria prăznuirii unui veac și jumătate de la înființarea așezămîntului bisericesc care este Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

Cuvîntarea Prea Sfinției Sale a fost viu aplaudată.

Peste sală s-au revărsat apoi acordurile fremătătoare ale Imnului Federației Mondiale a Tineretului Democrat (de Novicov), executat cu măiestrie și însușețire de corul studenților teologi.

După ce s-a întreținut cu oaspeții și cu membrii Corpului didactic, în acordurile solemne ale Imnului arhieresc, Prea Sfințitul Episcop Teofil a părăsit aula, fiind condus la Reședința mitropolitană.

În după-amiaza aceleiași zile, P. Sf. Sa — după ce și-a luat rămas bun de la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului, al cărui oaspete a fost — s-a îndreptat spre Cluj împreună cu însoțitorul P. Sf. Sale, P. C. Inspector eparhial Ioan Simu.

Serbarea de sfîrșit de an la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu s-a desfășurat la nivelul cerut de aniversarea împlinirii a 150 de ani de cînd ființează acest așezămînt bisericesc de pregătire a clerului.

FESTIVITATEA ÎNCHEIERII ANULUI ȘCOLAR 1960—1961 LA ȘCOALA DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN CLUJ

Serbarea încheierii anului școlar la Școala de Cîntăreți Bisericești și Seminarul Teologic din Cluj a avut loc în ziua de 24 iunie 1961, orele 12, în sala festivă a școlii, după serviciul Sf. Liturghii și Doxologia oficiată în Biserica Catedrală.

În fața unei alese asistențe, în prezența P. Sf. Sale Episcopului *Teofil* al Clujului, a membrilor Consiliului Eparhial, a delegatului Institutului Teologic Protestant din localitate, a Păr. Prof. Dr. Corneliu Sirbu de la Institutul Teologic Ortodox Universitar din Sibiu, președintele Comisiei de diplomă, a profesorilor și elevilor școlii, programul a avut următoarea desfășurare:

1. Tatăl nostru — executat de corul elevilor (dirijor Păr. Prof. I. Brie).

2. A urmat apoi cuvîntul P. C. Director Dr. Ioan Zăgreanu, care menționînd că școala și-a încheiat al nouălea an de existență, afirmă că ea a pășit pe calea unui început de tradiție. Ținînd seama de cerințele vremii, corpul profesoral al școlii s-a străduit să pregătească pe viitorii preoți sub dublu aspect: acela al dezvoltării vocației și pregătirii lor profesionale și acela al orientării lor temeinice în problemele sociale și cetățenești.

Plecînd de la cuvintele Sf. Apostol Pavel adresate adevăratului său fiu în credință, Timotei: „De vei învăța aceasta pe frați, vei fi bun slujitor al lui Iisus Hristos, hrănit cu cuvintele credinței și ale bunei învățături căreia ai urmat” (I Tim. 4, 6), Păr. Director arată că asemenea Apostolului „neamurilor”, educatorii școlii s-au străduit să facă pe elevi să-și însușească o cultură teologică, dar să-și cîștige și o educație cetățenească potrivită.

Instrucția teologică și educația moral-creștină s-au făcut în cadrul orelor de curs la materiile teologice, prin serviciile divine, meditații, predici, mărturisiri și împărtășiri, ș. a.

Educația cetățenească și patriotică s-a făcut în cadrul orelor de dirigiență, a orelor de cultură generală, prin folosirea a numeroase ziare, reviste și cărți ideologice, puse la dispoziția elevilor de către biblioteca școlii, prin articolele de la gazeta de perete pe școală și pe clase, prin participarea la serbări, mitinguri, conferințe și programe ARLUS, prin participarea la spectacole, teatru, operă și cinematograf, prin șezători și serbări școlare comemorative, prin participarea la ședințele de luptă pentru pace, prin vizitarea muzeelor și expozițiilor, prin munca patriotică efectuată de elevi, precum și prin îndrumările date cu privire la purtarea în vacanță.

Făcînd bilanțul acestui an școlar, Păr. Director arată că din punct de vedere instructiv-educativ se pot constata multe aspecte pozitive, dar și unele aspecte negative, în special în legătură cu ținuta elevilor (uniformă, număr, chipiu) și cu disciplina elevilor în școală. Această situație trebuie să dea de gîndit conducerii școlii, iar în anul școlar viitor vor trebui căutate noi mijloace și metode educative pentru îndreptarea situației.

Rezultatele la studii sînt mai mult decît mulțumitoare, dar la purtare nu, numeroși elevi avînd medii de 9 și chiar 8. Din 143 elevi înscriși nu avem nici un repetent, sînt 8 neclasificați, 124 promovați și abia 11 corigenți, deci un procent de elevi promovați de 92%.

În continuare, Păr. Director arată că în activitatea deslășurată școala a fost controlată, îndrumată și ajutată atât de organele de inspecție ale Sf. Sinod, cât și de organele de inspecție ale Departamentului Cultelor, organe care s-au arătat profund înțelegătoare față de problemele și greutățile școlii. După sondajele, referatele și propunerile cerute direcțiunii, nădăjduim — a spus Păr. Director — că programa școlii noastre, pentru anul școlar viitor, va fi mult îmbunătățită.

P. C. Director mulțumește în rîndul întii, pentru ajutorul acordat în muncă, colegilor și celuiilalt personal al școlii; mulțumește apoi Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*, I. P. S. Sale Mitropolitului *Nicolae* al Ardealului, P. Sf. Sale Episcopului *Valerian* al Oradiei și în mod deosebit P. S. Sale Episcopului *Teofil* al Clujului și Veneratului Consiliu Eparhial, pentru tot sprijinul moral și material acordat; de asemenea mulțumește Departamentului Cultelor și organelor sale locale pentru sprijinul acordat și în sfîrșit celor mai mulți părinți ai elevilor care s-au arătat înțelegători și au acordat școlii un ajutor în lucrarea ei de educație a fiilor lor; de asemenea tuturor binevoitorilor școlii.

În încheiere, Păr. Director își adresează cuvîntul către seria de absolvenți din 1961, dîndu-le pentru ultima oară îndrumări și sîturi. Se adresează apoi celorlalți elevi ai școlii, dîndu-le îndrumări cum să se compoarte în vacanță. Încheie, cerînd ajutorul Domnului, pentru ca la reîntoarcere, profesori și elevi, cu puteri unite, să poată începe noul an școlar sub auspicii și mai promițătoare.

3. A urmat: „Măreț pămînt al Patriei iubite”, executat de corul elevilor.

4. Absolventul de Seminar Bob Valeriu a luat cuvîntul în numele seriei de absolvenți 1961, mulțumind P. Sf. Sale Episcopului *Teofil*, Păr. Director I. Zăgreanu și întregului corp profesoral pentru tot ceea ce au făcut pentru dînsii în timpul celor cinci ani de școlarizare. Promite că vor rămîne veșnic îndatorați școlii și vor căuta ca, în locurile unde vor lucra, fie în via Domnului, fie la Institutele Teologice, să dovedească pregătirea temeinică pe care au primit-o în cei cinci ani de studii. În încheiere, se adresează colegilor mai mici care vor mai rămîne în școală, urîndu-le tot succesul în anii viitori, ca să se bucure și ei de clipa pe care o trăiește astăzi seria de absolvenți 1961.

5. În aplauzele întregii asistențe, Păr. Director cheamă pe elevii premianți pe clase și le distribuie premiile în cărți, felicitîndu-i pe fiecare pentru rezultatele obținute.

6. Păr. Enache Tocilă-Sibianul vorbește în numele părinților elevilor, arătînd munca dificilă pe care o depun profesorii școlii pentru pregătirea elevilor ca viitori lucrători în via Domnului. Făcînd o comparație între munca ce se depune pe frumoasele plaiuri ale Patriei de către harnicii țărani muncitori și între munca pe ogorul sufletelor, păr. E. Tocilă-Sibianu arată că elevii de azi vor fi mîine păstori sufletești în locul generației mai bătrîne; de aceea ei trebuie să se străduiască să-și cîștige toate cele necesare pentru această cheamre. Încheie aducînd mulțumiri calde, în numele părinților elevilor, P. Sf. Sale Episcopului *Teofil*, patronul spiritual al școlii, Păr. Director și P. C. Profesori ai școlii, pentru toată strădania lor în opera de creștere și de educare a elevilor școlii.

Cuvîntarea p r. Tocilă a fost subliniată de asisten   cu vii aplauze.

7. A luat apoi cuv ntul P. Sf. Sa Episcopul *Teofil* al Clujului care, în numele Sf. Sinod, mulțumește P. C. Director  i întregului corp profesoral pentru activitatea depusă în lucrarea creștinească de educare  i instruire a elevilor  colii.

P. Sf. Sa, adres ndu-se elevilor, le dă sfaturi  i îndrumări asupra felului cum trebuie să se poarte în vacan  . Viața religios-morală — a spus P. Sf. Sa — nu are vacan  , deoarece adevăratul creștin în nici o împrejurare a vieții, nu poate uita sau nesocoti principiile de vie uire creștină fără a nu păcătui. De aceea P. Sf. Sa stăruie ca to i elevii, în timpul vacan ei, să frecventeze biserica  i să se facă începutul faptelor  i exemplelor bune în parohiile  i comunele unde vor petrece vacan a.

 n mod deosebit le dă sfatul ca să ajute pe p rin ii lor în muncile agricole. De asemenea, să se pună la dispoziția organelor sfaturilor populare în muncile patriotice.

P. Sf. Sa  i  nceie cuv ntarea  mp rt  nd arhierest  binecuv nt ri profesorilor  i elevilor  colii și rug nd pe bunul Dumnezeu să- i reverse darurile Sale cele bogate peste profesorii  i elevii  colii, pentru ca la toamnă, cu puteri unite, să- i înceapă din nou munca în slujba sfintei noastre Biserici  i a Patriei noastre dragi.

8. Ultimul punct din program a fost mar ul „Republică, m rea   vatră”, execut t de corul elevilor sub conducerea P. C. Prof. I. Brie.

 n  cheiere, absolven ii Seminarului au oferit frumoase buchete de flori P. Sf. Sale Episcopului *Teofil*, P. C. Director *I. Zăgreanu*, P. C. Prof. *Bondrea*, delega iei Institutului Teologic Protestant  i P. C. Prof. Dr. C. S rbu de la Institutul Teologic Ort. Universitar din Sibiu.

Serbarea s-a  cheiat într-o atmosferă  n l t oare.

D. M.

INAUGURAREA MUZEULUI BISERICII „SF. NICOLAE” DIN SCHEII BRA OVULUI

La 29 iunie 1961, praznicul de pomenire a Sfin ilor Apostoli Petru  i Pavel fiind, cronica bisericii „Sf. Nicolae” din Schei a înscris un eveniment de seamă. Bogatul tezaur de cultură  i artă bisericească pe care îl are „mama bisericilor ortodoxe din  ara B rsei” a fost r nduit după cele mai moderne criterii muzeistice  i oferit publicului vizitator, ca o mărturie despre puterea creatoare a poporului nostru.

Valoarea bisericii „Sf. Nicolae” din Schei constă nu numai în trecutul ei de multe ori secular — documentele o atestă din sec. XIV — ci  i în aceea să slujitorii ei au sprijinit neînterupt aspira iunile ob te ti spre libertate, unitate  i independență na ional   i au fost factori de progres în istoria poporului român din Transilvania.

Iată numai c teva fapte, din multe altele:

1. Ctitorit  de voievozii   rilor Rom ne  i ajutată de către Elisaveta Petrovna, fiica lui Petru cel Mare, în lupta de păstrare a Ortodoxiei împotriva asalturilor prozelitismului catolic, această biserică a devenit un far luminos în afirmarea ideii de unitate a poporului român de pe ambele ver-

sante ale Carpaților și e înaintemergătoare a legăturilor de prietenie și colaborare cu marele popor rus.

2. Lîngă ea și în legătură imediată cu slujitorii ei a luat naștere cea dintîi școală romînească de pe întreg cuprinsul țării. Ea datează de la 1495 și s-a refăcut complet din piatră în anii 1595, din generoasa danie a lui Aron Vodă al Moldovei și cu purtarea de grijă a învățatului protopop Mihai, reclădindu-se din nou în anul 1761. A înflorit sub scutul bisericii și a servit sute de ani ca așezămînt de educație pentru tineret și adulți. La anul 1851 cele două parohii brașovene — a „Sf. Nicolae” și a „Sf. Adormiri” — întemeiază liceul ortodox din Brașov, din îndemnul Mitropolitului Andrei Șaguna și cu osîrduitoarea muncă a protopopului de atunci, Ioan Popazu. De atunci încoace clădirea din curtea bisericii a servit un timp ca local de ședințe pentru Consiliul parohial și adăpost al arhivei istorice a bisericii „Sf. Nicolae”.

În anul 1957, venind la cîrma mitropoliei Ardealului I. P. S. Mitropolit Nicolae Colan, unul din cele dintîi gînduri ale I. P. S. Sale a fost acela de a se organiza în această clădire un așezămînt spre binele țării și al Bisericii. Cu largul concurs și sprijin material al Departamentului Cultelor, secția muzeistică s-a deschis în acest an, urmînd să se prezinte în condiții optime arhiva și biblioteca, pentru care este de lipsă numai cadrul exterior.

3. De trecutul bisericii „Sf. Nicolae” se leagă și fenomenul cultural coresiian, de la care se împlinesc patru sute de ani. Este știut că diaconul Coresi a avut între colaboratorii săi, în traducerea cărților în grai romînesc, pe învățații preoți de la biserica „Sf. Nicolae”. Mai adăugăm că aci a apărut prima cronică cu subiect romînesc din Transilvania, Cronică Popii Vasile, continuată de Radu Tempea II, prima gazetă romînească, „Foaia Duminecii” și prima gramatică romînească în manuscris la 1757 și primul calendar romînesc la 1733. De biserica „Sf. Nicolae” sînt legate numele unor cărturari de seamă, ca Anton Pan, Gh. Ucenescu, Ciprian Porumbescu, Gh. Dima, Gh. Bariț, Ioan Barac și alții. Iată atîtea fapte care legitimează cu prisosință înfăptuirea muzeului, care să grăiască celor de azi și celor ce vor veni despre vredniciile trecutului nostru istoric.

Prezentăm acum, pe scurt, cititorilor noștri, cîteva din obiectele expuse în muzeu. Muzeul cuprinde etajul clădirii, compus din trei camere. În cea dintîi, vizitatorul întîlnește piatra de mormînt a preotului Costea, de la 1476, schița bisericii „Sf. Nicolae” de la întemeierea ei și pînă azi, istoricul clădirii în care este așezat muzeul, vechile catastife, legămîntul de înființare a Școlilor Centrale și documente de la cărturari de seamă din trecutul Brașovului.

În sala din stînga, dedicată diaconului Coresi, se află expuse: Evanghelia cu învățătură de la 1581, Octoihul slav (1574), Molitvelnic mic slavon (1493), table de Evanghelie ferecată din sec. XVI. Tetraevanghelierul miniat (1560), manuscris din epoca lui Alexandru Lăpușneanu, hrisovul lui Aron Vodă, din 1594, hrisovul lui Gh. Ștefan, din 1656 și obiecte de cult artistic lucrate din sec. XVI și XVII.

În sala a treia din dreapta, dedicată lui Radu Tempea II, cronicarul, sînt expuse: Hrisoave de la Constantin Brîncoveanu și Grigore Ghica Vodă, Cronică lui Radu Tempea, Tilcul Evangheliilor, manuscris din sec. XVIII,

Evangelii ferecate din sec. XVIII, icoane din sec. XVIII, icoane pe sticlă, odăjdii aduse de Eustatie Grid de la Moscova la 1748, obiecte de cult, engolpioane și un costum scheian de femeie. Obiectele sînt expuse în 12 vitrine, frumos executate de către „Decorativa” din București și în patru nișe în pereții laterali. Ele sînt așezate în ordine cronologică, cu o tematică bine studiată de către priceputul director al muzeului și bibliotecar, Dl Prof. Ioan Colan.

Solemnitatea inaugurării a avut loc în 29 iunie 1961. După săvîrșirea Sf. Liturghii s-a trecut în clădirea muzeului, unde s-a săvîrșit sfeștania de către P. C. Prot. Traian Belasçu, vicarul Arhiepiscopiei Sibiu, Prot. Dr. Vasile Coman, Prot. C. Mușlea și C. Preoți Dr. I. Ișă și Șt. Tascianu.

La inaugurarea muzeului au participat reprezentanți ai Departamentului Cultelor și ai autorităților locale.

În numele parohienilor bisericii „Sf. Nicolae” C. Preot I. Ișă exprimă sentimentele de bucurie pentru înfăptuirea muzeului și aduce mulțumiri I. P. S. Mitropolit *Nicolae* Colan și Departamentului Cultelor, pentru ajutorul dat. Dl prof. Ion Colan face o expunere a rolului cultural și istoric-religios pe care l-a avut biserica „Sf. Nicolae” în vremea în care poporul român din Transilvania trăia în „umbră și întunec”, după care a înfățișat tematica muzeului.

În numele I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, P. C. Prot. stavr. Traian Belasçu, vicar arhiepiscopesc, exprimă bucuria pricinuită de înfăptuirea acestei instituții. Ea se datorește, înainte de toate, Arhipăstorului nostru, care fiind originar din aceste părți și făcîndu-și școala în Brașov, a cunoscut îndeaproape aceste valori și a dorit ca ele să devină bunuri comune ale poporului nostru dornic de cultură și progres. Aduce mulțumiri Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat în realizarea acestei instituții.

Solemnitatea se încheie cu citirea scrisorii pe care I. P. S. nostru Mitropolit a trimis-o Protopopiatului Brașov cu acest prilej și în care își exprimă bucuria și aduce mulțumiri tuturor celor ce au contribuit la înfăptuirea muzeului.

Astfel vizitatorii care vor trece prin Brașov, au prilejul să cunoască un așezămînt de cultură și artă romînească.

Prot. Dr. V. COMAN

CREȘTINII ÎN SLUJBA PACII

Chemarea păcii nu este numai un cuvînt rostit des în actualitate, ci este totodată și expresia unei convingeri unanime. De aceea creștinii cinstiți de pretutindeni, constatînd cu mîhnire că sînt chiar între credincioși adepți ai cercurilor militariste, își ridică împreună vocea și-și dau mîna în cadrul Mișcării creștine pentru pace. După trei ani de activitate, această Mișcare a inițiat prima conferință pancreștină pentru pace din lume, în zilele de 12—18 iunie 1961, la Praga, ca primă întîlnire de acest fel din istoria Creștinătății, participînd delegați ortodocși, evanghelici de variate confesiuni și observatori catolici.

Acestei chemări i-au dat urmare din 55 de țări 680 de delegați precum urmează: — din Europa: Albania 2, Anglia 40, Austria 6, Belgia 2, Bulgaria 17, Cehoslovacia 70, Danemarca 6, Elveția 22, Finlanda 5, Franța 18, Germania Democrată 80, Germania federală 85, Grecia 1, Italia 6, Jugoslavia 4, Norvegia 3, Olanda 27, Polonia 22, România 18, Suedia 4, Ungaria 36 și Uniunea Sovietică 48; — din Asia: China 3, Indonezia 7, Japonia 5, India 5, Libanon 4, Siria 5; — din Africa: Abisinia-Etiopia 3, Camerun 1, Ghana 4, Guinea 2, Liberia 5, Nigeria 2, Senegal 3, Sierra Leone 4, Tanganika 1 și Togo 4; — din America: Argentina 1, Brazilia 1, Canada 9, Cuba 1, SUA 24, Surinam 2 și Uruguay 2; — din Australia: New Zealand și Tasmania 6.

Biserica Ortodoxă, cuprinzând aproape 80 delegați, era reprezentată de Patriarhia Antiohiei prin I. P. S. Mitropolit Nifon din Liban, Patriarhia rusă prin I. P. S. arhiepiscop Nicodim din Moscova, Patriarhia gruzină prin P. F. Patriarh Elrem, Patriarhia sîrbă prin prot. Br. Cisarz, Patriarhia romînă prin I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, Patriarhia bulgară prin I.P.S. Mitropolit Nicodim de Sliven, Mitropolia cehoslovacă prin I.P.S. Mitropolit Ioan de Praga și Mitropolia polonă prin P. S. Episcop Ștefan, iar I. P. S. Mitropolit Paisie al Albaniei a trimis salutul său în scris. Se mai adaugă și Catolicatul etiopian cu Abuna Petros și Patriarhia armeană cu catolicosul Vasghen Baldjian.

După ședința pregătitoare de luni, 12 iunie, a Comitetului de lucru, de 26 membri, în care subsemnatul sînt delegat permanent, în ziua de marți 13 iunie, orele 20, a avut loc ședința festivă inaugurală pentru pace, în sala mare a Palatului Primăriei noi din Praga, special amenajată cu difuzoare și căști. Rugăciunea solemnă a fost rostită de prof. H. Vogel de la Berlin, după care președintele V. Hajek din Praga a deschis conferința.. După salutul oaspeților din partea primarului general A. Svoboda și al prof. J. Mukarovsky pentru Organizația partizanilor păcii din Cehoslovacia, s-a trecut la salutul din partea delegaților, luînd cuvîntul episc. T. Bartha din Debrețin, I. P. S. arhiepiscop Nicodim din Moscova, I. P. S. Mitrop. Nifon din Liban, pastorul Y. Inoue din Tokio, negrii Mends-Cole din Liberia, Odei din Ghana și Sawyerr din Sierra Leone, Abuna Petros din Etiopia, catolicosul armean Vasghen și I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei.

Miercuri, 14 iunie, de dimineață, după o Doxologie slujită și cîntată de ortodocșii de limbă slavă, s-a ținut primul referat al conferinței, susținut de emeritul decan J. Hromadka din Praga despre: „Pace pe pămînt”. Aici cuvîntătorul sublinia faptul, că creștinii trebuie să urmeze Sf. Evanghelie în duhul păcii și al înțelegerii, deși sînt divizați pe confesiuni, căci Hristos Domnul este unul, ca și Sf. Evanghelie și pacea sa, care de asemenea numai una sînt. Dar cu regret se constată că unele cercuri ale Vaticanului se îndepărtează de acest principiu, înclinînd spre teze pseudo-creștine ale militarismului și revanșismului. De aceea pe baze creștine innoite, care susțin focul călirii sufletești, toți creștinii trebuie să caute calea păcii și a înțelegerii, pentru că acestea nu sînt iluzii umane, ci poruncă divină pentru credincioși, care trebuie înfăptuită în lume.

S-au citit apoi și s-au aprobat textele scrisorilor către premierul sovietic N. Hrușciov, către președintele american J. Kennedy și președintele

cehoslovac A. Novotny și a urmat salutul comitetului pentru pace al clerului catolic cehoslovac, rostit de canonicul J. Beneš.

A urmat apoi coreferatul I. P. S. Arhiepiscop Nicodim din Moscova despre: „Pacea ca urmare a lui Hristos”. După o justificare atentă biblic-teologică în sens ortodox, autorul a trecut la problema păcii actuale, citind și criticând cercurile militariste guvernamentale și bisericești apusene, care zădărnicesc opera păcii și a înțelegerii în lume și între popoare.

După masă au urmat celelalte coreferate și mai întâi cel prezentat de japonezul Y. Inoue despre: „Pace și pîine pentru toți”; aici arată că poporul japonez e singurul din lume care a suferit explozia bombei atomice la Hiroșima și Nagasaki și de aceea el se face exponentul alarmei contra acestor arme, ca nici un alt popor din lume să nu mai sufere un astfel de cataclism. În loc de spese pentru arme nucleare, mai bine să se astîmpere foamea milioaneilor de oameni lipsiți de mijloace. — A urmat coreferatul quakerului R. Ullmann din Anglia despre: „De la război rece la adevărata pace”, care subliniază necesitatea imperioasă a încetării manevrelor viclene ale războiului rece, care duc la învrăjbire și neîncredere și creiază premise pentru cel fierbinte. — Iar metodistul negru J. Stephens din Ghana a vorbit despre: „Pacea și noile state”, exprimîndu-și bucuria că proclamarea independenței multor state africane contribuie esențial la întărirea păcii mondiale.

Seara, la slujba ecumenistă din biserica evanghelică Salvator a predicat ep. T. Barthă și apoi unii dintre delegați.

Joi, 15 iunie, au continuat ședințele, dar pe singuritele comisii, spre a se da posibilitate fiecărui delegat să se pronunțe liber și cu răgaz asupra problemelor prezentate. Comisiile erau 10 la număr și fiecare avea cîte o tematică proprie, derivată din problemele coreferatelor, precum și o conducere proprie de trei și anume: 1. Pace și dreptate, președinte I. P. S. Mitropolit Iustin; — 2. Pace și libertate, președ. Van Leuwen; — 3. Războiul rece, președ. W. Schweitzer; — 4. Pace și noile state, președ. A. Keighley; — 5. Problema germană, președ. A. Rasker; — 6. Pacea și creștinismul de azi, contra abuzului cu el, președ. G. Girardet; — 7. Dezarmarea, președ. Milton Mayer din SUA; — 8. Tineretul în slujba păcii, președ. R. Tietz; — 9. Pacea și ecumenismul, președ. I. P. S. Arhiepiscop Nicodim și 10. Contra armelor nucleare, președ. Y. Inoue.

Între timp, unii dintre delegați au fost primiți în audiență de către președintele Republicii Socialiste Cehoslovace, de ministrul de Externe, de ministrul Culturii și de primarul general al Capitalei.

Vineri, 16 iunie, au continuat discuțiile în comisii și delegații au avut prilejul să susțină contacte personale directe și cu această ocazie să se convingă, că chiar dacă unii dintre ei, mai ales cei apuseni, foloseau un alt fel de a vorbi, totuși în fond ei erau de acord cu tematica conferinței și cu frații lor din Răsărit. Aceasta s-a observat apoi mai ales sîmbătă, 17 iunie, cu ocazia discuției și votării Apelului final către întreaga Creștinătate. Astfel după citirea epistolei de răspuns însuflețit și cu urări de succes pentru conferință din partea premierului N. Hrușciov, pe cînd ambasada americană din Praga a zădărnicit primirea și transmiterea soliei conferinței către președintele Kennedy, pastorul Schröter a prezentat succint ideile centrale ale Apelului, și prof. J. Hromadka a dat citire textului lui în întregime, dele-

gații mai avînd fiecare în fața lor și textul acestuia multiplicat și tradus în trei limbi, putînd urmări cu atenție, și oral și vizual, cele cuprinse în el. La votare s-a constatat o majoritate zdrobitoare pentru, atît dintre delegații răsăriteni, cit și apuseni, fiind contra doar 8 voturi și abținîndu-se 28. Aplauzele au contribuit la însuflețirea atmosferei de înțelegere comună și reciprocă, manifestată destul de vădit și pînă atunci, deși în comisii s-a discutat în mod critic, destul de accentuat.

A urmat apoi contribuția episc. evanghelic K. Thing din Nanking la tema: „Apărarea păcii ca datorie creștină” și coreferatul președintelui evanghelic M. Niemöller din Hessa despre: „Pacea în epoca tehnicității moderne” cu sublinierea necesității evidente ca energia nucleară să fie folosită spre scopuri pașnice și în favorul omenirii, iar nicidecum împotriva vieții și a păcii mondiale. În continuare au fost prezentate cele 10 referate despre lucrările comisiilor și au fost citite zeci de scrisori de salut către conferință, din lumea întreagă. Prof. St. Turnsky a prezentat raportul financiar asupra gestiunii conferinței și consilierul H. Kloppenburg a citit textul scrisorii către Consiliul ecumenist al bisericilor de la Geneva.

După cuvîntul unor delegați, prof. A. Ziak a prezentat din partea Biroului Mișcării propunerile pentru continuarea și lărgirea activității prin organizarea și a unor comitete locale de acțiune și coordonare. În acest scop se constituie și un Comitet central de continuare, compus din 110 delegați, care va ține ședințe odată pe an, reprezentînd 30 de țări (delegați romîni I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și subsemnatul), și un Comitet central de lucru, cu 16 membri (delegat român subsemnatul), care se va întruni de 3—4 ori pe an pentru coordonarea lucrărilor și pregătirea întrunirilor viitoare. Ca președinte al întregii Mișcări a fost ales decanul J. Hromadka și ca secretar general J. Ondra. Votul unanim era dovadă că toți delegații, și cei apuseni, înțelegeau necesitatea continuării activității pentru pace din partea Mișcării creștine de la Praga.

Duminică, 18 iunie, a avut loc slujba evanghelică în capela restaurată Betleem, unde cu 550 de ani înainte predicase Ioan Hus, iar delegații ortodocși au participat la impresionanta Sf. Liturghie din catedrala Sf. Ciril și Metodie, de sub protia P. F. Patriarh Elrem al Gruziei. Seara a avut loc apoi recepția festivă, oferită de ministrul Culturii F. Kahuda și de secretarul general al cultelor Hruza.

Apelul către creștinătate cuprinde în esență următoarele:

Credința în Iisus Hristos ne îndeamnă la pace în lume, căci „fericiți sînt făcătorii de pace”. Dînd Mîntuitorul lumii pacea Sa, El îndeamnă la înțelegere, dreptate și răbdare, care sînt pentru creștini porunci sfinte și obligatorii.

Dar se constată că există între creștini și unii care nu ascultă de această chemare divină pentru pace și dragoste creștină. Cu regret și adîncă mîhnire se constată că unii creștini caută să justifice în mod greșit și abuziv necesitatea armelor nucleare, iar anumite cercuri ale Vaticanului susțin chiar principiile războiului rece și nu se sfîiesc a-și îndruma credincioșii chiar și la conflicte de conștiință, îndemnîndu-i să sprijine nevoia unui război fierbinte. Dar cum Creatorul nu a renunțat la chemarea Sa către pace, și Sf. Evanghelie păstrîndu-și necontenit puterea ei de îndrumare a vieții creștine, de aceea membrii conferinței apelează cu încredere și stăruință

către toate popoarele lumii și guvernele lor ca să treacă la realizarea păcii pe pământ pentru toți.

În lumina acestei păci se constată că îndemnul la război în epoca atomică izvorăște numai dintr-un îndemn diavolesc de distrugere comună și nu este nicidecum măsură de reglementare a relațiilor dintre state. De aceea se cere cu stăruință să se ia măsuri pentru înlăturarea războiului, să fie interzise experiențele cu arme nucleare, să se renunțe la armele atomice existente, să se treacă neapărat la dezarmare și forța atomică să fie folosită în mod pașnic spre binele omenirii. În scopul împăcării mondiale să înceteze războiul rece de învrăjpire și să fie activizată colaborarea între popoare în toate domeniile activității umane.

Pentru realizarea dreptății să înceteze sistemul colonial, pentru că toate popoarele au drept la libertate și independență proprie, să înceteze discriminările rasiale și să fie ajutate țările slab dezvoltate.

În răbdare să fie lămurite toate diferendele existente, ca toți să-și poată da mâna frățeste.

Astfel prima conferință pancreștină din lume pentru pace a arătat limpede că o lume întreagă dorește pacea și aceasta nu numai pentru prezent, ci și pentru viitor. O lume întreagă, prin delegații ei la conferință, s-a pronunțat pentru pace și de aceasta trebuie să țină seama toate guvernele din lume, punând stavilă uneltirilor vrăjmașe omenirii din partea unor militariști apuseni, care se acoperă cu afirmații pseudo-creștine, înșelându-și astfel o mare mulțime de credincioși proprii.

Conferința pancreștină pentru pace a confirmat cuvintele Mîntuitorului, că „fericiți sînt făcătorii de pace”, pentru că această fericire internă, manifestată în extern la conferință, s-a constatat pe fața tuturor delegaților, că au contribuit prin efort comun la o necesitate vitală pentru întreaga omenire — p a c e a !

Prof. M. ȘESAN

DECESUL MITROPOLITULUI MACARIE AL VARȘOVIEI

La 4 martie 1961 a adormit în Domnul Mitropolitul Macarie al Bisericii Ortodoxe Polone.

Decedatul a fost un bun și stăruitor vlădică. Născut la 29 septembrie 1884 în Lukowišk, în regiunea Lublin, ca Mihail Teodorovici Oksiuk, a absolvit seminariile teologice din Varșovia și Chelm în 1907, precum apoi și Academia duhovnicească de la Kiev, ajungînd magistru în teologie. Pentru cunoștințele sale a fost numit profesor de teologie la acea Academie și apoi chiar la Universitatea kieveană, pentru Istoria bizantină. Între anii 1922 și 1933 a fost profesor de istoria culturii la școlile medii și ajunge membru al Academiei ucrainene. Devenind văduv în timpul războiului pentru apărarea patriei, în 1942 intră în cler și e numit protoiereu al Kievului, iar în 1945 Prea Fericitul Patriarh Alexei îl hirotonește episcop pentru Leov și Tarnopol. În această calitate el contribuie din plin la revenirea ucrainenilor uniți din Haliciu la Biserica mamă ortodoxă, prin actul din 8 martie 1946 de la Leov; apoi reușește același lucru merituos și în Ucraina carpatică, prin declarația de revenire a carpaticilor, de la Mucacevo, din 28 august 1948.

Vădindu-se calitățile sale deosebite arhipăstorești, Prea Fericitul Patriarh Alexei îl numește arhiepiscop la Varșovia, pentru noua Mitropolie ortodoxă autocefală polonă. La 8 iulie 1951 Mitropolitul Macarie era întronizat în mod solemn, participând delegații chiriarhale din Patriarhiile rusă și română și din Exarhatul bulgar. În această calitate, mitropolitul Macarie desfășoară o activitate stăruitoare pentru reorganizarea mitropoliei, răsluite de pe vremea stăpînirii hitleriste în Polonia. El dă mitropoliei organizarea în 4 eparhii (Varșovia, Białystok, Łódź și Wrocław), reface parohiile și rezidește biserici, iar din octombrie 1957 poate începe organizarea unei secții ortodoxe pe lângă Academia teologică evanghelică din Varșovia.

Din iunie 1958 mitropolitul Macarie se înscrie pozitiv în Mișcarea creștină pentru pace de la Praga și în noiembrie 1959 salută cu însuflețire delegații ortodocși veniți la Varșovia în cadrul ședințelor Comitetului acestei Mișcări. O boală ascunsă i-a scurtat zilele.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Prof. M. ȘESAN

PRĂZNUIREA IZVORULUI TĂMĂDUIRII

Ca în toți anii, prăznuirea Izvorului Tămăduirii din vinerea Săptămîinii Luminate, la mănăstirea Brîncoveanu de la Simbăta de Sus — raionul Făgăraș, s-a desfășurat sub semnul aceleiași păci și frumuseți.

În ajun, joi seara, s-a ținut slujba Vecerniei, în cadrul căreia a vorbit ierodiaconul Teofil Părăianu, despre lucrarea faptelor bune și despre porunca Mîntuitorului de a ne îmbunătăți tot mai mult.

În ziua praznicului, vineri, la altarul din pădure, în umbra fagilor înfrunziți și în miresele unei dimineți pline de pace, la ora 8 a început Utrenia, iar la 9,30 Sfînta Liturghie arhierescă, fiind slujită de P. S. Arhieru *Emilian Antal*, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La sfîrșitul Sf. Liturghii au vorbit credincioșilor:

P. Cuv. Arhimandrit *Serafim Popescu*, care, pornind de la cuvintele: „Veniți de luați lumină”, pe care le rostește preotul în noaptea Învierii, înainte de a începe slujba, arată că acesta este momentul de la care încep toate bucuriile prilejuite de marele Praznic al Învierii Domnului, prin care toate s-au umplut de lumină. Căci El — Domnul nostru — de aceea a venit pe pămînt ca să aprindă lumina Sa în lume, ca în ea și prin ea viață să avem. Izvorul Tămăduirii, care cade în Săptămîna Luminată, este și el un praznic de lumină. Să ne îmbrăcăm în lumina lui Hristos, care se revarsă peste toți credincioșii cu dărnice dumnezeiască, să alungăm de la noi și dintre noi tot ce este rău și întunecat, tot ce este zgură în ființa noastră, și să ne deschidem unii altora cărări de lumină, ca astfel fii ai luminii să fim.

În încheiere, mulțumește P. S. *Emilian*, preoților și credincioșilor veniți la acest praznic creștinesc.

P. C. Protopop *Moise Ionașcu* (Făgăraș) vorbește despre lumina și pacea lui Hristos, care sînt călăuzitoare pentru tot creștinul adevărat. În continuare descrie întîlnirea dintre iscoadele arhierilor și cărturarilor cu Mîntuitorul Iisus Hristos — cuprinsă la Luca 20, 19—25 — iscoade care, prefăcîndu-se că „sînt oameni drepecți”, voiau să prindă pe Iisus cu vreo vorbă ca astfel să-l dea pe mîna puterii romane. Cu acest prilej a rostit Mîntuitorul porunca de a da „cele ce sînt ale cezarului, cezarului, și cele ce sînt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu”.

P. C. Prot. *Ioan Vlad*, consilier arhiepiscopesc, plecînd de la cuvintele: „Bucurați-vă!”, rostite de Mîntuitorul Iisus Hristos către femeile mironosițe, curînd după Învierea Sa, arată cum lumina Învierii a ieșit puternică din mormînt cu toată paza ostașilor romani. În continuare, P. C. Sa vorbește despre mărturiile care vin să întărească adevăritatea Învierii Domnului nostru Iisus Hristos și anume multele Sale arătări, Apostolilor și încă altor multe persoane, în timpul celor 40 de zile în care Mîntuitorul a mai petrecut văzut printre oameni, precum și despre importanța pe care acest mare eveniment îl are în viața creștină.

În încheiere, îndeamnă pe ascultători să se bucure pentru cei 13 ani de închinare a credincioșilor din Transilvania în fața aceluiași altar străbun, după 250 de ani de dezbinare. Să se bucure de asemenea cu toții pentru liniștea și pacea pe care o dorim atît de mult și pentru care ne rugăm și luptăm, preoți și credincioși deopotrivă, ca ea să se instaureze în chip deplin în lume.

P. C. Prot. *Cornel Sirbu*, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, plecînd de la cuvintele Mîntuitorului: „Eu am venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug” (Ioan 10, 10), vorbește de asemenea despre Învierea Domnului și, mai ales, despre semnificația pe care o are acest mare Praznic pentru viața noastră creștinească. Faptul că Iisus Hristos, Domnul nostru, a biruit puterile răului ne arată că și noi sîntem făcuți pentru viață și nu sîntem sortiți nicidecum să cădem într-o învălmășeală a puterilor morții.

„Cu această nădejde, că viața va birui asupra puterilor morții, plecăm la rosturile noastre, să ne facem datoria acolo unde sîntem rînduiți să lucrăm, cu gîndul și nădejdea că Dumnezeu ne ajută să ne îndeplinim îndatoririle noastre bune și de folos semenilor” — își încheie P. C. Sa cuvîntul de învățătură.

P. Cuv. Arhimandrit *Ioan Dinu*, starețul mănăstirii, vorbește despre istoricul mănăstirii Brîncoveanu, ale cărei ziduri au stat părăsite mai bine de 140 de ani, credincioșii însă din acele părți continuînd să vină an de an cu deosebire la sărbătoarea: „Izvorul Tămăduirii”.

Amintind apoi că rugăciunile noastre se fac pentru tot poporul și pentru conducătorii Patriei noastre, ca Dumnezeu să le dăruiască sănătate și pace, ca în pacea lor și noi viață lină să petrecem. P. Cuv. Sa mulțumește călduros P. S. Arhiereu Emilian pentru că a mărit bucuria acestui praznic cu prezența P. S. Sale.

A vorbit apoi P. S. *Emilian Antal*, care, plecînd de la cuvintele Psalmistului: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea minilor lui o vestește tăria”, la început își arată bucuria de a fi din nou pe aceste plaiuri și împărtășește celor de față arhierestile binecuvîntări și doririle de bine ale I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, care n-a putut să ia parte la acest praznic.

În continuare P. S. *Emilian* vorbește despre minunata întocmire a Universului, la deslușirea căruia au trudit din totdeauna mulți cercetători și trudesesc mai ales în zilele noastre, cînd mijloacele și posibilitățile de cercetare sînt mult avansate, precum și despre legile cerești, despre distanța de la Pămînt la Lună, de la Pămînt la Soare, etc. Cu cît știm mai multe despre acest Univers, cu atît ne dăm mai mult seama de măreția și atotputernicia lui Dumnezeu, dar și ce mult înseamnă omul, care, deși pare atît de mic în acest imens Univers, prin chipul Ziditorului său poate să cunoască legile Universului și s-a făcut vrednic de trimiterea la el a Fiului lui Dumnezeu.

În tot acest Univers este o armonie deplină. Toate stelele și planetele își urmează drumul rînduit de Ziditor. La fel a pus Dumnezeu și în sufletele noastre o anumită rînduială, multă pace, pentru ca să fie pace, numai pace între oameni. Cel ce are pace în sufletul său poate răspîndi și în jurul său pace, în familia, în satul și în țara sa.

De aceea, să alungăm din sufletul nostru răutatea și să cultivăm pacea, pentru ca ea să crească tot mai mult, ca tot pămîntul să aibă pace, și pentru ca să fim cu adevărat fii ai păcii, ai Domnului păcii. Mergînd acasă, „să fiți mai buni — îndeamnă de încheiere P. S. *Emilian* — mai harnici, mai binevoitori față de semenii voștri, mai gata să vă faceți datoria față de Dumnezeu și față de Patrie”.

*

După Sfînta Liturghie, la altarul din pădure, a urmat apoi un maslu iar la fîntîna de lîngă biserică s-a săvîrșit sfințirea apei. Amintirea răposatului Mitropolit *Nicolae Bălan* a fost reîmprospătată printr-o ectenie săvîrșită de P. S. *Emilian* — înconjurat de preoți și diaconi — la mormîntul neuitatului ierarh.

Soarele începuse să se lase către apus și cu el preoți și credincioși au început să se lase pe la vetrele lor, cu hotărîrea în inimă de-a fi mai buni și mai harnici, pentru binele lor, al semenilor lor și al Patriei noastre dragi, Republica Populară Romîină.

GH. P.

DEZARMAREA. Omenirea întreagă este astăzi greu apăsată de uriașa povară a înarmărilor. O mare parte din resursele materiale ale lumii întregi se cheltuiesc astăzi în mod cu totul inutil pentru pregătiri de război. Povara acestor cheltuieli exagerate face ca standardul de viață al milioaneilor de muncitori de pe întreg globul pămîntesc să nu fie la nivelul dorit, face ca țările slab dezvoltate să nu poată fi ajutate spre a se ridica din întunecul și mizeria în care se zbat, face ca știința și cultura să nu se dezvolte și să nu se răspîndească după cum ar trebui pe întreagă suprafața globului pămîntesc.

În condițiile grele de astăzi realizarea dezarmării generale și totale ar avea efecte miraculoase asupra lumii întregi. Odată omenirea eliberată de sub povara cheltuielilor militare ar face să dispară în timp relativ scurt criza de locuințe, ar înlocui toate casele insalubre cu locuințe moderne, frumoase și sănătoase. Numărul școlilor pentru cultura generală a tuturor cetățenilor, numărul institutelor pentru cercetări științifice și numărul universităților pentru studii superioare ar putea fi mărit cu ușurință pînă la satisfacerea tuturor necesităților oamenilor de pretutindeni. În cazul unei asemenea dezarmări s-ar putea construi pretutindeni spitale, s-ar putea îmbunătăți simțitor asistența medicală și ar spori în toată lumea protecția muncii și a sănătății popu-

lației. În acest caz ar crește vertiginos confortul la orașe și sate, ar deveni ideal sistemul asigurărilor sociale, s-ar perfecționa sistemul transporturilor, s-ar executa lucrări de irigație pe scară întinsă, s-ar face lucrări vaste de îndiguire pentru evitarea inundațiilor, s-ar proteja și s-ar reface bogățiile și frumusețile naturii, etc., etc. O asemenea dezarmare generală și totală ar permite imediat țărilor dezvoltate să aloce sume mari de bani, ca ajutor, țărilor slab dezvoltate. Dacă numai o treime din sumele cheltuite astăzi pentru înarmare ar fi folosite pentru ajutorarea dezvoltării economice a țărilor din Africa, s-ar putea realiza cu ușurință proiecte grandioase, ca de exemplu mărețele planuri cunoscute sub numirea de planurile Konkure, Zambezi și Volta. Potrivit acestor proiecte s-ar capta și s-ar utiliza energia potențială a unor puternice fluvii africane. Cu ajutoarele acordate în aceste scopuri s-ar construi uriașe hidrocentrale, s-ar putea iriga regiuni întregi și agricultura ar putea să fie extinsă și făcută înfloritoare în multe părți ale globului pămîntesc unde în prezent este inexistentă din cauza secetei și a cliimei dogoritoare. Cu aceleași ajutoare s-ar putea construi șosele moderne, întreprinderi industriale, școli, spitale, etc. Imensele bogății naturale care zac ascunse în măruntaiele solului din Sahara și în alte locuri necunoscute încă, ar putea să fie descoperite, scoa-

se la lumină și puse în slujba omului. Asemenea ajutoare ar contribui direct la creșterea rapidă a nivelului cultural și material, la îmbunătățirea vieții tuturor oamenilor muncii din lumea întreagă.

Dezarmarea generală și totală ar fi o adevărată fericire pentru toți oamenii din lume. Ea ar favoriza deopotrivă și în aceeași măsură toate popoarele lumii și pe toți locuitorii pământului. Ea ar deschide imediat calea unei păci trainice, ea ar promova pretutindeni un uriaș progres economic, științific și cultural pentru toate popoarele lumii, pentru toți oamenii muncii și ar face ca mulțumirea, bucuria și fericirea tuturor să fie o realitate a vieții zilnice și nu un vis al oamenilor.

În ultimii ani, Uniunea Sovietică a cerut prin reprezentanții ei cei mai de seamă realizarea dezarmării generale și totale. În forul cel mai înalt al omenirii, în cadrul ședințelor O.N.U., premierul Uniunii Sovietice, Nichita S. Hrușciov a cerut clar și precis omenirii întregi să accepte dezarmarea generală și totală, fiind ea drumul cel mai sigur pentru pacea și fericirea popoarelor.

În același timp Uniunea Sovietică și-a redus în repetate rînduri forțele armate ca un semn vădit al sincerității și al dorinței curate de pace și colaborare cu toate popoarele lumii.

La fel, în discuțiile Comisiei pentru dezarmare de la Geneva, reprezentanții Uniunii Sovietice au dat și dau mereu dovadă de multă bunăvoință, spre a se ajunge la o înțelegere în problema dezarmării și la o pace durabilă în lume.

Imperialiștii apuseni însă s-au opus și se opun mereu realizării unei înțelegeri depline. Cursul istoriei și desfășurarea evenimentelor sînt însă de așa natură încît ele vor convinge în mod irevocabil și pe apuseni că singura

cale și singura posibilitate de viață este dezarmarea generală și totală. Ei vor fi obligați de evenimente să accepte această dezarmare și omenirea întreagă se va înfrupta nu peste mult din roadele binefăcătoare ale unei păci generale și ale unei prosperități necunoscute încă oamenilor.

SP. C.

PENTRU PACEA LUMII, CONTRA MILITARISMULUI. Pe cînd Mișcarea creștină pentru pace își pregătește cu seriozitate lucrările pentru marea întrunire pancreștină din iunie 1961 de la Praga și este ajutată în acest sens și de presa ostgermană (d. p. Union Pressedienst Nr. 1-2-3, Berlin 1961 și Evangelischespfarrerblatt Nr. 2-3, Lipsca 1961), în Germania democratică s-a dezbătut problema dezarmării și a păcii la Congresul național german de la Weimar. Între obiectivele lui era și critica la adresa simpatiei manifestată pentru militarismul germani de la NATO de către episcopii luterani Dibelius și Lilje, precum și respingerea acțiunilor războiului rece transpus și în viața creștină de către acești simpatizanți. La congres au participat aproape una mie de delegați din ambele Germanii, pe lîngă alții din statele europene. Printre aceștia se afla și aproape nonagenarul decan H. Johnson de la Canterbury-Anglia, mereu însuflețit luptător pentru pacea lumii, care a arătat că pentru îndrumarea credincioșilor săi a afișat la poarta catedralei sale o tablă cu inscripția: „Creștini, afurisiți armele atomice”.

Pe această linie și-a axat activitatea și de mult octogenarul teolog luteran Emil Fuchs de la Lipsca, care la 9 februarie 1961 a dat în acest sens declarații categorice, sprijinite de un apel cu 32.000 de semnături, că germanii creștini conștienți nu vor să fie înarmați atomic, ci vor să trăiască în

pace și să se înțeleagă prietenește cu toți vecinii, susținând în acest sens străduințele statului german democrat.

În aceste împrejurări s-a putut constata, că între variați delegați și de variate concepții se poate realiza și discuta o înțelegere roditoare, și chiar trebuie să se discute așa, când pentru dezarmare este marea majoritate a popoarelor lumii și pacea este văzută de toți ca singurul cadru permanent și necesar pentru viața omenirii (Union 2, 1961 passim).

Aceste străduințe le susține în mod sincer și Foaja pastorilor evanghelici (nr. 2 și 3, 1961), oferind considerații concrete cu privire la lucrările pregătitoare pentru viitoarea întrunire pancreștină de la Praga. Față de unele voci critice și oarecum pesimiste în Apus, se răspunde cu toată încrederea și convingerea, că această întrunire are toate șansele să facă un pas uriaș înainte în lămurirea și a acelor creștini apusei, care stau în rezistență, ignoranță sau neîncredere față de necesitatea categorică de actualitate de a colabora direct și în comun la opera mărirea a păcii în lume, care nu are numai o justificare social-politică, ci pentru creștini una eminentă și creștină, în care pot cu toată liniștea sufletească să colaboreze cu marxiștii, precum o lămurește și dovedește pe bază scripturistică și de conștiință eminentul teolog Emil Fuchs, într-o lucrare specială convingătoare.

Cu această ocazie prof. Fuchs își mai justifică și apelul său către președintele W. Ulbricht, cit și convorbirea sa roditoare cu acesta din 9 februarie, pentru lămurirea pozițiilor favorabile reciproce (Evang. Pfarrerbalt 2, 1961, p. 51). Dar cu această ocazie prof. Fuchs regretă că episcopul Krummacher de la Greifswald, urmașul după Dibelius în conducerea episcopatului luteran german, îi reproșează această înțelegere din 9 februa-

rie ca una care ar fi „îngreuiat” numai întreaga situație, pentru că, zicea ep. Krummacher, „idealurile omenirii pentru pace ar fi o ideologie ieftină”. Cu mîhnire și regrete îi răspunde prof. Fuchs într-o scrisoare publică, reprodușă în multe ziare, ca și în: Der Demokrat din Rostock, din 27 aprilie 1961, cum poate cineva, care are o răspundere înaltă bisericească să nu ia în serios însuși cuvîntul Mîntuitorului despre „făcătorii de pace” (Mat. 5, 9). O astfel de interpretare, sau ignorare a învățăturii Mîntuitorului, din partea unui conducător bisericesc este foarte regretabilă, pentru că ea induce în eroare și pe credincioși și astfel înlesnește numai circulația svonurilor interesate ale războiului rece, manevrate cu iscusință și din culise de militariștii neastîmpărați.

Toate acestea sînt momente foarte instructive pentru cei care vor veni la întrunirea pancreștină pentru pace de la Praga cu inimă deschisă, și poate chiar cu reticențe, să primească cu în-sufletește îndemnurile creștine pentru pace, lansate de acolo. Și multe nădejdi se pot lega de acea întrunire, căci, după cum arată nr. 3 al Buletinului special emis în vederea acelei întruniri, interesul pentru întrunire sporește și mereu își anunță prezența tot mai multe organizațiuni bisericesti chiar din Apus.

UN CATEGORIC: NU! RĂZBOIULUI. Conferința bisericilor europene de la Nyborg-Danemarca, din octombrie 1960, a avut între problemele ei și pe aceea a păcii și combaterii războiului cu arme nucleare. Impresionant a răsunit acolo cuvîntul P. S. Episcop Vasile din Mitropolia ortodoxă polonă și de aceea reproducem din el cîteva idei centrale: Bomba atomică de la Hiroșima a fost denușmită de autorii ei americani „micul

copilaș", deși cîntărea 4.000 kg și era lungă de 3 metri. Efectul ei a fost nimicitor. Micul copilaș ucidea cu zecile de mii. Oare aceasta poate fi calea „copiilor” în lume? Aceasta e calea progresului pe care îl vesteau cu emfază și naziștii germani în 1939? Așa se îmbină acum progresul cu „copilul”? Atunci ca creștini nu avem nimic de zis, nimic de obiectat? Ba, dimpotrivă avem de spus foarte răspicat: înarmarea creștinului poate fi cu o singură armă și anume: numai a dragostei creștine către făptură și lume! Iar celorlalte înarmări antiumane le răspundem cu un categoric: NU! — Această atitudine este de fapt simțită de toți cei 130 delegați la conferință în lucrarea lor comună, mai ales cînd li s-a vestit despre lucrările Mișcării creștine pentru pace de la Praga, din septembrie 1960, care erau mobilizatoare pentru conștiința creștină. Creștinii trebuie să fie de acord, că ei trebuie în primul rînd să ia Biblia în mînă și astfel să-și îndrumeze viața spre dragostea de aproapele, după voia Mîntuitorului. O spuneau delegații atît de la Londra și Hamburg, ca și cei de la Paris și Praga, cei de la Budapesta și Berlin, din Belgrad și Sofia, de la Moscova și Copenhaga, din Oslo și Stockholm și Riga, din Tallin și Amsterdam, din Dresda și Bruxelles. Jertfa celor 50 de milioane de morți din al doilea război mondial strigă către cer și către oameni că așa ceva să nu se mai întimplă niciodată în viitor. E adevărat că o conferință pentru pace încă nu înlătură războiul, dar poate preveni pericolul lui, trezind toate conștiințele creștine. Și cu cît se va înmulți graiul celor ce combat războiul, cu atît și pericolul lui va slăbi și astfel se va colabora la înlăturarea lui definitivă din viața omenirii. (Terkovni Viestnik 10—11, Varșovia, p. 24—27).

PROBLEMA CESAROPAPISMULUI BIZANTIN. Separarea Statului de Biserică, realizată în veacul XX, după exemplul Franței din 1905 și al Uniunii Sovietice din 1918, a dus la concluzia că „încetează epoca constantiniană”, adică se încheie rolul de stat al bisericii în lumea modernă, inițiat însă de Constantin cel Mare, care s-ar fi considerat și șef al bisericii, fapt continuat apoi în principiu de împărații bizantini. E adevărat că mult abuz s-a făcut în trecut cu biserica de stat și de aceea separarea a fost o necesitate pentru păstrarea autonomiei reciproce, căci împărații au abuzat de puterea lor politică ca să se impună și în biserică. Dar nu este adevărat că din acest abuz s-ar fi făcut un principiu oficial, acceptat de Biserică. Sînt de altfel cunoscute, pentru cine vrea, precizările bizantine despre dualitatea puterilor, ca de pildă de către Justinian, Leon VI Filozoful, apoi de canonistii Zonaras și Balsamon și alții, dar cu toate acestea autorii romano-catolici merg mai departe cu concepțiile lor unilaterale în această privință. Expresie programatică îi dă recent decedatul istoric A. Michel, care dacă recunoaște participarea la schismă a card. Humbert, totuși răscumpără această concesie prin accentuarea quasi-dogmatică a cezaropapismului bizantin, în lucrarea: „Puterea împăratului în biserica răsăriteană” (843—1204), publicată în revista: *Ostkirchliche Studien* pe anii 1953—1956, oferind „sute de citate clare” în sprijinul acestuia, ca principiu oficial al Bisericii ortodoxe. Această culegere de citate devine apoi izvor infailibil și pentru bizantinologul german Fr. Dölger de la München, care în articolul: „Ideia imperială și de imperiu la Constantin cel Mare în istorie”, Zürich 1959, susține teza, că împăratul bizantin se socotea chiar a fi locțiitorul lui Hristos pe pămînt și

astfel șeful bisericii. De aceea împăratul se va lovi personal de adevărul locțiitor al lui Hristos pe pământ, de papă. La aceasta s-ar reduce apoi motivul schismei; deci de ordin politic.

Această deformare a relațiilor evidente are tocmai de scop să mențină critica Bisericii ortodoxe, să-l scoată pe papă din reproșuri pentru primat și schismă, să-l prezinte ca unicul apărător al adevărului creștin...

Dar acest: si non e vero e bene trovato — e reprobabil.

M. ȘESAN

„GÎNDIREA PRELOGICĂ” ȘI COLONIALISMUL. — Colonialismul, spre a justifica prezența sa în Asia și Africa, a născocit diferite teorii. Unele dintre ele sînt variante ale concepțiilor despre existența de popoare superioare (respectiv cele occidentale) și de popoare inferioare (respectiv cele de culoare), de popoare civilizate și popoare necivilizate (în stare de natură). De fapt nu există popoare superioare și popoare inferioare prin natură, ci toate popoarele — după capacitățile spirituale — sînt egale. Există numai popoare cu orînduiri sociale diferite. De asemenea nu există popoare „naturale”, adică necivilizate în opoziție cu popoarele civilizate, ci există numai popoare cu civilizații deosebite. Că aceste popoare cu toate deosebirile de orînduire socială și de civilizație — sînt egale și capabile deopotrivă de realizări superioare, se vede din faptul că în decursul istoriei sînt cazuri de popoare, care au trecut direct de la orînduirea comunei primitive la feudalism, fără a mai trece prin orînduirea scalavagistă, sau de la feudalism la orînduirea socialistă, fără a mai parcurge stadiul capitalist. (Cf. Istoria Universală, vol. III, tr. rom. Buc. 1960, p. VII).

De asemenea forța creatoare de civilizație există la toate popoarele, toate — dacă sînt puse în condiții egale — fiind capabile să se ridice pe trepte de civilizație asemănătoare, egale.

Una din variantele concepțiilor despre inegalitatea de la natură dintre omul civilizat și omul „primitiv”, care a avut o largă răspîndire, a fost teoria sociologului francez Lévy-Brühl, fost profesor la Sorbona. Acesta susținea că există o deosebire esențială între gîndirea popoarelor civilizate și gîndirea popoarelor „primitive”. Popoarele civilizate ar avea o gîndire logică, pe cînd gîndirea popoarelor primitive e lipsită de elemente logice și e dominată de „reprezentări colective”, e o gîndire „prelogică”, „mistică”. Aceste deosebiri ar pune în inferioritate popoarele coloniale înopiate față de colonialiștii albi.

De fapt nu e vorba de o deosebire esențială între popoarele „civilizate” și cele „primitive”. Gîndirea — ca funcție a sufletului — e aceeași la toate popoarele, în toate timpurile. Ea lucrează după aceleași legi logice. Conținutul gîndirii poate însă să varieze după orînduirea socială. E firesc, din punct de vedere al conținutului, să existe o deosebire între omul din orînduirea comunei primitive gentilice și omul din orînduirea capitalistă. Unul este dominat de comunitate: nimic nu aparține individului, ci totul aparține comunei. Celălalt este educat în spiritul individualismului egoist: totul pentru mine, nimic pentru altul sau pentru colectivitate. De aici nu se poate conchide că e deosebire esențială între o gîndire și alta, ci numai că aceeași gîndire umană, oglindind realitatea se manifestă variat în condiții sociale variate. Unitatea gîndirii umane se vede din faptul că omul „primitiv” crescut de mic într-un alt mediu social e capabil să devină „civilizat”.

zat" — adică să-și însușească cunoștințele și deprinderile omului „civilizat”.

Colonialistii însă au folosit teoria gîndirii prelogice, ca să sprijinească ideologic superioritatea lor față de negri și deci dominația lor asupra Africii. Dar și teoria aceasta se prăbușește odată cu prăbușirea colonialismului. Popoarele africane, care și-au cucerit independența, dovedesc că gîndesc la fel ca și popoarele cele mai avansate. Ba chiar gîndesc mai logic decît colonialistii. Căci e mai logic să postulezi dreptul la independență și egalitate, decît dreptul de a subjuga popoare și a le ține în înapoiere economică, culturală și socială. Colonialismul nu are justificare logică și morală: el este condamnat de judecata sănătoasă a popoarelor. Orice efort de menținere a lui este nelogic și neuman. Pe cînd logică și umană este cucerirea libertății de către popoarele Africii, logică este dezvoltarea acestor popoare și ridicarea lor la rolul ce li se cuvine în istoria omenirii.

N. M.

ANTICHITATEA DIN MAREA ENCICLOPEDIIE SOVIETICĂ. Articole culese și ilustrate sub îngrijirea prof. arh. R. Bordenache, București, Editura Tehnică, 1959, p. 256.

Continuînd seria publicațiilor inițiate în scopul popularizării largi a evoluțiilor construcțiilor și artelor de-a lungul vremurilor, Editura tehnică a scos de sub tipar lucrarea de față.

Cartea ne prezintă evoluția arhitecturii și artelor plastice în antichitate, pornind de la primele manifestări artistice din Valea Nilului și Mesopotamia și isprăvind cu acelea ale apogeului și decăderii Imperiului roman.

La baza cărții stă traducerea cîtorva articole din vasta publicație de sin-

teză, Marea Enciclopedie Sovietică, care a apărut sub îndrumarea unor savanți sovietici competenți în materie.

Cartea prezintă acest material înmănunchiat într-o expunere sintetică și unitară, dîndu-ne posibilitatea să cunoaștem de pe poziții marxiste drumul străbătut de arhitectură și artă de-a lungul vremii.

Textul tradus din Marea Enciclopedie Sovietică, care constituie partea de informație și comentar, este întregit cu bogate ilustrații culese din numeroase publicații. Acestea prezintă, grupate pe regiuni și epoci, operele cele mai de seamă ale arhitecturii și artei din antichitate. O serie de hărți și un tablou sinoptic precizează locul și timpul dezvoltării civilizațiilor respective. În felul acesta, lucrarea oferă cititorului posibilitatea de a-și însuși o înțelegere complexă și clară asupra specificului, intensității și mersului evoluției artelor în cadrul civilizațiilor antice.

Cine citește cartea cu atenție își dă seama că este întru totul justă aprecierea ei de pe învelitoarea copertei: „Prin valoarea textelor originale, a conținutului lor științific, prin selecționarea ilustrațiilor celor mai reprezentative care formează un adevărat „muzeu istoric în imagini”, se oferă maselor de cititori posibilitatea de a se introduce în cunoașterea marilor opere ale acestui trecut artistic”.

Cartea prezintă interes nu numai pentru specialiști și pentru cei ce se preocupă cu problemele artei și ale arhitecturii, ci și pentru aceia care vor să cunoască viața de fiecare zi și credințele popoarelor antice. Căci operele de arhitectură și artă ale antichității constituie o adevărată carte de istorie a omenirii.

După cum se poate desprinde din cele de mai sus, cartea prezintă și interes religios: ea ne arată — direct sau indirect — cum și în ce măsură

religia a contribuit la dezvoltarea artei, precum și unele aspecte ale artei religioase în cadrul civilizațiilor antice. Iată, numai cîte un exemplu din fiecare caz: „Arta Egiptului antic a fost condiționată în permanență de cerințele cultului, ceea ce a determinat dezvoltarea, mai cu seamă, a arhitecturii, sculpturii și picturii cu caracter religios. Așa se explică de ce arta Egiptului s-a caracterizat prin respectarea, în trăsăturile sale principale, a modelelor create de ideologia religioasă încă din timpurile cele mai vechi și care au rămas obligatorii în decursul multor veacuri” (p. 9). De asemenea: „Monumentele din perioada orînduirii comunei primitive (mileniile V—IV î.e.n.) — picturile de pe vase și de pe pereții mormintelor create pentru căpeteniile obștiilor, basoreliefurile de pe obiectele destinate cultului și statuetele — oglindesc credințele triburilor și ritualurile legate de pomenirea morților” (p. 9).

În sensul celor subliniate mai sus, atragem luarea aminte în deosebi asupra amănuntelor în legătură cu religia de la p. 10—14, 16—18, 19—21, 23, 31, 35—36, 40, 46, 52 și 55. Dintre ilustrații, cele de caracter religios se găsesc la p. 66—77, 80—81, 84, 88—94, 106, 112, 127—128, 131—132, 136—140, 142—143, 145—148, 151—155, 158, 162—165, 172—173, 180—181, 185, 192, 194—195, 201—205, 208—209, 213 (basorelieful de pe *Altarul Păcii* la romani), 220, 230, 233, 235, 238—239, 242, 244—246.

Cartea se citește cu deosebit folos de către oricine este curios să cunoască creațiile artistice ale spiritului antic. De aceea, o recomandăm cu toată căldura spre a fi citită cu iscusită zăbavă. Cu atît mai vîrtos, cu cît cartea are cel puțin indirect o semnificație de o arzătoare actualitate și anume: ea arată ce poate crea spiritul uman atunci cînd nu alunecă pe panta

primejdioasă a punerii strădaniilor sale în slujba distrugerilor. Căci toate aceste comori artistice, pe care ni le prezintă cartea de față, nu s-au putut înfăptui decît în timp de pace și din spirit pozitiv creator. De asemenea, cartea ne face să ne gîndim la îndatorirea morală a omenirii de azi de a feri aceste bogății artistice de dinte distrugător al războiului. În felul acesta, cartea este o pledoarie indirectă pentru intensificarea de către orice om cinstit a ostinelilor întru așezarea definitivă a păcii în lume. Aceasta pentru ca omenirea să poată păstra și îmbogăți ceea ce au creat generațiile anterioare.

C. SIRBU

O SCRISOARE A DIRECTORULUI GAVRIIL MUNTEANU CĂTRE EPISCOPUL ȘAGUNA. Printr-o coincidență curioasă, am descoperit exact după o sută de ani, într-o carte din biblioteca lui Șaguna, o scrisoare a directorului Gavriil Munteanu către marele ierarh, din prilejul publicării de către acesta a „Istoriei Bisericii ortodoxe răsăritene universale”.

Textul acestei scrisori, așternut pe trei pagini, vădește un scris îngrijit și o ortografie destul de acurată. Documentul a fost depus în arhiva mitropolitană din Sibiu.

Autorul scrisorii, primul director al gimnaziului român ortodox din Brașov (1850—1869), îi mulțumește lui Șaguna pentru tipărirea și trimiterea celei lucrări, atît de mult așteptate de românii ortodocși din Transilvania. Prețuit și iubit de Șaguna, acest bărbat înțelept și conștiincios în misiunea ce i se încredințase, a acordat cea mai mare atenție cultivării celor mai alese sentimente în sufletele elevilor săi.

Bine orientat în problemele didactice și cunoscător al literaturii clasice

și bisericești Gavriil Munteanu a dat el însuși numeroase scrieri literare, pedagogice, religioase și istorice.

Scrisoarea lui Gavriil Munteanu, al cărei text îl publicăm mai jos, conține o viziune profetică asupra destinului cezaropapismului romano-catolic în istoria Bisericii române din Transilvania, stigmatizând implacabil incompatibilitatea cosmopolitismului catolic cu interesele naționale ale popoarelor.

Autorul a avut o intuiție justă că, dacă Biserica ortodoxă română din Transilvania își va înmănușia credincioșii într-o organizație canonică solidă, atunci nimic nu-i va mai putea înstrăina de legea strămoșească. Atașamentul autorului față de tronul habsburgic, rod al unei mentalități eronate a secolului, și-a vădit mai târziu urmările nefaste.

Cînd Șaguna se hotărîse să scrie în 1860 a sa „Istorie a Bisericii ortodoxe” el semnală că „s-au sculat vremi primejdioase pentru Biserica” sa, referindu-se desigur la împotrivirea înverșunată a forțelor catolicismului față de năzuințele de reînființare a mitropoliei ortodoxe române din Transilvania.

Scriitor versat, Șaguna recunoaște că lucrarea lui nu este într-un tot critic-științifică, totuși, ținînd seama de stringența împrejurărilor și de lipsa unei cărți de istoria Bisericii ortodoxe, tipărește manuscrisul lucrării, cu gîndul ca la a doua ediție să împlinească lipsurile acesteia. După cum se știe însă, a doua ediție nu a mai apărut, s-a publicat în schimb un extras, în limba germană, a capitolelor despre istoria Bisericii ortodoxe la romîni din Transilvania.

Nu este locul aici să arătăm valoarea lucrărilor românești de istoria bisericească, înainte și după publicarea lucrării lui Șaguna. Incredem numai faptul că Șaguna a adus, cel dintîi, date și argumente istorice serioase

pentru apărarea credinței și Bisericii ortodoxe a romînilor din Transilvania, denunțînd politica antiromînească a cezaropapismului romano-catolic.

Gavriil Munteanu subliniază și salută tocmai această atitudine apologetică din lucrarea marelui arhiereu, prin care s-au întărit nădejdi de viitor ale romînilor ortodocși din Transilvania.

Redăm textul scrisorii, în ortografia originală.

Ecseleță !

Am primitu cu respectuosă mulțumire „Istoria Bisericei ortodoxe răsăritene universale”, ce V'ați milostivi a mi trănute. N'am vorbe cu care să sprimez bucuria ce simte sufletulu văzîndu ieșitu la lumină acestu opu de mare însemnătate. Ceeace mainainte dam cu socotela numai ca din instinctu, că adevă cazaropapismulu romanu cu tendințele sale de monarhiă universală spirituală a căsunatu bisercei noastre cea mai mare îngustare și stricăciune, acum această istoriă o dovedește cu fapte mai chiară decitu e lumina sôrelui celui de miazăzi. Am cuvîntu să speru, că în urma lățirei acestei cărți acei romîni amăgiți sau amăgitori cari din bună sau rea credință cerca să facă ca să credemu, că pentru nația romînă întrégă nu este mîntuire afară de uniarea cu Roma, se voru convinge înfine și ei: că universalismulu papalu duple natura lui cată să fiă antinaționalu; că prin urmare interesele naționale ale popóreloru tocmai așa sunt de necompatibile cu interesele și tendențele acelu universalismu precum nu se pôte uni focu cu apa, că cu o vorbă universalismulu papalu sub pedepsa de a nu mai esiste cată să bată biserică națională, naționalitate și totu ce e naționalu în popórele de sub thiara Romei.

Dumnezeu să Vă lungească zilele: ca să puteți vedé încununat cu succesul doritu și cele mai noué năzuințe ce puneți pentru consolidarea bisericei năstre. În adevăr decă biserica năstră se va constitui în sensulu sfințeloru canóne, și membrăi ei se voru lega și mai strinsu într-o sine prin sínóde, atunci voru răsista mai siguru și încontra celoru ce aru ... vré săi abată de la legea părinților lor.

Oricare fiu alu bisericei va ajunge să vază și acestu rezultatu alu osteniciuniloru E. Văstre liniștitu asupra fiitorulu bisericei sale staziatu de fericire va puté zice: „Acum slobozește pre robulu Tău, Stăpîne, în pace, că văzură ochii mei mîntuirea ta!”. Amin.

Alu Ecșelenței Văstre

pré plecatu servu

G. Munteanu

M. SCOROBET

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN ȚARA NOASTRĂ. Intre multele și bunele lucruri realizate în anii puterii populare în țara noastră se numără și săpăturile arheologice, făcute în toate regiunile țării. Atît partidul cît și guvernul au acordat sprijin nelimitat specialiștilor, spre a putea să lucreze și să descopere dovezi noi pentru cunoașterea științifică a trecutulu oamenilor care au trăit pe pămîntul țării noastre.

Din întreg cuprinsul țării regiunea Dobrogea a fost și este cercetată mai amănunțit și cu rezultate neașteptat de bogate. Echipe de arheologi ale Institutulu de arheologie al Academiei R. P. Romine și ale Muzeulu regional din Constanța au întreprins și întreprind și în prezent săpături în mai multe localități din Dobrogea. Descoperirile făcute prin aceste săpături au dus la o îmbogățire simțitoare a muzeelor noastre cu piese deosebit de

prețioase, precum și la o cunoaștere pe baze științifice a dezvoltării social-economice, politice și culturale a vechilor locuitori din Dobrogea.

În unele localități din această regiune, ca de ex. la Hamangia, la Cernavodă și Medgidia s-au descoperit obiecte din timpul comunei primitive. În special la Hamangia s-au găsit unelte de piatră șlefuită și vase foarte frumoase de ceramică neagră șlefuită (lustruită), împodobite cu încrustații în culoare albă. Descoperirile acestea au o vechime de 6.000—3.000 ani. Ele sînt mărturii deosebit de prețioase despre cultura și felul de viață al oamenilor care au trăit în acest trecut îndepărtat în Dobrogea.

La Cernavoda s-a descoperit un întreg cimitir, a cărui vechime este de 4.000—3.000 ani înainte de Hristos. Într-unul din aceste morminte s-au găsit două statuete din pămînt ars, păstrate foarte bine. Ele sînt de o valoare artistică cu totul excepțională, sînt oarecum piese unice, care au stîrnit admirația specialiștilor din țara noastră și din străinătate.

Din alte descoperiri făcute în urma săpăturilor, se constată că după această epocă, care a durat cîteva milenii, pămîntul Dobrogei a fost ocupat de anumite triburi, care au avut o economie specific pastorală. Epocii pastorale i-a urmat epoca fierului, începînd din secolul VIII, înainte de Hristos, locuitorii Dobrogei au utilizat fierul. Întrebunțarea fierului a determinat schimbări esențiale în dezvoltarea social-economică a populației din Dobrogea. Se știe că în această epocă a fierului populația Dobrogei era alcătuită din triburi geto-dace. Acestea sub influența coloniilor grecești de pe malul Mării Negre — Histria, Callatis și Tomis — s-au dezvoltat mai repede decît celelalte triburi geto-dace din nordul Dunării.

Descoperirile arheologice făcute pe locurile unde au fost vechile orașe grecești de pe litoralul Mării Negre, cit și în unele sate din Dobrogea, vorbesc despre orînduirea slavagistă a societății. Aceste descoperiri furnizează date prețioase nu numai pentru istoria veche a țării noastre ci și pentru întreaga regiunea balcano-dunăreană. Importanța cu totul deosebită pe care o au monumentele greco-romane, descoperite recent în Dobrogea, a făcut ca savanți cu renume mondial și oameni de știință de peste hotare să vină să le vadă, să le cerceteze și să le admire. Așa au venit specialiști din U.R.S.S., din Polonia, din Cehoslovacia, din Ungaria, din Bulgaria, din Anglia, din Franța, din Italia, din Grecia, etc. Toate aceste monumente au asigurat țării noastre un loc de mare cinste în cercetarea arheologică internațională.

Săpăturile făcute la Histria au scos la iveală diferite monumente grecești, ca de ex. case, unelte de lucru, ziduri de apărare, vase de lux și de uz zilnic, tipare de bijuterii, arme, etc. din perioada de timp care începe la sfîrșitul secolului VII înainte de Hristos și se întinde pînă în secolul VII după Hristos. S-au descoperit de asemenea altare și temple, între care unul de marmoră, datînd din sec. V—III înainte de Hristos.

La Mangalia s-a descoperit un frumos palat din secolul V după Hristos.

Deosebit de valoroasă este descoperirea făcută la Constanța. Este vorba de un imens palat, construit pe trei terase, la nivelul vechiului port al orașului Tomis. Sălile palatului au o înălțime de peste 7 m și bolți uriașe. Deasupra acestor bolți era un prim etaj cu o sală imensă, circa 70×15 m, împodobită cu un splendid mozaic multicolor, care în cea mai mare parte s-a păstrat ca prin minune pînă în

zilele noastre. Lucrările pentru degroparea integrală a acestui măreț palat, din apropierea pieței Ovidiu, continuă cu multă însuflețire și interes și acum.

În localitatea Basarabi s-a descoperit nu demult un monument unic în această parte a Europei. Este vorba de o bisericuță tăiată într-o stîncă de cretă, avînd desene și inscripții vechi, care datează din secolul X după Hristos. Valoarea acestei bisericuțe este cu atît mai mare cu cît — după cum se știe — din această epocă avem prea puține date și monumente despre trecutul nostru. Alături de lucrurile arătate în această formă sumară aici, s-au descoperit și chiar în prezent sînt în curs de descoperire în Dobrogea încă multe și valoroase monumente ale trecutului țării noastre.

Despre aceste descoperiri a vorbit și a scris cu toată competența și Dl. Academician E. Condurachi, directorul Institutului de Arheologie al Academiei R. P. Romîne, care a subliniat valoarea excepțională din punct de vedere istoric și artistic a tufurilor monumentelor descoperite pînă în prezent. Această valoare stimulează lucrări tot mai ample, care după cum s-a experimentat, duc la rezultate de-a dreptul uimitoare pentru lumea întreagă.

SP. C.

DIN ACTIVITATEA MIȘCĂRII MONDIALE A PARTIZANILOR PĂCII. În ziua de 24 martie a. c., la Delhi, capitala Indiei, în Palatul științelor, s-au întrunit delegații la sesiunea Consiliului Mondial al Păcii. Pentru a participa la această sesiune au sosit la Delhi aproximativ 300 de cunoscuți luptători pentru pace, reprezentînd peste 60 de state, printre care și Republica Populară Romînă.

Sesiunea a fost deschisă prin cuvîntul de salut rostit de Pandit Sunder-

lal, președintele Comitetului prezidențial al Consiliului păcii pe întreaga Indii, laureat al Premiului internațional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare”. Vorbitorul a spus că delegații întruniți la Delhi se străduiesc să caute căile de instaurare a păcii generale în lume. În acest scop, trebuie sprijinită problema dezarmării generale și totale pe care premierul sovietic Nichita Hrușciiov a ridicat-o în fața celei de-a 15-a sesiuni a Organizației Națiunilor Unite, trebuie preîntîmpinată primejdia unui nou război. Poporul indian, a spus Pandit Sunderlal, este întru totul solidar cu frații săi din Africa, sprijină năzuința lor spre independență, se pronunță împotriva colonialismului, condamnă asasinarea primului ministru al guvernului legal congolez Patrice Lumumba, care a devenit simbolul Africii luptătoare și își exprimă simpatia față de toate popoarele asuprite din Asia și Africa. În continuare, vorbitorul a cerut să se pună capăt războiului crunt și inuman din Algeria, să se restabilească drepturile legale ale Republicii Populare Chineze la O.N.U., să fie retrase trupele americane de pe teritoriile altor țări, să fie lichidate bazele militare ale Statelor Unite ale Americii din străinătate și să înceteze amestecul acestei țări în treburile interne ale țărilor Americii Latine. De soluționarea atentă și completă a acestor probleme depinde în cea mai mare măsură asigurarea și consolidarea păcii în lume.

Raportul cu privire la Mișcarea mondială a partizanilor păcii a fost prezentat de Prof. John Bernal, președintele executiv al Consiliului Mondial al Păcii. Cele mai importante probleme pe care sesiunea de la Delhi avea să le examineze — a spus Prof. J. Bernal — sînt: dezarmarea și abolirea colonialismului. Trebuie să analizăm și să elaborăm măsuri concrete

pentru a sprijini în modul cel mai potrivit realizarea dezarmării adevărate, totale și generale. Pe de altă parte, e necesar să fie elaborate măsuri concrete pentru a sprijini popoarele eliberate să-și cucerească nu numai independența politică, ci și pe cea economică. În continuare, raportorul a criticat cu severitate conducerea O.N.U. și îndeosebi pe actualul secretar general Dag Hammarskjöld, care s-a folosit de poziția sa în cadrele acestei organizații pentru a întări puterea colonialiștilor, așa cum s-a întîmplat în Congo. Una din sarcinile de competență ale partizanilor păcii este astăzi demascarea pînă la capăt a rolului colonialiștilor și a marionetelor lor. Prof. J. Bernal a arătat mai departe că e necesară reorganizarea conducerii O.N.U.-lui în scopul asigurării unei reprezentări echitabile în această organizație a popoarelor țărilor socialiste și neutre.

Conducătorul delegației sovietice, scriitorul N. S. Tihonov, președintele Comitetului sovietic pentru apărarea păcii, a arătat că lupta popoarelor asuprite pentru eliberarea lor este o parte a luptei pentru pace în lumea întreagă. El a vorbit apoi despre necesitatea transformării O.N.U. într-un instrument eficient al păcii, despre faptul că a sosit timpul să fie lichidate blocurile militare și bazele militare de pe teritoriile străine și să fie îndreptate toate forțele spre încetarea cursei înarmărilor, spre interzicerea experiențelor și producerii armei nucleare.

În același sens s-au exprimat și ceilalți delegați care au luat cuvîntul în cadrele discuțiilor purtate asupra raportului prezentat de Prof. John Bernal.

În seara zilei de 28 martie a. c. a avut loc la Delhi ședința de închidere a sesiunii Consiliului Mondial al Păcii. Au fost elaborate și adoptate cu

acel prilej, în unanimitate, următoarele documente: o Rezoluție generală, Declarația Consiliului Mondial al Păcii cu privire la dezarmare, o rezoluție cu privire la eliberarea națională, rezoluții cu privire la Congo, Laos, Algeria, Goa, Uniunea Sud-Africană, Vietnam, Coreea, Indonezia, precum și o rezoluție în legătură cu represiunile împotriva luptătorilor pentru pace din unele țări capitaliste.

Alături de alte organizații pacifiste și de luptă pentru pace — și înaintea lor, deoarece este cea mai puternică mișcare de mase de acest gen — Mișcarea mondială a partizanilor păcii ține în evidență atentă problemele internaționale la ordinea zilei, le examinează, face recomandări pentru soluționarea lor cuminte, astfel ca pacea lumii să se mențină și întărească, iar atunci când forțe întunate primejdiesc acest bun suprem al vremii noastre, ea denunță atentele împotriva păcii, mobilizează masele la rezistență împotriva promotorilor „războiului rece” și cere guvernelor și popoarelor să-și întărească vigilența și să-și aducă neîntârziat și neprecupețit contribuția efectivă, pentru ca posibilitatea izbucnirii unui nou război mondial să fie practic și definitiv înlăturată. Rolul nobil pe care-l îndeplinește această mișcare i-a câștigat încrederea și prețuirea tuturor oamenilor de bine, de pretutindenea, cuvântul ei atîrnă greu în cumpăna politicii mondiale, potrivnicii păcii popoarelor se tem de influența ei covârșitoare asupra conștiințelor contemporane.

Cu prilejul sesiunii de la Delhi a Consiliului Mondial al Păcii, Profesorul John Bernal a publicat un articol (textul lui, în rev. „Contemporanul”, nr. 12-1961) deosebit de instructiv privitor la menirea actuală a Mișcării mondiale a partizanilor păcii. Consiliului ei de conducere, scrie el,

îi revin îndatoriri de cea mai mare răspundere. Anul 1960 a oferit numeroase exemple de acțiuni eficiente ale popoarelor în lupta împotriva uneltirilor guvernelor imperialiste. Acum, pericole de alt gen amenință numeroase alte țări. Acestea fac necesare eforturi și mai puternice pentru a înlătura pericolul războiului. Sesiunea de la Delhi avea rostul de-a găsi căile de luptă împotriva acestor pericole, în noile condiții existente pe arena internațională. Analizînd felul cum se desfășoară lupta pentru pace în diverse țări, urma să se stabilească o părere comună despre ceea ce trebuia făcut pentru a se uni eforturile tuturor în scopul apărării păcii popoarelor.

Principalele obiective ale luptei pentru pace rămîn cele de pînă acum: dezarmarea, lichidarea colonialismului, asigurarea independenței naționale — pe plan politic și economic — și organizarea relațiilor între state și popoare pe baza coexistenței pașnice. Dintre acestea — spune Prof. J. Bernal — sîntem convinși că dezarmarea (și, în special dezarmarea nucleară) a fost și rămîne obiectivul principal, nu de ieri-alaltăieri, ci de la crearea Consiliului Mondial al Păcii.

Cît privește lupta popoarelor pentru independență națională, pe aceasta partizanii păcii o sprijină din răspuneri, deoarece astăzi, cînd numeroase țări și-au dobîndit libertatea, ei înțeleg mai bine potențialul uriaș pe care-l adaugă acestea cauzei păcii. Lărgirea Organizației Națiunilor Unite prin intrarea în cadrele ei a numeroase țări, mai ales din Africa, a sporit autoritatea acestui for internațional. În ciuda încercărilor abuzive ale puterilor imperialiste de a-i denatura principiile de bază, O.N.U. rămîne mijlocul cu ajutorul căruia popoarele trebuie să obțină realizarea voinței lor de pace și dezarmare.

Cu privire la dezarmare ca obiectiv principal al luptei partizanilor păcii în zilele noastre, Prof. J. Bernal spune, între altele: „Pericolul războiului nu a dispărut, dar azi răsună mai puternic ca oricând chemarea precisă și clară spre pace. Cursa înarmărilor continuă să crească dar, în același timp, lupta pentru dezarmare devine mai puternică. Rîndurile noastre sînt mai largi acum. Trebuie să luptăm pentru a sigura victoria deplină a forțelor păcii”.

Nu fără oarecare ironie, legitimă, Prof. J. Bernal continuă: „Dezarmarea este prezentată deseori ca fiind o problemă pur tehnică, o urmare a apariției unei arme noi destinate transportului de bombe. Unii „filozofi” ajung în raționamentele lor pînă la afirmația că dezarmarea n-ar fi necesară, ba chiar ar fi dăunătoare în timpurile noastre: după părerea lor, singura cale de asigurare a păcii ar fi aceea de a stoca mai multe arme decît în trecut. Soluția stă, după ei, în crearea unui sistem de suprînarmare controlată și în menținerea păcii prin folosirea unor mijloace de intimidare reciprocă. Este ideea „comunității fri-cii” pe care o apără o serie de oameni de știință din Statele Unite. Unul din ei, Harrison Brown, a și descris într-o broșură această „comunitate”.

Ideea controlului în locul dezarmării — o firmă care ascunde în spatele ei o politică veche — exercită o influență tot mai mică asupra oamenilor, asupra convingerilor lor. Principala piedecă spre realizarea dezarmării o constituie cei care sînt legați de cursa înarmărilor, fie prin profesiunea lor, fie pentru că obțin profituri serioase de pe urma ei. Trebuie să arătăm cum se poate lupta împotriva acestui dușman comun al popoarelor, să sprijinim un program precis de dezarmare și control. Respingem ideea controlului fără dezarmare, idee acre-

ditată încă de cele mai influente cercuri din Statele Unite și din alte țări occidentale.

Nu ne revine nouă sarcina de a elabora măsuri concrete pentru dezarmare. Dar avem dreptul să discutăm și să luăm hotărîri în problemele generale. Considerăm că este necesar să fie lichidate bazele de pe teritoriile străine, să se reducă armele convenționale, să se distrugă arma nucleară, să se lichideze mijloacele pentru transportul armei nucleare”.

În continuare, Prof. J. Bernal vorbește cu competența corespunzătoare poziției sale în frontul luptătorilor pentru pace, despre mijloacele cele mai eficiente pentru a deschide calea spre dezarmare.

Țările care au devenit și devin recent independente au nevoie de sprijin economic — și nu de „ajutorul” folosit deseori ca mijloc de înrobire a lor. „Se impune, în locul unui asemenea „ajutor”, o colaborare efectivă. Este, în zilele noastre, o problemă dificilă, dar posibilă chiar în condițiile unei lumi împărțite în sisteme economice dilerite. Dacă ideea coexistenței îndelungate va deveni o realitate, trebuie găsite mijloacele unei colaborări exprimate nu numai în cuvinte, ci și în fapte. În felul acesta, se va realiza, în decursul vieții unei singure generații planul de dezvoltare a economiei tuturor țărilor”.

Dezbaterile de la Delhi nu au avut un caracter academic. Delegații au discutat problemele principale care se pun Mișcării mondiale a partizanilor păcii astăzi, spre a se pregăti cît mai bine în vederea unor acțiuni concrete. Spre deosebire de trecut, cînd s-a întîmplat uneori ca discuțiile privitoare la acțiunile practice să se transforme într-o preocupare secundară, de astă dată accentul s-a pus pe elaborarea unui plan de acțiune al partizanilor păcii, indiferent de obiectul discuțiilor

— care a fost format mai ales de dezarmare, colonialism și dezvoltarea economică a tuturor țărilor.

„Există multe căi pentru apărarea păcii. Trebuie să le studiem, să le alegem pe cele mai bune și să pășim hotărît pe aceste căi. Știm cum își exprimă popoarele năzuința lor spre pace. Trebuie să îndrumăm această năzuință spre cauza nobilă a păcii, în ciuda pericolelor și amenințărilor. Anul 1961 este anul posibilităților. Popoarele văd astăzi căile spre lichidarea colonialismului și spre realizarea ideii coexistenței pașnice”.

Ideile cuprinse în articolul Prof. J. Bernal nu sînt noi, așa cum nu sînt noi în esența lor discuțiile și hotărîrile de la Delhi. Nouă este insistența cu care se subliniază necesitatea de-a determina pe toți oamenii de bine, de pretutindenea, oricît de pașnice le-ar fi năzuințele, să-și manifeste ei înșiși interesul pentru problemele menținerii păcii.

Pentru aceasta, e necesar ca preocupările luptătorilor pentru pace să fie difuzate, explicate, popularizate fără preget și fără contenire. Tăria frontului luptătorilor pentru pace nu stă numai în volumul efectivelor lui — care e colosal și crește mereu — ci și în ardoarea luminată cu care luptătorii pentru pace pășesc la acțiuni corespunzătoare năzuințelor lor. Preoții noștri au în această direcție posibilități multiple și atrăgătoare de a-și manifesta și pe mai departe pilduitoarea lor părășie la purtarea luptei pentru apărarea păcii în rîndurile credincioșilor Sfintei noastre Biserici. Cu gîndul la aceste posibilități, pe care nu vor zăbovi să le folosească din plin, am dat o astfel de extindere cronicii noastre despre sesiunea de la Delhi a Consiliului Mondial al Păcii.

REDACTIA

UN TRIUMVIRAT ȘTIINȚIFIC ÎMPOTRIVA CANCERULUI. Se știe că bolile cardio-vasculare și cancerul seceră astăzi nenumărate vieți omenști. Împotriva acestor plăgi ale vremii noastre medicina a mobilizat forțe impresionante atît ca volum, cît și în ce privește capacitatea profesională.

Pentru a opri întinderea teribilului flagel al cancerului și pentru a lecuî formele lui incipiente sau de suprafață — căci acestea se pot tămădui, în cele mai multe cazuri — medicina contemporană a realizat o adevărată coaliție științifică, în compoziția căreia intră nu numai medicii (oncologi, chirurghi, radiologi și de boli interne mai ales), ci și chimiști și fizicieni, îndeosebi cei specializați în fizică nucleară.

Despre triumviratul medicină-fizică-chimie împotriva cancerului, cunoscutul nostru specialist Dr. Octav Costăchel, directorul Institutului oncologic din Capitală, a scris în revista „Veac Nou” (nr. 6-1961) un articol instructiv. DSA arată acolo stadiul în care au ajuns astăzi cercetările oncologice (privitoare la cancer) și succesele obținute în combaterea acestei maladii. Problema aceasta interesînd pe orice om luminat, reținem din relatările respective unele amănunte folositoare oricui, adică și preoților noștri.

Boala canceroasă este legată de condițiile de viață ale oamenilor. Dacă nu ar fi așa — spune cunoscutul specialist sovietic Prof. N. Blohin, președintele Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S. — pe întreg globul n-ar exista decît o singură formă de cancer. Realitatea arată că în fiecare țară există o formă anumită, dominantă, a acestei boli, determinată de felul de viață, de muncă, de obiceiurile oamenilor. În Europa apuseană și în S.U.A. spre exemplu, forma predominantă a cancerului printre bărbați a fost pînă nu

demult cancerul la stomac. De-o vreme încoace, întietatea a fost luată în unele țări de cancerul pulmonar. Oncologii din acele țări susțin că e posibil ca una din cauzele importante ale cancerului pulmonar să fie excesul de fumat. Cea mai mare cantitate de substanțe cancerigene se găsește nu atât în tutun, cât în hîrtia țigaretelor, mai ales în cazul combustiei la temperaturi înalte. (În arderea unei țigări temperatura se ridică la 400°C și chiar mai mult).

Un rol deosebit de activ în boala cancerului îl are, după amîntitul specialist sovietic, alimentația. În țările coloniale cancerul la ficat este răspîndit în proporție de 40% și chiar mai mult (în unele țări ajunge pînă la 80%) în raport cu totalitatea cazurilor de cancer. În țările europene cancerul la ficat nu depășește 1—4%. Alimentația uniformă, orezul rău pregătît, obiceiul de a bea rachiul fierbinte, în Japonia, fac ca această țară să se afle situată pe primul loc în ceea ce privește frecvența cazurilor de cancer la stomac.

Deosebit de concludentă este observația Prof. Blohin privitoare la localizările cancerului la femei. Se întîlesc mult mai puține cazuri de cancer al glandei mamare în țările în care femeile se căsătoresc de timpuriu, nu recurg la avorturi, nasc mulți copii și-i alăptează singure.

Astăzi, Oncologia cunoaște destul de multe lucruri despre factorii care favorizează apariția cancerului. Acești factori depind de condiții bine determinate: climaterice, de trai, profesionale, de mod de viață.

În ce privește tămăduirea cancerului, Prof. Blohin afirmă că astăzi nu se mai poate fi de acord cu afirmația că boala canceroasă ar fi o boală incurabilă. În Uniunea Sovietică există în momentul de față mii de oameni care au fost vindecați de diferite forme

de cancer. Cancerul pielii — care a fost cîndva tot atât de cumplit ca și celelalte forme — se vindecă astăzi în U.R.S.S. în proporție de 95% din cazuri. În tratamentul lui se folosesc razele Röntgen, radiațiile radioactive și un ungvent special.

Cancerul plasat mai profund se tratează mai greu, de pildă cancerul colului uterin și al glandei mamare. Dacă tratamentul începe din vreme, și aceste forme de cancer se vindecă în proporție de 80%.

Cele mai dificile sînt tumorile situate profund: cancerul la stomac, la esofag și la plămîni. Pentru tratarea acestor forme de cancer nu se cunoaște pînă acum nici o altă metodă decît intervenția chirurgicală.

Anumite forme de cancer se vindecă prin administrarea unor medicamente speciale.

Metodele complexe de tratare a cancerului — care constau din coalizarea medicului cu chimistul și fizicianul în lupta contra acestui flagel — se bucură de tot mai multă trecere în cercurile științifice din U.R.S.S. și din alte țări avansate în cercetările privitoare la cancer.

La O.N.U., Uniunea Sovietică a luat inițiativa creării unui organ internațional pentru cercetarea științifică a cancerului.

Executînd zeci de milioane de consultații profilactice anual, care cuprind masa întregii populații, sovieticii au reușit să facă să scadă simțitor numărul bolnavilor noi cu forme înaintate de cancer. Acesta este un lucru deosebit de îmbucurător — care desigur își va găsi imitatori — deoarece se știe că formele incipiente de cancer se vindecă în majoritatea cazurilor.

An de an, o conferință unională de cancer, care se întrunește în Uniunea Sovietică, examinează problema aceasta spinoasă în toate aspectele ei. La

conferință participă și oncologii din țările de democrație populară, împărțându-se astfel de experiența înaintată a școlii oncologice sovietice și făcând întreolaltă un foarte util schimb de experiență.

Greua și complexa problemă a cancerului preocupă astăzi întreaga omenire. Ei i se pot găsi treptat soluții parțiale — spune specialistul nostru Dr. O. Costăchel — numai printr-o colaborare internațională foarte largă și printr-o înțelegere frățească între un număr cât mai mare de savanți și cercetători științifici. R.

„ȘTIINȚA CREATOARE”. Știința trebuie să stea în serviciul vieții, nu în slujba morții, nu în simbria crimei. Adevărul acesta, valabil oricând și pentru oricine, este exprimat mereu în zilele noastre, în declarații personale și în adunări publice de nivel felurit. El dă glas unei năzuințe de dimensiuni planetare. Datorită acțiunilor largi și numeroase care se desfășoară pretutindeni în sprijinul apărării și întăririi păcii, aproape că nu mai există astăzi oameni lipsiți de elementara pregătire cetățenească pentru înțelegerea și îmbrățișarea acestui deziderat salutar: știința trebuie să stea în serviciul vieții, s-o ajute să se dezvolte, să propășească, să devină din ce în ce mai frumoasă, mai tihnită, mai îmbelșugată și mai fericită.

În făgașul acestei preocupări majore se încadrează deosebit de semnificativul articol despre știința creatoare, pe care savantul englez Prof. John Bernal, laureat al Premiului Nobel, președintele executiv al Consiliului Mondial al Păcii, l-a publicat nu demult. (Textul lui românesc, în rev. „Contemporanul”, nr. 48-1960). Între altele, el scrie:

„E un fapt că noi, oamenii de știință, nu ne putem consacra toate eforturile

cercetării naturii, utilizării ei spre binele omului. În loc de aceasta, oame-nii de știință — și după părerea mea toți oamenii de știință ar trebui s-o facă, și mulți o fac — se văd nevoiți să militeze pentru a împiedeca folosirea cunoștințelor lor în scopul distrugerii omului. De 40 de ani, adică cea mai mare parte a vieții mele, am luptat și lupt împotriva folosirii științei în scopuri distructive. Aceasta, mai ales după ultimul război mondial, când s-a ajuns la oribila concluzie că știința a descoperit mijlocul de a distruge tot ce au creat până acum oamenii. Nu afirm că se poate ajunge la dispariția tuturor oamenilor, dar sute de milioane de oameni pot pieri într-un război nuclear. Chiar și fără război sînt uciși nenumărați bărbați, femei și copii. Tot ce se sustrage din bogățiile lumii pentru a se folosi în scopul pregătirii războiului constituie un război împotriva omenirii. Când se spune că un locuitor al Africii trăiește în medie 26 de ani și în țările Europei media de viață este de 60 de ani, aceasta înseamnă că se răpește viața la 200.000.000 de oameni prin simpla folosire a mijloacelor de viață în scopuri războinice. Sau, mai precis: ceea ce se cheltuiește în momentul de față pentru pregătirea războiului reprezintă venitul național nu al unor țări ci al unor continente (Asia, Africa, America Centrală și de Sud). S-ar putea, deci, dubla bogățiile tuturor țărilor lumii dintr-o singură trăsătură, printr-o simplă hotărîre administrativă care să interzică războiul”.

Această hotărîre, omenirea dornică de pace așteaptă să fie luată de Organizația Națiunilor Unite, care este în posesiunea înțeleptelor propuneri sovietice de efectuare a dezarmării reale și totale. Războiul nu este inevitabil. Forțe organizate covârșitoare prin numărul și tăria lor sînt capabile astăzi să facă războiul cu neputință.

DIN EFECTELE BINEFĂCĂTOARE ALE MUZICII. Dacă e adevărat că arta înobilează pe om — și e neîndoios adevărat acest lucru — apoi desigur că dintre producțiile artistice muzica deține întâietatea în această privință. Captivanta legendă despre Orfeu, din mitologia greacă, a țîșnit desigur din această evidență, de realitatea căreia omul și-a dat seama mai mult sîu mai puțin clar în toate vremurile. Fermecătoarele melodii ale acestui personaj mitologic, spune legenda, subjugau pînă și sufletele înrăite, fascinau păsările văzduhului, peștii mărilor și felurite specii de animale. Pînă și neînduplecatul paznic al tartarului, Cerber, ar fi fost îmbîlîzit de arta lui Orfeu.

Înriurirea binefăcătoare a muzicii asupra sufletului omenesc a fost cunoscută din vremuri străvechi. Platon, Aristotel, Leonardo da Vinci, Paracelsus, Goethe și alții, la diferite soroace de pe parcursul istoriei omenirii, au consemnat în scris și au comentat acest lucru.

În zilele noastre e pe cale de-a se constitui o adevărată știință — meloterapia — din tratamentul anumitor afecțiuni prin muzică.

Muzica influențează pînă și asupra plantelor și animalelor.

În studierea înriuririi muzicii asupra plantelor și-au cîștigat merite deosebite o seamă de botaniști și fiziologi indieni. Astfel, Dr. Singh și Poniah, efectuînd cercetări asupra speciei numită *Hidrilla verticillata* — plantă de apă, cu frunzele aproape

transparente, astfel încît modificările celulelor ei pot fi urmărite foarte ușor — au constatat că sub influența unui concert maînal de 25 de minute mișcările ei celulare s-au accelerat. În timp ce răsunau acordurile muzicale grăunțele de clorofilă se deplasau spre centrul celulei într-un ritm deosebit de viu. Cînd concertul ia sfîrșit, mișcările celulare revin la normal. „Mimoza pudică”, plantă mai evoluată, s-a dovedit foarte sensibilă la sunetele melodioase ale viorii. Tratate metodic cu anumite doze zilnice de muzică, mimozele au crescut mai înalte decît aceleași plante care n-au fost supuse acestei experiențe.

Pe unele animale, muzica le îmbîlîzește, iar pe altele le irită și le îndirjește. Aceeași melodie a înfuriat rinocerul și a domolit pînă la domesticire leopardul. Crocodilii ascultă cu plăcere și muzică veselă și muzică tristă. Lupilor și șacalilor le displac tonurile grave.

În anii din urmă, muzica este folosită pe scară din ce în ce mai mare în tratarea a diferite afecțiuni umane, mai ales de ordin nervos. Neurologii și chirurgia sovietici din Moscova, Kiev și alte centre științifice, au obținut rezultate promițătoare prin aplicarea meloterapiei în anumite cazuri clinice.

E lucru stabilit acum că muzica poate aduce vindecarea în numeroase boli neuro-psihice, înscriindu-se astfel în rîndurile creațiilor binefăcătoare ale geniului omenesc.

R.

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu